الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

معین الاولیاء

مشتمل بر حالات تفصیلیہ تاریخیہ حضرت قطب الوصول الی الیقین حجۃ اللہ علی العالمین

حضرت خواجہ بزرگ ہند الولی معین الدین حسن سنجری ثم الاجمیری

قدس اللہ سرہ وفایض علینا برہ

از تالیفات رائقہ و تصنیفات فائقہ

قدوۃ المحققین زبدۃ المورخین عمدۃ العلماء ثمرۃ الشجرۃ النبویہ التی

اصلہا ثابت وفرعہا فی السماء راس المولفین امام المصنفین

جناب قاضی سید امام الدین خان صاحب

ڈپٹی کلکٹر ضلع اجمیر دام ظلہ العالی

در مطبع معین ہند اجمیر شریف باہتمام منشی محمد حبیب سکندر خان صاحب مالک مطبع انطباع پوشید

فهرست مضامین مجمله نسخه معین الاولیا که مبنا بر اثبات اصول و فروع مشتمل است

العبد
قاضی سید امام الدین
عفی عنه افسر

بعون الملک المعز الوہاب

کتاب مستطاب جامع حالات و ملفوظات و مناقب و مقامات حضرت خواجہ خواجگان نائب النبی فی الہند

غریب نواز حضرت خواجہ معین الدین حسن چشتی سنجری ثم اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز

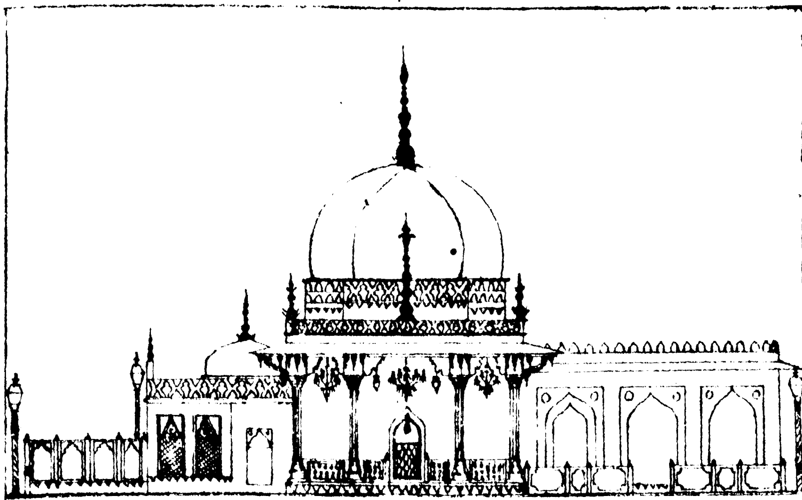
مسمی بہ

معین الاولیاء

تصنیف ادیب لبیب و شاعر بلیغ جناب منشی قاضی سید امام الدین حسن صاحب تمنا

بماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۳ھ

مطبع معین الہند اجمیر شریف میں زیور طبع سے آراستہ ہوئی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد بے حد و ثنائے لا تعد مر خدائے را کہ شاید نوع انسان را از بور علم و دانش بیار است و درود نا محدود نثار ختم المرسلین و علے آلہ و اصحابہ اجمعین۔ کہ تخلیق ہیجدہ ہزار عالم و تفصیل بنی آدم از وجود باجود وشس بوجود آمد۔ و از پرتو جمال عالم افروزش ظلمت کفر از میان زمان و زمانیان برخاست۔ اما بعد فقیر حقیر درویش سینہ ریش قاضی سید امام الدین بن سید منیر الدین کہ از کمترک زلہ ربایان خدمت مرشدی و مولائی سراج بزم حقیقت نور العین عرفان و معرفت شمع شبستان محامد و وحدت حضرت خواجہ الہ بخش چشتی تونسوی است۔ بر ہنمونی طالع بیدار و مساعدت روزگار جمعیت مطالعہ کتب سیر و سلوک و تواریخ و ملافیظ بہم رسانید و بر حالات و مقدمات اولیاء کاملین و بزرگان دین کماہی عز آگہی یافتہ بتقاضائے ایران طریقت شعار و ندیمان اندر آشنا نظر بہ استعداد و اجتہاد نمیعنی گماشت کہ برسہنے از حالات و مقالات مرشد السالکین تاج المقربین و المحققین مہر سپہر ایمان و ایقان حضرت خواجہ بزرگ جبین الاولیاء معین الحق و الملۃ و الدین حسنی الحسینی چشتی سنجری اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز در سبط تحریر و ربط تسطیر آوردن موجب سعادت دارین و مفاخرت نشاتین خواہد بود۔ لاجرم کمر ہمت درست کردہ بہ ترتیب این رسالہ کہ مشتمل بر چہار باب است سعی موفور

بجاے خود رسانیدہ۔ باب اول مشتملبر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ باب دوم تذکرہ اولادِ جسمانی۔ باب سوم در ذکر اولاد روحانی مشتملبر دو فصل و دو فرع۔ باب چہارم مشتملبر تذکرہ بناے ابنیہ و آستانہ عالی و مقاماتِ بزرگ قدیم۔

باب اول

مشتملبر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء

مخفی مباد کہ حضرت خواجہ را اصل از سنجر نواح خراسان است و وقتیکہ پدر بزرگوارش داعی اجل را لبیک گفتہ خواجہ در عنوان شباب بود۔ روزے در خانہ باغے کہ از آن خواجہ بود لمعہ ذات بصورت مجذوبے پدیدار آمد و پارہ نان طلب کرد حضرت خواجہ مصداق و اما السائل فلا تنہر چند دانہ خرما ازانی فرمود صفت مجذوب از طریق قبل احسان مرغوب آمد و چند ثمرہ بہ لعاب دہن آلودہ بحضرت خواجہ مسترد کرد بخوردنش استبداد فرمود۔ ازانجا کہ مشیت قضا و قدر رہبر این بود خواجہ از انکار باز داشتند بتائید غیبی تسلیم نمودند منقول است کہ از ان زمان غلبہ عشق و محبت بر حضرت خواجہ استیلا یافت تا آنکہ حرف حب الوطن را از صفحہ خاطر بہ گزلک حسن طلب سلوک کرد و حقیقۃ ترک علائق دنیوی راستا زدہ از ہجوم و کثرت دیار و دیار روے تافتہ با تحصیل سلوک معنی کہ در صورت جذب و مشاہدہ فزودہ بودند پائے شوق در وادی طلب و بیابان تعب نہادند۔ درین صعوبت سفر بیش از ہمہ کہ حضرت خواجہ را بصورت جذب مجتبی و سلوک منتہی فرمود ملہم غیب بود تا بہ اسباب ظاہر علوم دینیہ را در سمرقند و بخارا اکتساب فرمودہ مقام الیقین را بہ عین الیقین افزودند تا آنکہ بکمال جذبہ شوق عنان گیر کشان بہ وسعت آباد بغداد رسانید زیراکہ منشاء ازلی انکشاف رموز خفی و جلی ہم درین مقام محمود و مفوض بود چنانچہ بخدمت قطب الکونین شیخ المغربین و المشرقین حضرت خواجہ عثمان ہارونی

قدس اللہ سرہ العزیز فائز شدہ بخشش کمال ازان سرمایہ بخشش و دریا نوال اندوختہ بودند میگویند کہ حضرت خواجہ را مدت بست سال در سفر و حضر بخدمت حضرت مرشد برحق سپری شد و انجام کا خلعت خلافت مخصوص رخصت نرا یافتہ نیز با گفتند دو آنجا بہمدان و تبریز نزول کرامت فرمودہ با عیان و اشراف آن دیار اکتساب نعم البدل فرمودند۔ آوردہ اند حضرت خواجہ اکثر بمقابر جای خود نشستہ آمد و بعد از ہفت یوم پارہ نان کہ بیشتر از پنج مثقال نبود افطار میکرد و ملبوس دوتا نہ بود و بحالت شکست ریخت باپیوند درست میفرمودند بیشتر بر اخفای راز و حفاظت امر حق جہد بلیغ منظور و ہمہ گاہ عزلت و وحدت مقصود بود۔ از ہجوم و کثرت نفور بودند حسن اخلاق عمیم و فیض مستقیم داشتند ہم درین اثنا حضرت خواجہ را در استرآباد و غیر آن صورت قیام در پیش آمد۔ از انجملہ واقعہ زمان ورود سبزوار قابل بیان است قصہ اینکہ حضرت خواجہ در سبزوار رسید۔ حاکم سبزوار محمد یادگار نام کہ بغایت شقی المشرب و آنجا بر درگاہ بود۔ بانتباہ ورود مسعود بر خویشتن برافروخت و بہ تردد آزار حضرت خواجہ برآمد۔ اما چون نظر شش بجمال جمیل مبارک رسید بے اختیار لرزیدن آغاز کرد و بحال خود نماند و عاقبت کار از ارادہ ناسزا استغفار خواندہ تائب گردید و بتلقین و تصرف حضرت خواجہ بیعت اختیار کردہ بہ ترک تعلق اہل و عیال برکات فیض تمنا تا بحصار شادمان خود رسانید و بارشاد حضرت خواجہ تلقین و تدریس آنجا باو مفوض شد حضرت درویش جمالی مولف سیر العارفین میفرماید کہ او قبر شیخ محمد یادگار در حصار شادمان دیدہ است بالآخر حضرت خواجہ بمدینہ نبوی عازم شد و بعد ادائے مناسک حج بایماء حضرت صدر النبوت بصوب اجمیر ورود مسعود اتفاق افتاد۔ دران زمان اجمیر بحکومت ہندیان بود و راجہ پتھورا نام فرمانروائے اسکرد الحال کہ حضرت اجمیر مجمع اسلام و مرجع اہل اسلام است۔ درآن ایام معدن کفر و منظر کفار بود حضرت خواجہ در اجمیر رسیدہ اولا جائیکہ طرح اقامت انداختند درخت سایہ دار بود کہ اکنون بجائیش حد بلند نگرد و درجوار آستانہ شریف واقع است شخصے از ملازمان راجہ بطرح حضرت خواجہ را مانع آمد و حضرت خواجہ از انجا رخت اقامت بردہ بر لب تالاب کہ انا ساگر مشہور است قیام فرمودند۔ ساحل تالاب ہمہ از بت و بتخانہا معمور بود و جز صدائے ناقوس و غلغلہ ہر ہر صدائے دیگر از شام تا سحر جا گزین گوش نمیشد۔ روزے

بمقتضای مذهب و تقاضای طبیعت با خدام حضرت خواجه برهمن بچگان حسد برده از غسل و وضو مانع
آمدند۔ چون حقیقت حال حضرت خواجه را اطلاع شد۔ بخادمے امر فرمودند که از آب تالاب بقدر
یک کوزه گلی پر دارد۔ هنوز کوزه آب بر نداشته بودند که همگین آب تالاب زرق هین و بخار آسمان گردید
و نشان نداوت و تراوت در همین تالاب معدوم و مفقود گشته۔ ازین امر انقلاب عظیم و آفت کثیر حال
نوع انسان و حیوان متاثر شده۔ و فریاد العطش گویان عسو شور نشور بود۔ باظهار اینچنین آیات
آیات بینات و خوارق عظمی و کرامت کبری مسمی شادی که از قوم جان معبود و مسجود هنود بود۔ خویشتن را
بحضرت خواجه بزرگ رحمة الله علیه رسانیده بتعلیم اسلام و بیعت خدام معزز و مباهی شد۔ چونکه
این واقعه بگوش مهاراجه پتهورا رسانیدند۔ مادرش یاد داد که با اینچنین صاحب هیبت و عظمت
مقابله و مجادله کردن دشنه تیز بر پائے خود زدن است باید که خویشتن را ازین نزاع و نفاق باز داری
اما راجه پتهورا که تفاوت ازلی و منافات سرمدی تقدیر شان بود بر گفته مادر خیال نکرده بسبب
یکے از پرستاران خویش اجیپال جوگی را که در فن سحر و افسون ید طولی داشت اطلاع فرستاده و استمداد
و استعانت درخواست کرد۔ جوگی مذکور به نازش اسباب سحر و فسون که از قبیل مار خونخوار و عقرب جرار
بودند خود را به اجمیر رسانید۔ و با خدام حضرت خواجه بزرگ طرح مقابله انداخت و عاقبت کار منهزم و مخذول
گشته و خود با جمعیت راجه پتهورا در حضرت خواجه رسانیده بعد تضرع و الحاح عفو تقصیر التجا کرد
حضرت خواجه امر پرسش فرموده اجیپال را بخلعت اسلام معزز و متنعم فرمود۔ اما راجه پتهورا که سعادت ازلی
مقدر شان نبود از صراط مستقیم سعادت و هدایت آواره دشت ادبار و ضلالت گشته بدست لشکر اسلام
گرفتار آمد و بالآخر واصل جهنم شد۔ آورده اند که حضرت خواجه را مجاهدت عمل و محافظت کلام چندان بود
که در یک روز دو ختم و بیک شب هزار رکعت بنیاد میکردند و گاهے بسکون و گاهے باضطراب
احوال درد انگیز با دل در هیبت مقابله سپری نمودند۔ حضرت خواجه بار سوم که از سفر حجاز معاودت فرمودند
تا مدت چهل سال که در زمان عین الوصال است در دار الخیر اجمیر علی الاتصال اقامت فرمودند و عبیره آنکه
بنظر تصحیح و تنقیح فرمان موضع ناندن که وجه معاش فرزندانش بود یکبار تا به دهلی انتقال حضرت

ناگزیر افتاد. سلسله نسب پاکش بواسطه امام موسی کاظم رضی الله عنه به امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه منتهی میشود. سید حسن ملقب بخواجه معین الحق والدین حسنی حسینی بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین. بن سید عبد العزیز. بن سید ابراهیم. بن سید ادریس. بن حضرت امام موسی کاظم بن حضرت امام جعفر الصادق. بن امام محمد باقر. بن امام علی سجاد. بن امام حسین شهید ابن علی مرتضی شیر خدا رضی الله تعالی علیهم اجمعین. بعضی که در نسبت سیادت حرف زده اند قصور تحقیق و غلط فاش است. منقولست که حضرت خواجه بزرگ را مریدان و متبعان بسیار بودند. اما آن صفی را که بتصدیق ریاضت و تشریف خلافت سرافراز فرمودند تفصیل انیست. خواجه قطب الدین شیخ حمید الدین صوفی. شیخ فخر الدین فرزند اکبر حضرت خواجه بزرگ. سید ضیاء الدین فرزند دوم حضرت خواجه بزرگ. شیخ معین الدین. قاضی حمید الدین محمد عطا ناگوری. اجپال معروف به عبد الله سید وجیه الدین مشهدی. شیخ برهان الدین. شیخ احمد. شیخ محسن یا حسن. شیخ سلیمان غازی شیخ شمس الدین. شیخ حسن خیاط. شیخ احمد الدین کرمانی. بی بی جمال حافظ بنت حضرت خواجه بزرگ. شیخ مسعود غیر سالار مسعود غازی. ازینها هر یکی صاحب مقام و مرجع کافه انام بود اما بنام قطب الاولیا خواجه بختیار کاکی قدس الله سره العزیز. و شیخ حمید الدین صوفی التوالی الناگوری که به سلطان التارکین معروف است قرعه فال زده بودند و ازین هر دو یکی را به دهلی و دیگری را به ناگور سر آرائی خلافت ارشاد فرمودند و از کلمات حسن آیات اوست کما قال فی دلیل العارفین فرمود دل عاشق آتشکده محبت است هر که در وی فرود آید بسوزد از ینکه هیچ آتش مشتعل تر از نایره محبت نیست. و فرمود که از سیل آب روان صدای بر می خیزد چون که در دریا میرسد. خاموش میگردد. فرمود. شنیدم از خواجه عثمان هارونی رحمة الله علیه که رب العزت دوستان را که در عالم دنیا یکچشم زدن محجوب باشند ابود شوند. فرمود که از حضرت خواجه عثمان قدس سره باستماع رسید که هر آنکه این سه خصلت دارد حضرت سبحانه تعالی او را دوست میدارد. اول سخاوت همچو سخاوت بحار دوم شفقت بسان شفقت خورشید نصف النهار

سوم مشغول نشوند زمین فرمود مصاحبت صاحب دلان به از کار نیک و صحبت بدان بدتر است از عمل
بد فرمود وقتی مرید مستحکم انگاه شمارند که فرشته هیچ عمل بد تا مدت بیست سال بنام او ننویسد
فرمود بحوالهٔ حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز که درویش محق درویشی انگه باشد
که از وی در عالم فنا هیچ باقی نماند علامت محبت اطاعت است و ترس که مبادا دوست آزرده شود
مر عارفان را مقامیست که چون بران مقام فائز باشند همه عالم و عالمیان را در میان دو انگشت
ببینند. عارف کسی است که هرچه خواهد در پیش آید. و هرچه گوید جواب آن بشنود کمترین
قدر عارف آنست که موصوف بصفت حق باشد اگر کسی بصورت مدعیانه پیش آید بزور کرامت
او را بحجت الزام رساند. فرمود سالها درین کار مجاهد بودیم عاقبت کار غیر از هیبت
نصیب ما نشد فرمود گناهی چندان مضر نیست که تشهیر و تشویر برادر مسلمان فرمود. آیت
حق شناسی فرار از دنیا و سکوت در معرفت است رهروان منازل معرفت به مقصد نرسند
تا از معارف حقیقی سراغ نیابند. فرمود. دلیل شقاوت انیست که با وجود گناه نازش قبول دارد
فرمود کسی که انعام یافت از سخاوت یافت. درویش کسی را گویند که ارباب حاجت را محروم
نگزارد. مطبوع خاطر درویش آن بود که با درویش بنشیند و غیر مطبوع آن که درویش اغنیا
درویش احتراز کند عارف بودن بحق این است که محو هستی باشد. قانع و متوکل کسی را
گویند که رنج و درد که از خلائق برسد بران شکایت باشد نه حکایت عارف را مرگ
محبوب باشد و راحت متروک و یاد حق مانوس عارف را چون بامداد برخیزد از واقعات شب هرانچه
که گذشت یاد نباشد علم قلزم ناپیدا کنار است و معرفت جوی پیدا کنار پس علم خدا
و معرفت بنده از اینجاست فرمود ذات عارف چون آفتاب است تابد و همه عالم از ان نور است
فرمود نماز قنطرهٔ قرب است و معراج مومن نماز. هرکه نماز را بتصدیق ادا نکند بر بالای علم
حقیقت و قرب زینهار نرسد +
در تذکره خوارق عادات حضرات خواجه بزرگ منقولست که حضرت خواجه بهشت تجواسب و

اصلا استراحت سبیل نفرمود. و بر زمین پشت نه نهاده نیاسود. زمانیکه پس از افاقه مراقبه نظر ترکی بر
از اهل فسق و فجور می افتاد تائب و تارک می شد و اگر بر کافر نگاهی میکرد شرف اسلام
و دولت ایمان می یافت. روزی حضرت خواجه در یاد حق مستغرق بود. همدرین زمان یکی از
مریدان خدمت دولت پابوس دریافت و التماس کرد که بادشاه در باب استخراج او
فرمان داده است. پرسیدند که بادشاه کجاست عرض کرد که بنظر تفریح و تفرج بیرون شهر بسمت
مرغزار بر اسپ سوار رفته است. حضرت خواجه تامل فرمود. و بعد ساعت ارشاد کرد که تردد مکن
و ازین اندیشه بیجا مطمئن باش امروز بادشاه را اجل بر سر رسیده است از پشت اسپ
بر روی زمین افتاده هلاک خواهد شد. ساعتی نگذشت که از مرگ بادشاه خبر آوردند. فرمود حضرت
خواجه بختیار که تا مدت بیست سال در خدمت حضرت خواجه معین اولیاء خواجه بزرگ بودم. گاهی
نه شنیدم که در باب صحت و عافیت خود سخنی گفته باشد اما بجناب رب العزت التجا میکرد
که هر آنکه درد و محنت قسمت جهان و جهانیان است به فقیر دلگیر معین الدین نصیب باشد یعنی
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء با جماعه درویشان نشسته بود. درین اثنا سلطان
شمس الدین التمش تیر و کمان در دست گرفته از پیش نظر بگذشت چون حضرت خواجه بزرگ بدید
فرمود که این پسر بادشاه دهلی شد نیست عاقبت همچنان شد نقل است روزی حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیا با جماعه فقرا نشین بود و درباره فقر و سلوک ذکر معرفت درین گفت و
شنید بودند که حضرت خواجه نوبت به نوبت در یمین و یسار نظر میکند و قیام سفر باید از مشاهده
این آثار حاضران متعجب شدند تشتیکه یاران جلسا از هم جدا شدند حضرت خواجه بختیار
سبب قیام بار بار و موجب دیدن سمت یمین و یسار استفسار کرد فرمودند که مرقد مطهر حضرت خواجه
عثمان هارونی چون رسیدم تعظیمی کردم حضرت خواجه بختیار میگویند که فرمود خواجه بزرگ رحمة الله علیه
که فقیر معین الدین در صحبت نعمیه خواهد رفت تا مریدان و فرزندانش را بذیل او نه بخشایند
منقول است که هفت تن از کافران در بغداد آتش پرستی میکردند. و بعبادت و ریاضت مشهور بودند

ہر یکے ازیشان شہرت کمال داشت روزے بارادۂ امتحان بخدمت حضرت خواجہ رسیدند کہ دم جمع آمدند
زمانیکہ مثال باکمال حضرت خواجہ اجرا استشارہ کردند از خود قدرت شد قشعریرہ براندام ایشان روئے داد چون
حضرت خواجہ قدس سرہ بدیشان فرمودند کہ بآنکہ شما را بقوت و قدرت حضرت آفریدگار نظر است اما در
خالق مخلوق است آیا تدارک چیست کہ پرستیدن آتش و کوشیدن ناحق کار خود را خراب میکنید
جواب دادند کہ ما را از آتش دوزخ ازین خوف خطر است باشد کہ از پرستیدن و عزیز داشتن خیلے با
رعایت و مساعدت ما دارد حضرت شیخ الاسلام خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز باستماع
اینمعنی تبسم کردہ فرمودند کہ این ہمہ غیر از طاعت و پرستیدن ذات مطلق بدست نہ آید آتش را
زہرہ آن نباشد کہ بے حکم حضرت خداوندگار احدے را بسوزد کافران عرض کردند کہ حضرت شیخ
کہ غیر یاد حق کار دیگر نہ دارد اگر از آتش سوزان خویشتن را پیش ما محفوظ و مصئون داشتن تواند
ما را باید تاکہ بخت از پرستیدن آتش کہ معبود و مسجود ما است احتراز و اجتناب نمائیم حضرت خواجہ
چون این سخن بشنید فرمود کہ اگر مردان خدا را در خرمن آتش بیندازند ہمہ آن خرمن آتش سرد شود و انطفا
پذیرد و ہیچ جسمے ضرر نرساند این بگفت و نعلین پاے راست کشیدہ در انبار آتش بینداخت
آن ہمہ آتش تیز کہ شعلہ خیز و دہشت انگیز بود در طرفة العین سرد شد و انطفا پذیرفت چون نعلین
پاک از آن انبار بر آوردند دیدند کہ ہیچ آسیب نرسیدہ است ہمچنان بود کہ انداختہ بودند باظہار
اینچنین عظمت عظمے و کرامت علیا ترسا بچگان باعتراف حق و الوہیت حضرت خواجہ بزرگ علیہ الرحمة
زبان حال بکشادند و از شیوہ ناراستی و عقائد ناروا تائب تارک شدہ بر دست حق پرست حضرت
شیخ الاسلام حضرت خواجہ معین الحق والدین قدس سرہ تصدیق ایمان و تسلیم اسلام کردند و داخل
زنان از واصلان خدمت شیخ گشتند حضرت خواجہ معین الحق قدس اللہ سرہ فرمودند کہ پیرے بود
کہ خواجہ عطا سلمی نام داشت او تا بہ چہل سال روئے بسوے افلاک نکرد استفسار کردند کہ چندان گریہ و زاری
و بیقراری از چیست گفت کہ از خجالت و شرمساری گور و ہیبت فرداے محشر باز پرسیدند کہ بسوے
آسمان ندیدن چون است جواب داد کہ از بسیاری گناہ و خندہ ہا کہ در مجلس ہا ردام فارغ نشستم

وہم درین محل فرمود کہ خواجہ فتح موصلی از یاران طریق و بزرگان جماعہ صوفیان بود بہ گریستن و اندوہگین نشستن مداومت داشت از افراط گریہ گوشت رخسار ریختہ بود۔ بعد وفات او را در واقع دیدند پرسیدند کہ خدا لے تو با تو چہ کرد۔ جواب داد۔ انعام فرمود و از گناہانم درگزشت و زمانیکہ مرا بہ صعود عرش برد خطاب آمد کہ فتح از چہ بود کہ سالہا بہ گریستی۔ آنا از رحمت ما امید وار نبودی۔ سر بسجدہ آوردم و عذر خواستم کہ خداوندا عفو آمرزش تو حرمان نداشتم۔ آنا از اندیشہ منزل گور و پرسش دیوان محشر و جبر دستی فرشتہ موت خائف و سہمناک بودم و میگریستم۔ فرمان آمد کہ بعد ازین مترس و ایمن باش حضرت خواجہ معین الحق میفرماید کہ خدمت حضرت شیخ الخافقین خواجہ عثمان قدس سرہٗ در سفر ہمرکاب بودم۔ جائے جا نقاہ بود۔ و در انجا خدمت شیخ صدر الدین محمد احمد را دیدم کہ ہر کہ دران خانقاہ نے آمد محروم نمیرفت و باہر کہ چیزے مے داد میفرمود کہ در حق من دعائے استقرار و استمرار ایمان باید فرمود۔ و چون آن بزرگوار۔ ذکر گور و قیامت مے شنید مے ترسید۔ و چندان میگریست کہ از چشم خوناب جگر مے تراوید۔ و بہمین نمط ہفت شبانہ روز در شدت اضطراب و شیون بسر مے برد۔ زمانیکہ غایہ گریہ و بکا فرست مے داد و بحال خود باز مے آمد و روئے بسوے حضار جلسہ کرد و مے گفت کسے را کہ خصم مرگ در عقب و حریف نفس و پندار در پے باشد۔ او را بہ سکون و شکیب چہ کار۔ حضرت خواجہ معین الحق قدس سرہٗ فرمود کہ فاتحہ بہ نظر کشادہ کار و بر آمدن احتیاج از بس نافع است۔ از حضرت ختم رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در خبر آمدہ است کہ ہر آنکہ کار دشوار و مشکل صعب در پیش دارد فاتحہ الکتاب باین نہج بخواند........

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم و میم آخر کلمہ را بالام کلمہ الحمد ضم کند و آمین سہ بار بخواند حضرت سبحانہ تعالے شانہ رحمت فرماید و از رحمت وسعت محفوظ دارد۔ و مرام او بتعجیل و تسہیل بر آید و ہم دران محل فرمود کہ وقتے حضرت رسول اکرم صلے اللہ علیہ وسلم بہ یاران خدمت فرمودند کہ حضرت رب العزت ہرانچہ کہ برکات و خیرات برمن لطف فرمودہ است پیش ازین بر کسے انبیا و مرسل مرے نبود وقتے مہتر جبرئیل نزول کرد و از حضرت کبریا خطابم آورد کہ در مصحف مقدس سورہ ہست۔ کہ اگر در

توریت و انجیل و زبور احدی از امم کلیم و مسیح علیهم السلام جهود و ترسا نگشتی. بعد از آن زبان حضرت
خواجه بزرگ فرمود که سورهٔ ام الکتاب کلی و جزوی عوارض و دردها را دواست. دردمندی که
از بیماری و درمان عاجز آید خوشحال گردد. سورهٔ مذکور را مابین سنت و فریضهٔ صلوٰة سحرگاه مع
بسم الله چهل و یکبار بخواند و بدمد. حق سبحانه تعالی شانه شفای کامل و صحت عاجل ارزانی فرماید.
هم درین اثنا شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ فرمود که وقتیکه از مشاهیر دیار شام بشهری وارد
بودم بیرون شهر در غاری بدولتی را دیدم که در آنجا ساکن و بکثرت مجاهده و شدت فقر و فاقه از بس
نحیف و ضعیف و لاغر و ناتوان شده بود غیر استخوان از گوشت و پوست چیزی نداشت
شیر درنده محاذی غار نشسته بود گویی که خدمت حاجب متعلق داشت. از بیم آنچنین گزند قوی در
معرض تخویف شدم و نتوانستم که تقدم کنم. آنگاه نظر درویش بر من افتاد. و به آواز بلند گفت
که پیش بیا و هیچ مترس. چون نزدیک شدم بنشستم اشارت کرد نشستم روی ادب
بزمین آوردم. اول سخنی که بر زبان نفیس بیاعث رفت اینست و درویشی که قصد بیکی نکند آنهم
قصد او نکنند و ازین قبیل بسیار سخنها گفت بعد از آن از من پرسید که از کجا می آئی. جواب
گفتم از بغداد. فرمود نیک آمدی. باید که خدمت درویشان و عاملان شعار کنی تا بزرگتر باشی.
چندین سال است که درین غار نشسته ام از خلق و خلائق بریده و در گوشه قناعت و عسرت آرمیده ام
و از ترس نماز مدام میگریم. گمی که نماز میگزارم. دیدن دل خود شنودم را مگر اگر دقیقه از دقائق نماز
از دست برود آنهمه که کردم و خواهم کرد باطل و عاطل گردد و همه عبادت و طاعتم نامقبول و هیچگاه
شمارند. هر آن کسی که از عهده نماز بر آید کاری عظیم کرده باشد. خواجه معین الدین قدس سره
میفرماید که در شهری جماعهٔ مسلمانان دیدم که قبل از هنگام نماز انتظار اذان میکردند از ایشان موجب
انتظار پیش از وقت پرسیدم گفتند که بوجه اینکه وقت نماز به اهانت و سستی ضائع نه باشد و انتظار
وقت ادا کنیم. بعد تحصیل خواجه بزرگ فرمود که وقتی از حضرت رب العزت بر حضرت موسی علیه السلام
در صفت جهنم ایما شد و فرمان آمد که یا موسی علیه السلام در دوزخ جهیم وادی است آفریده ام آن

طبقہ ہفتم است از طبقات دیگر خطرناک و مصائب انگیز و تیرہ و تار وہم از افعی و عقرب معمور است اگر نائرہ از آن آتشخانۂ جہان سوز درین تشنگناے عبرت آباد افتد ارض و فلک و شجر و حجر جملہ بسوزد و آب بحار بسان روغن مشتعل گردد و این ہمہ عقوبت و عذاب بہ دو طائفہ مخصوص است اول آنکہ در نماز تغافل و تکاہل روا دارند۔ دوم آنکہ بسوگند دروغ درمیان آرند و ہمدرین اثنا فرمود کہ بزرگے محمد اسلم طوسی نام داشت وقتے بہ مادۂ حصول کار سوگند راست بر زبان آورد و این زمان سکر بود چون بحال آمد و از خوردن سوگند راست متنبہ شد۔ فرمود کہ اینک سوگند راست بر آمدم گاہ باشد کہ بوجہ دیگر بر زبان آید این بگفت و پیمان کرد کہ مدت العمر بہ سکوت و خاموشی بگذارد بعد ازین تا زمان چہل سال در صدد حیات بود۔ تا لب نکشاد و ہیچ سخن نگفت۔ ہمدرین تسلسل بیان فرمود کہ روزے رابعہ بصری و خواجہ حسن بصری و مالک دینار و خواجہ شفیق بلخی رحمۃ اللہ علیہم در بصرہ ہمنشین بودند و کلام در صدق محبت بود۔ خواجہ حسن بصری گفت کہ دوست در دوستی صادق آن باشد کہ چون درد و محنت درپیش آید صبر کند۔ رابعہ گفت ازین سخن بوے مادمن مے آید۔ مالک دینار فرمود کہ ہر چہ از دوست آید بران راضی و شاکر باشد۔ بعد ازین سخن در خندہ قاہ قاہ افتاد۔ فرمود کہ اینچنین خندہ در مقابر منع آمدہ است کہ جاے عبرت است ازینکہ از حضرت رسول برحق صلی اللہ علیہ وسلم در خبر است کہ ہرگاہ کسیکہ در گورستان رود آسودگان قبور گویند کہ اے غفلت شعار اگر آگاہ باشی و خبرداری کہ بما چہ میگذرد تا از ہوا و ہوس بگذری و خوردن و خفتن و آسودن بر خود روا نداری۔ ہمدرین محل حضرات خواجہ فرمود کہ بزرگے دیدم کہ از بس ضعیف و منتہی العمر بود و مشغولی و استغراق بمرتبہ غایت داشت۔ چون خدمت او دریافتم سلام کردم۔ و بخود اندیشیدم کہ از احوالش چیزے بپرسم۔ پیر بزرگ بصفاے قلب مکاشفہ کرد و فرمود کہ روزے با یارے در گورستان بودم۔ یارے کہ در صحبتم بود سخنے لاابالی و خرافت آمیز گفتن آغاز کرد۔ مرا خندہ قہقہہ فرا گرفت۔ ناگہان از درون گورے بر ان تکیہ کردہ بودم ندا آمد کہ تاسف و حیف بران کسانیکہ آنہا۔ را منزل فنا درپیش است و ملک الموت در کمین است

شوند تا غافلانه را بکار برند. و بر مآل کار نظر ندارند. حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ میفرمایند که در سلوک
مذکور است که فردای قیامت از عاشقان صفی را فرمان رسد که به بهشت در آیند. ایشان عرض نمایند
که ما را بهشت مطلوب نیست کسے را باید که به نیت بهشت ترا پرستیده است. همدرین اثنا حضرت
خواجه بزرگ فرمودند که دیدن پنج چیز هر یکے از عبادت است. اول هر فرزند که بر روی والدین
به دوستی حق تعالیٰ ببیند اجابت حج اکبر باشد. تمام کنند و زمانیکه پسر بر قدم مادر و پدر بوسه زنند
تلافی عبادت هزار سال باو رسانند و بیامرزند. وقتے جوانے گناهگاری و تبه کار پیش عیان
سمت بنیان نقل کرده بود. وی را در خواب دیدند که به فضلے قرب با حاجیان بنظر اندر رسید
که این همه علو پایه و سمو مرتبه از چیست. جواب داد که مادرے پیر زال داشتم. وقتیکه بیرون خانه
میرفتم. سر در پاے ضعیفه نهاده رخصت میخواستم. و آن ضعیفه ضعیفه دعاے آمرزشم میکرد
و میگفت که حق سبحانه تعالیٰ ترا ثواب حج روزے کند. چنانکه دعاے مادر ضعیفم پایه اجابت
یافت و مستجاب شد و همچون من آواره و مذموم را نجات دادند و بخشیدند. حضرت شیخ الاسلام
خواجه معین الحق میفرمایند که ایمان مرکز انوار است که در دل مومن قرار گیرد. بنده مخلص چندان
که براه ثواب رود ضیاے قلب مترقی باشد. چون به نیکی و صلاح استقامت و استحکام پذیرد
دل مومن بقعه نور گردد. به زشتی اعمال. تاریکی بیفزاید. چون بزشتی اعمال و خباثت مداومت کنند
نقی القلب و منافق گردد. چون منافق شد از رحمت حق محروم و مایوس گشت. آنگاه فرمود که
بر دل مومن هفتاد حجاب است و بر ذوری. هر حجاب هفتاد فرشتگان در تسبیح و تحلیل مامور
باشند. سر آنکه مومن را بیادار و همچنان است که همه فرشتگان ابدا ان حجاب مامور باشند
از ازار رسانیده است. منقول است از کتب سیر که حضرت خواجه بزرگ را با حضرت غوث الثقلین
سلطان المشرقین المغربین چهار ملاقات اتفاق شد. اول آنکه نخست حضرت غوث الاعظم حضرت
خواجه بزرگ را به بدو لقب فرمود که روزے معین الحق والدین از قدوه مشائخان زمان خواهد بود. دوم آنکه
در قصبه جیلان اتفاق مصاحبت و همنشینی دست داد. وقتے حضرت خواجه بحضرت غوث الاعظم

درخواست کرد که چیزے از سخنان حق بیان فرمایند فرمود که سخن حق از زاویهٔ تنهائی مطلوب است۔
حضرت خواجه تکرار گفت که در کنج تنهائی نشستن از دو سبب نامناسب است یکے آنکه اگر گوش
حق نیوش پیر دستگیر من برسد باشد که از روے غیرت خاطر پاکش برنجد و موجب نقصان
من باشد زیرا که موازنهٔ کلام و کمال احدے تقابل رضاے پیر دستگیر خود بهتر نمیدانم و دیگر اینکه
حضار جلسه از دو حال عاری نباشد۔ اغنی محرم مانند یا نامحرم و نمیدانم که بدلها چها اندیشه
در خیال خواهم ریزند۔ چون این بشنید حضرت غوث الاعظم هیچ نه گفت و سکوت فرمود۔ بعد ازین حضرت
غوث الاعظم اذن دعوت فرمود قبول فرمودند۔ چون از ما حضر بر سفره آوردند حضرت خواجه بزرگ
گفت که طعام بے نمک است گفتند نمک از کجا آید۔ القصه مردے کهن سال که بیرون شهر
سکونت داشت طلب فرمودند۔ و براے سماع اشارت کردند گفت که مزامیر ندارم لیکن چون سماع آغاز
شد همه مزامیر که پیشتر از مطربان برگرفته در یک حجره نگاه داشته بودند بے منت دست کسے
نغمه آغاز کردند۔ در آن وقت حضرت غوث الاعظم را یکے از مریدان خدمت سوال کرد که امروز آنچه عادت
فرمود معین الدین سجزی چشتی مهمان ما بوده است همان روز حضرت غوث الاعظم پارچه از قسم کتان بحضرت
خواجه بزرگ داد۔ چون حضرت خواجه بزرگ آن پارچه را در خدمت حضرت پیر دستگیر خواجه عثمان هارونی
قدس الله سره العزیز گزرانیدند خدمت حضرت خواجه عثمان رحمة الله علیه ازان پارچه دستار کرده بر
فرق خواجه بزرگ از دست خود بسته کردند۔ همدرین اثنا فرمود که هر که مومن را بد گوید باشد که با مادر خود زنا
کرده است و دعاے ایشان مستجاب نشود و اگر بے توبه فوت کند عاصی خاطی بماند۔ همدرین محل فرمود
که سلام گفتن و در سلام سبقت کردن موجب کفارت گناه۔ و ثواب عظیم است هر آنکه از مجلس برخیزد
و سلام گوید رحمت حق سبحانه تعالے بروے فرود آید۔ همدرین زمان فرمود که چون به مسجد برود باید که پاے
راست پیش نهد و بگوید بسم الله و علی الله توکل علی الله لاحول ولا قوة الا بالله من الشیطان الرجیم
و چون مومن نخست پاے راست در مسجد نهد فرشتگان براے آمرزش او دعا کنند و چون از
مسجد بیرون آید اول پاے چپ بیرون نهد فرشتگان گویند یا رب نگاه دار او را حقیقتش و اگر د

بهشت و نعمت جاوید او را نصیب گردان و هم درین مقام فرمود که زمان آخر پدید آمد اندران زمان
مرگ بهتر از حیات باشد زیرا که عیش و راحت بر مسلمانان تلخ گردد امرا جبر و تظلم روا دارند و
عالمان عهد رشوت بگیرند از رفتن خیر و برکت از خلق بر خیزد و شر و فساد و بغض و عناد در ظهور آید
انگه فرمود که صدقه کسے باید داد که درویشے و فقیری ست در دارد هر که صدقه برین نهج بدهد خدا تعالی
او را ببخشاید بعد ازین فرمود که هر آنکه توبه نصوح کند قبل آن باید که باب توبه بسته نه شود و فرمود که توبه
و استغفار کردن بر جمله مسلمانان فرض است باید که پیش از آنکه شحنه مرگ بر سر رسد به توبه و
استغفار عمل کند و در توبه باز است تا آنکه آفتاب از سمت مغرب طلوع نه کند حضرت خواجه معین الحق
رحمته الله علیه میفرماید که روزے با شیخ محمد اجل شیرازی یک جا بودم وقت نماز مغرب بود
خواجه اجل تجدید وضو کردند اما خلال انگشتان در سهو افتاد ناگاه هاتف غیب ندا داد
که شیخ اجل دعوے دوستی ما میکند و سنتے را از مسنون ما ملحوظ ندارد بعد ازان خواجه اجل
سوگند خورد و پیمان محکم بست و تا بزیست سنتی از سنن رسول اکرم علیه السلام ترک نداد ازینجا ست
که ترک سنت خطا است و موجب نا رضامندی حضرت خاتم الانبیا صلی الله علیه وسلم
و هم درین محل فرمود که طائفه عارفان اہل فضل و فضائل اند مستغرق و متحیر بجمال دوست چون
عارفے در شب بحالت طهارت خواب استراحت کند فرمان آید به فرشتگان تا آنکه او بیدار شود
در پهلویش سترا گیرند و آنگاه که بیدار شود بدعا اشتغال ورزند که خدایا بنواز و بیامرز این بنده را
که با طهارت خفته بود و هم درین محل فرمود که روزے حضرت رسول بر حق صلی الله علیه وسلم
ابلیس را در غم رسیده و اندوهگین دریافت در پرسید که این همه اندوه و تعب از چه سبب ا[ست]
جواب عرض کرد که از چهار چیز که از امت حضرت بظهور مے آیند اول موذنان که الله اکبر میگویند
و هر که متنبه مے شود بجواب مے پردازد و همه ها ساحل رستن زم رحمت و بخشایش جا مے یابند دوم
دوم از تکبیر شمازیان که به جهاد و جدال حق بر مے آید سوم از وجه حلال درویشان که ایشان از وجه
حلال بدیگران بخش مے دهند و موجب امرزش دیگران میشود چهارم از آنانکه نماز صبحگاه بگذارند

و تا طلوع آفتاب به احسن الاذکار بجای نماز قرار میگیرند و در نماز اشراق مشغول میباشند. یا رسول الله زمانیکه من در عالم ملکوت بودم در صحف دیده ام که هرکه نماز سحر بگذارد و تا بر آمدن آفتاب بر جای نماز قرار گیرد و اشراق تمام کند حق تعالی او را با هفتاد هزار کس که از آن او متعلق و وابسته باشند بیامرزد و بعد برین عمل فرمود که نباشی که چهل سال به دزدی کفن ببرد که داشت بمرد. او را در خواب دیدند که در بهشت مقام دارد. متحیر ماندند و باستفسار رفتند. جواب داد که ببرکت نماز بامداد که تا بر آمدن آفتاب و نیز ادای نماز اشراق برجای بودم و بعد ازین به مهمات نباشی مصروف می شدم چون حضرت حق سبحانه تعالی اندک پذیر و بسیار بخش است بر من نوازش فرمود. آورده اند که چون حضرت خواجه را زمان وصال ایزد متعال نزدیک رسید بیشتر از یگانه و بیگانه ترک تعلق نگاه داشته بودند و بسا اوقات بر تعدی و تعصب فرزندان دلبند که سوانح آینده مکشوف ضمیر منیر بود تحسر و تأسف میفرمودند. روزی پسر بزرگ خواجه فخر الدین را بصبر و تسکین اشارت کرده ارشاد فرمودند که بابا فخر الدین اینهمه که از ما و شما ست فانی و ناپایدار است و غیر از محبت حق سبحانه تعالی شانه هر آنچه از ما سوای آن فرزند و خویش و پیوند باشد همه بی ثبات و بی بنیاد است باید که در رضای الهی مسلم و مستحکم باشی و دامن صبر و استقلال در زمان اذیت و غربت و مسافرت از دست ندهی چون این حکایت تمام شد. فرزند ارجمند را وداع فرمود و شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ بمشاهده جلوه شاهد حقیقی مشغول گردید و پیش از وقت زمان وصال در حجره محکم کرد تا آنکه بروز ششم ازین واقع در حجره بکشادند و بدیدند که حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز ازین سرای فانی بعالم جاودانی رحلت فرموده است و بر جبین پاکش از قلم قدرت بخط نسخ رقم زده اند هذا حَبِیبُ اللهِ مَاتَ فِی حُبِّ اللهِ. و از لمعات چهره مبارک آثار برکات و تجلیات و انوار ساطع و طالع بودند. نقلست که حضرت خواجه بزرگ را از بندگان خدمت که بخصوصیت علم و عمل ممتاز

فایده:- در سال سیزده صد و سه هجری که درستی در و دیوار و سقف و فرش خانقاه شریف می نمودند از ته فرش ته تا سبوچه بزرگ مملو از خاک پاک بر آمده بود و آن خاک لحد پاک حضرت خواجه بزرگ است که بهنگام غسل میت خاکم آلوده در سبوچه محمول نموده دفن کرده بودند چنانچه سبوچه ها بر آمده بدستور سابق در پای دیوار غربی دفن نموده شد ۱۲

بوقوع ... داد. و ہمانجا خانقاہ شریف بسمت جنوب از مسجد بزرگ اکبر بادشاہ دہلی نمود است
و صاحب سجادہ بعد رسم غسل قُل که خلعت سجادہ نشینی در بر راست کرده می آید بهمونجا که جای غسل
حضرت خواجہ بزرگ است بر آمسند مے نشیند. جمیع ارباب طائف وغیره ملازمان آستانہ عالیہ
و خدام و خدمت رسیده نذور و نیاز میرسانند. تاریخ وفات حضرت خواجہ بزرگ بقول صحیح در سال
ششصد و سی و سه قرار داده اند. جمیع اہل اسلام و قوم ہنود تبع سے آیند و فیض ... می یابند

انتظام عرس شریف

بوقت ہلال حسب الحکم ... تا عرس ... معین است مجالس سماع بنیاد میکنند و ... یک
... سماع ... مجلس ... و ... نذرانه ... و نذرات ...
صف بسته مے نشینند ... و ... ماخذ ... و ... سامان ...
... و سوز و ... خصلت ... و بعد ... تمام ... صاحب
سجاده ... و چون حضرت صاحب سجاده ... آید ...
بعضا ... تسلیم و سلام مے خیزند ... تا ... فرش ... استقبال ... صاحب
... مجلس ... در وسط صف ... مقرر است و بعد از آن صاحب سجاده ...
محفل مے شود. حافظان ... فاتحه بر روح ... حضرت خواجہ بزرگ ...
سلامتی بادشاه و حضرت صاحب سجاده بنیاد میکنند ... محفل سماع ...
نوبت بوجد و حال مے رسد چون ... شب ... صاحب سجاده برای غسل ...
میرود. داول از دروازه ... داخل ... در گوشه مشرق و شمال متصل ... سنگ سفید
گنبد شریف تبدیل لباس میکنند ... که بسمت ... غرب و جنوب درون احاطه
واقع است ... ... معروف است ... چراغ مے سوزند صاحب
سجاده دست و پاے شوید و بعد از آن درون گنبد رفته مرقد مبارک ... غسل میدهد

وکسان بہ نوبت چوکی خدام ورا ایسے خدمت آبرسانی و آفتابہ برداری وغیرہ مصروف می باشند
وبعد غسل حضرت صاحب سجادہ عرق گلاب خوشبو صندل وگل بر مزار شریف می پاشند و
قبر پوشش پوشانیدہ بیرون گنبد می آیند و بدستور سابق تبدیل لباس فرمودہ در محفل سماع میرسند
و بر مسند صاحب قرب نشست [illegible] مصروف بودہ تا اختتام محفل قیام دارند الغرض از آن شب تا بہ
شب ششم بہمین طریق محفل سماع برپا می شود۔ و بتاریخ ششم بعد از نماز صبحگاہ حضرت صاحب سجادہ
اقسام شیرینی و طعام کہ نیاز مخصوص حضرت خواجہ بزرگ است بہ صاحبزادہ وارد تقسیم می فرمایند و
فقرا و مشائخ و امرا و عمائد مدعو می باشند و بعد از نماز ظہر کہ از اکل شرب فراغت می یابند مجلس سماع
شروع می شود و بسوز و گداز و راز و نیاز باختتام میرسد بروز ششم محفل قل کہ عبارت از ختم اخوات
از وقت یک پاس روز بر آمدہ بنیاد میکنند تا از ہجوم فقرا و ارباب تماشا [illegible] چندان ازدحام می باشد
کہ در وسعت سماع خانہ مجال نفس بر آوردن و تاب برجا ماندن مشکل تمام دست میدہد و از رائحہ عطریات
و عرق گلاب و دود مجمر عود و سوز مشام جان تفریح عجیب و تفتیح غریبی می یابد و از نزول خیرات
و برکات بر اصحاب قرب فتح الباب سعادت و قبول روی میدہد و از کثرت انوار و تجلیات
در دیدہ حیرت نیان پیکر حقیقت و معرفت جلوہ گر می آید۔ زہے بختیاری بختمندی کہ اہل
صدق و یقین بدست می آید و ہر یکے از ایشان از خوان انعام و التذاذ بخشش کافی و بہرہ وافی
می ربایند و ہمین حال و احوال چون آفتاب بخط استوا میرسد التزام و اہتمام فاتحہ بوقوع
می آید و التہاب آتش سماع انطفا می پذیرد۔ اول چادر [illegible] خوش رنگ و لطیف وسط بزم
گستردہ بالایش کوزہ صندل سائیدہ و قمشہ گل و گلاب و برگ پان می نہند و حفاظ و
مولود خوانان خوش الحان و پاکیزہ جمال گرد پارچہ گستردہ کہ باصطلاح دستر خوان میگویند جمع آمدہ
بذکر خیر و سعادت اشتغال می نمایند۔ و بعد از آنکہ رسم فاتحہ بانجام میرسد بحاضران مجلس
صندل و بیرہ برگ پان تقسیم میشود و پس از آنکہ چوبداران چوب نقرہ بالا میکنند این علامت
است از ختم محفل و ہمبرین نشان و علامت بالای نقار خانہ نوبت شادیانہ می نوازند و

اول از همه پیش صاحب سجاده دستار و خرقه بے بہا کہ مکلف و مکلل میباشد مے آرند و این
خلعت جانشینی و صاحب مقامے حضرت خواجه بزرگ است و بعد آنکه خلعت مذکور حضرت صاحب سجاده
زیب بر و دوش مے فرماید۔ بحاضران مجلس هم دستار تبرک علے قدر مراتب مرحمت میشود و هر یکے
از شاه و فقیر و غریب و امیر این عطیه گرامی را موجب سعادت دارین و مفاخر نشاتین دانسته
و بر چشم و لب نهاده زیب سر میکنند بعد آن حضرت صاحب سجاده بنظر ادائے رسم فاتحه درون
قبه شریف بر مرقد مقدس میروند۔ اما از هجوم و کثرت نظارگیان بیک نظر رفتن نمیتوانند
بالآخر بهزار کشمکش راه مے یابند و حضرت صاحب سجاده دست بدست اندرون روضه شریف
مے برند و حضرت ممدوح بعد از هزار خشوع و خضوع جبین نیاز بر پائین مزار مالیده بسمت مشرق
زیر طاق مصحف پشت به قبله در دیوار مے نشینند۔ چون ازین خدمت خاص فارغ مے شوند حضرت
معز الله شهر ارعز و امتیاز با دلے شادمانه بیرون روضه آمده به خانقاه شریف متوجه شده بر فراز
مسند مشیخت و ارشاد مے نشینند و جمعے از اهل حال و عمائد و ارباب وظائف و عمله و خدمه درگاه شریف
رسم سلام وقت جلوس جمع مے آیند و صف فقراء آزاد وغیره که بیشمار مے باشند نعره یا
فضل پنجتن۔ یا علی مدد گویان شرف خدمت مے یابند و مقدمات و نزاعات که درمیان ایشان
ما بین سال بوقوع آمده باشند حسب الامر حضرت صاحب سجاده تصفیه مے یابند و دران محل
کسے را بجز آوردن حکم صاحب سجاده مجال دم زدن و سر پیچیدن نباشد۔ احیاناً اگر کسے
سخن عذر و معذرت درمیان آرد تاج و خرقه او فوت و ضبط میشود و از صف فقراء در حق او
حکم اخراج میرود ◆

آئین محفل پنجشنبه

مقرر است که هر یوم پنجشنبه قریب بوقت نماز عشا که دو گھڑی شب باشد بساعت سندی مے گیرد۔
روشنی چراغان و درستی فرش و مسند و باختر سوئے قبه شریف پیش صحن بیگمی دالان برائے محفل

پنجشنبه جائے مخصوص است بعد اهتمام وتیاری محفل متولی درگاه شریف یک مشعل و چند کس
خدمت صاحب سجاده مے فرستد وچون حضرت صاحب سجاده از خانقاه برآمده در جماعت خانه
یا احاطهٔ سماع خانه سرآسمانجاه بنیاد داده اند میرسد. گهڑیالی درگاه ساعت سه میزند و این
علامت خبر است از مقدم صاحب سجاده. اول صاحب سجاده از دروازهٔ پائین در قبهٔ شریف
داخل میشود و بعد ادائے فاتحه از جانب دروازهٔ شرقی برآمده براه سه دری دالان قصد محفل میکنند
چون لب فرش میرسد چوبداران استقبال میکنند و ارباب مجلس در تعظیم تقدیم مے نمایند
بعد از آنکه حضرت صاحب سجاده برافراز گدیله محاذ حجرهٔ نقرهٔ کلان روبه مزار و پشت بشرق
می نشینند. حافظان و مولود خوانان فاتحه بروح پرفتوح حضرت خواجه بزرگ میگویند و دعائے
ختم صاحب سجاده میخوانند و بعد ختم فاتحه شیرینی که بزبان هندی ملی میگویند و به قوام
شکر همین [illegible] روغن زرد مے سازند به حضار محفل تقسیم میشود و نیز حسب دستور قدیم بخشش
نقره بهر اهل استحقاق داده میشود و هم قوالان [illegible] بنیاد [illegible] پنج [illegible]
تناوران خدام فرش قبه شریف از جاروب صاف میکنند و این [illegible] خاص است که
از پر دم طاؤس [illegible] میکنند و این خدمت خاص را فراشی گویند. چون فراشی ختم میشود
دروازهٔ قبه شریف بند میگردد و باز تا به صبح صادق وا نمیشود. چون نوبت ساعت ششم میرسد
باز بطریق اول فاتحه میخوانند و همه اهل محفل قیام نموده دست بسته روبه قبه میکنند. قوالان
اشعار هندی که به کڑکا معروف است در محامد و اوصاف حضرت خواجه بزرگ مشهور است به الحان
خوش مے سرایند و بعد ختم آن محفل برخاست میشود و هر یکے بجائے خود میرود +

آئین محفل ششم

شب تاریخ ششم هر ماه مقرر است. و زمان و مکان محفل پنجشنبه مخصوص. اما صاحب سجاده
نمے آید و به همین جهت عصائے نقره و مجمرهٔ نقره که از لوازم منصب سجادگیست مستعمل نمیشود. و شیرینی که

بعد فاتحہ تقسیم مے شود معروف است بہ کٹنے کہ بہ آرد نخود و قوام شکر ساختہ مے شود +

آئین بسنت

بتاریخ پنجم ماہ کہ بماہ ماگھ واقع شود از خانہ قوال درگاہ گڑوہ مے آید۔ گذوہ لطیف گلدستہ مے باشد کہ از گل سرشگوفہ فصل بہار تیار میشود۔ و از راہ بازار پیش زینہ میگردد۔ ہمہ قوالان نغمہ سرایان و لولیان شہر بلباس سنتی در جلوے مے باشند۔ و ہم علما و فضلا درگاہ شریف از متولی تا بہ سگان ہمراہ مے باشند عجب رسم دلرباد تماشائے روح افزا است کہ حصر بہ بیان وارد۔ و قوالان کہ بہ نغمہ و نشید بہار غزلیات تازہ مے سرایند۔ ذائقہ عجیب و لذت غریب مے دہد۔ بالآخر ہمین طریق التزام حاضر و قبہ شریف گردیدہ د گلدستہ بر حضرت خواجہ حسین نبیرۂ حضرت خواجہ بزرگ میروند و از انجا در خانقاہ شریف حضرت سجادہ نشین رسیدہ بار الے رسم معینہ مے پردازند +

آئین گل بنگلہ

بماہ ماگھ ہندی کہ فصل بہار گل گلاب است بروز پنجشنبہ چہار گلہائے سرخ درست میکنند و سلکہائے مسلسل در رشتہ رنگین در کشیدہ بعد صلواۃ شام بر سقف مزار شریف کہ از چوب خوشبو و الصب کردہ و ہم در پیرامون آن ہمہ سلکہائے گل سفتہ برابر قطار در قطار بادائے مطبوع و طرز خوش اسلوب بستہ میکنند و اندران شب ہجوم اہل استحقاق و تماشا و اژدہام عام بمرتبہ غایت مے شود و از زن و مرد و خورد و کلان جم غفیر گرد قبہ شریف و روضہ فضائے آستانہ عالیہ حاضر آمدہ بادائے فاتحہ و تحیہ و سلام اشتغال مے ورزند +

آئین ماہ صیام

چون رویت ہلال رُوے مے دہد بنظر آگاہی عوام الناس بر سر نقار خانہ کہ مقام بلند است

نوبت شادیانه مے نوازند و از همان شب نماز تراویح آغاز میشود اگرچه بیشتر جاها در آستانهٔ عالیه قرآن مجید میخوانند اما در مسجد جهانگیری پهلوے قبه شریف جم غفیر و گروه کثیر تراویح میخوانند و حافظ فرح شاه خان امروهی که ملازم آستانه عالیست همونجا بالحان مرغوب و به آواز بلند و بصحت تمام و حزم کلام میخوانند و در مسجد شاه جهانی خطیب درگاه که از ملازمان روضهٔ شریف است باداے مطبوع و الفاظ صحیح قرآن خوانی میکنند و همین جهت محفل پنجشنبه بین العصر و المغرب در ماه صیام مقرر کرده اند و به شب بست و هفتم ختم قرآن مجید و فرقان حمید مقرر است اندران شب از کثرت چراغان و تجلیات و انوار فضاے حرم آستانه عالیه بقعه نور مے نماید +

آئین عیدین.

چون رویت هلال عید الفطر بشهادت ثقات ثابت مے شود - نوبت شادیانه بنیاد مید هند و بروز هنگام نماز بامداد صاحب سجاده حاضر قبه شریف گشته چادر گل بر مزار مے پوشانند و بر قبور اجداد خویش که در جوار آستانه شریف آسوده اند گل و عطر مے افشانند - بعد ازان چون وقت نماز میرسد اول صاحب سجاده برسم سلام حاضر آستانه شده بر پالکی سوار میشود و ماهی و مراتب چتری وغیره که لوازمه منصب سجادگیست معه قاضی شهر و عامیان شهر در جلو میباشد پیشتر ازین کافه اهل اسلام در عیدگاه رسیده انتظار میکشند چون صاحب سجاده داخل عیدگاه میشود تکبیر آغاز میکنند - و بعد ختم نماز و خطبه - چون صاحب سجاده معاودت میکنند اکثر آن از عمله درگاه انتظار میکشند - و چون سواری صاحب سجاده پیش زینه درگاه میرسد - و از سواری پالکی مفارقت کرده پاے راست بر زینه اول درگاه شریف مے نهد - شادیانه تهنیت بر نقاره خانه مے نوازند - بالآخر - صاحب سجاده باداے شاهی برسم سلام در قبه شریف حاضر مے شود و زیر طاق مصحف نشسته فاتحه بر روح پر فتوح حضرت خواجه بزرگ میرسانند - چون فارغ میشود به خانقاه شریف آمده بمسند سجادگی مے نشینند و همه ارباب طائف و نوبتیان و بادفروشان و چوبداران

نغمہ گویان متعلقہ آستانہ عالیہ گرد آمدہ مراسم تہنیت بتقدیم میرسانند و علے قدر مرتبہ انعام مییابند
و قریب برسم عید الفطر دستور عید الضحے ہم معین و مقرر است +

آئین ایام عشرہ محرم الحرام

از رویت ہلال محرم رسم نغمہ و سرود موقوف میگردد۔ و فاتحہ شہیدان کربلا و اہلبیت مجتبیٰ بر کوزہ
شربت ناب در رائحہ عطر و گلاب میرسانند۔ و تا بروز سوم عشرہ محرم بہمین نمط دستور دارند و
و آثار حزن و ابتہال و رنج و غم کہ مقتضی محبت است از در و دیوار و شجر و حجر آستانہ عالیہ موثر میشود
کسے بیند کہ دیدہ بینا دارد۔ و کسے داند کہ قلب صحیح دارد و محبت قوی مکنون خاطر اوست +

آئین محفل میلاد شریف

سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

شب دوازدہم ماہ ربیع الاول توقوع مے آید و لطریق محفل پنجشنبہ باحسن وجوہ باختیام میرسد +

آئین عرس

(حضرت پیران پیر شیخ المشارق و مغارب خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہٗ)

دستور است کہ بہ شب پنجم ماہ عید الفطر در مقام سماع خانہ محفل مے شود۔ و برسم معمولی صاحب سجادہ
زیب محفل میگردد۔ و بروز ششم محفل قل بنیاد مے یابد و بہر طور اہتمام و التزام محفل بطریق
محفل قل حضرت خواجہ بزرگ توقوع مے آید۔ چون محفل ختم مے شود۔ دستار شیخت بر فرق مبارک حضرت
صاحب سجادہ قریب و مزین میگردد و بہ دیگرے دستار دادہ نمے شود +

آئین عرس بزرگان سلسله معینه

جانب پائین روضه شریف پیشین الان آرت کارت محفل سماع بر طبق فرش سنگ مرمرین است صوفیان نشست بسته می نشینند و قوالان رسم سماع ادا میکنند تمام محفل بعد ساعت شش که سماع معمول اکثر کا ختم می شود مقرر است و در بعض شب ختم محفل گشته شیرینی تقسیم نمیشود ما درین محفل ها عصاها و مجمرها نقره از و زمرصع بالیست مستعمل نمیشود +

باب دوم

در [illegible] عمر و اولاد و انتقال حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس الله سره العزیز

آورده اند [illegible] تا سن هشتاد سالگی تجرید و تفرید گذشت و هنوز تاهل اختیار [illegible] شبی [illegible] آنحضرت باستشناد خواب [illegible] شاهد رب الارباب بود از حضرت رسالت [illegible] تو معین دین ما هستی ما نتی از سنت های ما نگذاشتی [illegible] [illegible] فریضه سحریه حضور ارباب محبت صحبت [illegible] خطاب نام [illegible] حاکم [illegible] بود خاتونی از قبیله راجپوت که به غنیمت یافته بود بخدمت [illegible] حضرت خواجه [illegible] آن حمیده عفیفه را به سلسله زوجیت مباهی فرمود [illegible] کرد [illegible] نسبت سید وجیه الدین مشهدیست که به اشارت و بشارت حضرتنا و مولانا امام جعفر صادق رضی الله عنه در حباله نکاح حضرت خواجه در آمد از هر دو عفیفه سه پسران و یک دختر بوجود آمدند اما در بطن [illegible] اسلاف ست بر آنند که از بطن سیده محترمه خواجه ابوسعید و بی بی حافظه جمال متولد شدند و از بطن حمیده دیگر خواجه فخر الدین و خواجه حسام الدین بوجود آمدند والله اعلم بالصواب

خواجه ابوسعید را دو پسران بودند. خواجه احمد و خواجه وحید که ذکر پاک اینها در فواید الفواد از حضرت
سلطان المشائخ منقول است و بی بی حافظ جمال را بحضرت شرعی. شیخ رضی الدین بود که بر کنار حوض
مندولا در نواحی قصبه ناگور است. سید حسام الدین بن شهاب از چشم مردان نهان شد و بصحبت
ابدال و رجال الغیب پیوست. اما حضرت خواجه فخر الدین را پسرے بوجود آمد که حسام الدین سوخته
نام داشت و او از بس عابد و صاحب مجاهده ممتاز و مرتاض مولع و متورع سوخته آتش محبت و آسوده
درد و محنت بود و بفیض صحبت حضرت سلطان المشائخ از امثال و اقران گوئے سبقت
ربوده بود مرقد پاکش در قصبه سانبهر با نتر سوے بر سر راه اجمیر واقع است و خلق خدا از ان حظیره
گرامی فیضها مے ربایند. او را دو پسران بودند معین الدین خورد و قیام الدین بابربال اول از اب
کامل و اکمل بود کمالات علیه و آثار جلیه داشت بے واسطه کسے با حضرت خواجه نسبتے بود. اما
انجام کار باشارت خواجه بزرگ به خواجه نصیر الدین چراغ دهلی رجوع کرد و خلافت یافت. اولاد
پاکش بسبب ناهمواری و ناهنجاری کفار سکونت مالوه اختیار کرد و از مدینة الهدایت دار الولایت
اجمیر هجرت فرمود. سید قطب الدین که بعهد سلطان محمود خلجی خداوند دوازده هزار سوار بود و به حشمت
خان خطاب داشت از نبایر پاک خواجه معین الدین خورد است و دیگر هم صاحب مقامات عالی و برگزیده
حضرت آفریدگار بود و جوهر شجاعت و جلادت نگاه میداشت و بمقابله کفار داد جرأت شهامت
مے داد. حتے که گروه مخالف از دست او به ستوه مے آمده از نجهت نامش هٹیلا باگهه کرده بودند
شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد علیخان حسنی الحسینی لاریب فیه از اولاد امجاد حضرت
خواجه بزرگ است سلمه الله تعالی سلسله نسب شریفش به نوزده واسطه بخواجه قیام ابربال
منتهی مے شود. شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد
بن دیوان سید امام علی احمد بن دیوان سید محتشم علی احمد بن دیوان سید اصغر علی احمد
بن دیوان سید امام الدین احمد بن دیوان سید منیر الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد
بن دیوان شیخ ابو الفتح احمد بن دیوان سید علم الدین احمد بن دیوان خواجه ابو الخیر احمد بن شیخ المشائخ

معین الدین احمد ثالث بن شیخ المشائخ سید رفیع الدین احمد بایزید خورد بن شیخ المشائخ سید نور الدین احمد طاہر بن شیخ المشائخ تاج الدین احمد بایزید بزرگ ۔ بن شیخ شہاب الدین احمد بن شیخ کمال الدین شیخ احمد بن شیخ نجم الدین احمد خالد ۔ بن خواجہ قیام الدین بابر بال ہٹیلا باگھ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین ۔ بعضے از اہل دنیا کہ در باب وجود با جود اولاد احفاد حضرت خواجہ بانکار آمدہ اند الحق از جادہ مستقیم تحقیق و راستی دور افتادند و منازل خویش در نہانخانہ نکبت و مذلت بنیاد دادند ۔ زیرا کہ فقیر مولف بمنشاء تحقیق بتصدیق انیمعنی کتب سیر و سلوک و فرامین شاہان ہند و جریدہ ہا را کہ در تذکرہ اولاد و احفاد حضرت خواجہ مشہور و مذکور بودند از دفتر تولیت و دیوان اوقاف آستانہ مقدس و مطہر بہم رسانیدہ مقام یقین را تا بحق الیقین افزودہ است و ہر آنکہ اقوال بزرگان سلف و علم و عمل حضرات خلف را بچشم انصاف دیدہ باشند میدانند کہ وجوب وجود اولاد حضرت خواجہ بزرگ را اولیاء کاملین و بزرگان دین در ہر زمان و مکان تصدیق و تحقیق فرمودہ باعتراف و اقبال گرائیدہ اند ۔ غیر ایشان کسیکہ بہوائے نفس و تقاضائے ہوس حرف دیگر میزند ۔ دلدادہ نفس و سرگشتہ ہوا و ہوس است ۔ لاجرم مناسب حال و شایان مقال انیست کہ بعضے اقوال از ملفوظات و مکتوبات وغیرہم بطرز استنباط و انتخاب در ضبط تسوید و ربط تسطیر در آوردہ شود کہ شاہد حال و مشہود مقال باشد ۔

منقول است از فوائد الفوائد

کہ بر زبان فیض ترجمان حضرت سلطان المشائخ گذشت ۔ پانزدہم محرم سن عشرہ و سبعمائۃ شنیدم از خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز ۔ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود سن عشرین و سبعمائۃ پنجم رمضان المبارک ۔ الغرض چون چند گاہے بگذشت خواجہ وحید الدین نبیرہ خواجہ معین الدین سجزی رحمتہ اللہ علیہ بخدمت شیخ کبیر آمد و بیعت طلبید و دستوری حلق خواست شیخ فرمود من انیمعنی از خاندان شما دریوزہ دارم مرا واجب نیست کہ شما را دست دہم خواجہ وحید الدین الحاج

بسیار کرد۔ کہ البتہ من مرید شوم۔ خدمت شیخ دست بداد و فرمود سر حلق کن القصہ آن روز کہ خواجہ وحید الدین محلوق شد بعد آن مولانا نصیر الدین نیز محلوق شد +

منقول است

از مولانا سید محمد مبارک علوی الکرمانی خلیفہ مستند حضرت سلطان المشائخ محبوب الٰہی اولیا شیخ نظام الدین قدس سرہٗ

کذا فی سیر الاولیاء

فرزندان شیخ الاسلام معین الدین سجزی را در حدود اجمیر دیہی احیا بود مقطعان جہت مقرر انست مزاحمت مے نمودند فرزندان شیخ را ایران داشت کہ در شہر روند و از بادشاہ مقرر داشت بیارند بہمین ضرورت خواجہ از اجمیر بہ دہلی آمد فرمود شنیدم از حضرت خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین سجزی قدس اللہ سرہٗ واین خواجہ احمد عظیم صالح بود +

تنبیہ فرمود اشارت بحضرت سلطان المشائخ زیرا کہ صاحب سیر الاولیا ملفوظات حضرت شیخ لرتیب داد است

منقول است

از درویش جمالی کہ او از بس محقق صاحب نسبت و از بزرگان طریق چشتیہ بود۔ کما قال فی سیر العارفین نقل است از خواجہ معین الدین چشتی۔ کہ روزے بزبان دربار فرمودند کہ اولاد معین الدین و حمید الدین یکیست و این قول قبل از پیوند بود و آخر کار نتیجہ قول ایشان ظاہر شد کہ باہم یکے شدہ اند چنانچہ امیر شیخ تاج الدین کبری ابی محمد الحسنی الحسینی سلمہ اللہ تعالےٰ فی بقائہ نبیرہ اولاد پسر صلبی حضرت خواجہ معین الدین میشود۔ و نبیرہ دخترے سلطان التارکین برہان المجرین شیخ حمید الدین محمد احمد صوفی سعیدی عمری فاروقی یار وغار۔ مرید و خلیفہ بزرگ حضرت ایشان بودہ اند۔ لے خواجہ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز رضی اللہ تعالیٰ عنہ و درمیان حضرت خواجہ و شیخ حمید الدین خویشے درست دیم است تا معلوم بودہ باشد و ہمان طریق در اولاد

ایشان هم خویشی میبود. تا معلوم بوده باشد. در ان ایامیکه این حقیر بدولت زیارت مرقد
پرطهارت حضرت معین الملة مشرف گشت از فرزندان حضرت ایشان صاحب سجاده
شیخ المشایخ بایزید ثانی بود رحمة الله علیه. و او شیخی کلان و عظیم الشان بوده است. سید شمس الدین
طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت. خرقه خلافت از خدمت شیخ المشایخ بایزید محمد ثانی یافته بود
و مرید شیخ المشایخ شیخ نور بود که در بنگاله آسوده است و خدمت سید شمس رحمة الله علیه را
با حضرت ملک المشایخ و اولیاء سماء الحق والدین قدس سره اعتقادی جید. و اتحادی
بعید بود و با این احقر محبتی و شفقتی عظیم بود. از ایشان استماع است که حضرت زبدة المشایخ
معین الحق والدین را در آخرها تاهل واقع است. و فرزندان متولد شدند. فاما چون این حقیر
بزیارت روضه متبرکه حضرت زبدة المشایخ معین الحق رحمة الله علیه با سید همراه و باتفاق معیت
خدمت پیرزاده سجاده شیخ المشایخ نصر الملة والدین رحمة الله علیه یکجا زیارت حضرت ایشان
بحصول پیوست. در انجا مجاوری بود عظیم القدر مولانا مسعود قریب هشتاد سال عمر داشت
چنانچه پدر و آبای اجداد او مولانا احمد شرف خدمت حضرت شیخ مشار الیه قدس الله
سره العزیز یافته بود. و مولانا مسعود از مولانا احمد که خادم حضرت شیخ بود نقل میکرد که در انچه
حضرت شیخ رحمة الله علیه از اجمیر اول بار به دهلی رفتند و باز آمدند ایشان را تاهل واقع
شده و آنچنان بود که سید وجیه الدین محمد مشهدی عم سید حسین مشهدی داروغه خطه مذکوره بود
دختری داشت در کمال عصمت و عفت که نام مبارک ایشان بی بی عصمت است. و
این عجوزه مسطوره بحد بلوغ رسیده بود میخواست که بحبال بزرگزاده در آرد. و حواله نتیجه
دودمان اشراف نماید هیچکس را در خور کمال و لائق حال نمی یافت که بدو پیوندی فرماید. اکثر
درین تامل و تفکر می بود. ناگاه شبی از شبها حضرت امام جعفر صادق را در واقعه دید که
می فرماید که فرزندم وجیه الدین باشارت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بر این است که

له بن محمد بن مخدوم قاضی تاج الدین مخدوم قاضی شمس الدین طوی نبیره امام محمد شیبانی رحمة الله علیه ۱۲

این مجوزه را به شیخ معین الدین سجزی بسپاری و در حبالهٔ و در آری سید وجیه الدین مذکور از پیوستگان حضرت شیخ بود. این واقعه بحضرت شیخ اظهار نمود و حضرت شیخ رحمة الله علیه فرمود که عمر من به آخر رسیده است یعنی نود ساله شده ام فاما چون اشارت حضرت رسول است قبول نمودم و جفت شریعت ساختم. این فرزندان پاک نهاد و درست اعتقاد از ان دودمان کرام و خاندان عظیم اند.

نقل

از عارف معارف توکل و تجرید سالک مسالک الوهیت و تفرید سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی ناگوری نقل آورده اند. هکذا فی سرور الصدور که بتوجه خاص حضرت خواجه فرید نبیره حقیقی حضرت سلطان التارکین ترتیب و تدوین یافت. چون خواجه جیو در اجمیر فرود آمد ملکی که در آن وقت بود شیخ جیو را مرید شد و دختر کنی فرستاد. خواجه جیو در آن وقت معمر شده بود عمر ایشان به نود سال رسیده بود. خواجه جیو را از ان فرزندان شدند تا وقتی یکه شیخ بزرگ را گفت حمید حیثیت این هر گاه که ما را در ان جوانی که مجرد بودیم حاجتی که برخاستی دعا کردیم در ان حال اجابت میشد. و این ساعت که پیر شده ام و فرزندان آمدند هر گاه که حاجت می شود بسیار وقت می آید. دعا کرده شود لیکن بعد از دیر باجابت میرسد و حاجت بر می آید. اینچه حکمت است شیخ بزرگ فرمود. گفتم با خواجه جیو شما را بهتر روشن است از قصه مریم که در آن وقت که مجرد بود. نمی خواست او میوه زمستانی به تابستان میرسید و به تابستان میوه زمستان میرسید. که دلش با خدا یکتا بود. چون عیسی علیه السلام بزاد منتظر بود بهپنان خواهد رسید. فرمان شد تا دلت با ما یکتا بود نخواستیم که برای نانی دو دله باشی. خواجه جیو چون این شنید پسندید.

منقول است

از عالم علم حقیقت و یقین۔ قدوۂ بزرگان دین مولانا عبد الحق محدث دہلوی و بخاری رحمۃ اللہ علیہ

کما قال فی اخبار الاخیار

خواجہ فخر الدین بن خواجہ معین الدین بزرگ بود بکسب زراعت مشغول و موضع ناندن کہ قریب بہ اجمیر است احیا ساخت و حکام مزاحمت میکردند خواجہ بتقریب آن بدہلی تشریف آورد ہمین شیخ فخر الدین است وے بعد ازپدر بست سال در صدر حیات بود۔ در قصبہ سوار کہ شانزدہ کروہ از اجمیر است وفات یافت و نزدیک حوض در قصبہ سروار مدفون است رحمۃ اللہ علیہ۔ شیخ حسام الدین پسر خورد حضرت خواجہ معین الحق و الدین است چنین گویند کہ او غائب شد و صحبت ابدال پیوست قدس اللہ سرہ العزیز خواجہ حسام الدین سوختہ پسر شیخ فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین سجزیست سوختہ آتش محبت و دوختہ ناوک مودت با شیخ نظام الدین اولیا صحبت داشتہ مدفن او در قصبہ سانبہر طرف غروب بر راہ اجمیر افتادہ است۔ او را پدر او بنام برادر مفقود حسام الدین بن خواجہ معین الدین نام نہادہ و حضرت خواجہ بزرگ را دو جفت بود یکے منکوحہ دختر سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار کہ بر بالاے قلعہ اجمیر آسودہ است نام او بی بی عصمت و دیگرے نام امۃ اللہ آنچنان بود کہ حضرت خواجہ بکبر سن رسیدہ بود و ہنوز متاہل نشدہ شبے حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم را بخواب دید میفرماید کہ معین الدین تو معین دین ما ہستی از سنتہاے من ترک کردہ اتفاقاً ہمان شب حاکم قلعہ بتھلی ملک خطاب نام برسر کافران آنحدود تاختہ بود دخترے از دختران راجہاے آن دیار بدست افتاد۔ ملک خطاب بہ خواجہ بود۔ آن دختر را بخدمت وے گذرانید و خواجہ او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلاد خانی ایضاً۔ سید وجیہ الدین مشہدی دخترے داشت بکمال عفت آراستہ و بپیرایہ عصمت پیراستہ این دختر بحد بلوغ رسیدہ بود موقوف جو کفو بود

ناگاه شبی امام جعفر صادق را رضی الله تعالی عنه بخواب دید که میفرماید فرزندم وجیه الدین اشارت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم درین است که این دختر را بخواجه معین الدین حسن سجزی بسپاری و در حبالهٔ او درآری. سید وجیه الدین مذکور از پیوستگان حضرت خواجه بود. این واقع را بدو باز نمود. خواجه گفت بابا وجیه وجیه الدین عمر من آخر رسیده است لیکن فرمان حضرت پیمبر صلی الله علیه وسلم است از قبول آن چاره نیست. و هر یکی از هر دو خاتون اولاد شد بی بی حافظ جمال از آن دختر است نه دختر راجه چنانکه در عوام مشهور است. و قبر بی بی جمال در پایان حضرت خواجه است. جفت شریعت او شیخ رضی است و خطیره او در یکی از قصبات ناگور است بالای حوض که آنرا مسند ولا میگویند. و از بی بی جمال دو پسر شده بودند. و هر دو در ایام طفولیت از جهان رفتند و حضرت خواجه را سه پسر اند. شیخ ابو سعید. شیخ فخر الدین. شیخ حسام الدین. شیخ ابو سعید از دختر شیخ وجیه الدین است و در شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف است. سید محمد گیسو دراز و جماعهٔ درویشان برآنند که از بی بی عصمت اند و سید شمس الدین طاهر و طائفه درویشان میگویند که از بی بی امة الله والله اعلم. خواجه معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است او را خورد به نسبت خواجه بزرگ میگویند. همین نقبت او را لبس است. درویش کامل بود تا آنکه مرید شود به کسب ریاضت کار را بجای رسانیده بود که بی واسطه از حضرت خواجه استفاده میکرد. عاقبت بحکم خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقه خلافت از وی بستد. و پسر خورد شیخ حسام الدین سوخته شیخ قیام بابربال در غایت حسن صورت و هیبت و عظمت بود. از هر یکی خواجه معین الدین خورد و شیخ قیام اولاد خواجه معین الدین خورد نام او شیخ قطب الدین است و سلطان محمود خلجی او را حشمت خان خطاب داد و خداوندی دوازده هزار سوار گردانید. سلطان محمود که در اجمیر اسلام کرد همیشه است حشمت خان را بدو مددی چون در مشهد و از خوردی کلان شده بود. اجمیر اختیار نکرد و از اولاد شیخ قیام بربال

شیخ بایزید است که او را شیخ بایزید بزرگ میگویند۔ دانشمند بود در روضه خواجه درس میگفت
شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد اویند۔ و خسته لاف دم که در فرزندان حضرت
خواجه مشهور است۔ در همین شیخ بایزید است و منشاء آنیست که چون سلطنت دار الملک دهلی
فتور پذیرفت و کافران بر دیار اجمیر غالب آمدند۔ فرزندان خواجه در اینجا نتوانستند بود فرزندان
خواجه معین الدین خورد جانب مندو رفتند و در آنجا سکونت کردند و بنابر شیخ قیام بابربال
بجانب گجرات رفتند و تعلیم علم کردند۔ و شیخ بایزید جانب بغداد رفت و تحصیل علوم
کرد۔ چون سلطان بود بعد از سالها در اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت شیخ
بایزید از مسافرت مبتدو قدوم آورد۔ شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام مندو بود۔ و صدارت
علما و صلحا و بے تعلق داشت۔ و دختر بایزید داد سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد
حیثیت خان را بسبب تعصبے که داشت اعتقاد بادشاه نسبت وے خوش نیامد۔
سلطان محمود در عهد انصب علماء و مدرس در اجمیر بود حیثیت خان باعث شده
هر آنکه بایزید را نیز باجمیر فرستند تا در روضه متبرکه درس بگوید بعد از مدتے جماعه انکار فرزندے
آوردند۔ و به بادشاه رسانیدند و بادشاه از علما و مشائخ آن زمان استفسار کرد مخدوم
خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکے از علما و قدماء اجمیر بود و علماء دیگر گواهی دادند که
شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام بابربال بن شیخ خواجه حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجه
معین الدین است نفی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف به نسب او کرده باشد بس است
زیرا که وے ولی بود و متفقداد عارف سلسله ایشان و از آنکه به فرزندان شیخ بایزید بسنت خویشی
کردو دختر داد۔ ظاهر مے شود که پیش ایشان نسبت ایشان متحقق است۔ الغرض وجود
اولاد احفاد حضرت خواجه متیقن شد۔ انچه بعض عوام گویند که خواجه حصور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش است ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشائخ چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیره
حضرت شیخ حمید الدین قدس الله سرهما در سرور الصدور از وے نقل میکند که چون خواجه

مالا قدس سرہٗ فرزندان تولد شد روزے ازمن پرسید کہ حمید چون است پیش ازین کہ
قوی و جوان بودم ہرچہ از درگاہ عزت مطلب میدیم زود مے یافتم اکنون کہ چون کہ پیر و ضعیف
شدہ ام چون حاجت بدعا میشود کار بہ درنگ میکشد بندہ عرض کرد کہ خواجہ را روشن است
کہ چون مریم رضی اللہ عنہا عیسی علیہ السلام را لدنہ شدہ بود میوہ زمستانی در تابستان
و میوہ تابستانی در زمستان بے محنت در محراب حاضر مے یافت چون عیسی علیہ السلام
تولد شد مریم منتظر بود کہ رزق ہمچنان خواہد رسید فرمان آمد کہ ہر دو شاخہائے درخت خرما
را بہ سوے خود بجنبان کہ تا بر تو خرما ے تر بریزد دریں حال و دران حال این مقدار تفاوت است
خواجہ این جواب را از بندہ قبول کرد و پسندید میان نجم الدین ہندی مرید شاہ جیو است
و صد و سی سال عمر داشت پدر او وزیر سلطان غیاث الدین ہندوی بود عارف بود و
صاحب حال و مجرد از علایق از لباس بہ ستر عورت اکتفا داشت ہفت سالہ بود
کہ پیر را و نظر کرد و بجانب خود کشید گویند کہ در احمد آباد از روے احیاء میت واقع شدہ
بود بعد ازین قضیہ از انجا غائب ہیچکس از اہل آن دیار نشان او نیافت و بہ دہلی
آمد اکثر اوقات در مقام خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ مے بود بعد ازان از روحانیت
حضرت خواجہ رخصت طلبید و بمقام اجمیر رفت و در اقرب اوقات مرا غات یافت گویند
کہ خواجہ معین الدین بزرگ یکے از اولاد خود بخواب نمود کہ شاہ نجم الدین در صد و دو فات است
او را پیش حجرہ من جا باشد ان گورا و ہمانجا است ۔

منقول است

از ملا عبد القادر بدا ؤنی کہ یکے از مقربان و ملازمان دولت اکبر شاہ بادشاہ بود است
و مذہب پاک و مشرب صوفیہ داشت و در فن تاریخ عدیم النظیر راست گفتار بود کما فی
منتخب التواریخ در سنہ صد و ہشتاد و نہ ۹۸۹ ہمچنین شیخ حسین نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ را کہ

تسلیم خاطر خواه نمیکرد بعد از اخراج به مکہ معظمہ و آمدن او از انجا در فتحپور و بہمان دستور سابق گرزش باستغنا نمودن و ادای نفی اخلاصی از فہمیدن در بکر فرستادند تا درحال ہزار و دو نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را بہم مذکور ساخت و بہمہ رطلبیده از آن رشی که زمین بوس بجا آورده حاضر زمان طلب داشته بحکم خلاص فرمودند و در شیخو فرستادند و شیخ حسین را باز حکم مدد معاش در بکر فرموده نامزد بہمانجا ساختند۔ چنانکہ ازین پیشتر مذکور شود انشاء اللہ تعالی شیخ حسین اجمیری شہرت چنان دارد که از نسبا از حضرت کتب المشائخ سلطان الواصلین حضرت خواجہ معین الدین سجزی چشتی است۔ قدس اللہ سرہ۔ اما چون بادشاه را در اوائل حال اعتقاد بحضرت خواجہ اجمیر نسبت باو انکارے دست داد و معاندان برہنمونی بعضے مشائخ فتحپوری که ایشان نیز در استیصال و اہانت جنس بودند مساعی جمیل بلیغ فرموده اند جزاہم اللہ در نفی نسبتش ادائے شہادت نموده گفتند که از حضرت خواجہ عقبے نمانده و درین باب صدور و قضات نیز بموجب زمانہ سازی محضر

فلما اتوبہا فکذبوا فی ۔۔۔

محضر نوشتند و آن تولیت چندین سالہ بدیگران تفویض یافت و شیخ چون دستگاہے عظیم داشت و دران صوبہ بادشاہانہ زندگی میکرد سوانح دیگر علاوه آن شد و غیرت اولوالامری تاب نیاورده او را حکم اخراج بجانب مکہ معظمہ فرمودند تا در سفر بانس والہ رخصت گرفت و بزیارت حج اسلام فائز گردیده باز آمد۔ روزیکہ از فتحپور بر آمد بعزم توجہ کابل بر سر حکیم محمد مرزا روانہ شدند۔ شیخ از سفر حجاز آمده ملازمت نموده و شالہ آرا اینکہ تو ندیمان نو مسلم۔ و نو مریدان و نو دولت حال اقرار داده از وقوع نہ انجا امید بعد از مطالعہ در صفحہ احوال خطوط پیشانی او معائنہ نفی اخلاصی بزعم خود مشاہده نموده حکم حبس در قلعہ بکر فرمودند و چند آنجا بسر میبرد تا در سن یک ہزار و دو بسعی بعضے

مقربان معتقد شیخ احکام طلب از بکر شد و چون همراه بعضی از محبوسان مثل شیخ کمال بیابانی کرشمه ذکرش بالا مذکور گشت و قاضیان فتحپور که بسعی شیخ ابراهیم چشتی تا چار ده سال آنجا محبوس بودند و بوسیله میرزا نظام الدین احمد فرمان بنام الیشان رفته بود آمده کورنش نموده سجده ها کردند و حکم بخلاص الیشان صدور یافت. چون شیخ پیر معمر هفتاد ساله بود و آداب خدمت ملوک و طریق ملازمت الیشان هرگز بنور زیده نمیدانند بوضع قدیم تعظیم نمی‌نمود و تسلیم ناتمام کرد. باز از و رنجیده و ناخوش آمده حکم بمیرزا فرمودند که فرمان کروریان شصت بیگه زمین مدد معاش در بکر نوشته او را بار دیگر روانه آنجا سازد و بیگم بادشاه والده خلیفة الزمانی به اندرون محل در مقام شفاعت در آمده گفت که پوتم او والده پیر فرتوت دارد در اجمیر و دلش از برای دیدن فرزند کباب است چه شود اگر او را رخصت وطن فرمایند و هیچ مدد معاش از شما نمی‌خواهد قبول نفرموده گفتند اجمیر و در آنجا که میرود باز دو کانی برای خود وا کرده فتوحات و نذر و نیاز بسیار مثل او می‌آرند و جماعه را گمراه میسازد. عاقبتش والده خود را از اجمیر همین جا طلبید و آمدن او را بنهایت دشوار تر از رفتن بکر بود و شبی که صدر جهان بتقریب تسلیم تولیت اجمیر چنانچه جامع منتخاب را از نظر گذرانیده آن مهم را که خود یافته بود برهم زده و رضا بآن امر نداده و فرستاد نگاه داشتند و از صدر جهان پرسیدند که آن پیر بلوچ ساده لوح که عبارت از شیخ حسین باشد کجا است. فقیر یاد دهانیدم که در لاهور است و نصد رجهان بمبالغه گفتم که چون من قابل این سعادت نبودم بارے او را متولی آن بلده محفوظه سازند که حق بمرکز قرار یابد از آنجا که شان هندوستانیان بر ترتیب بنای جنس نیامده است و هیچگاه از یک دیگر سینه صاف نیستند نه در حق من هیچ یاره سعی مشکور شد و نه باب شیخ حسین. و آن پیر غموم شکسته و خسته حال مضطر و مضطرب در گوشه خمول ... محبس ... ملای اهل دنیا دل ... سائل ...

عرض مسدود و دو خانہ شفاعت خیر آب است۔ القصہ شیخ مشار اللہ عزیز الوجود خیلے مغتنم و برکت روزگار است۔ و ہر چند مرا باو سابقہ معرفت نبود سا تا درین ایام کہ از سفر حجاز آمدہ محنت بند کشیدہ چنان مے نماید کہ تودہ نور لیست ملکے اسپ محتشم و سخن دنیا معلوم نیست کہ ہر گز حسلاو ملا بر زبان او میگذشتہ باشد ہمیشہ بریاضت و عبادت مجاہدت و صائم الدہر و قائم اللیل است۔ امید کہ بحق سبحانہ تعالے بموجب اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا وَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا او را فتحیابی حاصل شود +

منقول است

از عالم باعمل واقف معقول و ماہر منقول امام الطریق شیخ محمد غوثی بن حسن بن موسے شطاری رحمۃ اللہ علیہ قال فی گلزار الابرار۔ ارجمند فرزندان معین الدین اولیا قدس اللہ اسرارھم بعضے بر آنند کہ فرزند نداشت حصور بود۔ و جمعے برگزارند دو کدبانو داشت یکے دخت سید وجیہ الدین مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در بند ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد ہمچنین گزارش سلطان التارکین ناگوری نیز بر عیالمند بودن خواجہ دلالت دارد۔ آنکہ پورا و شیخ سرور الصدور نگاشتہ۔ روزے معین الدین و اولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت۔ حمید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب و لی طلب لباس صورت مے پوشید۔ اکنون درین روزگار کہ پیری و عیالمندی فرا پیش آمد ہمہ آمدہائے خاطر از سرائے علم بد معین نمے خرامد عرض کردم پیش اززادن عیسےٰ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا حال مریم بود۔ و پس از تولد وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ مقام او گشت۔ بشنفتن این جواب خوش وقت گردید۔ الحمد باندازہ این گذارش ہا بعضے کہ معین الاولیا را حصور پندار محض پندارند باشد۔ بی بی حافظ جمال دختر خواجہ است زادہ او شہرت عامہ نہ بر واقع است۔ در رسالہ شیخ رضی بود کہ خوابگاہش

درکنار حوض مسند ولاکہ یکے از مضافات ناگور ست و قبر بی بی دریا یان حضرت خواجہ دیگر فرزندان را سید محمد گیسو دراز از بی بی عصمت میدانند و خواجہ شمس الدین ظاہر از امت اللہ سرہ میگوید مصرعہ

بجز خدائے نداند کسے حقیقت حال

چندے را رائے آنکہ فرزند داشت لیکن ہمہ از دائرہ حسن رسائی پائے بیرون نیاوردہ بازگشت بعالم قدس فرمودند۔ و بختے برنگاشتہ اند۔ چند تن از فرزندانش بپایہ بزرگواری و شرف رہنمونی رسیدہ بود و این گزارشش بہ درستی مسجل است کہ سہ پسر داشت رشید و مرشد۔ از انجملہ مہین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیر یست بکمال ہر دو عالم آراستہ و صاحب تصرف بود۔ پس از پدر بزرگوار آئین صدر و شیخی دار شاد بوجود ش آرایش پذیرفت بہ پنجم شعبان سال ششصد و شصت و یک از دنیا رفت میانگی برادرش خواجہ ضیاء الدین ابو الخیر نزد برخے گفتار ابوسعید است۔ خدیو کمالات و حالات بود بجالیش نشست او نیز سال ششصد و نود و پنج رخصت بربست شیخ حسام الدین از ہمہ خوردتر بود از چشم مردم نہان شد۔ و بہ طائفہ ابدال و رجال الغیب بپیوست سجادہ نشینی بر نبائر و نبسگان رسید بسلسلہ پیر لئے و خانوادہ داری خدیو مشرب چشت معین الاولیا خود بخدمت قطب الاولیا سپردہ بود۔ شیخ رفیع بایزید و شیخ نور الدین محمد اجمیری کہ از نبائر اند بروش صفوت و آئین سلوک پیراستہ ظاہر و باطن بودند فراوان سال بر سجادۂ آبائے کرام رہنمونی خدا طلبان کردند۔ شیخ حسام الدین سوختہ پور خواجہ فخر الدین اجمیر یست۔ سینہ داغدار سوز محبت۔ و دیدہ اشکبار در طلب داشت بصحبت نظام الاولیا رسیدہ خوابگاہش در قصبہ سانبھر باختر سوئے بر سر راہ اجمیر است پدرش بیاد برادر گم شدہ او را حسام گردانید۔ او نیز دو پسر داشت یکے خواجہ معین الدین خورد مرید و خلیفہ شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است پیش از ارادت آوردن بہ آویزش نفس

نافرجام فیروز مسند بود. واز باطن معین الاولیا بهره‌ی داشت. دوم شیخ قیام الدین
بابربال خوش شکل وزیبا چهره. دلاور ودلیر وبزرگ منش بود. این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند. شیخ قطب الدین پور نخستین است. از اجمیر در آغاز آگهی به هند ورفت و
سلطان خلج در نوجوانی اورا چشت خانی داده خود بود و دوازده هزار سوار گردانید چون
به فیروزی نیروی سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست
بچشت خان بدهد. خوی به هند وگرفته بود نه پذیرفت. شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است
دانشمند بود. در روضهٔ معین الاولیا سالها درس میگفت شیخ احمد مجد ودیگر بزرگان شاگرد
اویند. در هنگام شورش فرمانروائی دهلی از خیرگی پیکر پرستان او بسوی بغداد
شتافت. عمری در آن گل زمین گذرانید چون از رونق اسلام آگهی یافت از آن
دیار مسند و آمد. سلطان از حسن عقیدت خود اورا انبار چشت خان گردانید خان
نیاز رست بر داشت. به بهانه مهم سازی دور رفتن او خیال بسته بعرض سلطان رسانید
پیش ازین برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود. سستی اسلام آنجا بردانش رای جهان
پیرای صواب نمود. اکنون این دولت آنجا بنای اسلام از سر نهاده آمد. رفتن آن
سبب استواری آن نونهال نماید. بنا برسخن چشت خان شیخ بایزید را بودن اجمیر شد
دران روزن جمعی بعرض سلطان رسانید که او نژاد معینیه نیست. ازین رو دانشمندان
و درویشان کهن سال وبزرگان آگاه حال و قلم خود را فراهم آورده در پرستش بازگرد
نمندو هم شیخ حسین ناگوری ومولانا رستم اجمیری که در علماء مشائخ اجمیر یکتا
بودند. ودیگر چند آگاهان بر درستی نسب او گواهی دادند پیوند خویشی کردن شیخ حسین
ناگوری به فرزندان خویش بایزید نیز گواه عدل است +

منقولست

از ملفوظات بابرکات قبلہ عالم و عالمیان قدوۃ اصفیا و سند الاولیا عاشق جانباز خواجہ سید محمد بندہ نواز گیسو دراز قدس روحہ هذا فی جوامع الکلم +

بعد نماز خفتن عرضہ داشتم کہ نقل خدمت شیخ الاسلام قطب الدین ایام غیاثی است فرمان شد حکایت کہ میگویند دلیل میکند ایام شمسی است آن حکایت چیست کہ بندگی شیخ الاسلام معین الدین از اجمیر آمدند خدمت شیخ قطب الدین شنیدہ استقبال کرد چنانکہ مرید با پیر باشد هیچ کم نکرد لبعد از انکہ در خانہ آمد عرضہ داشت کہ چہ سبب بود کہ حقتعالے این شہر را لقب دوم منور گردانید فرمودند بابا بختیار من مزرعہ کردہ بودم آن مزرعہ استقامت گرفت مقطع فرمان میخواهد فرزندان مرا معذور نمیدارند جبر کردند این سو فرستادند تو از ما چند گاہے پیشتر بودی ما را راهی بنما برگویم تا این عرض حاصل شود عرضہ داشت بندہ را اجازت شود تا این کار بکند شیخ فرمود برو کن خدمت شیخ در سرائے سلطان شمس الدین آمدند بمجرد آنکہ سلطان شنید کہ شیخ مے آید ابخت فرود آمد پا پیادہ دوید در صحن دوم ملاقات کرد شیخ را بالا نہ برد همانجا دیچہ فراز کرد و چند بار سلطان بر در شیخ رفتہ بود و شیخ در نکشودہ و بر خود نخواندہ امروز خود آمدہ بادشاہ بکیہ متحیر ماند کہ این مرد بکدام سبب خود آمدہ است پرسید کہ چہ سبب شیخ بندہ خود را نواختہ اند شیخ فرمود پیر من از اجمیر آمدہ است فے الحال سلطان نشست و بہم عدان مان فرمان پیش خود مرتب کنانیدہ فقط

منقولست

از ملفوظات پاک زبدۂ ارباب معرفت تاجدار کشور حقیقت حضرت شاہ ابراہیم چشتی خلف ممتاز

حضرت میر گ جانہا زرحمتہ اللہ علیہ هکذا فی رسالہ ابراهیمیہ مولفہ سنہ الہجری خواجہ بزرگ
قدس سرہ را از زنان فرزندان بودند چنانچہ در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین
سوالی الناگوری قدس سرہا خلیفہ خواجہ بزرگ می نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ پیغمبر علیہ السلام
را در خواب دید آنحضرت فرمود کہ اے معین الدین تو معین دین ما ہستی و سنتی از سنتہائے ما
ترک میدہی چون صبح شد مقطع قلعہ بٹیلی ملک خطاب نام از مریدان خواجہ بود دختر یکے
از راجہائے دار حرب اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد او را قبول بی بی امۃ اللہ
نام کردہ در خدمت خود نگاہ داشت و بی بی حافظ جمال از وے متولد گشت بعد از چند روز سید
وجیہ الدین مشہدی را امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ در خواب فرمود کہ دختر خود را در عقد نکاح
خواجہ معین الدین در آر چون این مقدمہ بخواجہ بزرگ رسانید بامر باطن امام جعفر صادق
رضی اللہ عنہ دختر سید وجیہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت نیز در نکاح خود آورد از وے
پسران بوجود آمدند شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود و پدر البسیار دوست
میداشت وے بکسب زراعت مشغول بود موضع ماندل کہ قریب باجمیر است احیا ساخت حاکمے
مزاحمت کردہ بود از آن جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین تشریف برد
فرمان درست کنانیدہ آورد شیخ فخر الدین بعد وفات حضرت خواجہ بیست سال در صدر
سروار کہ شانزدہ کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبہ سروار مدفن اوست
و او را پسرے بود حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات ایشانی آراستہ بود با سلطان
المشائخ صحبت داشتہ قبرے در قصبہ سانبھر طرف غروب سر راہ اجمیر است و مرقد بی بی حافظ جمال
دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد حضرت خواجہ واقع است بسے صاحب کمال و عالیہ درجات
و عارفہ کاملہ بود بنظر خاص خواجہ بزرگ تربیت یافتہ چنانچہ بزرگے و کرامات بی بی حافظ جمال
تا امروز ظاہر است رحمتہ اللہ علیہا خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین بن حسام الدین
سوختہ عارف کامل بودند و خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید شود بکسب ریاضت کار بجائے

رسانیده بود کہ بواسطہ از روحانیت خواجہ بزرگ چہ فواید فوائد میمنید واز اشارت
باطن حضرت خواجہ بزرگ مرید شیخ نصیر محمود شد و خرقہ خلافت از وے پوشیدہ و در
فواید سلطان المشائخ میفرماید کہ خواجہ احمد نبیرۂ خواجہ بزرگ عظیم صالح بود خواجہ وحید
برادر وے پیش گنج شکر آمد کہ مرید شود گنجشکر فرمود کہ من این را از خانوادہ شما دریوزہ کردم
مرا چہ مجال است کہ دست شما گیرم خواجہ وحید بسیار عجز کردہ مرید شد و مخلوق
گشت الغرض آنکہ بعضے مردم میگویند کہ خواجہ بزرگ حصور بود و او را اولاد نیست محض غلط
از تصانیف پیران چشت مکرر بتحقیق پیوستہ است چنانچہ بالا گزشت ولیکن در کتاب
اخبار الاخیار مے نویسد کہ اختلاف میان بعضے بزرسلسلہ چشت درین واقع شدہ است
کہ میر سید محمد گیسودراز خلیفہ شیخ نصیرالدین محمود و جماعۂ ازین قوم میگویند کہ شیخ فخرالدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت متولد شدہ بود و سید شمس الدین طاہر خلیفہ شیخ نور
قطب عالم و لطائف از درویشان آن رفتہ اند کہ از بی بی امتہ اللہ بوجود آمدند ہر دو حال فرزندان
خواجہ بزرگ اند اما قول اول صحیح مے نماید چنانچہ تا امروز اولاد آن پاک نہاد موجود است و
فرزندان خواجہ معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوختہ بطرف مالوہ رفتہ متوطن شدند
احوال انجماعہ معلوم نیست و فرزندان خواجہ قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوختہ مذکور
در حضرت اجمیر سکونت ماندو جانشین حضرت خواجہ بزرگ شدند چنانچہ خواجہ حسین
یکے از فرزندان خواجہ قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نورالدین محمد جہانگیر بادشاہ صاحب
سجادہ خواجہ بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت ہمیشہ بعبادت و حق پرستی گذرانید
بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وے شیخ معین الدین برادرزادہ او بر مسند سجادہ خواجہ
بزرگ نشستہ نہایت خلیق و بنور صلاح و بزرگی آراستہ است حق سبحانہ تعالے
فرزندان خواجہ بزرگ قدس سرہا را تا قیام قیامت بر جادہ اکرام خود باقی و پایندہ در مقام
متبرکہ اجمیر و جمیع مکان اسلام نگاہ دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد +

منقول است

از صاحب تاریخ فرشته در مقابله ۱۲ و از دهم ذکر سلطان المشائخ حضرت خواجه معین الدین چشتی قدس سره و برکت دوم که از دهلی مراجعت کرده اورا تاهل واقع شده و شرح آن چنین است که سید وجیه الدین مشهدی که عم سید حسین مشهدی داروغه اجمیر بود دختری داشت در کمال حسن و عفت و چون بحد بلوغ رسیده بود میخواست که او را بحباله یکی از دودمان بزرگ در آورده و در تعیین آن متردد بود تا آنکه امام همام جعفر صادق علیه السلام را در خواب دید که میفرماید ای فرزند وجیه الدین باشارت رسالت پناه محمد صلی الله علیه وسلم بر تو آنست که این صبیه را بخواجه معین الدین چشتی بسپاری و بحباله نکاح او در آری که او از واصلان درگاه الهی و محبان خاندان رسالت پناهی است چون وجیه الدین این معنی بخواجه معلوم نمود خواجه گفت عمر من به آخر رسیده اما چون اشارت حضرت رسالت است و امام همام بجز اطاعت چاره ندارم پس بمقتضای شریعت مصطفوی آن را جفت خویشتن ساخت چنانچه از و فرزندان شدند و بعد از هفت سال در ششم ماه رجب سنه ثلث و ثلثین و ستمائه از قید جسمانی بالکلیه وارسته بعالم قدس پیوست و عمر شریف به نود و هفت سال رسیده بود و بعد از وفات او جمیع پادشاهان نذر روضه او فرستاده تبرک می جستند +

منقول است

از بادشاه کیوان جاه سپهر سریر مهر کلاه نورالدین جهانگیر شاه کما قال فی توزک که زاده طبع وقاد او هست و هر آنچه که در زمان سلطنت خود او را در پیش آمد قلمبند فرمود در سال هفتم جلوس +

خواجہ حسین نبیرہ خواجہ معین الدین چشتی را یک ہزار روپیہ برائے خرچ شش ماہ دادم۔
لمؤلف۔ جہانگیر بادشاہ قریب سہ سال در اجمیر بود۔ و بحضرت خواجہ بزرگ اعتقاد و ثوق
داشت۔ او کہ اعتراف اولاد خواجہ بزرگ کردہ بخشش داد و مراعات فرمودہ۔ ازیں معنی مفہوم ہست
کہ بادشاہ با حضرت شیخ ارادت و عقیدت ناطق داشت۔ و در باب فرزندی حضرت
خواجہ بزرگ بادشاہ را بالیقین اعتراف بود +

مذکور است در عالمگیر نامہ

سن ششم از آغاز جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی مولفہ محمد کاظم ابن محمد امین کہ
بحکم بادشاہ بہ تطبیق واقعات دفتر بادشاہی تالیف نمودہ +
شیخ سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الواصلین حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ
بعنایت خلعت و انعام یکہزار بالتصدر روپیہ کامیاب شد۔ وھو منہ آغاز سن نہم جلوس
دولت عالمگیری +
سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الاولیاء الواصلین حضرت خواجہ معین الدین چشتی بانعام
دو ہزار روپیہ سربلندی یافتند۔ و ہو منہ سن چہارم از جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی
شیخ سید محمد متولی مزار فائض الانوار خواجہ ابرار و ہو احرار قدوۃ الفقراء الواصلین خواجہ
معین الدین قدس سرہ العزیز بہ عنایت خلعت و مادہ فیل و انعام یکہزار روپیہ نوازش یافت +
لمؤلف۔ شیخ سید محمد بن شیخ علاء الدین بن شیخ علم الدین بن خواجہ ابوالخیر برادر حضرت
خواجہ حسین نبیرہ حضرت قطب الاقطاب خواجہ بزرگ است و از عہد شاہان خلج و گورگان
منصب تولیت اوقاف و سجادگی مزار فیض آثار حضرت خواجہ بزرگ باستحقاق فرزندی
بہ سبیل وراثت باو رسیدہ بود۔ از حضرت شیخ علاء الدین اقمیر بزرگ از سنگ سفید

دراحاطہ روضہ حضرت خواجہ حسین بر کنار حوض جھالرا کہ سولہ تھمہ عرف دارد۔ واز حضرت
سید محمدؒ مسجد عالی دربازار پیش زینہ آستانہ عالیہ یادگار است کہ فقیر جامع اوراق بچشم خود
دیدہ وازکتبہ کہ برلوح سنگ منقوش است زبان تعمیر ونام صاحب مکان ظاہر وباہر است

منقول است

مریم زمانی جہان آرابیگم نبت شاہ جہان بادشاہ غازی کما قال فی مونس الارواح
بعضے گفتہ اند کہ آنحضرت دراصل متاہل نشدہ اند وبعضے گفتہ متاہل شدہ اما فرزند نشدہ
واین ہر دو قول ضعیف است قول صحیح آنست کہ آنحضرت متاہل شدہ اند و
فرزندان حاصل گشتند۔ چنانچہ شیخ عبدالحق دہلوی درکتاب اخبار الاخیار خود نوشتہ
کہ آن حضرت دو کتخدائی داشتند۔ یکے بی بی عصمت ذکر ایشان سابق مرقوم گشت
دوم آنکہ پیر دستگیر شبے درواقعہ دیدند کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم میفرمانید
اے معین الدین محمدؐ تو معین دین مائی سنتی از سنت ہائے ما ترک کردی۔ اتفاقاً ہمان شب
حاکم قلعہ بتھلی ملک خطاب نام بر سر حدود کافران آن نواح تاخت بود دختر
راجہ آن دیار اسیر او گشت۔ ملک خطاب مرید پیر دستگیر بود آن دختر را آوردہ بخدمت
حضرت ایشان گذرانید۔ آنحضرت قبول کردند۔ نام اورا امۃ اللہ نہادند واز ہر یکے
ازین دو خاتون اولاد شد۔ حضرت بی بی حافظ جمال در تہ پایے پدر بزرگوار خود است و
وجفت شریعت ایشان شیخ رضی بودہ اند۔ وقبر شیخ در یکے از قصبات ناگور است
بر کنار حوض کہ آنرا امسن ولا گویند وفرزند بی بی جمال دو پسر شدہ بود کہ در حالت طفولیت
ازین عالم رحلت کردہ اند وبعضے از مردم عوام میگویند کہ بی بی حقیقی دختر حضرت پیر
دستگیر نبودند۔ دختر خواندہ آنحضرت اند لیکن سخن عوام را اعتبارے نیست چراکہ این
مقدمات درکتب معتبر مندرج است منقول است کہ حضرت پیر دستگیر بالتماس پیر خود شیخ ابو سعید

شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین و اختلاف است درین که هر سه از بی بی عصمت اند یا از
بی بی امة الله سید محمد گیسو دراز که مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس الله سره العزیز
با یک جماعه درویشان بر آنند که هر سه از بی بی عصمت شده اند و سید شمس الدین طاهر
با یک جماعه بر آنند که شیخ ابو سعید از بی بی عصمت شده اند و دو فرزند دیگر از بی بی امة الله
والله اعلم بالصواب۔ شیخ فخر الدین قدس الله سره بسیار بزرگ و صاحب حال و مقامات
عالی بوده اند و بکسب زراعت اشتغال داشتند و موضع ناندن که در حوالی اجمیر است احیا
ساخته اند۔ انچه در ملفوظات مشائخ چشتیه مسطور است که فرزندان آنحضرت را دیهی احیا بوده
حاکم مزاحمت میرسانید بدین جهت بدهلی تشریف آوردند۔ همین شیخ فخر الدین بوده اند
ایشان بعد پدر بزرگوار خود بیست سال در قید حیات بودند در قصبه سروار که از خطهٔ اجمیر
شانزده کروه است رحمت حق پیوستند و مدفن شریف ایشان نزدیک حوض قصبه مذکور است
و شیخ حسام الدین پسران خورد حضرت پیر دستگیر بودند چنین گویند که ایشان غائب شده
بصحبت ابدالان پیوستند۔ در اخبار الاخیار شیخ عبد الحق محدث دهلوی نوشته اند
احفاد آنحضرت متیقن است۔ و آنچه بعضی مردم عوام گویند که حضرت خواجه بزرگ حصور
بودند و فرزندان نداشتند غلط فاحش است۔ ذکر اولاد آنحضرت در ملفوظات مشائخ
چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیره شیخ حمید الدین ناگوری از جد خود نقل کرده اند که چون خواجه
ما را فرزندان حاصل شدند از من پرسیدند که حمید چون است پیش ازین که قوی و جوان بودیم
هر چه از درگاه حضرت عزت می طلبیدم یافتم۔ اکنون پیر و ضعیف شدیم حاجت
بجا می شود۔ و کار به درنگ می کشد۔ بنده عرض کرد که آنحضرت را روشن است چون مریم
را علیه السلام حضرت عیسی علیه السلام حاصل نشده بود میوه زمستان در تابستان
مریم بی منت در محراب حاضر می یافت۔ چون عیسی علیه السلام متولد شد حضرت
مریم منتظر شدند که رزق همچنان خواهد رسید فرمان آمد که بر و شاخهای درخت را بجنبان

تا بر تو خبر ہائے تر برید۔ در انحال واین حال این قدر تفاوت است حضرت خواجہ را
این جواب از بندہ قبول افتاد و بہ پسندیدند۔ شیخ فخر الدین ولد آنحضرت را پسرے
بود شیخ حسام الدین سوختہ نام بسیار بزرگ بودند با حضرت شیخ نظام الدین بداؤنی
قدس اللہ سرہا صحبت داشتہ بودند وقبر شیخ حسام الدین سوختہ در سانبھر طرف مشرق
سر راہ اجمیر واقع است۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ اند و
ایشان را خورد بسبب نسبت بحضرت خواجہ بزرگ میگویند۔ وہمین منقبت و افتخار ایشان
بس است۔ خواجہ خورد درویشے کامل بود و پیش از آنکہ مرید شوند بکسب ریاضت ومجاہدت
کاسے بجدے رسانیدہ بودند کہ بے واسطہ از حضرت خواجہ بزرگ پیر دستگیر استفادہ میفرمودند
آخر بحکم آنحضرت مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہا شدند وخرقہ خلافت
از ایشان پوشیدند یکے از نبائر حضرت پیر دستگیر خواجہ بایزید بزرگ بودند۔ وقتیکہ
سلطان محمود خلجی بادشاہ ماندو بود شیخ بایزید بعد از عمرہا دراز از سفر باز آمدند۔ و
ادعائے فرزندی نسبت آنحضرت کردند سلطان محمود خلجی ایشان را بتدریس خطہ
اجمیر نصب کردند ایشان عالم کامل بودند۔ شیخ احمد مجد گفتہ کہ اختلاف مردم کہ در
فرزندان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ روحہ مشہور است درہمین شیخ بایزید است کہ بعد از
تسا اقامت نمودن اجمیر جماعہ انکار فرزندی ایشان کردند وبہ بادشاہ وقت رسانید
بادشاہ از علماء ومشائخ آن زمان استفسار کرد۔ شیخ حسین ناگوری وملا رستم اجمیری کہ از
قدوۂ علماء عصر وقدماء اجمیر بودند با علماء عصر وقدماء اجمیر بودند با علماء دیگر گواہی دادند
کہ شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بن شیخ حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجہ
معین الحق والملتہ والدین است قدس اللہ ارواحہم وشیخ حسین بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کردہ اند ودختر دادہ اند۔ ازین ظاہر است کہ نسبت فرزندی ایشان بر شیخ حسین متحقق
شدہ کہ حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الحق والدین محمد قدس اللہ تعالے سرہ از سادات حسینی بودہ اند

و بلا شبہ از اولاد امجاد حضرت سید المرسلین اند صلی اللہ علیہ وسلم و درین سخن نیست
و بدانکہ حضرت پیر دستگیر را چشتی از انجہت گویند کہ چشت نام قصبہ ایست از ولایت
خراسان چون اولیاء اللہ مثل حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی و حضرت خواجہ ابو محمد
چشتی و حضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ ارواحہم ازان قصبہ بودہ اند بنا بر آن
این سلسلہ را چشتیہ میگویند و ہر کس کہ از مریدان ایشان ہست او را چشتی مے نامند۔
و حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الدین حسن سجزی درہمین سلسلہ مرید شدہ اند بنسبت ارادت
ایشان بہ پانزدہ واسطہ بحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میرسد و مرید خاص و خلیفہ
بزرگ حضرت پیر دستگیر حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوسی کاکی اند و مرید و خلیفہ
خاص ایشان حضرت شیخ فرید الدین مسعود اجودھنی۔ و مرید و خلیفہ خاص ایشان حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اودہی قدس اللہ اسرارہم و صاحب سیر العارفین مینویسد کہ حضرت شیخ
نصیر الدین محمود خرقہ خلافت ہیچ کس ندادہ اند و در وقت نقل بموجب وصیت ایشان
خرقہ و عصاء و تسبیح و کاسہ چوبین و نعلین را با ایشان در قبر گذاشتند با تمام رسید شمہ از
ذکر حضرت پیر دستگیر قدس اللہ سرہ +

منقول است

از قدح کش صومعہ کشف و تحقیق ملا عبد الباری بخاری الاجمیری کذا فی رسالہ او ہمکہ در
عہد امن مہد شہنشاہ ہفت کشور محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی ترتیب و
تالیف یافت در آنوقت محمد جلال الدین اکبر بادشاہ برائے طلب فرزند درین درگاہ پناہ
آمدہ التجا کرد و باکثر درویشان متعلقان روضہ مقدسہ نیز دعا میخواست چنانچہ
بعد عشا نزد شیخ بودم۔ بادشاہ با پوستین و کلاہ پشمین در حجرہ شیخ آمدہ بنشست (مراد
شیخ از شیخ ملک نبیرہ خواجہ ابراہیم ادہم بلخی چشتی است) و کسے نہ شناخت قدر ذان

ساگ حاضر بود پیش نهادند خورد و خوشوقت گردید. و گفت بادشاه ازین درگاه طلب فرزند دارد. و خدمت درویشان بجا می آرد در باب او دعا باید کرد. شیخ فرمود که اگر عقیدت بادشاه بصدق است اولاد برکت خواهد شد. بادشاه از انجا نیت در دل کرده برخاست. چون دیگر بار که بامراد و مطلب رسیده پاپیاده به در حضرت خواجه چشت اهل بهشت آمد و آنچه نذر قبول کرده بود به حقایق آگاه معارف دستگاه شیخ حسین مرحوم دادند بمتعلقان روضه منوره بکرمه هر کدام و هیچکس محروم نماند و در حجرهٔ شیخ ملک آمده آنچه نیت در دل قرار شده بود ظاهر فرمود که پانصد روپیه و دو لک تنگه پیش شیخ نهاده که بمستحقان قسمت کرده بدهند. ایشان گفتند من دفتر نام نویسی ندارم که قسمت کنم پیش دروازهٔ روضه متبرکه بنهید هر که احتیاج خواهد بود خواهد گرفت همچنان کردند. هر که احتیاج داشت برداشت عمر شیخ ملک یکصد و سی سال شده بود بتاریخ نوزدهم شهر ربیع الثانی وفات یافتند و قبر ایشان در روضه منوره نزدیک سبیل کلان متصل چراغ کلان واقع است و متصل سنگ کهنوران قبر است. از آن شیخ دو پسران بودند. شیخ عبد الملک و شیخ شهاب اکثر نقلیات و مذکورات را جمع کرده مرقوم نموده شد نقل است که شیخ عبد الملک مرقوم اکثر اوقات با صحبت هم نشینان خود می نشستند و مذکور از لطف و احسان حضرت قطب الاقطاب پیر دستگیر میکردند. از جان و دل من معتقد آنحضرتم مقرر کرده ام که در شب اول ماه نماز استخاره میکنم و همان شب خود را بحضور پر نور آنحضرت می بینم چون برای طلب خود که استخاره کرده حاجت عرض میکنم در آن وقت جواب با صواب می شود وقتی روز جمعه بعد ادای نماز شیخ عبد الملک و هم نشینان ایشان و غیره عزیزان آمده در داخل روضه منوره نشستند. در آن وقت نیز مذکور لطف و کرم حضرت قطب الاقطاب در میان آمد. شیخ عبد الملک گفتند آنچه که در باب من لطف و کرم حضرت پیر دستگیر شده است آن ظاهر میکنم چند بار که عرض کردم بمراد دل رسیدم تمام مذکورات و جرها بر زبان آوردند و گفتند

گه گاهے گاہے در خاطرم میگذشت که حضرت پیر دستگیر مارا بچه روش میدانند آیا در
زمرهٔ خاصان خود یا در عوام الناس، شب اول ماه بود. بعد نیم شب نماز استخاره کرده
تسبیح میکردم. خواب غلبه کرد و در مراقبه شدم معائنه شد خود را حضور پر نور دیدم که میفرمایند
عبدالملک ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست
منسوب کرده ایم و برای جمعیت شما این چیزها مهیا کرده ایم. همدران شب بحقایق آگاه بندگی حضرت
خواجه حسین مرحوم هم درین باب بشارت شد و این نیز فرمودند که چیزے که گفته شد
به عبدالملک اظهار خواهند کرد بوقت صبح آن حقائق آگاه مارا طلبیدند و اظهار کردند
و گفتند شما در معامله چه دیده اید بیان کنید و آنچه در باب شما البشارت شده آنرا
من بیان کنم گفتم که از مدت آرزو داشتم که در باب خود بخدمت قطب الاقطاب عرض کنم
و جواب حاصل نمائم مارا جواب باصواب حاصل شد که فرمودند ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد
و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست منسوب کرده ایم و بهر جمعیت شما این چیزها اختیار
نموده ایم حقائق آگاه فرمودند. آنچه بشما حضرت فرمودند همین نمط بمن فرموده بودند و سوائے
آن دیگر نیز فرموده بودند که عبدالملک نبیرهٔ ابراهیم ادهم است او را دوست داشته در باب او
متوجه باشید و از طریقه چشتیه ممتاز کنید. حقائق آگاه فرمودند. الحال هرچه میخواهید همه
موجود است. گفتم بیعت داده و عمامه و پیراهن خود پوشانیده و چند اوراد و ظیفه خود عنایت کرده
اجازت داده اند و خلافت نامه نوشته بمهر خود مزین کرده نیز عنایت فرمودند و آن خلافت نامه
و محضرنامهٔ ریاست بمهر غفران پناه حضرت خواجه حسین چشتی و از مهر اهالی و موالی دارالخیر اجمیر
مسلم و موجود است و بعد از ان روز غفران پناه بمن نهایت متوجه بودند و بسیار التفات
میکردند وقتیکه میرفتم دیدن میفرمودند بیائید نبیرهٔ ابراهیم ادهم بیائید. که آنحضرت
قطب الاقطاب چنین فرموده اند نسبت سعادتمندی شما درین ضمن نیز از لطف و عنایت
غفران پناه اظهار میکردند که روزے نورجهان بیگم بخدمت آن غفران پناه یک شال المسمی

بہ قیمت دو صد و پنجاہ روپیہ خوش قماش بود کہ دہنہ مشتری بہم مے آمد فرستادہ بودو اکثر مردمان

بخدمت آن غفران پناہ مے فرستند دیدہ تحسین میکردند روزے بخدمت غفران پناہ

رفتم۔ آن شال را بمن نمودند من نیز قماش و لطافت آن بیان کردم۔ چون از انجا برخاستم

حقائق آگاہ آن شال را معہ فرجے نیلک بدست خادم خود بخانہ ما فرستادند بعضے از مقربان

بخدمت حضرت حقائق آگاہ فرستبہ گفتند کہ آن شال بسیار قیمتی بود۔ مے بالستی کہ حضرت

نگاہ میداشتند ویا بما یان مے بخشیدند کہ ما آرزو داشتیم فرمودند این مقرر است کہ ہر کہ ہر چیزے

آرزو دارد بہ او مے رسد۔ چنانچہ شیخ عبد الملک اشمانے شناسید او یکے از خاصان

این درگاہ است و از ان وزآن حقایق آگاہ ہمیشہ از نقد و جنس ہر سال تا دو صد روپیہ

امداد میکردند۔ و برادرم شیخ شہاب رانیز التفات میکردند و چنان اختیار دادہ بودند

کہ تمام دیہات سرکار در تعلق ایشان کردہ مختار فرمودند و ہر چہ پرداخت میکردند پسند

میشد و از احوال این بیت را امداد میکردند کہ محتاج چیزے نبود و بعض ہا بحضور حقایق آگاہ

غیبت چغلی میکردند۔ آنہا سرزنش میشد و گفتہ آنہا پیش نمیرفت و من گاہ گاہے بخدمت آن

حقائق آگاہ میرفتم و شیخ شہاب ہمیشہ در آنجا مے بود و دیگر التفات و مہربانی آن حقائق آگاہ

تاکجا بیان کنم کہ نہایت ندارد و نیز دیگر مذکور از التفات و شفقت حضرت قطب الاقطاب بیان

میفرمودند۔

منقول است

زحضرت شیخ الہدیہ چشتی کہ او خلیفہ مستند حضرت شاہ اعلیٰ چشتی صابری است رحمۃ اللہ علیہ

کذا فی سیر الاقطاب

نقل است کہ آنحضرت در عہد سلطان شمس الدین التمش انار اللہ برہانہ دو مرتبہ بہ دہلی تشریف فرمانی

فرمودہ مرتبہ اول کہ بہ اجمیر تشریف مے بردند متاہل گردیدہ آنچنان بود کہ میر سید وجیہ الدین مشہدی

دراجمیر حاکم بود دخترے داشت۔ پاک و پارسا نام بی بی عصمت چون بحد بلوغ رسید پدرش
نخواست کہ در نکاح شخصے درآرد۔ اما کسے را در خود حال او نمے یافت۔ درین اندیشہ بود کہ
شبے امیر المومنین حضرت امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ بخواب دید میفرمایدکہ وجیہ الدین حکم
حضرت شاہ رسالت صلی اللہ علیہ وسلم چنانست کہ این عجوزہ را بقطب المشائخ حضرت
خواجہ معین الدین حسنی الحسینی بسپاری چون بیدار شد۔ بخدمت آنحضرت آمد۔ واین حقیقت
ظاہر نمود۔ آنحضرت فرمود۔ اگرچہ پیر شدہ ام۔ اما فرمان کونین مطاع۔ سرکار عرش اغیاٰ
را انکار نمے توانم کرد پس عقد نکاح بستند وبعد این واقع آنحضرت بعد از ہفدہ سال رحلت
نمود۔ باین حساب عمر شریفش۔ بیک صد وہفت سال میرسد و آنحضرت زن دیگر
کہ خواست انچنین بود کہ شبے حضرت صلی اللہ علیہ وسلم را در واقعہ دید کہ میفرماید معین الدین
تو معین دین مائی نباید کہ سنت من ترک سازی اتفاقاً ہمان شب حاکم قلعہ بٹھلی ملک خطاب
بر سر کافران تاخت آوردہ ودختر راجہ آن دیار بدست آورد بخدمت حضرت خواجہ گذرانید و
آنحضرت مراقبول فرمود و بی بی امتہ اللہ نام گذاشت پس از ان تاج المستورات دخترے
بوجود آمد۔ بی بی حافظ جمال نامش کردند۔ و بی بی حافظ جمال نہایت پاک و پارسا بود۔ و
ریاضت ومجاہدہ بخدمت والد بزرگوار خویش بحد نہایت رسانیدہ بود ومرقد مطہر آن
زین المخدرات پائین مرقد آنحضرت است وجفت شریعی ان خلیفہ شیخ رضی الدین نام داشت
از دو پسر بوجود آمدہ بودند۔ وآن ہر دو در طفولیت درگذشتند مردم عوام میگویند کہ بی بی
حافظ جمال دختر حقیقی حضرت نیست دختر خواندہ بود محض غلط است۔ از انکہ این مقدمات در
کتب معتبرہ تحریر دیدہ ام قول عامی اعتبار ندارد۔ ازینجہت اہل عام ہمچنان حرف نادراست
در فرزندان آنحضرت نیز دارند کہ آنحضرت ہیچ پسر نداشت واین مقرر است کہ از آنحضرت
سہ پسران ارجمند درعرصہ جہان بوجود آمدند از بی بی عصمت اند بعض گویند کہ خواجہ ابوسعید
از بی بی عصمت است وآن دیگر از بی بی امتہ اللہ سوائے این ہیچ سخن در اولاد امجادش نیست

چنانچه شیخ فریدالدین نبیره سلطان التارکین حضرت شیخ حمید الدین ناگوری قدس الله سره العزیز
از جد بزرگوار خود نقل کرده میگفت که چون خواجه ما را فرزندان حاصل شدند
روزی با بنده میفرمودند ای حمید الدین پیش ازین که جوان بودم هر چه از رب العزت
جلشانه می طلبیدم فی الحال مییافتم حالانکه پیر شدم و فرزندان پیدا گشتند بدعا
حاجتی شود و کار بدرنگ حاصل میگردد. بنده عرض نمود که بحضرت پیر دستگیر روشن است
که چون عیسی علیه السلام از حضرت مریم علیها السلام تولد نه شده بود میوه زمستان
در تابستان از غیب بدو میسر میشد و بی محنت و منت در محراب مییافت چون
مسیح علیه السلام تولد شد حضرت مریم انتظار میکشید که همچنان نیز تلاش بیاید
فرمان شد که شاخهای خرما بجنبان تا خرمای تازه بر تو ریزند. ازان باز محنت
نمود و به تردد رزق می یافت در اوقات سابق و حال این قدر تفاوت است لیکن
در قدر و مرتبه دوستان خدای عز و جل نقصان نیست و تصرف ولایت ایشان باقیست
آنحضرت چون جواب شنید پسند کرد. و فرمود آری همچنین است. گویند که خواجه فخر الدین
ولد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب عظمت بود و بعد حضرت خواجه بیست سال
زنده ماند پس در قصبه سروار که از اجمیر شانزده کروه است برحمت حق پیوست. همانجا نزدیک حوض
آن قصبه مدفون است و خواجه حسام الدین فرزند خود آنحضرت نائب باشد و بصحبت ابدالان
پیوست و پسر خواجه فخر الدین. خواجه حسام الدین سوخته نام داشت که نبیره خواجه باشد بسیار صاحب
کرامت و بزرگ روزگار بود با ارواح جد بزرگوار خود نسبت تمام داشت و بیش از ارادت ریاضت
و مجاهده از حد گذرانیده بود و بحضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الدین اولیاء قدس الله
سره العزیز صحبت داشت قبر شریفش در قصبه انبهر سمت است و یکی از نبایر حضرت خواجه
شیخ بایزید است او در خوردی جائی رفته بود. در زمان سلطان محمود خلجی بعد مدت بسیار باز آمد
سلطان او را ریاست اجمیر داد. چون مدتی بگذشت مردم از روی عناد در فرزندی او

سخنے پیش آمدہ اند۔ حتے کہ با سلطان وقت رسانیدند۔ بادشاہ علما و فضلا و مشائخ و اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و استفسار آمعنی نمود۔ آخر الامر شیخ حسین و مولانا رستم کہ قدوہ علما زمانہ بودند و دیگر اکثر اکابر ناد ار گواہی دادند۔ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین ابن خواجہ حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین حسنی حسینی است لعبد ازان شیخ حسین ناگوری بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت کرد و دختر داد۔ مردم کہ در فرزندان حضرت خواجہ سخن اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است و دیگران ہیچ سخن ندارند ولیکن ہمہ بر غلط رفتہ اند۔ ازانکہ این ماجرا پیش اکثر سلاطین دہلی و مانڈو گذشتہ است و از اکابران متحقق شدہ۔ قول عام چہ اعتبار دارد سبحانہ تعالے تقدس این اولاد امجاد آنحضرت الی الآباد پاینده دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد ؛

منقول است

از عارف معارف خدا آگاہ صوفی فضیلت دستگاہ محمد عبد الرحمن چشتی کما قال فی مراۃ الاسرار و در باب نفی اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہ آنچہ کہ براہ تعصب مورخان در تاریخ اکبر نامہ و قیاسات نوشتہ اند بر ہر کسی ظاہر است۔ لٰکن از ملفوظات پیران چشت متحقق معلوم میشود کہ خواجہ بزرگ را زنان و فرزندان بودہ است چنانچہ در ملفوظات سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری قدس سرہ خلیفہ خواجہ بزرگ مے نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ حضرت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دید آنحضرت فرمودند کہ اے معین الدین تو دین ما ہستی۔ اما سنتے از سنت ہا من ترک میدہی چون ہیچ شد مقطع قلعہ تھلی ملک خطاب نام کہ از مریدان خواجہ بود دختر یکے از راجہ ہا.... در جنگ اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد۔ خواجہ ویرا قبول نمود بی بی امتہ اللہ نام نہادند و در خدمت خود نگاہداشت۔ بی بی حافظ جمال ازوے تولد گشت بعد از چند روز سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین مشہدی امام جعفر صادق علیہ الرحمۃ را در خواب دید۔ فرمود کہ دختر خود را

در عقد نکاح خواجہ معین الدین درآرد۔ چون نمیقہ مہ بخدمت حضرت خواجہ بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطن امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ دختر سید وجیہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت
در نکاح خود آورد۔ از وے سہ پسر بوجود آمدند۔ یکے شیخ فخر الدین۔ دوم شیخ ضیاء الدین
ابو سعید۔ سوم شیخ حسام الدین کہ او در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست۔ از ایشان توالد و
تناسل نشد۔ شیخ فخر الدین محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود۔ دیر البسیار دوست میداشت
وے بکسب زراعت مشغول بود۔ موضع ماندن کہ قریب باجمیر است احیاء ساخت حاکم
مزاحمت کردہ بود ۔ ازان جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین بہ دہلی تشریف بردو
فرمان درست کنانیدہ آوردند تفصیل این اجمال پیشتر بجائے خود نوشتہ آید و شیخ فخر الدین
بعد از وفات خواجہ بزرگ بیست سال در صدد حیات بود و در قصبہ سروار کہ شانزدہ
کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت و نزدیک حوض قصبہ سروار مدفن او است۔ او را
پسرے بود شیخ حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراستہ بود
با سلطان شیخ المشائخ صحبت داشت قبر وے در سانبہر است طرف غروب سرراہ اجمیر و
مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد خواجہ بزرگ واقع شدہ است۔ بسے
صاحب کمالات و عالی درجات و عارف کامل بودہ اند و خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید
شود بکسب ریاضت کار خود بجائے رسانیدہ بود کہ بے واسطہ از روحانیت خواجہ بزرگ
اخذ فوائد مے نمود۔ و از اشارت باطن خواجہ مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقہ خلافت
از دست وے پوشیدہ۔ در فوائد الفواد سلطان المشائخ میفرماید کہ خواجہ احمد نبیرہ خواجہ
بزرگ عظیم صالح بود و برادر وے خواجہ وحید پیش شکر گنج آمد کہ مرید شود شکر گنج فرمود کہ
من این را از خانوادہ شما دریوزہ کردہ ام مرا چہ مجال کہ دست شما بگیرم۔ خواجہ وحید بسیار
جہد کردہ مرید شد و مخلوق گشت۔ الغرض آنکہ بعضے مردم میگویند کہ خواجہ بزرگ حصور بود
و او را اولاد نیست محض غلط است۔ از تصانیف پیران چشت مگر بتحقیق پیوستہ چنانچہ بالا

گذشت در کتاب اخبار الاخیار مینویسد کہ اختلاف میان بعضے بزرگان چشت درین واقع شدہ است کہ میر محمد گیسو دراز خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود و جماعہ ازین قوم میگویند کہ شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت تولد شدند و میر شمس الدین طاہر خلیفہ شیخ نور قطب عالم و طائفہ از درویشان بر آن رفتہ اند کہ از بی بی امۃ اللہ بوجود آمدند۔ بہر دو حال فرزندان خواجہ بزرگ اند اما قول اول اصح مینماید۔ چنانچہ تا امروز اولاد پاک نہاد آنحضرت موجود است و فرزندان خواجہ معین الدین نور دین شیخ حسام الدین سوختہ بطرف ولایت مالوہ رفتہ متوطن شدند و احوال آنجماعت معلوم نیست و فرزندان خواجہ قیام الدین بن حسام الدین سوختہ مذکور در حضرت اجمیر سکونت اختیار کردند و جانشین خواجہ بزرگ۔ قدس اللہ سرہ العزیز شدند۔ چنانچہ خواجہ حسین یکے از فرزندان خواجہ قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جہانگیر بادشاہ صاحب سجادہ خواجہ بزرگ قریب صد سال عمر داشت و ہمیشہ بعبادت و حق پرستی گذرانید۔ بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وے شیخ معین الدین برادر زادہ او صاحب سجادہ شد و احوال شیخ علاء الدین برادر زادہ صاحب سجادہ بر مسند خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ نشستہ است نہایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراستہ است حق سبحانہ تعالے فرزندان خواجہ بزرگ را تا قیام قیامت بر جادہ اجداد کرام خود باقی و پایندہ درمقام اجمیر شریف نگاہ دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد۔ چون مرتبہ ثانی در سن ہزار و شصت و پنج ہجری بحضرت اجمیر شریف رسیدم۔ شیخ علاء الدین صاحب سجادہ خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز شجرہ نسب خواجہ بزرگ اظہار نمود کہ چند واسطہ بحضرت امام موسے کاظم میرسد و در رسالہ مونس الارواح تصنیف مریم زمانی حضرت جہان آرا بیگم بنت شاہجہان بادشاہ صاحبقران ثانی علیہ الرحمۃ نیز بنظر آمد کہ اثبات سیادت خواجہ بزرگ نمودہ۔ اما در تصانیف پیران چشت جائے اینمقدمہ یافتہ نمے شود بہر حال خواجہ بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم بودہ مجاوران آن آستان متبرکہ خواجہ بزرگ نیز منسوب اندبہ اولاد سید فخر الدین میگویند کہ سید فخر الدین از کرہ

مانکپور بوده است و از غلبهٔ اعتقاد و محبت و حانیت خواجہ بزرگ وطن گذاشته در اجمیر اقامت اختیار نمود۔ چنانچه فرزندان او هنوز در خدمت آستانه متبرکه موجود اند۔ صلاح و اہلیت سینه بسینه دارند و با هرکس به تواضع و اخلاص پیش مے آیند۔ و از ملفوظات پیران چشت به ثبوت پیوسته که خواجہ بزرگ در زمان سلطان شمس الدین التمش دو مرتبه در دہلی تشریف برده‌اند۔ مرتبهٔ اول از کمال مهربانی محض برائے دیدن و سرفراز ساختن خواجه قطب الاسلام رفته بودند۔ در آنجا آمده در اجمیر شریف متاهل گشت و مرتبه دوم بخاطر درست ساختن فرمان موضع ناندن بجهت فرزند سعادتمند شیخ فخر الدین۔ و این نکته بغایت نازک است نیک نگاه باید کرد که سلطان شمس الدین مرید خواجه قطب الدین بود۔ اگر یک خادم خواجه بزرگ میرفت در ساعت سلطان مذکور سعادتمندی دارین دانسته فرمان درست کرده ارسال مے نمود۔ ولیکن کاملان اولیاء بیشتر در ترک جاه و شیخت کوشیده‌اند۔ و خود را در نظر محقر نموده‌اند۔ چنانکه رسول علیه السلام با این کمال در بازار بجهت خرید و فروخت میرفت و دیگر کار این طائفه بر راستی و دیانت است هرگاه مقصود و حاجت به شخصے داشته باشند آنرا مستور برائے چه سازند و ناموس برائے کدام مصلحت کنند۔ چرا که حقتعالے ناظر بدل است و سوم خلق نیک یا بد گفتن ایشان پیش عارفان اصلا وجودے ندارد۔ دیگر آنکه رفتن خواجه پیش امیر از برائے حاجت رحمتے بود در حق مریدان که هیچکس از مریدان انکار نکنند در جاه شیخی خود نه نازد۔ و اصل سخن آنست که این طائفه ناموس مے شوند یا مرحق و اختیار خود میان نمے آرند چنانچه سلطان المشائخ میفرماید در نظم خود۔

عشق آمد چو تم اندر رگ و پوست ۔۔۔ تا کرد مرا تهی و پر کرد ز دوست
اجزاء وجودم همگی دوست گرفت ۔۔۔ نامیست ز من بر من و باقی همه اوست

منقول است

از عارف باللہ مرشد خدا آگاہ شاہ رشید حق والدین نبیرۂ حاجی حرمین الشریفین حضرت خواجہ یحیی مدنی احمد آبادی رحمۃ اللہ علیہ •

ذکر فرزندان حضرت قطب المشائخ خواجہ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری چشتی قدس اللہ سرہ آنحضرت سہ پسر رشید و مرشد داشت از انجملہ معین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیری است دوم خواجہ ضیاء الدین فرزند بزرگ کنیت ابو سعید است سوم شیخ حسام الدین و یک دختر بی بی حافظ جمال ہر سہ پسران را خواجہ عشقباز راست باز سید محمد گیسو دراز قدس اللہ سرہ از بی بی عصمت میداند و خواجہ شمس الدین طاہر از بی بی امۃ اللہ مرتبہ خیال مے برد۔ و بی بی حافظ جمال دختر حضرت خواجہ است بروایت صحیحہ۔ و آنحضرت دو کدبانو داشت۔ یکے دختر سید وجیہ الدین مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در جنگ ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد۔ بر عیالمند بودن خواجہ ملفوظ شیخ شاہد عدل اند۔ و ہمچنین گزارش سلطان التارکین قدس سرہ بر عیالمندی آنحضرت دلالت دارد۔ و پور پسر حضرت سلطان التارکین قدس سرہ در سرور الصدور آوردہ است۔ روزے معین الاولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن من گفت۔ حمید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب بے طلب صورت مے پوشید اکنون درین روزگار پیری و عیالمندی فرا پیش آمد۔ ہمہ آمدہائے خاطر از سرے علم الیقین بدر نمے شود۔ عرض کردم پیش از زادن عیسیٰ کلما دخل ذکریا المحراب وجد عندہا رزقا حال مریم بود۔ و پس از تولد ھزی الیک بجذع النخلۃ مقام او گشت۔ سبب نقل این ابواب خوش وقت گردید بالجملہ باندازۂ این گزارش ہا آنہا کہ خواجہ معین الاولیا را حصور پندارند محض پندار است حضرت میر فخر الدین قدس سرہ ارادت و خلافت از پدر بزرگوار

خویش داشت و بکمال هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود۔ و پس از پدر بزرگوار مسند مشیخت
و ارشاد بوجود او آرائش و آئین پذیرفت و چون اوراد بهی احیا بود و آن موضع ناندن نام
داشت که قریب به اجمیر است و چون حاکم آنجا به آنحضرت مزاحمت می نمود۔ خواجه بتقریب
آن در دهلی رفته بود۔ و از خواجه قطب الدین مثال تیار کنانیده آورده۔ و همین خواجه فخر الدین
بود بعد وصال پدر بیست سال در صدر حیات بود۔ در قصبه سرواڑ که شانزده کروه از اجمیر
شریف است بتاریخ پنجم ماه شعبان سن ششصد و شصت و یک بقرب ایزدی شتافت و
نزدیک حوض قصبه سرواڑ مدفن یافت۔ بنده بزیارت آنحضرت مستعد بوده است رحمة الله علیه
حضرت خواجه ضیاء الدین قدس سره خود بکمالات بود۔ بجائے برادر بر مسند مشیخت جلوس
فرموده بسال ششصد و نود و دو رخت هستی از جهان بربست حضرت حسام الدین قدس سره
خوردترین فرزندان آنحضرت بود از چشم مردم غائب شده بطائفه ابدال و رجال الغیب
پیوست۔ حضرت حسام الدین سوخته قدس سره پور پر نور حضرت خواجه فخر الدین است
سینه داغدار سوز محبت و دیده اشکبار در طلب داشت۔ و دل دوخته ناوک مودت بود۔
بصحبت حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا بسر برده خوابگاهش در قصبه سانبهر
باختر سوے بر سر راه اجمیر است۔ پدرش بیاد برادر گم شده او را همنام گردانید۔ و او نیز دو پسر
داشت۔ یکے سید معین الدین خورد مرید خلیفه ما فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی است
و همعنی بحکم حضرت خواجه بزرگ صورت بسته پیش از ارادت آمدن با آویزش نفس نافرجام
فیروز مند بود۔ و از باطن معین الاولیا بهره وری داشت۔ و او را خورد به نسبت خواجه بزرگ
میگفتند و این منقبت او را بس است درویش کامل بود و از ارادت و ریاضت کار خود را بجای
رسانیده بود که بیواسطه از حضرت خواجه بزرگ استفاضه میکرد۔ دوم شیخ قیام الدین بابال
قدس سره خوش شکل و زیبا چهره۔ دلاور و بزرگ منش بود۔ و این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند۔ شیخ قطب الدین قدس سره پور پر نور نخستین است از اجمیر ... آغاز آگهی مند و تربیت

سلطان محمود خلجی او را خطاب چشت خانی داده چند یوہ دوازدہ ہزار سوار گرد نہید۔ چون بغیروریے نیز وے سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست کہ بہ چشت خان بدین خوے پسند گرفتہ بود۔ نپذیرفت شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است یعنی از اولاد شیخ قیام الدین دانشمند بود و در روضہ معین الاولیا درس میگفت۔ شیخ احمد مجد لپشانی و دیگر بزرگان شاگرد اویند۔ در ہنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی بیگر بستان اجمیر برخواستہ رفت و بعد از دیر بہ ہشت و آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را انبار چشت خان نیاز است بہ وشت بہ بہانہ سازی دور اند اختن او خیال لبستہ بغرض سلطان رسانید۔ مثل ازین برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود۔ اکنون رفتن آن بانجا سبب استواری اسلام مے نماید بنا بر سخن چشت خان شیخ بایزید را دستوری بودن اجمیر شد دران روزگار جمعے بعرض سلطان رسانید کہ او از نژاد معینہ نیست۔ ازین رو دانشوران درویشان کہن سال و بزرگان آگاہ حال قلمرو خود را فراہم آوردہ در پرستش باز کرد مخدوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری کہ علما و مشائخ یکتا بودند و دیگر چند آگاہان بہ درستی نسب او گواہی دادند۔ پیوند خویشی کردن مخدوم شیخ حسین ناگوری بہ فرزندان شیخ بایزید گواہ عدل است۔ اما شیخ جمالی رحمۃ اللہ علیہ در سیر العارفین مے آرد۔ در آیام کہ این حقیر بشرف زیارت مرقد مبارک شیخ معین الدین بشرف گشت از فرزندان ایشان صاحب سجادہ شیخ بایزید[۵] بود رحمۃ اللہ علیہ۔ او شیخے بغایت عظیم الشان بود شمس الدین طاہر کہ صد و پنجاہ سال عمر داشت خرقہ خلافت از شیخ بایزید یافتہ بود و سید شمس الدین را با حضرت ما بحق و الدین اتحادے تمام بود و با این احقر الانام شفقتے و محبتے داشت انتہی۔ و چون این بندہ کاتب حروف بزیارت روضہ مقدسہ خواجہ بزرگ از سر قدم ساختہ رفتہ بود۔ در آنوقت صاحب سجادہ با جادہ آنحضرت دیوان ہیر اشرف علیخان بود کہ وجود آنشیخی او با حلیہ حضرت خواجہ مشابہت تمام داشت

[۵] این شیخ رفیع الدین بایزید خورد نبیرہ شیخ بایزید بزرگ است نہ شیخ تاج الدین بایزید بزرگ ۱۲

واز علوم غریبه نیز بهره گرفته بود و شرح ملا بخدمت حضرت مفخر الصوفیین محتسب النسبی مولوی فخر الدین آنار نسیده بود و در علوم فرس بهره وافر داشت ملاقات حاصل گشت فرمودند کاکدام اصیل خانه هستید بنده عرضداشت که از فرزندان حضرت قطب الواصلین شیخ الحرمین الشریفین شیخ یحییٰ مدنی چشتی گجراتی ام فرمان که معلوم شد شما از بندیگان حضرت شیخ ﷺ اید بهرو آکار از اولاد حضرت خواجه بزرگ قطب المشایخ معین الحق والدین حسن سجزی قدس سره است بود باید. ازان باز با هر گاه که بنده بخدمت شریف میرسید استقبال وتعظیم تمام مے کردند. روزے التماس کردم که آنحضرت از بزرگواران ماهستید چرا چنین با دیگر فرموده

گدا گر تواضع کند خوے اوست

روزے این فقیر این ابیات مدح آنحضرت گفته بخدمت گذرانید ه

مدحت سلطان عالم آنکه گفتنیست | شاه مارا آفتاب دین ودنیا گفتنیست
گوهر تاج الولایت سید سالار چشت | بے تکلف حب باجان همه یکجا گفتنیست

این ابیات گرفته بر سر نهاده داشتند بنده را ظن غالب شد که شاید پسند خاطر گرامی نیفتاد بطرف این بنده متوجه شده فرمودند که جد من خواجه معین الدین خورد مستفیض از جد شما حضرت فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی اند. چنانچه این معنی در کتب سیر این خانواده مرقوم است جهان آرابیگم در مونس الارواح که تصنیف اوست بدستخط خاص خود نوشته واشتیاق بخدمت جد آنحضرت نگاشته ونسب نامه مهر خود مسجل ساخته بود انرا باین بنده نمود ونسب سامی آنحضرت بقول او بدین وسائط بحضرت خواجه بزرگ مے پیوندد حضرت دیوان سید اصغر علیخان چشتی بن سید امام الدین بن سید منیر الدین بن سید سراج الدین بن سید ابو الفتح بن سید علم الدین بن سید ابو الخیر برادر خواجه حسین بن سید معین الدین ثالث بن سید رفیع الدین بایزید خورد بن سید نور الدین طاهر بن سید تاج الدین بایزید بزرگ بن سید شهاب الدین بن سید

ﷺ شیخ علاء الدین احمد معروف به شیخ احمد بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین نبیره حضرت خواجه بزرگ معین الدین اولیاست ۱۲

کمال الدین ابن شیخ احمد بن سید نجم الدین بن سید قیام الدین بن سید خواجه حسام الدین سوخته
بن خواجه سید فخر الدین بن حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری قدس الله
اسرارهم تمام است. بحر الاولیا مولف حضرت پیرزاده بر جاده هر انچه که حضرت شاه رشید الدین
احمد آبادی درباب منسلکی ایشان نسبت حضرت شیخ احمد تصدیق فرمودند. این شیخ احمد اشارت
به شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد بوده باشد. زیرا که از کتب تاریخ مبرهن است که بنابر خواجه قیام الدین
بسبب جبره دستی بیکر پرستان بصوبه گجرات رفته بودند.

منقول است

از محقق با خبر غلام سرور نبیره مفتی رحیم الله قریشی الاسدی اللاهوری. هکذا فی
خزینة الاصفیا

به ثبوت پیوسته که حضرت خواجه را دو اهلیه پارسا عفیفه بودند. اول دختر سید وجیه الدین مشهدی
عم سید حسین خنگ سوار است که والد بزرگوارش بحکم باطنی امام جعفر صادق رضی الله عنه
که او در العالم رویا شده بود نکاح دختر خود بحضرت خواجه کرد و نام نامی آن عفیفه بی بی عصمت بود
و سه پسر والاگوهر از بطن آن عفیفه بوجود آمدند یکی خواجه ابوسعید دوم خواجه فخر الدین سوم
خواجه حسام الدین قدس الله سرهم العزیز و آنانکه میگویند که حضرت خواجه لا ولد بود هرگز این
سخن لایق سماعت نیست چرا که شیخ فرید پیر و سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری زبانی
جد بزرگوار خود نقل کرده است که روزی حضرت خواجه بزرگ معین الدین بر بنده مخاطب شده
فرمود که ای حمید الدین پیش ازین که تو دیدی و جوان بودم و اولاد هیچ نبود هر چه که از رب العزت
میخواستم بلا تکلف و دعا دادندی میرسید حالا که پیر شدم و فرزندم بوجود آمدند مقصود بدعا دادندا
حاصل میشود. بنده عرض کرد که آنحضرت روشن است که تا قصه عیسی علیه السلام
از بطن مادر خود بی بی مریم متولد شده بود میوه آبستان و زمستان شد طلب و خواهش

باشان می‌رسید. چون عیسی علیه السلام متولد شد بی بی مریم انتظار رزق میکشید
فرمان شد که شاخهای نخل خرما را بجنبان تا خرمای تازه بر تو بریزند. چون
جنبانید خرمای تر یافت پس در وقت سابق و حال این قدر تفاوت است
حضرت خواجه جواب او بشنید و پسندید و میگویند که عمر خواجه ابوسعید فرزند آنجناب
به پنجاه سالگی رسیده بود و دو فرزند داشت و خواجه فخر الدین فرزند ثانی آنحضرت
بسیار بزرگ و صاحب نعمت بود و بعد انتقال خواجه بست سال زنده ماند و هفتاد سال
عمر داشت و وی را پنج پسر سعادتمند بوجود آمدند و در قصبه سروار که از اجمیر بفاصله شانزده
کروه است برحمت حق پیوست و همانجا مدفون گردید و خواجه حسام الدین پسر خورد آنحضرت
غائب شد و بصحبت ابدال پیوست. در آن وقت چهل و پنجساله عمر داشت و وی را هفت
فرزند بودند و خواجه حسام الدین سوخته بسیار صاحب کرامت و خوارق بود و به نظام الدین
اولیا مصاحب. قبر شریف وی در قصبه سانبهر بجانب مغرب از اجمیر واقع است
و اهلیه ثانی خواجه دختر یکی از راجهای هند است و سبب آمدنش بنکاح آنجناب
این است که حاکم قلعه تهلی که ملک خطاب نام داشت بسر هندوان آن دیار تاخت
آورده بسیاری را از ایشان بقتل رسانید و دختر راجه را اسیر کرده آورد و بطور نذر آن
بخدمت آنحضرت گذرانید آنجناب او را قبول فرمود و بنکاح خود سرافراز
نمود و نامش امة الله نهادند. و از بطن عفت آن تاج المستورات اول دختری متولد
شد که بنام بی بی حافظ جمال موسوم و بغایت عابده بود و ارادت بخدمت والد ماجد خود
داشت و آنحضرت خرقه خلافت او را عطا فرموده برای هدایت و تلقین مستورات
ارشاد کرد. چنانچه هزارها عورات به توجه آن تاج المستورات بمقام قرب رسیدند
و شوهر عالی گوهر آن عفیفه شیخ رضی الدین نام داشت. چنانچه مزار پر انوار بی بی حافظ جمال
متصل روضه مقدسه حضرت خواجه واقع است و از وی دو پسر بوجود آمدند و در طفلی در گذشتند

رحمتہ اللہ علیہم رحمۃ واسعۃ۔ خواجہ فخر الملتہ والدین چشتی اجمیری قدس اللہ سرہٗ از فرزندان دلبند
وخلفائے ارجمند خواجہ معین الدین حسن سجزی است جامع علوم ظاہری وباطنی وکمالات
صوری ومعنوی بود وبرائے حصول قوت حلال بکسب زراعت اشتغال داشت وبموضع
ناندکہ متصل اجمیر است سکونت میورزید۔ وتمام عمر در ہدایت خلق گزرانیده در سال ششصد و
پنجاه وسه برحمت حق پیوست وی بعد وفات پدر بزرگوار تا بست سال بصدر حیات بود
ووفات در قصبہ سرور بوقوع آمد۔ وہمانجا بر لب حوض سرور مدفن اوست۔ شیخ
حسام الدین سوختہ قدس اللہ سرہا پسر شیخ فخر الدین بن شیخ المومنین خواجہ معین الدین سجزی
است۔ سوختہ آتش محبت ودوختہ ناوک عشق بود وبہ شیخ نظام الدین بدایونی بسیار
صحبت داشت۔ پدر بزرگوارش اورا بنام برادر خود خواجہ حسام الدین بن خواجہ بزرگ
معین الدین موسوم کرده بود کہ غائب شده بصحبت ابدال پیوستہ بود وفات وے صاحب
شجره چشتیہ در سال ہفتصد وچہل ویک ارقام فرموده است ومزار پرانوارش در قصبہ سانبھر
بجانب غروب بر سر راه اجمیر است وی عمر طویل یافتہ کہ زیاد از صد سال بود
واز غایت سوز عشق ومحبت مخاطب بخطاب سوختہ شد۔ خواجہ معین الدین خورد پسر
بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ است۔ خرقہ فقر وارادت وخلافت از شیخ نصیر الدین
چراغ دہلی پوشید وبکمال کرامت معروف وریاضت ومجاہده موصوف بود۔ کار بجائے
رسانیده بود کہ بلا توسط غیرے از روحانیت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی
استفاده میکرد۔ برادر خوردش شیخ قیام نام داشت کہ بغایت حسن وصورت وشجاعت و
ہیبت وعظمت بود واز ہر دو بزرگوار بسیار اولاد ماند۔ وفات شیخ معین الدین در سال
ہفتصد وشصت ویک است۔ قطعہ تاریخ وفات

معین الدین چو از دنیا سفر کرد | بہ پیش اہل جنت گشت مامور | معین الدین متوکل قدم کرد
بتاریخش چو سفر گشت مامور | دگر سال وصال او رقم کن | معین الدین کامل مطلع نور

قطعہ تاریخ وفات خواجہ حسام الدین سوختہ سرہٗ

چون حسام الدین زدنیا رخت بست — سال وصل آن ولی متقی
عاشق اللہ صدیق آمدہ است — ہم حسام الدین سعید جنتی

قطعہ تاریخ وفات حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین قدس اللہ سرہٗ

معین الدین حسین ہر دو عالم — دلش روشن ز انوار تجلی
بتولید ش امام محبت ملبی خوان — وصالش نیر اکبر معلی

تاریخ وفات خواجہ فخر الدین بن خواجہ بزرگ

خواجہ دین جناب فخر الدین — شل گل رفت چون بباغ جنان
وصل او جو ز خواجہ والا — رحلتش خوان مقتدای زمان

نقل فرمان

خواجہ معین الدین قدس سرہ — بجمیع مطالب و اسعاف تمام — فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاہ

در مراتب آمال اولاد امجاد

در ینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان از کمن عاطفت و احسان بادشاہی شرف نفاذ یافت ـ نیم دہ از چیتور کہ جمع آن مبلغ یک لک تنگہ مرادی است حسب الحکم حقایق دستگاہ قطب العارفین غوث الواصلین زبدۂ مقربان آصف خان مقرر شد کہ حاصل سال بسال بہ زبدۃ الاماجد الاتقیا فی الایام کمال الرتبت شیخ حسین وجہ مدد معاش مدی وصرف زیارت آن دایم باید کہ بدعای دوام دولت ابد اتصال قیام اقدام نماید

حکام کرام و دیوانیان و عمال متصدیان مهمات سرکار مذکور که مقرر گشته موضع
مذکور را بتصرف گماشته‌های سیادت پناه مشار الیه گذارند و از مال و جهات
و تمامی حوالات و اخراجات و کل تکالیف دیوانی معاف و مسلم و ترخان و مرفوع القلم شناخته
بهیچ اسم و رسم تعرض نرسانند و کشیده داشته مطلقاً پیرامون نگردند و جانب
شریف آن سیادت پناه را عزیز داشته در تعظیم و تکریم او و کسان و مردم او را
موفر دانسته و هر ساله به فرمان و پروانچه مجدد محتاج ندانند حسب الحکم جهان مطاع از
مضمون صادر در نه نگذرند + تحریر المطاع العالی
بالمشافه العلیه العالیه خاقانیه ص

فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاه غازی

خواجه معین الدین چشتی بخط طلاء

وکلاء حالکم متعهدان مهمات خطه اجمیر بدانند
که ورثه قطب الاقطاب بموقف عرض رسانیدند که در اراضی ایشان که در
جوار مقبره متبرکه قطب الاقطاب مومی الیه واقع است بعضی مردم اموات خود را
بے اذن ایشان دفن مینمایند اگر واقع باشد حکم فرمودیم که بعد الیوم هیچکس میت
خود را در اراضی جوار مقبره متبرکه مذکوره بے اذن فضیلت مآب کمالات اکتساب نتیجه المشائخ
والعظام خواجه حسین نبیره آن قطب الاقطاب و باقی ورثه دفن نکنند میباید که حسب الحکم عالی
عمل نموده بتقدیم رسانند و اعمال مراقبه که در آن آستانه از قدیم الایام الی غایته بوده برقرار

دارند و مانع نشوند. عهده دانسته درین باب تاکید تحریر فی التاریخ شهر ذی القعده سنه ۹۶۹
خواجه معین الدین بخط طلاء

چون در باب ترویج و رونق لنگر خانه مرشد السالکین
میان اولاد امجاد آنحضرت سیادت شیما مشیخت آئین معرفت تزئین سیادت المشایخ العظام
بقای الاولیاء الکرام وجه الزمن شیخ حسن و کمال نسبت شیخ حسین بوجه و اهتمام [illegible]
را العمدة الملک فضیلت شعار کامل الاخلاص فصاحت دثار مستحسن الخدمت مستوجب
الرعایت الموصوف بانصفت نموده شیخ حسن را که شقیق مرشد ایشان است به سجاده نشینی
تصفیه فرموده‌ایم و فرمان واجب الاذعان عز اصدار یافت که از قدیم و جدید بحسب فرامین مطاع
در وجه ضروریات و صادر و وارد آن لنگر منور و مدد معیشت مشیخت آئین مشار الیهم مقرر شده و بعد
بتصرف عمدة الملک مومی الیه باشد که سال بسال تمام و کمال بضروریات لنگر مذکور از عمارت و فرش
و روشنی و مصالح مطبخ یومیه و اغراض طعام مبلغ پانزده هزار تنکه مرادی به والده عفیفه مستوره
آن سیادت المشایخ متعلق بوده تتمه آنچه باشد مشار الیهم بسویت فضلاً بعد فضل نهاده به لنگر
فیض اثر صرف آمده باشد. مجاوران را موافق معمول قدیم با ایشان داده آنچه باقی ماند آنرا هم بسویت
حصه نموده هر یک حصه الفضت بمحبت و الفت سلوک داشته مطلقاً مناقشه نکرده و تکلیف
منازعت رسانیده و باهم شرائط حرمت خاطر جوئی مرعی داشته دقیقه فرو گذاشت نکنند میباید که
از مضمون منیع کوراسید مطلقاً عتاب نکنند و هر یک بحصه خود راضی بوده زیاده طلبی نکنند. حکام کرام و عمال
و متاثران آن مقرر داشته لنگر فیض اثر جد امسلم و برقرار داشته از جمیع حوالات و اخراجات
و مطالب دیوانی مسامحات مرفوع القلم شمارند و هیچ جهت دخل نکرده از تغییر و تبدیل مصون

و مامون شناخت فرمان مجدد طلب ندارند +

تحریر الی الامر العالی و خلیفه زمان

فی شهر شعبان المعظم سنه

پروانه صدارت پناه معالی دستگاه معرفت انتباه واقف مواقف العلوم والحکم اکابر الفضائل عدیل الوجیه اتم مربی العلما متقوی الفضلا صدر شیخ سدر رفیع القدر شیخ عبد النبی صدر

نقل فرمان

محمد نور الدین جهانگیر بادشاه غازی مشتمل بر سه قسمت محاصل دیهات اوقاف یک حصه در خرچ عرس و روشنائی و یک حصه در مدد معاش شیخت پناه شیخ حسین اولاد حضرت خواجه بزرگ و یک حصه فقرا و تکیه داران +

طغرا باسم بادشاه آلتمغا	مهر مربع که در آن اسماء شاهان سلف منقوش اند

حضرت خواجه معین الدین چشتی

چون مواضعی که بصیغه وقف مزار فائض الانوار حضرت قطب العارفین غوث السالکین مقرر است قبل ازین بموجب یادداشت واقعه ۱۹ امرداد الهی سنه ۸ حکم شده بود که اقسام سه حصه نموده یک حصه را بجهت خرچ لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضه متبرکه نگاه داشته و یک حصه در وجه معاش شیخت پناه شیخ حسین اعتبار نموده و یک حصه را به فقرا و تکیه داران قسمت نمایند و حاجی مبرک حسب الحکم الاقدس شش موضع را که رقبه آن چهل و پنج هزار و هفتصد بیگه زمین و حاصل نه هزار و پنجاه روپیه شود ساند از جمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد داخل خرچ روضه منوره نموده و نیمه را که سی هزار و هفت صد بیگه باشد

بحاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل علیحده نه صد و نه نفر فقرا تنخواه داده
و فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشتند شیخ عبدالرحیم وغیره شش صد و بست و هشت
نفر که بست و هفت هزار و چهل بیگه مدد معاش و بست یک من غله داشتند بحال خود
حکم شد و نیمه را برطرف فرمودیم و جماعه فقرا که سه هزار و دولت و سی بیگه و هفت من
و شش آثار غله داشتند بنظر اشرف نگذشت و اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران
از اجمیر تا بهاندود در رکاب ظفر انتساب آمدند و بعرض مقدس رسید که زمین و غله مذکور
بآن جماعه از وقف روضه منوره مقرر بوده و حاصل وقف به فقرا و مساکین و حافظان
و تکیه داران که در موضع وقف مے یافته اند بهمین جماعه اند و آنها را الغیر از زمین و غله
لنگر که از روضه منوره مقرر بود از محل وجه معیشت ندارند و جماعه کثیر اند بنابر آن فرمان
عالیشان مرحمت عنوان شرف اصدار و عز ایراد یافت که جماعه در اجمیر بنظر اشرف
گذشته اند و اراضی و غله لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت
خود درست ساخته اند بموجب یادداشت واقعه مسطور دارند و جماعه که از نصف کم حکم
شد و بعضے در کل برطرف شده اند اراضی و غله لنگر آنچه داشته اند از قرار نصف
متصدیان مهمات آنجا از ابتدائے خریف توی ئیل حسب الضمن تنخواه دهند که صرف
معیشت خود نموده بدعاے دوام دولت ابد قرین اشتغال نموده باشند و نیز حکم
اشرف اقدس بنفاد پیوست که جماعه بموجب فرمان عالیشان جهانگیری مدد معاش
و غله لنگر دارند و فوت شده اند ورثه آنها تحقیق نموده از محل مستدیم از قرار نصف
تنخواه دهند و در آینده همین ضابطه بورثه متوفی مسطور دارند میباید که حکام و عمال و
جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اقدس اعلے
کوشیده اراضی مذکور را پیموده چک بسته بتصرف آنها باز گذارند و غله را از لنگر روضه
متبرکه مے داده باشند و تغیر و تبدیل به قواعد آن راه ندهند و بعلت مال و جهات و اخراجات

... و حافظان ۳

وعوارضات مثل وقت [illegible] پیشکش و جرمانه و محصلانه و ضابطانه و [illegible] رانه و داروغگانه و بیگار و بیگار
و ده نیمی و مقدمی و [illegible] و قانون گوئی و ضبط هر ساله بعد از تشخیص چک و زراعت
و کل تکالیف دیوانی و مطالب سلطانی مزاحمت نرسانند و درین باب هر ساله فرمان مجدد
طلب ندارند و اگر در محل دیگر زمین داشته باشند آنرا اعتبار نکنند از فرموده درنگذرند
در عهده شناسند +

شرح یادداشت

واقع تاریخ روز مهر شانزدهم ماه مهر الهی سنه ۳ موافق یکشنبه ۱۴ رجب المرجب سنه ۱۰۲۷ ه
درچوکی لایق المرحمت و الاحسان عاقل خان برساله سیادت و نقابت پناه صدارت
دستگاه میران سید محمد قادری و نوبت واقعه نویسی شیخ عبدالرحیم وغیره چون موضع
بصیغه وقف مزار فایض الانوار قطب الاقطاب مقرر است قبل ازین موجب یادداشت واقع
۱۹ ماه الهی سنه ۸ از قرار حصه قسمت حکم شده بود یک حصه را بجهت خرج لنگر
و درویشانی و اخراجات عرس روضه منوره نگاه داشته و یک حصه در وجه مدد معاش
شیخ حسین عباسی [illegible] نموده و یک حصه را برای فقرا و تکیه داران قسمت نموده و هند حاجی مبرک بموجب
حکم شش موضع که رقبه آن چهل و پنج هزار و هفتصد بیگه زمین محاصل نه هزار و پنجاه روپیه
داشته از انجمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد داخل خرج روضه منوره نموده و تتمه
دو حصه را که سی هزار و هفتصد بیگه که حاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل ذیل به
ششصد و نه نفر جماعه فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشته شش صد و بیست و هشت نفر که بیست
و هفت هزار و چهل و یک بیگه زمین و بیست و یک من غله داشته نه هزار و پانصد و نود و هشت
بیگه که دوازده من غله سجال خود حکم شد - و تتمه را بر طرف کردند و موازی سه هزار و دو بیست و
سی و نه بیگه و هفت من غله و شش آثار اسامی جماعه بنظر اشرف اقدس نه گذشتند الحال اکثر
از جماعه فقرا و تکیه داران از اجمیر تا ماندو در رکاب سعادت آمدند حقیقت مذکور به تفصیل ذیل بعرض اقدس

داشتند که جماعه فقرا و تکیه داران از موضع وقف مقرر بود و حاصل دهات وقف بجهت فقرا و
مساکین و حافظان و تکیه داران که در موضع وقف از قدیم الایام مخور رند [illegible] همین جماعه اند و آنها
بجز زمین و لنگر که بنوبت روضه مقرر بود از محل دیگر وجه معیشت ندارند و جمع کثیر اند بنابر آن حکم
جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که جماعه که از نظر اشرف گذشتند
و اراضی لنگر آنها از نصف زیاده مرحمت شد و یادداشت واقع خود را درست ساخته بموجب
یادداشت واقع مسطور داشتند و جماعه که از نصف که حکم شد و بعضی بالکل برطرف حکم شد
آنها را عنا و اراضی لنگر آنچه داشته از قرار نصف متصدیان آنجا تنخواه دهند و نیز
حکم شد که جماعه که بموجب سند [illegible] عالیشان مدد معاش و لنگر دارند و فوت شده اند ورثه
او را تحقیق نموده از محل قدیم نصف تنخواه دهند و در آینده بورثه متوفی بهمین ضابطه
منظور دارند بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد از پرگنه اجمیر سرکار مذکور شرح یادداشت بخط
حمده الملکی واقعه سازند شرح بخط سید احمد قادری داخل واقع سازند شرح حاشیه بخط واقعه نویس
موافق واقع است شرح دیگر بخط مختار الدوله خاقانی مدار المهامی اعتماد الدوله آنکه بعرض
مکرر رسانید شرح دیگر بخط دیانت خان زر از داد ۲۵ ماه شهریور الهی موافق واقع در ۲۶ شهر
رمضان سنه ۲۷ در واقعه عبدالکریم بعرض اشرف رسید شرح دیگر بخط حمده الملکی مدار المهامی
از حرف [illegible] فرمان عالیشان قلمی نماینده +

اراضی	غله
۱۱ بیگه ۱۰ بسوه	۲۲ ثار
ماله بیگه ۱۰ بسوه	۸۰ ثار اسامی فوتی
مهولا سماء اله بهداد	اله بخش ولد جلال
محمد . اراضی غله	اراضی غله
اراضی غله بیگه ۲ ثار	بیگه ۲ ثار
۱۱ بیگه ۱۰ بسوه ۴ ثار	

اہل ارضی غلہ
سہ بیگہ ۳ آثار
مشمار الیہ هو الاسماء

اجمیر عبد الغنی

ارضی غلہ

سہ ماسہ گہ ۵۰ بار ارضی غلہ ۳ بار

ما سگہ قبل ازیں حکم شد ارضی غلہ

۱۱ بیگہ ھگہ

در تیولا مرحمت شد

ارضی غلہ منجملہ

دہ بیگہ ۱۰ بار ارضی دہ گہ غلہ

ارجاعہ قاضی نظام عہ گہ بحال نمود حکم شد

اراضی ما بگہ غلہ ۲ آثار ارضی دہ بیگہ غلہ بار

نقل فرمان

محمد نور الدین جہانگیر بادشاہ غازی بہ شمول عطیہ موضع گیلوتہ در وجہ معاش حضرت شیخ علم الدین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رض +

خواجہ معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاہ

ثبت در تیول

فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایزاد یافت کہ موضع گیلوتہ من اعمال پرگنہ سرکار صوبہ اجمیر کہ مبلغ ہفتصد و پنجاہ روپیہ جمع دارد بطریق در لیست من ابتداء خریف در وجہ مدد معاش حقائق و معارف آگاہ شیخ علم الدین ابزاد ده

خواجه حسین نبیرهٔ قطب الاقطاب مقرب بادشاه جبروتی حسب الضمن مقرر باشد که
حاصلات آن از فصل بفصل سال بسال صرف نموده بدعاگوئی دوام دولت ابد پیوند اشتغال
مینموده باشند. باید که حکام و عمال و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال مدد استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده موضع مذکور بطریق در لسبت بتصرف مشار الیه بازگزارند و اصلا و
مطلقا تغیر و تبدیل بدان راه ندهند و بعلت مالوجهات و اخراجات و عوارضات و کل
تکلیفات دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحمت نرسانند و از جمیع وجوهات و حوالات معاف
و مسلم و مرفوع القلم شمرده درین باب هر ساله فرمان و حکم مجدد نطلبند از فرموده تخلف
و انحراف نورزند و در عهده شناسند. مرقوم ۱۵ شهریور ماه الهی سنه ۲ جلوس معلی.
شرح ضمن. مدد معاش باسم شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین سابق یادداشت واقع
روز ماه تیر الهی سنه ۱۳ جلوس مطابق یوم سه شنبه ۵ شهر شوال سنه ۱۰۲۰ برساله
سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعه نویسی
کمترین بندگان علی نقی آنکه حقائق و معارف آگاه شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین
نبیره حضرت قطب الاقطاب بنظر اشرف اقدس اعلی گذشت بموجب چهچی
نواب خورشید احتجاب مهد علیا از قرار ۲۳ امرداد سنه ۲ حکم جهان مطاع آفتاب شعاع
گردون ارتفاع صادر شد که موضع گیلوته من اعمال پرگنه سرکار اجمیر که مبلغ هشتصد و
پنجاه روپیه جمع دارد بطریق در لسبت در وجه مدد معاش مشار الیه مقرر مقبوض باشد بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شد. شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقع است. شرح بخط قدوه
خوانین بلند مکان عمده مریدان سادات نشان نظام الدین آصف خانی آنکه داخل واقع نمایند
بخط عمده الملکی مدار المهامی آنکه بعرض اشرف مکرر رسانند. شرح بخط سیادت و نقابت پناه
موسوی خان آنکه روز ماه ۱۲ امرداد الهی سنه ۲ مطابق یوم چهارشنبه شهر ذیقعده سنه ۱۰۳۶
مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید. شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة العلیة العالیة مختار الدوله

الخاقانی حمدہ مملکی مدارالمہامی خواجہ ابوالحسن از خریف توسقان ییل فرمان قلمی نمائید شرح جہاں گیر آنکہ بھتیا جیوسامت میو ضلع گسیلو تہ کہ مبلغ ہفتصد و پنجاہ روپیہ جمع دارد۔ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین اجمیری در بست تنخواہ حسنہ تحریر فی التاریخ ۲۷ خورداد سنہ ۳۲ شرح بخط قدوۃ خوانین بلند مکان نظام الدین آصف جاہ بے آنکہ تصدیق نویسند۔

در پنجاہ و اھیر عامہ دفتر صدارت منقوش شدہ

بصیغہ مدد معاش

نقل فرمان

محمد نور الدین جہانگیر بادشاہ ظل اللہ فی العنوان بمضمون تولیت و اثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز

مہر کہ در آن اسما ماز امیر صاحب قران تا بشاہ جہانگیر منقوش اند

طغرا با سم بادشاہ

خواجہ معین الدین حسن الحسینی چشتی قدس سرہٗ

چون عنایت و مراقبت حال سالکان مسالک حقیقت و رہروان مناہج تقویٰ و صلاحیت سیمای جمعے را کہ قامت با قامت ایشان بسمو حسب و علو نسب آراستہ باشد از ذرایع منجحات امور سلطنت و خلافت عظمیٰ مینہ انیم لہذا در ینولاان فرمان عالیشان مرحمت عنوان از مکمن لطف و احسان شرف صدار و عز ایزاد یافت کہ از ابتدائے خریف سحقان ییل منصب تولیت مزار فائز الانوار حضرت سلطنت کرامت منزلت ہدایت مرتبت قطب الاقطاب کنز السالکین برہان المحققین غوث للاسلام و المسلمین بدستور سابق بہ سیادت و فضائل مآب بکمالات اکتساب تورع و شعار قدوۃ المشائخ الکبار شیخ حسین کہ

نبیره و صاحب مقام آنحضرت است مفوض و متعلق باشد که کما ینبغی بلوازم امر مذکور قیام
و اقدام نموده در رواج و رونق آن مزار کنز الانوار دقیقه نامرعی نگذارد - میباید که حکام کرام
و دیوانیان عظام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی صوبه اجمیر آن
مشیخت پناه را متولی آن مقام عرش احترام دانسته - دست تعدی و تکفل او را
در امور متعلقه آن قوی دانند - خدام و موذنان و سائر عمله و فعله آن مزار فیض بخش مشار الیه
را متولی خود دانسته آنچه شرائط اعزاز و احترام بوده باشد در جمیع امور بتقدیم رسانیده از
صلاح و صوابدید مومی الیه بیرون نروند مختار الدوله العالیه مستشار الخلافه السلطانیه جمده الملکی
مدار المهامی آنکه یکنفر نویسند د بهمراه آن فضائل مآب نمایند که آنچه بدستور قدیم آبا و اجداد مومی الیه
داشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد تصرف او بازگذارند و آنچه حصه عرس و روشنائی وغیره
بوده باشد بدستور سابق بعمل آورند باید که از فرموده تخلف و انحراف نورزند و در عهده شناسد *

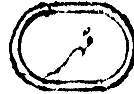
نقل عبارت ظهر فرمان

شرح یادداشت واقعه بتاریخ آذر الهی ۲۴ - امرداد الهی سنه موافق یوم چهارشنبه مطابق
۱۷ جمادی الثانی سنه ۱۲ بنه بدر رساله اعتقاد الملک العظمی اعتماد الخلافه الکبری عمدة الملک
مرتضی خان حسب الحکم جهان مطاع آفتاب شعاع عز اصدار یافت که تولیت مزار فائز
الانوار حضرت قدس سره و نور مرقده بدستور سابق به فضائل مآب کمالات اکتساب تورع
و شعار هدایت آثار فدوه مشائخ الکبار شیخ حسین که نبیره و صاحب مقام آنحضرت است
مفوض و مرجوع باشد و نیز حکم شد که جمده الملکی مدار المهامی نویسند همراه مشار الیه نماید که آنچه
بدستور قدیم بطریق که آبا و اجداد مومی الیه واشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد بمشار الیه بگذارند
و آنچه حصه عرس و روشنائی وغیره باشد - بدستور سابق عمل نمایند شرح حاشیه موافق
واقع است - شرح دیگر بخط جمده الملکی مدار المهامی اعتماد الدوله عرض مکرر رساند شرح دیگر بخط
مقرب الحضرت سلطانی معتمد خان بتاریخ ماه مهر الهی سنه مکرر بعرض اشرف اقدس سانیده

شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی فرمان قلمی شد +

دستخط محمد باقر

طغرا خورد

تنبیہ للمولف

بر حاشیہ ظہر فرمان تصدیق و یادداشت نشیان دفتر شاہی مندرج است

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ صاحبقران ثانی ادخل اللہ تعالی فی الجنان بحق محمد الرسول اللہ علیہ وسلم مشتمل بر منصب سجادگی +

خواجہ معین الدین چشتی بخط طلا

طغرا اسم صاحبقران ثانی
محمد شاہجہان بادشاہ بخط طلا

مہر مربع کہ اسماء شاہان تمر
از امیر صاحب قران تا بہ
صاحبقران ثانی منقوش اند

چون بعرض معتدس رسید کہ نذورات و فتوحات روضہ منورہ قدوۃ الواصلین مقرب بارگاہ جبروتی بموجب محضر متولیان و اہالی موالی مشیخت پناہ شیخ معین الدین صاحب سجادہ و مجاوران مقرر است و در نیولا بعضے خیز با مجاوران خرخشہ مے نمایند حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع شرف اصدار و عز ایزاد یافت کہ

که نذورات و فتوحات آن مزار مورد الانوار بموجب محضر مذکور سوای طلا آلات و نقره آلات
که بندگان اشرف اقدس ارفع همایون و شاهزادهای والاگوهر عالیمقدار و دیگر مردم
بیارند بمشار الیه و مجاوران حسب الضمن مقرر باشد و هر جنس دیگر بجهت روضهٔ
منوره درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آنکه از کار برود و مندرس شود به شیخ
موصی الله متعلق دانسته میداده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر شکست و
ریخت یافته باشد آنرا راست نموده بر روضهٔ منوره متعلق دانسته نگاه دارند و احدی
دران مدخل ننماید و تصرف نکند میباید که حکام و متصدیان مهمات حال و
استقبال برین موجب مقرر دانسته نگذارند که احدی مرتکب خلاف حکم اشرف
اقدس اعلی گردد. درین باب نهایت تاکید و قدغن عظیم دانسته هر ساله فرمان
و حکم مجدد طلب ندارند. از فرموده تخلف و انحراف نورزند. و در عهده شناسند
تحریر فی التاریخ دوازدهم شهر رجب المرجب سنه ۱۲ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۵ هجری +
شرح یادداشت واقع یوم الخمیس ۱۲ شهر شوال سنه ۱۲ جلوس مبارک مطابق سنه ۴۸ هجری
موافق ۲۵ ماه الهی رساله سیادت و نقابت پناه صفوت و معالی دستگاه رفیع القدر
رفیع الشان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعه نویسی کمترین بندها فدوی بعرض
اشرف رسانید که بموجب محضر تولیت و اهالی و موالی مشیخت پناه شیخ معین الدین صاحب
سجاده و مجاوران مقرر است و در بعض چیزها مجاوران خرخشه می‌نمایند حکم جهان
مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که آنچه نذورات و فتوحات علاوه
از جنس طلا و نقره آلات که بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزادهای
والاگهر و دیگران بیارند بمشیخت پناه مذکور و مجاوران بمفصلهٔ ذیل مقرر و مفوض باشد
و هر جنس دیگر بخدمت روضه درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آن که از کار برود و مندرس
گردد به شیخ موصی الیه متعلق دانسته میداده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر

شکست و ریخت شود باز راست نموده متعلق روضه منوره نگاه دارند داخل تاریخ شهر ذالحجه سنه ۱۱ جلوس موافق سنه ۱۰۷۳ ه بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد شرح دستخط سیادت و نقابت دستگاه صدر الصدور داخل واقع نمایند وغیره وغیره +

حکم

آنچه تعلق روضه منوره داشته باشد طلا آلات و نقره آلات. آنچه بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزاده والاگهر و دیگران بیارند و هر جنس که شکست و ریخت شود درست نموده متعلق روضه منوره نگاه دارند +

شیرینی که در میان اشیخت پناه صاحب سجاده در روضه منوره هر جنس که بخدمت روضه منوره در کار باشد متولیان تصرف نمایند و از آنکه از کار برود و مندرس شود به شیخ مذکور رسید +

مسی برنجی آلات هر جنس که در کار باشد از شمعدان چراغدان وغیره

قبر پوش صحنک و سجاده پوش و قالیچه و دوبیچه و گلیچه و جاجم وغیره

زربفت وغیره پارچه تاری گجراتی که بر قبر پوشند

تعلق شیخ معین الدین مذکور داشته باشد

نقد از اشرفی و مثقالی با هر چه سکه باشد

پارچه سفید از خاصه وغیره شش صدی یا پلنگ پوش سفید و رنگین +

شمشیر وغیره تا جمدهر

دو رحه از فرمح یا مکمر وغیره یا بهم هر چه باشد

حیوانات از فیل تا اسپ

تعلق مجاوران

از مرادی و کوری تا پال سیا

پارچه سفید چهار صدی و سه صدی و فرو تر از آن و رخته

میش و مرغ

عبارت داخله روزنامچه وغیره

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی مشتمل بر عطیه موضع دلواڑه بوجه معاش اولاد خواجه بزرگ قدس سره

الله اکبر

طغرا باسم بادشاه بخط شنگرف — خواجه معین الدین حسن چشتی

> مهر مربع که اسماء شاهان دهلی
> تا به امیر تیمور صاحبقران مندرج است

چون بموجب فرمان عالیشان سعادت نشان موضع دلواره من اعمال حویلی پرگنه اجمیر در وجه مدد معاش شیخ علم الدین برادر زادهٔ خواجه حسین نبیرهٔ غفران پناه رضوان دستگاه مقرب بارگاه جبروتی مقرر بود داد و ودیعت حیات سپرده درینولا که بعرض مقدس رسید حکم جهان مطاع گردون ارتفاع شرف صدور و عز ورود یافت که موضع مذکور در دست بدستور سابق بالشرط قبض و تصرف در وجه مدد معاش مستحقان شیخ علاء الدین غیره اولاد شیخ علم الدین مزبور از ذکور و اناث حسب الضمن مقرر و مفوض باشد که حاصلات آن را فصل بفصل سال بسال صرف معیشت خود نموده بدعاگوی دوام دولت ابد مدت اشتغال مینموده باشند میباید که حکام و عمال متصدیان مهمات و متکفلان معاملات و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اشرف اقدس اعلی کوشیده آن موضع را بتصرف مشار الیهم بازگذاشته از تغیر و تبدل مصئون و محروس شناسند و از جمیع وجوهات و عوارضات معاف و مسلم و مرفوع القلم شمرند و اگر در محل دیگر

چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نہ کنند۔ و شخصے را کہ از اولاد شیخ علم الدین
نوکر باشد۔ شریک شیخ علاء الدین مذکور در آنموضع نسازند۔ بسا ئر چودھریان و مقدمان
و مزارعان و رعایائے آنجا آنکہ مال واجب و حقوق دیوانی را فصل بہ فصل سال بہ سال آنہا
جواب میگفتہ باشند۔ از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند۔ تحریر فے التاریخ شہر ذالحجہ
سنہ ۱۶ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۰۵۲ ہجری +

حضرت خواجہ معین الدین چشتی

شرح یادداشت واقعہ بتاریخ یوم الاربعاء ہشتم شہر رمضان المبارک سنہ ۱۶ جلوس ہمایون
مطابق ۱۳ روز ماہ الٰہی موافق سنہ ۱۰۵۲ھ رسالہ سیادت و نقابت پناہ نجابت و ہدایت
دستگاہ مورد مراحم بیکران بادشاہی مطلع عنایات نمایان شاہنشاہی صدر جلیل القدر
سید جلال و نوبت واقعہ نویسی بندہ درگاہ معین الدین برادرزادہ خواجہ حسین نبیرہ قطب
الاقطاب کہ در شہر رجب المرجب سنہ ۱۶ جلوس ہمایون بعرض مقدس و معلے رسید
کہ موضع ولواڑہ من اعمال پرگنہ اجمیر بموجب فرمان عالیشان بتاریخ ۲۷ شہر یور ماہ
الٰہی سنہ ۱۰ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین مقرر بود او فوت شدہ حکم جہان مطاع
آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد کہ موضع مذکور دستور سابق بشرط قبض
و تصرف در وجہ مدد معاش شیخ علاء الدین مذکور تا اولاد متوفی ہر کس کہ نوکر گشتہ با شیخ
علاء الدین شریک نباشد بموجب بتصدیق یادداشت مسلمی شد۔ شرح بخط سیادت
و نقابت پناہ عمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط سیادت و
نقابت پناہ صدر جلیل القدر سید جلال آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط
واقعہ نویس مطابق واقعہ است۔ شرح بخط سیادت و نجابت پناہ مختار الدولہ
الخاقانی عمدۃ الملک مدار المہامی آنکہ بعرض مکرر رسانید۔ شرح بخط اقبال پناہ افادت و

افاضت دستگاه سعد الله خان آنکه بتاریخ ۲۴ شہر رمضان سنہ ۱۶ جلوس ہمایون مکرر بعرض اشرف اقدس رسید شرح بخط سیادت و نجابت حشمت و شوکت دستگاه قدوه خوانین بلند مکان عمده امرای رفیع الشان ناظم مناظم ملک و مال ناہج مناہج ملک و اقبال گنجور اسرار بادشاہی دانای ضمیر ظل الہی عمده الملک مدار المہامی اسلام خان آنکه فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰

مہر جلال شاه صدر الصدور

مہر سید محمد

مہر بنگو اند

فی التاریخ سنہ ۱۶ جلوس

تاریخ ۲۶ شہر محرم الحرام سنہ ۱۶ جلوس مطابق ۲۷ آذر ماه الہی نقل بمہر خاص نموده شد

بتاریخ ۶ شہر صفر سنہ ۱۶ جلوس موافق سنہ ۱۰۵۳ ہجری نقل گرفته شد معه نور محمد حاجب

یادداشت واقع فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰

برواقع مقابله نموده داخل روزنامچه واقع تاریخ ۱۰ شہر رمضان سنہ ۱۶ معرفت نور محمد داخل شد

بتاریخ ۲ شہر رجب المرجب سنہ جلوس نقل شروع شد ۰

بتاریخ ۲۹ شہر جمادی الثانی سنہ ۱۷ جلوس ہمایون موافق سن یکہزار و پنجاه و سه مطابق

بتاریخ ۲۳ ماه شہریور الہی معه نور محمد بدفتر استفسار رسید ۰

من مولف اصل فرمان از خدمت الوہیت پناه ربوبیت دستگاه مرشد زاده آفاق رہنمای علی الاطلاق حضرت شیخ منیر الدین صاحب سجاده نشین بارگاه ملائک پناه مسجود عالم و عالمیان قبله برحق و کعبه بقین دریافته سوادش گرفتم و عند الاستفسار فقیر حضرت مشیخت پناہی فرمودند که پیش از پدر بزرگوار ایشان منصب سجادگی در اولاد حقیقی حضرت شیخ علاء الدین یکے بعد دیگرے مقرر و مفوض بود تا آنکه در زمانیکه شاه عالم بہادر شاه غازی بعد فتح کامل بخشش بزیارت روضه شریف وارد اجمیر شد باستماع کلمات ناشائسته که از زبان

شیخ فخر الدین سجادہ نشین وقت کہ از نبائر حضرت شیخ علاء الدین بود منصب سجادگی
بہ حضرت غفران پناہ شیخ سراج الدین کہ از بنی اعمام شیخ فخر الدین بودند مفوض فرمود۔

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہ جہان بادشاہ غازی مشعر باثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ

طغرا باسم بادشاہ

خواجہ معین الدین چشتی

درینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایراد یافت کہ منصب سجادگی
غفران پناہ رضوان دستگاہ قطب الاقطاب مقرب بارگاہ جبروتی بہ سعادت مآب
کمالات اکتساب نتیجہ المشائخ العظام شیخ معین الدین از تغیر شیخ ولی محمد بلا مشارکت
و مساہمت احدی حسب الضمن مقرر و مسلم باشد کہ کما ینبغی بلوازم و مراسم منصب
قیام و اقدام نمودہ دقیقہ از دقائق حزم و احتیاط دراں باب نامرعی نگذارند میباید
کہ حکام و عمال و متصدیان مہمات و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال در استمرار
و استقرار این حکم اشرف اعلی کوشیدہ مشار الیہ را صاحب سجادہ دانستہ دست
تصدی مومی الیہ را در امور متعلقہ آن مرفوع و مطلق داشتہ نگذارند کہ دیگرے دراں
منصب مدخل نماید و پیرامون آن گردد۔ بہ چندیہ عملہ فیصلہ وزارت و وطن الفاظ آن روضہ
منورہ آنکہ مشار الیہ را صاحب سجادہ علی الاطلاق دانستہ تمامی امور متعلقہ و مرجوعہ
را مخصوص او شمرند و از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند ۔

شرح موافق یادداشت واقع بتاریخ اسفندارآبان الٰہی سنہ ۲ موافق یوم شنبہ بتاریخ ۹ شہر ربیع الاول سنہ ۱۰۳۹ھ برسالہ سیادت و نقابت پناہ صدارت و معالی دستگاہ جلیل القدر رفیع المکان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعہ نویسی کمترین بندگان قاسم علی آنکہ باسم شیخیت پناہ شیخ معین الدین انجیہ بتاریخ ۲۹ ماہ مہر الٰہی سنہ ۲ بنظر اشرف اعلیٰ گزشت حکم جہان مطاع آفتاب شعاع صادر شد کہ بدستور سابق بدستور بادگی قطب الاقطاب بہ مشارالیہ مرحمت نمایند یوم ہلا مشارکت غیرے از تغیر خواجہ ولی محمد شرح بخط حمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح بخط صدارت و نقابت پناہی آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح حاشیہ بخط واقعہ نویس مطابق واقع است شرح بخط حمدۃ الملکی بعرض مکرر رساند شرح بخط مقرب الحضرت السلطانی حکیم مسیح الزمان آنکہ بتاریخ ۷ ماہ آذر الٰہی سنہ ۲ مکرر بعرض اشرف اعلیٰ رسید شرح بخط عمدۃ الملک رکن السلطنۃ القاہرہ موتمن الدولۃ الباہرہ مختار الدولہ الخاقانی حمدۃ الملک مدار المہامی علامی افضل خان آنکہ فرمان عالیشان قلمی نمایند۔

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی بہ مشحون اثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ

خواجہ معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاہ

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز انزاد یافت کہ موضع گناہڑہ من اعمال حویلی اجمیر سرکار و صوبہ مذکور بطریق درو بسبت ابتدائے نصف خریف

قوسی تیل در وجه مدد معاش مشیخت پناه حقایق آگاه شیخ معین الدین نبیره حضرت
خواجه معین الدین چشتی از انجه که بتاریخ ۱۲ ذی رمضان المبارک سنه ۱۰۴۱ه بنظر اشرف اقدس اعلی
گذشت و بعرض مقدس معلی رسید حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع
نفاذ یافت که یک موضع از پرگنات سرکار اجمیر که یک هزار روپیه حاصل داشته باشد
در وجه مدد معاش مشار الیه مرحمت فرمودیم - بمقتضای اشرفی بعد مرحمت شد بموجب بطریق
یادداشت وقلمی شد - شرح بخط عمدة الملک مدار المهامی آنکه داخل واقع نمایند - شرح بخط
صدارت و نقابت پناهی آنکه برسالهٔ کمترین بندها داخل واقع نمایند - شرح حاشیه بخط واقعه
نویس موافق واقعه است - شرح بخط جمدة الملکی آنکه بعرض مکرر رساند شرح بخط اقبال پناه
حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۲۱ ماه مهر الهی سنه ۴ مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید شرح بخط
عمدة الملک رکن السلطنة القاهره موتمن الدولة الباهره مختار الدوله الخاقانی جمدة الملک مدار المهامی
علامی افضل خان آنکه از نصف غریب قوسی تیل فرمان عالیشان قلمی شد +

الـ ـــه هزار حاصل
موضع گنا هیره از حویلی سرکار اجمیر
للعه ـــه هزار رقبه
حاصل کامل سنه ۱۰۲۸ه
الا و عصر

جمعی تنخواهی از تغیر جاگیر دار
شرح بخط جمدة الملکی آنکه از صوبه و سرکار اجمیر از موضع گنا هیره تنخواه نمایند با موضع درست

تنبیه مولف

فقیر مولف موضع گنا هیره را دیده است قریب به تالاب پهکر رفته بود موضع مذکور قریب پهکر واقع است

نقل چٹھہ فرمان

شاہ عالم بہادر شاہ بادشاہ غازی بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی درباب تقرر عہدہ سجادگی بعد تحقیق نسبت اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز بتاریخ روز چہار شنبہ نوزدہم شہر صفر المظفر سنہ ۵ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۲۲ھ مطابق ۱۸ فروری ماہ برسالہ لائق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو گیہان صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امجد خان صدر جہان و نوبت واقعہ نگاری فدوی درگاہ آسمان جاہ عبد العزیز قلمی می گردد حکم صادر شد کہ منصب سجادہ نشینی روضہ منورہ حضرت قطب الاقطاب واقع بلدہ دار الخیر اجمیر از تغیر شیخ فخر الدین بہ شیخ سراج الدین ولد شیخ ابو الفتح و موضع گیلوتہ عملہ پرگنہ سرکار و صوبہ مذکور جمع دو ہزار روپیہ بابت باریافت معزول و یک ہزار روپیہ از خزانہ روضہ منور باندور و فتوح آنجا مشروط سوائے حصہ موضع دلواڑہ پرگنہ حویلی صوبہ مذکور و پنج آنہ یومیہ کہ بلا شرط مقرر دار در وجہ مدد معاش او مقرر فرمودیم۔ اگر محصلہ دیگر چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نکنند واقع ۲۸ ربیع الآخر سنہ ۴ جلوس بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد بموجب اسناد ذیل مشار الیہ بلا شرط مقرر است ؛

بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنہ ۱۸ عہد حضرت — بموجب فرمان تحریر ذی الحجہ سنہ ۱۶

حصہ موضع دلواڑہ — ۵ روپیہ

بموجب فرمان والا شان عہد حضرت مرقوم ۲۱ رجب سنہ ۸ سجادہ نشینی و مدد معاش ذیل نذور و فتوح روضہ مسطور بہ سید محمد مقرر بود بعد فوت او بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنہ ۱۱ بشیخ فخر الدین پسرش مقرر شدہ ؛

سالما

گیلوتہ ۱۰۰۰ ہزار جمع موضع — اصل ۱۰۰۰ روپیہ معہ اصل اضافہ

در سنوات مشارالیه سوای بلا شرط مقرر شد +

شرح دستخط امارت و ایالت پناه لبالت و شهامت دستگاه عمده فدویان عقیدت نهاد زبده مخلصان با اعتقاد منظور نظر بادشاهی مورد الطاف نامتناهی - مهبط اعطاف بیکران خانزاده شجاعت نشان صمصام الدوله باقرجنگ بخشی الممالک میر الامرا بهادر نصرت جنگ سپه سالار نائب اعتقاد خلافت فرمان روائی اعتماد سلطنت و کشورکشائی معاقد دین و دولت سپه آرائی معارک فتح و نصرت گنجور اسرار بادشاهی انا ضمیر انجمن پیرای فضل و دانش بخشی صاحب الرای عالم آرای دستور ورزای ممالک مدار برهان وکلا ذو والاقتدار صاحب الشوکت و العظمت والاحتشام واجب العزت و الشرف والاحترام قدوه خوانین عمده امرای عظیم الشان رکن السلطنت العلیه نظام الملک آصف الدوله آنکه داخل واقع نمایند بحکم فضلت

سجاده نشینی روضه منوره از تغیر شیخ فخرالدین +

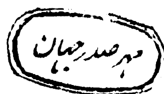
شرح دستخط وزارت پناه کفایت دستگاه لائق العنایت و الاحسان شائسته مراحم بیکران هدایت الله خان نائب دیوان اعلی آنکه داخل واقعه نمایند شرح دستخط لائق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو جهان [illegible] صدر الصدور سید محمد خان صدر جهان آنکه داخل واقع نمایند عرض [illegible] رسید مشارالیه از نبایر قطب الاقطاب مهذب و مرتاض است حکم شد خدمت مذکور از تغیر شیخ فخرالدین مشروط معزول مشارالیه مقرر باشد +

معاش مشروط حکم شد

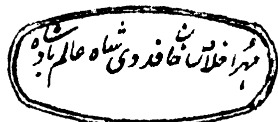
مدد معاش مشروط معزول بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنه بحال و اضافه بموجب ۱۲ صفر سنه موضع در ولسمت الصاعد سالانه +

گیلوتہ عملہ پرگنہ خزانہ سرکار صوبہ مذکور — از خزانہ روضہ مذکور
الف ہزار جمع موضع — الف روپیہ سالانہ الف ہزار

گیلوتہ عملہ پرگنہ خزانہ سرکار صوبہ مذکور — از خزانہ روضہ مسطور
الف ہزار جمع موضع درو بست — الف ہزار جمع
تحریر بتاریخ نہصد سنہ الیہ — مطابق وقایع کل است

تاریخ ۲۳ صفر سنہ ۵ داخل سیاہہ — تاریخ ۱۶ صفر سنہ ۵ تصدیق بدفتر الیہ گذشت
بست سوم صفر المظفر نقل ثبت دیوان الصدارت رسید معہ جیوراج داخل آوارجہ شد
ثانی الحال بنظر در آمد — پانصد روپیہ دیگر بدستور معزول مرحمت شد

نقل چٹھہ فرمان

محمد شاہ بادشاہ غازی باب تقرر منصب سجادگی بنام شیخ منیر الدین صاحب نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز ۔

تاریخ روز یکشنبہ چہاردہم شہر رمضان سنہ ۲ جلوس معلی موافق سنہ ۱۱۳۲ ہجری مطابق شہر ماہ بر سالہ سیادت و نقابت رتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۃ امرائے رفیع الشان زندہ خوانین بلند مکان ۔ لایق المرحمت و الاحسان مقرب حضرت الخاقان معتمد الملک میر جملہ معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان

خدمت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ سپہر احتشام مولانا سراج قلمی میگردد حکم صادر

شد کہ منصب سجادہ نشینی روضہ منورہ حضرت قطب الاقطاب واقع دار الخیر اجمیر

از انتقال شیخ سراج الدین بہ شیخ منیر الدین پسرش و موضع گیلوتہ عملہ پرگنہ نسائیہ سرکار

صوبہ مذکور بجمع دو ہزار روپیہ بابت بازیافت متوفی و یک ہزار روپیہ سالانہ از خزانہ روضہ

مذکور با نذور و فتوح مشروط سوائے حصہ موضع دیواڑہ عملہ پرگنہ حویلی صوبہ مذکور و پنج آنہ

روپیہ بلاشرط در وجہ مدد معاش او مرحمت نمودیم اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشد

از اعتبار نگیرند واقع غرہ رجب سنہ ۲ بموجب تعلیقہ سدیق یادداشت قلمی شد

بموجب اسناد ذیل مشار الیہ مقرراست

بموجب فرمان تحریرہ ذوالحجہ سنہ ۱۶ عہد حضرت

بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنہ ۱۸ عہد حضرت خلد مکان

حصہ موضع

۵ ر

در یولا بمشار الیہ سوار بلا شرط مرحمت شد

بشرح دستخط

موتمن الدولۃ العلیہ معتمد السلطنۃ البہیہ عمدہ امرائے رفیع الشان زبدہ خوانین بلند مکان

ناظم مناظم ملک و مال ناہج مناہج دولت و اقبال صاحب السیف و القلم رافع الویۃ

الاسلام وزیر صاحب تدبیر بیکرنگ جمدۃ الملک مدار المہام قطب الملک یمین الدولہ سید عبداللہ

خان بہادر ظفر جنگ سپہ سالار یار وفادار دستور الوزرا آنکہ داخل واقع نمایند

بشرح دستخط

سیادت و نقابت مرتبت امارت و ایالت مرتبت شوکت و حشمت منزلت عمدۂ امرائے رفیع الشان

زبدہ خوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب حضرت خاقان معتمد الملک میر جملہ

معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان آنکہ داخل واقع نمایند

سیاهه

خواجه معین الدین چشتی

از روے سیاهه مهر عمدة الملک بخشی الممالک امیر الامرا بهادر رسیده که سید منیر الدین پسر
سید سراج الدین سجاده نشین درگاه حضرت قطب الاقطاب   که سید مذکور
فوت شده امیدوار است که بموجب سجاده نشینی آنجا سرفراز شود بعرض اقدس
رسید که تجویز نامه بمهر میر احمد علیخان صدر جزو آنجا نیز رسید که سید سراج الدین سجاده نشین
فوت شده سید منیر الدین پسر متوفی طالب علم بصلاح و تقوے آراسته لائق سجادگیست
بدستور پدر بنام مومی الیه سرافراز شود حکم شد منظور +

کما فضلت

سجاده نشینی روضه مسطور از انتقال شیخ سراج الدین بمشار الیه پسرش

حکم

معاش بازیافت سابق
مدد معاش مشروط شیخ سراج الدین متوفی بموجب یادداشت واقع عهد   مرقوم
سوم جمادی الاول سنه ... ۲۵ رمضان سنه الیه بعرض مکرر رسید فرمان درست گشته +

موضع گیلوته عمله پرگنه نرانه	سالانه
السنه ارحیج	الـــــ

کیفیت عملہ کچہری خزانہ صوبہ مذکور — سالانہ از حسنہ ارنہ مسطور

الیٰ ررر — الیٰ ررر

تحریر فی التاریخ شہر صدر سنہ الیہ

مہر بلاس رام — مہر میر ... معظم ... خانخانان

معہ جان محمد قول — بتاریخ دوم شہر ذیحجہ سنہ

مطابق واقع کل است

بتاریخ چہارم شہر رمضان سنہ ۲ — بتاریخ ... شہر رمضان سنہ ۲ جلوس والا — ۲۱ رمضان سنہ ۲ جلوس والا

تصدیق بدفتر الیہ گذشت معہ جان محمد قول — نقل بدفتر وقائع کل رسید — داخل وقائع کل نمودہ

بتاریخ دوم شہر ذیحجہ جلوس والا نقل بدفتر — داخل اوارجہ نمودہ — داخل فہرست ایلچیان نمودہ

دیوان صدارت العالیہ رسید جان محمد قول

نقل چٹھہ

محمد شاہ بادشاہ غازی بنام سید محمد حسن برادر عم زاد شیخ سراج الدین صاحب سجادہ بتاریخ روز جمعہ ششم ذیحجہ سنہ احد جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۳۱ ہجری — رسالہ سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت پادشاہی قابل مرحمت ظل الٰہی صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان بنوبت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی قلمی میسگردد حکم صادر شد کہ نیم روپیہ بلاقصور یومیہ از اوقاف روضہ منورہ حضرت واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش محمد حسین وغیرہ متعلقان محمد حسین بن سید اسد اللہ مرحمت فرمودیم اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ ہم ۴ شوال سنہ احد تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط موتمن الدولتہ العلیہ معتمد السلطنت البہیہ عمدہ امرائے رفیع الشان بہرہ خوانین بلند مکان ناظم و مناظم ملک و مال ناہج و مناہج دولت و اقبال صاحب سیف و القلم رافع اللواء و العلم وزیر صاحب تدبیر یکرنگ عمدہ الملک مدار المہام قطب الملک یمین الدولہ سید عبداللہ خان بہادر ظفر جنگ سپہ سالار یار باوفا دستور الوزرا آنکہ داخل واقع نمایند +

شرح دستخط سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان آنکہ داخل واقع نمایند +

خواجہ معین الدین چشتی

از روے تجویز نامہ بمہر میر عبدالقادر متولی روضہ منورہ حضرت کہ متعلقان محمد حسن نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین چشتی بہیچ وجہ معیشت ندارند استحقاق بدرجہ کمال دارند بنا بر آن پانزدہ آنہ یومیہ بلا قید آنامی تجویز نمودہ امیدوار درجہ پذیرائیست بعرض اقدس رسید بشرح صدر حکم شد +

۸/ بلا قصور یومیہ

مشار الیہ	خدیجہ
صغیر ۲/	۲/
رقیہ ہمشیرہ ۱/	سعید النسار ۱/

مسماۃ راحت النسار و غیرہ ہمشیرہ زادہ

۲/

مشار الیہا ۱/	مسماۃ لطیفہ ۱/

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

مطابق واقع گل است برحاشیه بعرض مکرر رساند۔
بست و ہفتم صفر سنہ ۲ جلوس مبارک بعرض مکرر رسید۔
پس پشت جریدہ داخلہ منشیان دیوان شاہی بسیار است۔

چہاردہم صفر سنہ احد جلوس

نقل فرمان

ابوالعدل عزیز الدین عالمگیر بادشاہ غازی ظل اللہ فی العالمین باسم سبحانہ تعالے شانہ
خواجہ معین الدین چشتی قدس اللہ سرہٗ

طغرا لخط طلا باسم بادشاہ

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ موضع بدہ گانو دست بجمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر کہ پانصد روپیہ حاصل آنست از تغیر صغر علیخان وغیرہ در وجہ انعام میر غیاث الدین وغیرہ پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب بطریق التمغا با فرزندان نسلاً بعد نسلاً بطناً بعد بطن بمعافی توفیر از خریف سیحقان ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار والاتبار و وزرائے ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت و جاگیرداران

ومتصدیان مہمات سلطانی ومتکفلان معاملات دیوانی وجاگیرداران وکروریان حال واستقبال ابداً موبداً
در استقرار واستمرار این حکم مقدس ومعلی کوشیده موضع مرقومه را در نسبت نسلاً بعد نسل
وبطناً بعد بطن خالداً ومخلداً بتصرف آنها بافرزندان بازگزارند وازصوادم تغیر
وتبدیل مصئون ومحروس دانسته بعلت پیشکش صوبه داری وفوجداری ومالوجهات و
اخراجات مثل قلعه ومحصلانه وداروغگانه وبیگار شکار وده نیمی ومقدمی وصد دہی و
قانون گوئی مزاحم ومعترض نشوند وتوقیر کل تکالیف دیوانی ومطالبات سلطانی وانچه
از حسن تردد آن بیفزاید معاف ومرفوع القلم شمارند - درین باب تاکید اکید وقد غن بلیغ
دانسته سند مجدد نه طلبند واز یرلیغ کرامت تبلیغ والاتخلف وانحراف نورزند شرح
یادداشت پس پشت مندرج است +

شرح یادداشت واقع تاریخ روز پنجشنبه بست وششم شہر محرم سنه حادس معلی موافق سنه ۱۱۸۱ھ
مطابق ۱۲ شہر ماه برسالہ سیادت ونجابت مرتبت امارت وامالت منزلت دانائے مرج
درج دولت شناسائے مراتب ملک وملت فرازنده لوائے شوکت وعظمت اعتضاد خلافت
وفرمانروائے اعتماد سلطنت وکشورکشائے ظفرپیرائے معارک جہانستانی عیش آرائے محافل
کامرانی وسیقه یاب سرائر بادشاہی رمزشناس مزاجدانی ومآگاہی - جوہر مرآت حقیقت ووفا
فروغ شمع یکرنگی وصفا - محرم دلکشائے محلس اخلاص نہیں خلوت سرائے خاص کارفرمائے
سیف وقلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلندمکان عمده امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر
امیر روشنضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزار واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنة
بادشاه سلیمان اقتدار آصف جاه نظام الملک بہادر فتح جنگ سپه سالار ونوبت واقعه نگاری
خانه زادان درگاه خلائق پناه لعل سنگه مسگر دو حکم صادر شد که موضع بده گانو در نسبت
بجمع شصت وچهار ہزار دام عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیره دروجه
انعام پسران ومتعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

بطریق آلتمغا بابت فرزندان نسلاً بعد نسلاً و بطناً بعد بطن معافی و توفیر آنچه از حسن وود در جمع آن بیفزا یند مزاحم نہ شوند مرحمت و سرمدیم واقع چہارم شہر محرم سنہ شرح دستخط سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ لبساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے دقیقہ یاب اسرار بادشاہی فرزانہ شناس مراحدانی و آگاہی جوہر مراتب عقیدت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور عالم وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر سفیر عالیمقدار ۔ ۔ ۔ لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہے سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام نظام الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ داخل واقع نمایند ۔ شرح دستخط وزیر الممالک آصف جاہ نظام الملک بہادر آنکہ مکرر بعرض رسانند ۔ شرح دستخط امارت و ایالت پناہ اقبال و اخلاص دستگاہ رکن السلطنۃ العالیہ سرافراز عنایت خلیفہ الرحمانی فدوی عقیدت نشان ضیاء الدولہ سعد اللہ خان آنکہ ۔ مکرر بعرض مقدس معلے سید شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ ۔ بنظر درآمد مقدمہ تنخواہ موضع بدگاؤں در لسبت عملہ گرپنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان ۔ وغیرہ وجہ انعام آلتمغا میر غیاث الدین غیرہ پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب ۔

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

بمعافی توفیر مرحمت شد ۔ شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر از شریف سجادہ نیل فرد دستخطی چہارم محرم سنہ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

صاد نقل خط انور
خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

شرح یادداشت دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار آنکہ موافق صاد خاص بعمل آرند شرح عرض چہارم محرم سنہ ۳ جلوس
رسید آنکہ میر غیاث الدین و میر عظیم الدین و میر نظام الدین و مسماۃ حدیث النساء و زیب النساء
پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ قطب الاقطاب حضرت
خواجہ معین الدین چشتی شب و روز بعبادت الہی مشغول وجہ کفاف معین ندارند۔ امیدوار کہ
موضع بدہ گاؤں جمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان
مزبور در وجہ انعام آلتمغا مرحمت شود وغیرہ +

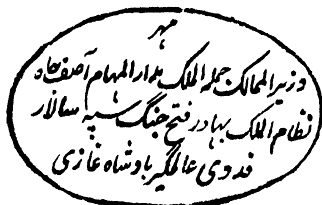
للعہ ہزار دام

مشار الیہ وغیرہ پسران شاہ نجم الدین حسن سجزی   حدیث النساء وغیرہ

از تغیر اکرم علیخان

للعہ ہزار دام

موصی الیہ	عظیم الدین	نظام الدین	اہلیہ مذکور	زیب النساء دختر
للعہ ہزار	للعہ ہزار	للعہ ہزار	لعہ	للعہ ہزار

عبارت پس پشت پائین منشور شرح یادداشت مندرجہ بالا۔

عبارت حاشیہ پس پشت فرمان جانب راست در باب نوشتہ شدن فرمان و داخلہ
و روزنامچہ عبارت پس پشت فرمان بر حاشیہ جانب چپ در باب داخلہ دفاتر شاہی +
خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

چھٹھہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی مہر وزیر الممالک نواب قمر الدین خان چین بہادر .....
بتاریخ روز جمعہ شانزدہم شہر محرم سنہ ۹ جلوس مبارک موافق سنہ ۳۹ الہ ہر سالہ
سیادت و نقابت رتبت ایالت و امارت رتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۃ الامرائے
رفیع الشان زبدۃ الخوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت الخاقانی
معتمد الملک سید محمد معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ قمر خان و نوبت واقعہ نگاری
کمترین خانہ زادان درگاہ آسمان جاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ بست و
دو بیگہ زمین از محل قدیم پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت
متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت مرحمت فرمودیم اگر در محل دیگر
چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند واقعہ سوم شہر رجب المرجب سنہ ۱۰
موجب تصدیق یادداشت قلمی شد +
شرح دستخط مؤتمن الدولۃ العالیہ معتمد السلطنۃ الالٰہیہ سیادت و نجابت مرتبت امارت
و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت اعتضاد الخلافت
دفر مانروائے اعتماد السلطنت و کشور کشائے ناظم و منتظم ملک و مال ناہج مناہج دولت
و اقبال خلاصۂ مخلصان با عزم و سندۂ پیش قدمان معرکہ رزم عمدۂ منیع الشان
زبدۂ امرائے بلند مکان صاحب السیف والقلم رافع اللواء والعلم وزیر صائب تدبیر
یار با وفا یکرنگ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر نصرت جنگ

آنکه داخل واقع نمایند +

شرح دستخط سیادت نقابت رتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدهٔ امرائے رفیع الشان زبدهٔ خوانین بلند مکان لائق المرحمت و الاحسان مقرب الحضرت اسحاق خان معتمد الملک سپہ سالار معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمایند +

خواجه معین الدین چشتی قدس سرہٗ

حمیده محبه مبارک

بالتماس مشار الیہا وغیره متعلقان سید اسد اللہ نبیرهٔ قطب الاقطاب حضرت خواجه معین الدین چشتی ہیچ وجه معیشت مقرر ندارند و جماعه کثیر ہمراه دارند و شب و روز بعبادت الٰہی و نماز و روزه تلاوت قرآن و قرآن مشغول اند امیدوار فضل و کرم اند که بسبت دو صد بیگه زمین از پرگنه حویلی اجمیر موجب اسناد حکام در وجه معاش مومی الیہا مقرر است سند درگاهی عهد مقرر شود بعرض مقدس رسید منظور حکم شد +

بیگه زمین از محل قدیم

مشار الیہا	مسماة
اسامی ... بیگه	نجیب النساء صد بیگه
مسماة	مسماة
شریف بی بی صد بیگه	رحیم النساء بیست بیگه
مسماة	
بخت بانو بیست بیگه	

تحریر تاریخ ... سنه الیه مطابق واقع گل است بانزدهم شوال سنه ... جلوس ... بعرض مقدس رسید

مهر
معتمد الملک سپه سالار معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان

مهر
وزیر الممالک قمر الدین خان بهادر نصرت جنگ عماد الله

مهر
غلام علی خانه زاد محمد شاه بادشاه غازی

مهر
فدوی علی احمد خان فدوی محمد شاه بادشاه غازی

نقل فرمانچه

بادشاه
عهد محمد شاه

بمُهر وزیر میر معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بهادر ترخان

میر جمله معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بهادر
ترخان خانه زاد محمد شاه بادشاه غازی

طُغرا

گماشتهای جاگیرداران و کروڑیان پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر را اعلام آنکه بموجب یادداشت واقعه عهد بادشاه مرحوم مرقوم تاریخ شانزدهم محرم سنه ۹ یازدهم شهر شوال سنه ۱۲ بعرض مکرر رسید موازی دو صد و بست بیگه زمین محل قدیم از پرگنه مذکور بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجه مدد معاش مساة بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد الله نبیره قطب الاقطاب حضرت خواجه بزرگ حسب الضمن مقرر گشته باید که طبق یادداشت واقعه عمل نموده اراضی مذکوره را بتصرف آنها باز گذارند و اصلا و مطلقا تغیر و تبدیل بآن راه ندهند که حاصلات آنرا صرف نموده بدعای بقای دوام دولت ابد مدت مواظبت می نموده باشند و اگر در محل دیگر چیزی داشته باشند آنرا اعتبار نکنند درین باب قدغن دانسته حسب المسطور بعمل آرند +

تاریخ بست و نهم جمادی الثانی سنه ۳ جلوس قلمی شد +

عبارت ضمن پشت فرمانچه

مقدمه مشرح ضمن در وجه مدد معاش مساة بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد الله نبیره قطب الاقطاب حضرت بموجب یادداشت واقع عهد مرقوم تاریخ شانزدهم شهر محرم الحرام سنه ۹ - یازدهم شهر شوال سنه ۱۲ مکرر بعرض مقدس رسید پرگنه حویلی صوبه دار الخیر اجمیر بدستور سابق +

۲۲۰ بیگه زمین از محل قدیم

مساة بخت بانو	مساة رحیم النساء	مساة شریفه بی بی	مساة نجیب النساء	مشار الیه
سی بیگه	سی بیگه	صد بیگه	صد بیگه	سی بیگه

نقل فرمانچہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

مہر خان ترخان

گماشتہ ہائے متصدیان مہمات حال و استقبال روضۂ منورہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین حسن چشتی قدس سرہٗ واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب التماس وکیل سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بعرض اقدس اعلےٰ رسید کہ موکلان ہیچ مروجہ معیشت مقرر ندارند۔ و اوقات بعسرت میگذارند امیدوار اندکہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضۂ منورہ سوائے علے السویہ در وجہ معاش موکلان مرحمت شود حکم جہان مطاع عالم مطیع شرف نفاذ یافت کہ یومیہ مسطور از اوقاف روضۂ مذکورہ سوائے علے السویہ در وجہ مدد معاش مشار الیہ وغیرہ مقرر باشد لہٰذا حسب الحکم اعلےٰ قلمی میگردد کہ یومیہ مذکورہ را از تاریخ ورود پروانہ حسب الضمن بمشار الیہ وغیرہ میرسانیدہ باشند۔ تاکہ آنرا صرف معیشت خود ہا نمودہ بدعائے دوام دولت ابد مدت اشتغال نمودہ باشند اگر درمحل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نمایند۔ درین باب قدغن دانستہ حسب المسطور عمل آرند۔

تاریخ بست وہفتم شہر ذیقعدہ سنہ ۲۳ جلوس والا قلمی شد۔

عبارت ظہر فرمانچہ

ضمن باسم سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بموجب التماس وکیل مشار الیہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضۂ مسطور سوائے علے السویہ از تاریخ ورود پروانہ

۱۵ ار یومیہ

مشار الیہ	کرامت اللہ
نظر ۱۴	۱۴

مسماة امت اللہ ۔۔۔ مسماة بی بی صاحبہ

۴ر ۔۔۔ ۳ر

نقل فرمان

ابو العدل عزیز الدین عالمگیر بادشاہ غازی ۔

باسمہ سبحانہ تعالی شانہ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ العزیز

طغرا لخط طلا باسم بادشاہ

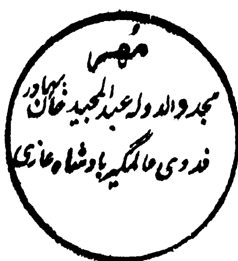
درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار دام از موضع ارڑکہ وغیرہ در پشت من اعمال پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت سید حسین خان سجادہ وغیرہ کہ یک ہزار و پانصد روپیہ حاصل آنست در وجہ انعام زبدة المشائخ الکرام سید السادات سید امام الدین سجادہ نشین روضہ بطریق آلتمغا با فرزندان از ربیع بارس ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار والا تبار و وزرائے ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام گرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان دیوانی و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال استقبال ابدا و مویدا در استقرار و استمرار این حکم مقدس معلی کوشیدہ مواضعات مذکورا در بست نسلا بعد نسل و بطنا بعد بطن خالدا و مخلدا بتصرف او و با فرزندان باز گزارند و از صوا وم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش صوبہ داری فوجداری و مالوجہات و اخراجات مثل قنلغہ و محصلانہ و داروغگانہ بیگار و شکار دہ نیمے و مقدمے و صدی سپہ و قانونگوئی مزاحم و متعرض نہ شوند و توفیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی

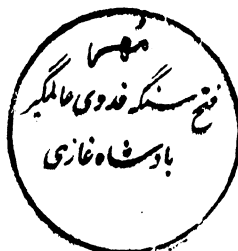
و آنچه از حسن تردد و در جمع بیغزاید معاف و مرفوع القلم شمارند دریں باب تاکید و قدغن بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از یرلیغ کرامت تبلیغ والا تخلف و انحراف نورزند و هفتم شهر صفر المظفر سال پنجم از جلوس والا نوشته شد ہم

عبارت پشت فرمان

برسالت سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندۂ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت مقتضائے خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرائے معارک جہانبانی۔ عیش افزائے محافل کامرانی دقیقہ یاب اسرار بادشاہی رمز شناس فراحدائی و آگاہی جوہر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائی مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور عالم قدوۂ خوانین بلند مکان زبدۂ امرائے عظیم الشان ویر صائب وزیر مشیر معظم عالیمقدار ملازم الاختصاص الاعزاز واجب الاحترام الامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار نوبت واقعہ نگاری کمترین بندہاے درگاہ سنتوکھ رام

شرح یادداشت واقع تاریخ روز سہ شنبہ شہر شوال سنہ ۵ جلوس مبارک معلی موافق سنہ ۱۱۷۱
مطابق خورداد ماہ برسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج
دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت سزاوار زندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
بساط ابہت و عظمت عضد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرا
معارک جہانستانی عیش کرائے محافل کامرانی دقیقہ یاب اسرار بادشاہی مزشناس
مزاجدانی و آگاہی جوہر حقیقت مرات و فا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے
مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوہ خوانین بلند مکان زبدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن سلطنت
بادشاہ سلیمان حشمت اور وزیر الممالک عمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار نوبت واقع نگاری کمترین بندگان درگاہ آسمانجاہ
شنتوکھ رام متسلی میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار کری دام از
موضع ارٹکہ وغیرہ در بست عمدہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت میر حسین خان بہادر
در وجہ انعام آلتمغا سید امام الدین سجادہ نشین روضہ حضرت خواجہ بزرگ با فرزندان
نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچہ از حسن تردد بیفزاید معافی توفیر مرحمت فرمودیم
واقعہ ۷ رمضان سنہ ۵ بموجب یادداشت متسلی شد شرح دستخط سیادت و نجابت
مرتبت امارت ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و
ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت عضد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائی ظفر پیرائے معارک جہانستانی عیش آرائے محافل کامرانی
دقیقہ یاب اسرار بادشاہی مزشناس مزاجدانی و آگاہی جوہر مرات حقیقت و وفا
فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص

کارفرمائے سیف قلم مدبر امور عالم قدوہ خوامین بلند مکان عمدۂ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بعرض مکرر رساند شرح دستخط مدبر الملک اعز الدولہ زکریا خان بہادر منور جنگ آنکہ بست و نہم ذوالحجہ سنہ ۵ جلوس والامکرر بعرض مقدس رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ فرمان والاشان قلمی نمایند +

شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بنظر آمد

شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ از ربیع پارس ئیل فرد دستخطی ۷ رمضان مبارک سنہ ۵ جلوس سیاہہ محرم سنہ الیہ +

از گذا نعت میر حسین خان بہادر ۔ از لغر عبدالواحد خان پسران شیخ سعد اللہ مرحوم

حاصل الہزار عصر ۔ للک لاک حاصل حاعصر

شرح دستخط روزنامچہ وغیرہ جانب راست پشت فرمان +

شرح اد خال سیاہہ و دفتر جانب چپ پشت فرمان +

نقل فرمان

ابو المظفر جلال الدین محمد شاہ عالم بادشاہ غازی رحمۃ اللہ تعالے

باسم سبحانہ تعالے

طغرا اطلا باسم بادشاہ

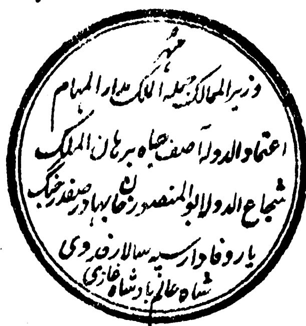
درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ یک لک نود دہ ہزار و

ہشت صد کروی دام موضع ناند معہ مزرعہ رامپورہ عملہ پرگنہ حویلی مضاف صوبہ دارالخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
کہ یکہزار و یکصد روپیہ حاصل آنست در وجہ انعام سیادت و فضائل مآب کمالات اکتساب
سید امام الدین بطریق التمغا بفرزندان بلاقید اسامی قسمت معافی توفیر از ربیع پارس ئیل
حسب الضمن مقرر باشد۔ باید کہ فرزندان نامدار و کامگار و الا تبار و وزرای ذوی الاقتدار
و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت شعار و متصدیان مہمات دیوانی و متکفلان
معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً و موبداً در استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلیٰ کوشیدہ دامہای مذکورہ را معہ موضع در دست نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن خالداً
و مخلداً بتصرف آنہا بازگزارند و از صوادم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش
صوبہداری و فوجداری و مال و جہات و اخراجات مثل قتلعہ و محصلانہ و داروغگانہ و بیگار
و شکار۔ دہ نیمی و مقدمی و صدوئی و قانون گوئی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل
تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچہ از حسن تردد آن در جمع آن بیفزاید۔ معاف و
مرفوع القلم شمارند۔ درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ دانستہ ہر سال سند مجدد نہ طلبند
ما زیر لیغ کرامت تبلیغ تخلف و انحراف نورزند۔ بازدہم شہر ربیع الاول سال یازدہم از جلوس
اقبال ابا نوس سمت تحریر یافت +

عبارت پشت ضمن فرمان

بر رسالہ شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے
مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت۔ طرازندہ بساط ابہت و عظمت عقد
خلافت و فرمانروائے عماد سلطنت و کشور کشائے ظفر پیرائے معارک جہانبانی عیش آرائے
محافل کامرانی۔ جوہر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا۔ ہمدم دلکشائے مجلس خاص
محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدبر مہام عالم قدوہ خوانین بلند
زبدۂ امرائے عظیم الشان وزیر صاحب تدبیر مدار المہام روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص

والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه نظام الملک ابو المنصور
خان بهادر صفدر جنگ +

شرح یادداشت بتاریخ آذر دوشنبه نهم شهر صفر المظفر سنه ۱۱ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۱۸۴
مطابق ۹ خورداد ماه رساله شرافت و نجابت منقبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین
و دولت شناسای مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط عظمت و
ابهت اعتضاد خلافت و فرمانروائی اعتماد سلطنت و کشورکشائی ظفرپیرای معارک جهانبانی
عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشای مجلس
خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوة خوانین بلند مکان
عمده امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالمقدار لازم الاختصاص
والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنة بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر
صفدر جنگ در نوبت واقعه نگاری خانه زادان درگاه آسمانجاه عقیدت آسائش آئین داس
تلمی سنگه در حکم صادر شد که مبلغ یک لک نوزده هزار هفت صد دوازده دام موضع نانده معه
مزرعه امیپور در بست عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام آلتمغا سیادت مآب

سید امام الدین با فرزندان متعلقان بلا قید اثامی و قسمت نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچه از حین تسود
در جمع آن بسفر ایده معافی توفیر مزاحم نشوند مرحمت ... مورخه واقعه چهارم شهر صفر سنه ۱۱ بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شد. شرح دستخط شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت
دانای مدارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت افرازندهٔ لوای شوکت و حشمت طرازندهٔ
اساس ابهت و عظمت عقده‌گشای خلافت و فرمانروایی. عماد سلطنت و کشورگشایی ظفر پیرای
معارک جهانبانی عیش آرای محافل کامرانی. جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا
همدم دلکشای مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص. کارفرمای سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوهٔ خوانین بلند مکان عمدهٔ امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امر رشد ضمیر
عالیمقدار لازم الاختصاص الاعزاز واجب الاحترام والاتباع رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار
وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه
ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بعرض مکرر رسانید داخل واقع نمایند. شرح دستخط واقعه نگار
کل آنکه مطابق واقع کل است. شرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان آنکه بعرض مکرر رسانید
شرح دستخط سیادت و نجابت پناه میر احمد علیخان آنکه بتاریخ نهم صفر المظفر سنه ۱۱ جلوس والا
مکرر بعرض مقدس اعلی رسید. شرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه
فرمان والاشان قلمی نمایند. شرح دستخط وزیر الممالک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک
والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بنظر در آمد ... هزار دام مقدمه
که تنخواه موضع ناند معه مزرعه ... پنجهزار و بیست عمله گیت حویلی مضاف صوبه دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
شرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله
آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه از ربیع پارس ئیل

نقل خط انور

عرضی گزرانیده وکیل سید امام الدین فقیر رسیده از فضل و کرم امیدوار است که موضع نانده مزرعه امپوره
در پرگنه عمله حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام عالتمغا موکل با فرزندان و متعلقان
بلا قید اسامی و قسمت معافی توفیر نسلاً بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ مرحمت شود دستخط صاد خاص بنام
اعلیٰ مزین شوند که فرمان والاشان بد هد بصر

نقل فرمان

محمد جلال الدین ابو المظفر شاه عالم بادشاه غازی خلد الله فی الجنان +

باسمه تعالیٰ شانه — خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره

طغرا طلا — باسم بادشاه

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع گنگوانه و تهار معی موضع
نانده مع امپوره عمله پرگنه حویلی اجمیر که مبلغ دو هزار روپیه حاصل آنست از تغیر شهامت وغیره در وجه
انعام آلتمغای حقایق و معارف آگاه سید امام الدین سجاده نشین حضرت باقرزندان
بلا قید اسامی و قسمت بمعافی تصدیق و یادداشت و توفیر آنچه از حسن سعد برجمع آن بیفزاید از
ابتدای فصل ربیع یونت ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار کامگار والا تبار و وزرای
ذوی الاقتدار و امرای عالی مقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی
و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً مؤبداً در استمرار و استقرار

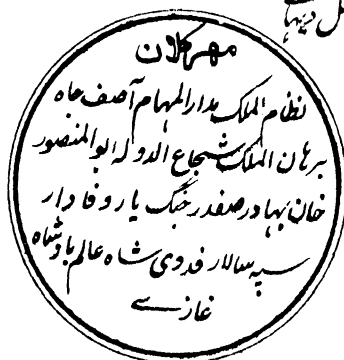
این حکم مقدس معلی کوشیده مواضع مرقومه را نسلاً بعد نسلٍ بطناً بعد بطنٍ خالداً مخلداً بتصرف آنها واگزارند۔ واز صوا دم تغیر و تبدل مصئون و محروس دانسته لعات پیشکش صوبه داری فوجداری دمال و جہات سایر اخراجات مثل فیتلعه و محصلانه و دارو غانه و ضابطانه و شکار و بیکار روده نیمه مقدمی و صدوی و قانون گوی مزاحم و متعرض نه شوند واز کل تکالیف دیوانی و مطالبات خاقانی معاف و مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید که سیه و قدغن مزید دانسته هر سال سند مجدد و نه طلبند و از شرایط کرامت تبلیغ و الا تخلف و انحراف نه ورزند +

بتاریخ بست و یکم شهر محرم الحرام سنه یازدهم جلوس والا زیب تحریر یافت مص۔

عبارت ضمن پشت فرمان۔ پنج سطر

تفصیل دیہات

عبارت حاشیه پشت فرمان جانب دست راست +

شقہ

ابو البرکات معین الدین اکبر شاه ثانی بادشاه دہلی بنام صوبه اجمیر سرکار انگریز بہادر شمول منل نمبر ۱۲ محافظ خانہ حسب درگاه حضرت خواجه صاحب

فدوی عقیدت و ارادت نشان لائق المرحمت والاحسان مورد مراحم بوده بدانند

چو تمامی امور انتظام درگاه شریف و عزل و نصب مردمان منتظم آن و خبرگیری هرگونه امور از جانب حضور
بوده آمده درینولا مکرر بسمع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف از حد ابتر و خراب است و عزیز علی
متولی که از طرف حضور بر عهده مسطور سرافراز بود اکثرے از اسباب درگاه شریف را متصرف شده و نیز آمدنی
دیهات خورد برد مینماید و خدمها و خلق الله را تکلیف و ایذا میرساند لهذا نامبرده را از عهده تولیت معزول
کرده نور چشم مرزا محمد تیمور شاه بهادر را عهده تولیت و نیابت بنام دیوان سید مهدی علیخان مقرر فرموده
سرافراز کردیم لهذا به آن فدوی خاص ارقام میرود که دیوان صاحب ممدوح را که هرگونه الیق انتظام درگاه شریف اند
و تمامی خدمها و خلایق از طریق دیوان صاحب موصوف که صاحب سجاده هستند راضی و شاکر اند نزد خود
طلب ساخته از حکم حضور والا مطلع سازد و بر دیهات و تمامی امور انتظام متعلقه تولیت مذکوره مستقر
و تصرف و دخل دیوان صاحب ممدوح کنانیده دهد و مدام معین اوشان باشد و حساب و کتاب تولیت
مسطوره و آمدنی دیهات از عزیز علی متولی به دیوان صاحب فهمانش کنانیده دهد درین باب تاکید دانسته
حسب المسطور بعمل آرد که موجب خورسندی حضور و اظهار کمال رسوخ و فدویت آن فدوی خاص از آن متصور است
زیاده تفضلات ۰

مشموله مثل نمبر ۱۲ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

فرد مطالبات بلفت نشقه والا مهر و دستخط حضور بنام کول برک صاحب بهادر نوشته شد ۰

بند اول - انتظام جمیع امور درگاه شریف حسب دستور قدیم و اسناد بادشاهی باختیار صاحب سجاده
باشد و همه املاک دیهات خدام درگاه شریف که از طرف حضور والا بطور دوامی و فوقتاً و قراری
شده آمده است بند و بست آن نیز از طرف صاحب سجاده باشد و هم روزینه و روزینه
داران املاک و غیره علاقه درگاه حسب استصواب و استرضاء صاحب سجاده باشد و همه تحصیل
و تشخیص دیهات علاقه درگاه و غیره خدام باختیار کل صاحب سجاده باشد بیانه تو مالک است
دیگر احدے را دخل و مزاحمت نبوده و شاند و کسی که خارج و قاصر نوکر و خدمت درگاه
باشد آنرا اگر صاحب سجاده خواهد بر طرف سازد و از درگاه خارج کرده دهد - و هم حصه و ملک و

روزینہ قاصر انحدمت موقوف و مسدود ساز د اختیار صاحب سجادہ است +

بند دوم ۔ محاسبہ از ابتدائیت تا بہ مداخل و مخارج تحصیل و تشخیص دیہات و ہم اسباب کو ٹھہ ہا کہ مال بادشاہی است از متولی معزول تا بہ صاحب سجادہ از ہمہ مراتب بشنو د و باید فوراً از جائداد منقولہ و غیرہ منقولہ بہ صاحب سجادہ نشان کنانیدہ دہد و از آئندہ احتیاط دارد کہ بہ کوٹھہ ہائے بادشاہی کہ بہ درگاہ شریف ہستند کسے خیانت و دست اندازی نہ سازد کہ مالکیت آن یا بحضور میرسد و یا بہ صاحب سجادہ دیگر کسے را دخلے نیست ہم

بند سوم ۔ موضع دانشرہ علیحدہ از دیہات درگاہ شریف برائے معاش متولی مقرر بودہ آمدہ کسیکہ متولی باشد موضع مذکور معاش ہست و برائے ذات متولی نیست کہ بہ کسے گرو بدہد ۔ اگر گرویدار دعوے دارد از ذات متولی معزول خواہ حویلی یا جائداد دیگر کہ برائے ذات او مقرر است ازان بگیرد موضع مذکور بہ معزول نمیرسد بصاحب سجادہ کہ علاقہ تولیت بنام نور چشم تیمور شاہ است از طرف نور چشم سپرد سازد و رسید صاحب سجادہ بفرستد و اگر سنادے مرتبہ متولی معزول پیش نماید ساقط از اعتبار است کہ فرمان حضور والا دین امر نیست و ہم متولی از راہ فریب از صرف کردن خطیر پیش مرہٹہ ساخته شدہ بود ہمہ آمدنی درگاہ را خوردہ برد خود بہ کسے بنام اجارہ استمرار داشتہ و بباطن مطلب خود منہا داد از انہا برآوردہ آنچہ در آن خیانت و غبن متولی باشد ازان بصاحب سجادہ بدہند و دیہات درگاہ شریف داخل سازد کہ بدون مہر صاحب سجادہ منظور شدنیکہ و استمرار کسے نیست کہ بہر گونہ مالک صاحب سجادہ و حضور است و ہم از روے شرع شریف وراثت و غیرہ و ہم از طرف حضور از قدیم صاحب سجادہ بہمہ امورات درگاہ والا و کوتھا و عزل و نصب نوکران و خدام وغیرہ شاگرد پیشہ و ہم سپرد نمودن و جمع کردن و اجرا و مسدود کردن روزینہ و بلکہ و غیرہ اختیار صاحب سجادہ بودہ آمدہ است حالا ہم مالک است ہم

بند چہارم ۔ کاغذ جمع خرچ آمدنی دیہات را بخوبی دریافت و فہمیدہ ہر چہ از اخراجات روزمرہ

[illegible]

درگاه شریف بموجب دستور قدیم و ماوجب شد یا آنچه در ماهیداران و روزینه داران بموجب دستور قدیم الایام یا بموجب اسناد بادشاهی باشند آنرا بحال و برقرار حسب تجویز صاحب سجاده داشته آنچه نو احداث یا فضول و بیجا به سبب عنایت و یا مروت اختیار هر کس که باشد موقوف ساخته کاغذ صاف بدستخط خود بطور دستور العمل کرده حواله صاحب سجاده کنند و تغیر و تبدل و بجای این بند سند دستخطی حضور پرنور چشم مرزا تیمور شاه بهادر نگردد تا که آینده را بند و بست قرار واقعی گردد فقط

بند پنجم - قوم فوج و خرچ که دیهها به سبب افواج کسی میسد هند متولی چسپانیده بود حالا از عین مال گرفته میشود در پرگنه اجمیر معاف است و از دیهات درگاه هم و صاحب سجاده گرفته نمیشود دهم

بند ششم - ناظم اجمیر مدام معاونت صاحب سجاده و اهلکار میرزا تیمور شاه و متولی حال میکرده باشد و هرگونه دستگیری ساعی و مستعد ماند و در جمیع ابواب بموجب دستور قدیم مداخلت امین و تحصیلدار که از حضور شده اند بخوبی گنانیده دهد هم

نقل شقه بادشاه

مشموله مثل نمبر ۱۲۰ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

چون اکثر بسمع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف حضرت قطب الاقطاب خواجه معین الدین چشتی واقع دار الخیر اجمیر نهایت ابتر و برباد و خراب است و باعث ابتری و بربادی عزیز علی متولی و غیره عمله تحصیل که همه خائن بوده اند و در تحصیل دیهات و دیگر اخراجات و غیره متعلقه درگاه شریف تجویز خود آرای امور نو احداث جاری ساخته و غبن اقسام نموده چنانچه چندین مسئله را له بدریافت تغل و تصرف بیجا در نے انتظامی درگاه شریف تقرر متولی از طرف حضور معمول قدیم بوده است و بدل فیض منزل منظور است که صلاحیت جمیع امور درگاه شریف که مقام بزرگان و پیران خود است عزیز علی متولی خائن معزول فرموده خدمت تولیت بنام نور چشم مرزا تیمور شاه بهادر و نیابت بنام سید مهدی علیخان صاحب سجاده درگاه شریف که بموجب شده آمد قدیم و فرامین سلاطین سابق و حضرت

فردوس منزل انار الله برهانه است مقرر فرموده‌ایم چنانچه بر کار مرقوم الصدر بماندی لیکن چنانچه مرکوز خاطر
اقدس عالیست بسبب شعبده بازی بدنهادی و فیلسوفی متولی معزول که چاشنی خار است در انجاح
مدارج نتیجه انتظام آنجا دقایق باقی است لهذا تجویز مقدمات و تدارک بندوبست آن از ته دل منظور و پیش نهاد
خاطر انور است و از بس ضرور است مزین بدستخط حضور ملفوف شقه کرامت مرقومه نزد آن فدوی خاص
فرستاده شد مرقوم کلک عنایت سلک میگردد که اصل و یا نقل بند مقدمات مرقومه ملفوف چتهی خود
موسومه ناظم اجمیر شریف بتاکید بمضمون روانه نمایند که هر مقدمات مرقومه قرار واقعه
رسید کواغذ سابق بدستور اندرون کوٹهه و صاحب سجاده برآورده معائنه و فدوی عقیدت سرشت
مولوی محمد خان که از حضور روانه شده است کار امانت و تحصیل از دست نامبرده میگرفته باشند
و آنچه امین مسطور و دیوان مهدی علیخان صاحب سجاده ظاهر کنند بموجب آن بندوبست قرار واقع کنانیده
مدام خبرگران بوده هر وقت معاونت میکرده باشند۔ و بعد فراغ انتظام کامل حسب رضای صاحب سجاده
صاحب ممدوح بحضور پرنور اطلاع دهند تا اهل این باب نبرد —

روبکار

کچهری صاحب سپرنٹنڈنٹ ضلع اجمیر بجلوس هنری میدلٹن صاحب بهادر واقع یکم جون سنه ۱۸۲۷ء

امر فدوی شقه خاص کرامت اختصاص حضور معلی محمد اکبر شاه بادشاه ادام اقباله بنام اینجانب
ملفوف خط انگریزی صاحب جج دهلی ورود یافت و بوضوح انجامید که حضور معلی میر عزیز علی را
که بر عهده تولیت درگاه شریف مقرر بوده از عهده مذکور معزول کرده و به بعضی وجه مامور داشتن مومی الیه
برین عهده اکنون منظور مزاج معلی نیست و دیگر کس از پیشگاه حضور معلی برای این عهده تجویز
شده خواهد آمد۔ از انجاکه در جمیع امور متعلقه درگاه مداخلت به اهالیان سرکار منظور و متعلق نیست و
ظاهرا عزل و نصب این عهده که همیشه از حکم حضور معلی شده آمده است نظر برینا اندرین باب امتثال امر فیض ... از حضور معلی صادر و وارد واجب است انتها۔

حکم شد

که از تاریخ هذا میر عزیز علی متولی از عهده تولیت درگاه دست بردار شود. و در امری از احد متعلقه درگاه
مداخلت نسازد و نقل روبکار هذا جهت اطلاع نزد دیوان مهدیعلیخان و میر عزیز علی امین درگاه و تحصیلدار
درگاه فرستاده شود و نقل شقه لف خط دیوانجی فرستاده آید و درج خط دیوانجی گردد که اگر بعد این حکم میر عزیز علی
در احاد درگاه چیزی مداخلت نماید بانیجانب اطلاع دهند که تجویز تصنیعه فوجداری عنوان عدول حکمی بعمل خواهد
و عرضداشت بجواب شقه حضور منشی اینجانبی نوشته سازد +

تذکره

درباب تقرر منصب سجادگی به شیخ مصلح الدین و باز استقرار منصب مذکور به شیخ سراج الدین از انتقال شیخ مصلح الدین

ذکریست در بیان آنکه چون غفران پناه حضرت ظل سبحانی از راه قدردانی خدمت سجاده نشینی زبدة الواصلین
قدوة العارفین مقرب بارگاه جبروتی قطب الاقطاب بحقائق و معارف آگاه شیخ سراج الدین
از تغیر سید فخر الدین عطا فرموده بعد رحلت حضرت از تغیر حقائق و معارف آگاه مرحوم خدمت
مسطوره به سید مصلح الدین مقرر گردید محصول فصل ربیع سنه ١١١٩ فصلی موضع گیلوته تنخواه مقرری
سجاده نشین که حق سراج الدین بود باوجودیکه جنس نخود بتصرف خود آورده سید مصلح الدین محصول آن
از شیخ سراج الدین استرداد کرده جنس گندم و جو و غیر ذالک که در خرمن بود تمامی را متصرف شد در ینولا
بندگان حضرت قدر قدرت سلیمان مرتبت حضرت از راه کرم و فضل من ابتدای تاریخ چهاردهم
ربیع الاول سنه ٢ خدمت مرقومه بشیخ سراج الدین مرحمت فرمود. سید نجم الدین که از انتقال سید مصلح الدین
بر خدمت مسطوره در ایام جهالت قیام داشت بمجرد استماع این خبر تمام محصول فصل ربیع سنه ١١٢٠ فصلی موضع مرقوم
که حاصل آن مبلغ یکصد و یک روپیه دوازده آنه نقد و موازی یکهزار و دوصد [٢١١] و یازده من و بست و هشت [٢٨]
آثار غله بوزن اکبری پیدا شده بود بتصرف خود آورد و هر چند وزارت پناه خواجه محمد مقیم دیوان

میر عباد اللہ نائب تولیت پناہ خوص خوانی متولی بموجب نالش کسان شیخ سراج الدین پیادہا
تعین کردند کہ محصول ضبط نمایند اثر نہ کرد تمام محصول ر انجم الدین گرفتہ گریختہ رفت چنانچہ
تصرف طومار او بدستخط قانونگو و غیرہ عملہ و فعلہ موضع مرقوم موجود است اگر اندرین باب حسب الحکم
بنام ناظم صادر شود محصول فصلیع مسطورہ از متصرف استرداد نمودہ بہ شیخ سراج الدین
رساند تا بہ جمعیت خاطر بدعا ے دوام ابد مدت اشتغال نماید +

تفصیل مواھیر کہ خواندہ شد

غلام حسین ابن سید ابو الوالی

مہر شکستہ

غلام علی

مہر عطار اللہ خادم درگاہ

شریف اللہ غلام خواجہ معین

سید قاسم ابن نور الدین

محمد باقر ابن سید مرتضیٰ بندۂ شاہ

محمد طاہر خادم درگاہ

مہر نصر اللہ خادم

غلام محمد بن جان محمد بندۂ درگاہ

عاشق طالب صدق محمد

محمد مراد بن سید ابو المعالی

سید اللہ بخش

عبدہ سمیع الدین

اشرف احمد

اسم محمد ناخر

دوست محمد سید

سید جعفر

محمد فاروق

حیات اللہ

محمد معصوم

داعیہ غلام خواجہ معین الدین

اشرف احمد

میر محمد علی قدوی فرخ سیر بادشاہ

سید لعل محمد خادم خواجہ معین الدین چشتی

عبد الوہاب ابن شہاب

دیگر مواھیر کہ اندراج آنہا خواندن نمی توانستم بحال خود گذاشتم اصل تذکرہ بدفتر

در دیوان اوقاف موجود است ۔۔

تذکرہ

درباب عزل شیخ فخر الدین و نصب شیخ سراج الدین چشتی بمنصب سجادگی بصدارت سید محمد جان
صدر الصدور و استقرار منصب مذکور به شیخ منیر الدین صاحب مدظلہ العالی بعد وفات
شیخ سراج الدین مرحوم و مغفور +

ما یانکہ جمیع پیرزادہا و ارباب و طائف و اکابران و خادمان و فقرا و صلحا متعلقان روضہ منورہ
زبدۃ الواصلین قدوۃ العارفین ایم ہر گاہ حضرت بعد فتح کام بخش
باجمیر تشریف آوردند و برای زیارت قطب الاقطاب اندرون گنبد مبارک تشریف
فرمودند ۔ در آنوقت سید فخر الدین سجادہ نشین بود ۔ از زبان او بجناب کرامت مآب
الفاظ ناشائستہ بر آمد ۔ نعوذ باللہ منہا ۔ ہو بہو آواز او بگوش حضرت رسید ۔ چون از
امداد و وظایف معزول شدہ بیرون گنبد مبارک تشریف فرمودند ۔ بصدر الصدور سید
امجد خان حکم شد کہ فخر الدین لائق سجادگی این مکان متبرکہ نیست تغیر فرمودیم شخصی کہ از
اولاد حضرت لیاقت و قابلیت سجادہ نشینی داشتہ باشد بنظر انور بگذراند بموجب آن
حکم از اکابران و بزرگان شہر تحقیق نمودہ سید سراج الدین ولد سید ابو الفتح ابن سید علم الدین از
عم فخر الدین معزول بود بصلاح و تقوی آراستہ شب و روز بعبادت و ریاضت و تلاوت
قرآن مشغول بودند بنظر مبارک گذرانید چنانچہ حضرت ظل سبحانی از راہ تفضل سید سراج الدین
را منصب سجادہ نشینی مفوض فرمود بعنایت خلعت خاصہ و زنجیر فیل و یکہزار روپیہ سرفراز
فرمودند ۔ بعد وفات سید سراج الدین مرحوم سید منیر الدین خلف سید سراج الدین مرحوم کہ
قابل و لائق سجادگی بود در عہد مبارک از انتقال پدر خود سرفراز شدند چنانچہ سید منیر الدین
مذکور سجادہ نشینی آمد بدستور سجادہای پیشین سرانجام میدہد و لیل و نہار بعبادت و ریاضت

... اشتغال دارد. و مدام بوقت سه گهڑی شب باقیمانده در گنبد مبارک حاضر می شود
... ے از دیاد دولت ابد مدت خلیفه زمین و زمان باعث آرام عالم و عالمیان فاتحه میخوانند
... سفرا و غربا و صلحا و مردمان صادر و وارد حسب المقدور بجا می آرد با مردم
جمیع کاربران و خادمان و بزرگان و غیره از حسن سلوک مومی الیه راضی و شاکر ایم +

مواهیر پیشانی و حاشیه زیر تذکره که خواندن آمد اما تعداد مواهیر کیذا ست

تذکره

در باب باغیچه واقع اندرکوٹ من محلات دار الخیر اجمیر

عرش آشیانی بر خدمت سجاده نشینی قطب الاقطاب دیوان خواجه حسین
مرحوم قیام داشت یک باغیچه واقع اندرون اندرکوٹ که به قبض و تصرف دیوان
مغفور بود بعد ازان سجاده ها کرسی به کرسی شدند و بر باغیچه مذکور قابض متصرف
میبودند و در عهد حضرت خلد منزل خدمت سجاده نشینی به حقایق و معارف آگاه

شیخ سراج الدین گشت شیخ موسی الیہ نیز بر باغیچہ سجادہاے نشین بر باغیچہ مذکور قابض و متصرف بودہ و حالا ہم صاحب سجادہ بر باغیچہ مسطورہ قابض و متصرف اند ہیچ کس سہیم و شریک آن نیست ہر کہ سجادہ میشود باغیچہ مرقومہ را بقبض و تصرف خود می آرد ہر کہ مصداق این مقال تبیین این حال آگاہی داشتہ باشد حسبۃً للہ گواہی خود ثبت نماید یا اجازت دہد کہ عند اللہ ماجور و عند الناس مشکور گردد +

مواهیر

شیخ احمد فدوی فرخ سیر بادشاہ

قاضی عبد اللطیف

عطاء اللہ

محمد علی فدوی فرخ سیر بادشاہ

مہر خادم درگاہ

سید قاسم بن نور الدین

محمد عزیز نبیرہ سلطان التارکین

باقر ابن سید مرتضی بندۂ درگاہ

محمد فاروق بندۂ درگاہ

عبدہ مسیح الدین

غلام علی

اسد اللہ

محمد افضل

محمد مراد

عاقل

سید الٰہ بخش

دولت محمد

سید محمود

حیات اللہ

دستخط قانون گو بخط ہندی

نقل محضر

بشہادت جمیع پیرزادہا و ارباب وظایف و خدام باغیچہ و وابستگان درگاہ شریف بوقت

سجادہ نشینی سید امام الدین صاحب سجادہ ....

قطب الاقطاب قدس سرہ العزیز

ما اینکہ جمیع پیرزادہ ہا و ارباب وظایف خدام و غیرہ وابستگان درگاہ حضرت سلطان العارفین زبدۃ الواصلین مقرب بارگاہ جبروتی کاشف اسرار لاہوتی حضرت وجمہور سکنہ بلدہ دار الخیر اجمیر ایم۔ اقرار معتبر لاریب فیہ الرایمینمائیم بدین وجہ کہ چون از ان روزیکہ از انتقال سید سراج الدین پیرزادہ سجادہ نشین از روے ارث خدمت منصب سجادگی روضہ متبرکہ بہ حقایق معارف آگاہ سید منیر الدین مقرر و مفوض گشتہ در ہر امور جو عدہ ما مردم سعی غور و پرداخت و بذل و توجہات وافر اوان میکردند۔ و در حق ما مردم بطرق استعداد و مراعات نیز میفرمودند چنانچہ ما بندہا در عہد این بودہ از حقایق آگاہ راضی و شاکر ماندیم۔ و ہنگام تشریف آوردن خلد مکان در بلدہ اجمیر کامل حضرت خدیوگیہان ستان جیتی خدا سید سراج الدین والا حقایق آگاہ در روضہ مقدسہ از دست خود تراشیدہ بودند۔ درینولا معارف آگاہ مذکور بہ قضائے الہی ودیعت حیات سپردہ۔ و سید امام الدین و سید فیض الدین ورثہ ماندند سیما سید امام الدین خلف کلان سجادہ نشین مرحوم کہ بزیور فضیلت و تقوے آراستہ و پیش از شش ماہ مشار الیہ بموجب ایمائے والد بزرگوار خود در اجمیر رسیدہ و ترک معاملات دنیا کردہ و زاویہ قناعت گزیدہ شب و روز در خدمت والد حاضر مے ماند۔ و در خبرگرفتگی احوال ما مردم یگانہ روزگار تصور مے توان نمود از مشار الیہ بسیار راضی ایم۔ چون جماعت کثیر و البتہ ہمراہ دارد و معیشت ہیچ نیست اگر خدمت منصب سجادگی بر سبیل حقوق وراثت بہ سید امام الدین مقرر شود مقدسہ درگاہ رونق خواہد یافت و ما مردم بہ آرام خواہیم بود بنا بر ان این چند کلمہ بہ طریق راضی نامہ نوشتہ دادیم۔ ۲۳ ربیع الآخر سنہ ۔

گلے بشگفت قمرالدین زگلزار معین الدین

خاکپائے تو شد عطاء اللہ خواجہ معین الدین رسول

زاولاد علی آل پیمبر بنسل معین الدین

جمال الدین از نسل خواجہ معین

غیاث الدین

دلے بود کہ بہر حق رضا جوید

کمال الدین محمد شد از ضیاء الدین

مہر خرد
خوانده نشده

مہر خرد
خوانده نشده

مہر مربع
خوانده نشده

جنید موسوی

محمد فاخر

جواج الدین ابن نظر محمد

مہر ہلالی
محمد ... سادات

مہر
خوانده نشد

بن غلام محی الدین خادم

علاء الدین احمد

غلام عنایت فیاض

نور علی ہاشمی

مہر
نام خوانده نشد

عبده محمد حسن

مہر کلاں مدور بر پیشانی
خوانده نشد

نقول احکام عدالت ہائے اجمیر

روبکاری کچہری اسسٹنٹی ضلع اجمیر باجلاس کپتان شکسپیر صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر کے

حسب درخواست وکیل دیوانجی بموجب حکم کپتان ڈیوڈسن صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر مورخہ ۱۱ فروری

واقعہ ۱۷ - مارچ ۱۸۵۵ء

دستخط

بخط انگریزی

دیوان اسد اللہ علیخان سجادہ نشین درگاہ خواجہ صاحب ع درخواست بجائے جانے شادیانہ کے درگاہ میں بتقریب

میر حفیظ علی متولی درگاہ خواجہ صاحب علیہ ازیارت مراجعت سفر کے از روئے گواہی گواہان رسم قدیم

پہلے ماہ جون ۱۸۴۷ء مین سوال وکیل دیوان جیو کا بدرخواست مسند عہ بالا کے اس ماہ

مین دیوان جیو سے سفر سے آئے تھے گزر کر متولی کو فہمایش اجراء رسم قدیم کے حضور

صاحب اسسٹنٹ کمشنر بہادر سے ہوئی تھی مگر متولی نے انکار لکھا تھا کہ یہ رسم

دیوانجیو جاری کرانا چاہتے ہین رسم قدیم نہین ہے - اور پہلی جولائی ۱۸۴۷ء مین کپتان

مکنوس صاحب بہادر نے بعد دریافت و تحقیق کے بسبب عدم ثبوت قدامت کے

یہ درخواست دیوان جیو کی منظور نہین فرمائی تھی اس وقت صرف بہ فہمایش عمل درآمد قدیم

اکتفا ہوا تھا - اب عرصہ چھ سات برس کے دیوانجی سمت حیدرآباد دکن کے گئے تھے

ماہ جولائی ۱۸۵۴ء کو سوال وکیل دیوان جیو کا بہ مضمون پر کہ دیوان جیو اجمیر میں آنے والے

پہلے سے بندوبست و تجویز بجائے جانے شادیانہ درگاہ کی وقت زیارت درگاہ کی

کے بتقریب مراجعت سفر کے ہوجاوے محکمہ معتمد کمشنری مین گزر کر اس محکمہ مین آیا

اور متولی سے جواب طلب ہوا - وہی جواب طلب ہوا - وہی جواب نگاری اور تجویز

سابق کپتان مکنوس صاحب بہادر اسسٹنٹ کو متولی نے لکھا - مثل سابق کے دریں

کا حکم ہوا مطلق نہ ملی - باوجودیکہ متولی نے کتاب دفتر گاہ سے نقل درخواست تحاذی

مشیر الدین بدر جیو - وجواب اپنے وخدام و اظہارات لفافہ چیان وغیرہ بھیجے مگر حکم آخر

اصل یا نقل اصل مثل بالکل دستیاب نہوئی ۔ من بعد ۔ اکتوبر سنہ ۴۳ء کو وکیل دیوانجیو نے اثبات
قدامت رسم نواخت شادیانہ پر مامور ہوا ۔ وکیل دیوان جیو نے فہرست بیس نفر گواہ کے
گذرانی ۔ وزیر علی پیرزادہ و خدا بخش فراش ۔ و محمد علی سلامی خوان درگاہ ۔ و امین الدین ۔ و
واحد علی خادم درگاہ ۔ و خدمت علی ۔ و حسین علی پیرزادہ ۔ و قادر بیگ فراش درگاہ و ہمت علی
ملازم درگاہ ۔ نو نفر گواہان دیوان جیو نے بالاتفاق تصدیق نظہرہ دیوان جیو کی کری کہ
وقت اُس آنے دیوانجی کے سفر سے ہمیشہ شادیانہ نواخت ہوتے ہین ۔ اور من بعد عرضی
خادمان درگاہ بتائید تحریر متولی کے گزرکر بدریافت تکرار زیادہ کے جاگیرداران و
رئیسان شہر سے بھی یہ دستور پوچھا گیا ۔ امام علی جاگیردار دیوارہ و شیخ چشتی بخش ادہمی
و میرارشاد علی جاگیردار ۔ و قربان علی و اسد علی جاگیرداران و محمد بخش اندرکوٹی و
عبدالوہاب ولد حسینی بخش و وکیل جمعدار کان سرب اندرکوٹی و محمد خان ٹھیکہ و نواب
عبدالکریم خان خلف نواب عنایت اللہ خان ارشاد علی و میر علی جاگیرداران ہاتھی کھیڑہ و غفور علی
جاگیردار اکھرے ۔ و عنایت اللہ شاہ جاگیردار ۔ و نارائن بخش و جوالا ناتھ و موہنچند فیمیان
قانونگوے اجمیر نے برابر تصدیق ..... قدامت رسم بجائے جانے شادیانہ وقت
مراجعت سفر دیوانجیو کے کری ۔ مگر حسین علی خادم جاگیردار نصفے نانذلہ و حسین بخش و
وزیر و قطب بخش نقارچیان و سکندر خان و فتح محمد و سیوا فرما نواز نے مطابق بیان
متولی ہونا دستور نواخت شادیانہ کا بتقریب مراجعت سفر دیوانجیو کے ظاہر کیا فقط یاد
مثل سابق کے پھر بھی بہت تلاش سے نہ ملی ۔ جو کہ از روے تحقیق کے بگواہی گواہان
معتمد و جاگیرداران و رئیسان شہر کے برابر ثابت ہے کہ دستور قدیم ہے کہ جب دیوانجی
سفر سے آتے ہین اور آتے ہی اول مرتبہ جب زیارت کو درگاہ مین جاتے شادیانہ
نواخت ہوتے ہین ۔ اور مقابلہ اسکے متولی نے کوئی وجہ تردید کامل نہین گزرانی مثل
سابق جو متولی نے لکھی تھی ۔ باوصف تلاش کے ۔ ملی نہین اور خادم درگاہ اور نقارچی

وغیرہ چند نفر جو تائید متولی کی کرتے ہین وہ مجہول بر بنایت متولی اکثر خادم مقوم متولی اور نقارچی تابعدار متولی ہین۔ بیان اُن کا قابل اعتبار نہین اور قطع نظر اسکے روک نواخت شادیانہ کے جانب متولی سے محض براہ ضد وکد۔ ہے ورنہ نواخت شادیانہ مین کچھ ہرج متولی یا درگاہ کا نہین ہے دیوان جیو اولاد خواجہ صاحب ہین اگر انکی توقیر کے لئے بتقریب مراجعت سفر کے شادیانہ بجے تو کیا قباحت ہے بہرحال ہماری راے مین یہ درخواست دیوان جیو کی حسب رسم قدیم ہے اور کچھ اسمین قباحت بھی نہین۔ اور بعد تحقیق کے دو تین روز سے دیوانصاحب سفر سے آکر بانتظار صدور اسی حکم باہر شہر کے قطب صاحب مین مقیم ہین اور شہر مین نہین گئے بجوا دینا شادیانہ کا ہر گونہ مناسب ہے اس واسطے . . . .

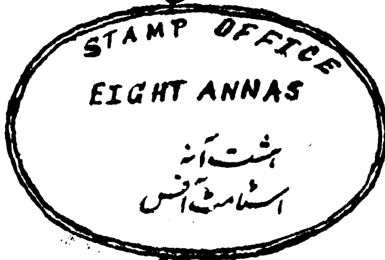
حکم ہوا

کہ دیوانجیو شہر مین جاوین اور زیارت درگاہ کو اول جاوین بوقت جانے دیوانجی کے زیارت کیلیے درگاہ مین شادیانہ معمولی نواخت ہووین اور یہی دستور آئندہ کو مرعی رہے +

مقابلہ شد

دستخط انگریزی	بسماعت	بقراء
	العبد	العبد
	منالال نقلنویس	سردار مل نقلنویس

نقل

دستخط حاکم بخط انگریزی

نقل حکم دستخطی جناب کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر مشمولہ مثل بعد بندوبست

دنگہ فساد وقت غسل مزار خواجہ صاحب مابین میلہ عرس شریف بموجب حکم پنڈت سجا گرام صاحب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر بہادر واقع ۲۴ جولائی ۱۸۷۳ء حسب خواہش محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب

حکم ہوا

خط دیوانجی و جواب متولی درگاہ کا حضور نے سماعت فرمایا۔ تحریر متولی درگاہ کی بدانست حضور ناواجب ہے۔ کیونکہ متولی درگاہ نے درجہ اپنا برابر دیوان جیو لکھا ہے اور یہ بات نہین سکتی اور طرف متولی درگاہ سے پاس ادب دیوان جیو رہنا ہر صورت سے واجب ہے کیونکہ دیوان جیو پوتا خواجہ صاحب ہے اور متولی درگاہ نوکر سرکار اور توقیر اسکے تعلق دیوانجی بہ نسبت دیگران زیادہ ہے۔ اس واسطے پروانہ بنام متولی درگار لکھا جاوے کہ حسب دستور سابق پاس ادب دیوانجیو کا کرتا ہے۔ اور آئندہ سے وقت تحریر جواب احکامات کے احتیاط رکھے۔ یکم اپریل ۱۸۵۶ء۔ و خط بنام دیوانجی لکھا جاوے کہ وہ بموجب دستور سابق کاربند رہین اور کوئی نئی بات نہین کرین۔ مرقوم صدر۔

مقابلہ نمودہ شد

بقرات	بسماعت
العبد	العبد
علی محمد خان	فتح چند

نقل

نقل روبکار ہذا شمولہ مثل نمبری ۵۳ ۷ دستخطی جناب کرنیل چارلس ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر حسب درخواست محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب بموجب حکم جناب جوڈیشیل اسسٹنٹ کمشنر بہادر مورخہ ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶ء کو دیگئی

روبکار محکمہ کمشنری ضلع اجمیر باجلاس کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر کمشنر واقع یکم ماہ ستمبر ۱۸۵۵ء

عرصہ تخمیناً چھ ماہ کارو بانقضالایا کہ عین ایام عرس حضرت خواجہ صاحب میں باہم اہالیان درگاہ دنگہ و فساد و نوبت زد و ضرب کے پہنچی بعد تیاری مثل و صدور حکم آخر کے کچہری صاحب اسسٹنٹ بہادر سے اپیل اس کا حضور میں ہوا کہ اب تک مثل درپیش ہے ایک مقدمہ اپیل شادیانہ بھی رجوع ہے اور اصل منشاء اس فساد کی یہ پائی گئی کہ وقت آنے دیوانجی کے سفر سے شادیانے بحکم عدالت بجائے گئے تھے۔ خادمان و متولی درگاہ کو ناگوار ہوا اسی باعث سے جو دستور ایام عرس میں ہاتھ دیوانجی و متولی اور خادمان سے ہوتا تھا اس میں کمی و بیشی ہوئی۔ اور تکرار و فساد زیادہ بڑھ گیا۔ اور منظور حضور یہ ہے کہ جو طریق مذہب انکا سلف سے ہے اسی موافق رہے طرفین سرکار سے کچھ کمی و بیشی ضرور نہیں اور اسی لئے ہر سہ فریق سے اقرارنامہ دستور العمل ایسی امورات کے طلب ہو کر ملاحظہ آئے تو جو کسی قسم کی ناراضگی دیوانجی نے طرف متولی لکھی ہے۔ جو سجادہ نشین مسند رسوم فوقی نگتی ہیں یہہ بات تو باختیار و بحکم سرکار ہے متولی کو کچھ اختیار نہیں الا کسر آداب دیوانجی البتہ ہوئی۔ اور اگر خدام و متولی حسب دستور آداب دیوانجی رکھتے تو یہ نوبت مفسدون کے نہیں پہنچتی۔ اور پاس ادب دیوانجی کہ صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب ہے۔ بہر صورت واجب ہے کہ متولی اور خدام آداب دیوانجی کا رکھیں اور حضور نے کئی بار متولی کو کہلایا اور عام کچہری میں بھی حکم دیا کہ اگر متولی اپنی جگہ کو رکھنا چاہتا ہے تو ادب و قواعد دیوانجی کا رکھے۔ الا باوجود اسقدر فہمایش کے تاحال اطمینان حضور نہ ہوئی کہ خاطر خواہ تعمیل اسکی متولی نے کری ہو اور حضور کو بہر حالت انتظام خاطر خواہ طرف نوکران درگاہ سے مطلوب ہے کس لئے کہ جب تک اس میں راہ نہو انتظام آئندہ کا بھروسہ نہیں۔ اور اگر متولی درگاہ حویلی دیوانجی پر جاوے اور اطاعت اُن کی کرے اور گفتگو درشت و خواند بدرستی ہو

یہ امر کچھ مشکل نہین اس واسطے +

حکم ہوا کہ

مضمون روبکار ہذا سے جناب سید صاحب متولی درگاہ کو اطلاع دیا جاوے کہ حسب الحکم حضور تعمیل کرکے دربارہ ادب قواعد صاحب سجادہ کوشش کرے اور متفق الصلاح ورضامند ہوکے سرکار مین اطلاع کرے کہ بہت بہتر اور عین خوشی خاطر حضور و باعث نظم کلی کارخانہ درگاہ شریف ہے۔ اور اگر تا حکم ثانی یہ امر ظہور مین آویگا اور جو کوئی شکایت اور کسر آداب صاحب سجادہ کی ہے وہ رفع نہوگی تو پھر حضور سے بدرجہ لاچاری اور حکم ہوگا و بندوبست مناسب بابت کامون درگاہ کے کرنا پڑیگا۔ اور بابت خاندان دیوانجی کہ پہلے بارہ سال کے حضور مین دل لگا کر اور سنبھال کر دیوانجی کرکے اور قرض چالیس ہزار روپیہ قرض خواہان انکے کو دیکر سب کو راضی کئے۔ اور ایسا بندوبست کیا تھا کہ بیس پچیس برس مین سب قرضہ بیباق و خلاص ہوجاتا۔ اور صد ہا مین صاحب اول کو کہ کار بندوبست تعلق ان کے ہے بار بار لکھا الا اب تک قرضے قلیل زر جمع ہوا ہے۔ اور جیسا بھروسہ پہلے وہ کچھ نہ رہا۔ اگر صاحب سجادہ اپنے قول و قرار پر چلتے تو تا حال قریب نصف تو ادا ہوجاتا اور جو زر کہ بیرونجات مین ہاتھ لگنے آیا اگر اس سے مدد کرتے قرضہ پورا اتر جاتا۔ اور یہ بھی ظاہر ہے کہ جیسا ہر ایک عزت حسب جگہ اپنی کے اٹھاتا ہے۔ اور آبرو رکھتا ہے ویسا ہی دنیا سے بھی بدلا پہنچتا ہے۔ اور افسوس ہے کہ دیوانجی صاحب اپنی جائداد کی جگہ ہولکر اور چھوڑ کر ایسے غافل رہے کہ کئی سال خبر نہ لی سکے صاحب سجادہ کہ پوتے حضرت خواجہ کے ہین۔ باوجود اسکے نیک راہ نہ چلتے اور پرواہ جگہ اپنی کی رکھتے تو دوسرے لوگ ایسی نسبے پروائی کم کرتے۔ اور اب بھی جو صاحب سجادہ پر مطابق عزت اور جائداد و جائے خود رکھینگے۔ تو پھر اسمین ہم کو ضرورت تاکید و تنبیہ کے نسبت دیگران کے نہوگی بل جیسی قدر و عزت اولاد حضرت کی ہے اس سے زیادہ نیک نامی دنیا و دین مشہور ہوگی فقط

اور نظر آتا ہے کہ جو وکیل دیوانجی و متولی مین حکم عدالت سے خبر صحیح و راست موکلان اپنے کو نہین پہنچاتے۔ اور اسی کر وہ ناراض و ناخوش ہوتے ہین اور فساد زیادہ بڑھتا ہے انکے دونون وکلا کو چاہئیے کہ جو حکم عدالت ہو۔ اسکی خبر راست و درست پہنچایا کرین۔ اور راہِ غمازی کو چھوڑ دین۔ اور اس پر بھی کچھ عمل نہوگا تو نسبت وکلائے مذکورین حکم مناسب نافذ ہوگا۔ اب معرفت ناظر کے ہر ایک کو اطلاع دیجاوے اور ایک ایک نقل بھی ناظر کو دیجاوے کہ اصل روبکار پاس ہر ایک کے بھیجکر رسید و اطلاع یافت۔ دستخط خاص ان کے لکھا کر حضور مین رپورٹ کرے +

العبد	العبد	العبد
دیوانجی صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب اطلاع ہوئی	میر حفیظ علی متولی درگاہ شریف مضمون روبکار ہذا سے اطلاع ہوئی	رحمت اللہ وکیل درگاہ شریف مضمون روبکار سے اطلاع ہوئی

مقابلہ نمودہ شد

بقرأت	بسماعت
عبد العلی نقلنویس	منسی ہر نارائن محافظ دفتر اجمیر راجپوتانہ مول

تذکرہ انساب اولاد

حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا معین الحق والدین قدس سرہٗ

خواجہ بزرگ یک دختر و سہ پسر داشت خواجہ سید فخرالدین خواجہ سید ضیاءالدین ابوسعید خواجہ سید حسام الدین۔ و حافظ بی بی جمال +

خواجہ سید حسام الدین بہ صحبت ابدال پیوست و از چشم مردم پنہان شد +
خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید دو پسر داشت۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر ایشان در نسخہ فواید الفواد مذکور است اما بیش ازین معلوم نیست +
خواجہ سید فخرالدین در زمان حضرت خواجہ بزرگ در موضع ماندن سکونت داشت و بہ جہد کاشتکارے ارضی کہ حضرت خواجہ بزرگ بجہت آن پیش بادشاہ دہلی رفتہ فرمان آوردہ بود۔ زندگی میکرد۔ وبعدہ در قصبہ سرواڑ کہ از اجمیر شانزدہ فرسنگ است سکونت اختیار کرد۔ وہمون جا بوصال حق پیوست۔ مرقد پاکش در آبادیے قصبہ بر لب حوض بزرگ واقع است رحمتہ اللہ تعالے علیہ +
واز جملہ پسران او سید حسام الدین پسر بزرگ کہ احوال او در اکثر کتب مذکور است باقی حال دیگران معلوم نشد سال وفاتش ۶۵۲ھ ہجری است +
بی بی جمال حافظ دختر خواجہ بزرگ۔ از وے دو پسران بوجود آمدند۔ و برحمت حق پیوست۔ قبر بی بی جمال و فرزندانش پائین روضہ شریف خواجہ بزرگ است و جفت شرعی بی بی جمال شیخ رضی الدین بود کہ در قصبہ ناگور بر کنار تالاب مندولا آسودہ است +

خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ سید فخر الدین برگزیدہ آفاق و ہم صحبت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا بود۔ بجہت سوز و گداز عشق کہ داشت در اقصائے عالم بہ لقب سوختہ مشہور گشت مرقد پاکش در قصبہ سانبھر باختر سوے بر سر راہ اجمیر نمودار است و محقق است کہ از وے دو پسران بوجود آمدند۔ خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین بربال خواجہ سوختہ موصوف در سال ہفتصد و چہل و یک برحمت حق پیوست +

خواجہ معین الدین خورد۔ خواجہ حسام الدین سوختہ خلیفہ اعظم خلیفہ نصیر الدین محمود نصیر الاولیا بود۔ مرقد پاکش پایین مزار حضرت خواجہ بزرگ است در محجر سنگ سفید۔ از وے یک پسر بود سید نظام الدین و از وے سید فرید الدین و از و سید قطب الدین است کہ بہ چشت خان ملقب بود و سپہ سالاری افواج مالوہ داشت۔ یکے از نبائر خواجہ معین الدین خورد سید بڈھ بود کہ از سلطان محمود خلجی خطاب سید الملک یافت دیگر حال مفصل اولاد خواجہ معین الدین خورد معلوم نیست۔ چونکہ از اولاد و احفاد او۔ کسانے چند در نواح کن مالوہ ہنوز سکونت دارند۔ و حضرت خواجہ خورد در ۷۶۱ھ رحلت فرمود +

خواجہ قیام الدین بابربال بن خواجہ حسام الدین مرد دلیر بود۔ و باپیکر ستان شیرانہ بسر می برد ازین جہت او را ہاتھیلا یا بکلمہ سنگیت نند انہ سے یک پسر بود قبر خواجہ قیام الدین پایین منزل خواجہ بزرگ برابر تربت بابا خواجہ معین الدین خورد واقع است۔ در محجر سنگ سفید خواجہ بابربال در ۷۶۷ھ ازین دار ناپایدار انتقال کرد +

خواجہ نجم الدین خالد بن خواجہ قیام الدین است از وے دو پسران بوجود آمدند سید العزیز بن خواجہ نجم الدین خالد دو پسر داشت خواجہ احمد و خواجہ حسین از ین حال ایشان معلوم نشد خواجہ خالد در ۷۹۶ھ ہجری وفات یافت +

سید کمال الدین حسن احمد پسر دوم خواجہ نجم الدین خالد است (داو را بقول بعضے برادر خواجہ سید نجم الدین خوانده اند کہ خواجہ سید نجم الدین او را بفرزندی ہم قبول کرده بود دو سال وفاتش

سنہ ۸۹۶ ھ ہجری وقت رسی است ۔ و شہاب الدین فرزند خواجہ سید کمال الدین است از
نسل متورع بود و از دست پیکر پرستان اذیت ہا برداشت و در سنہ ۹۱۱ ھ فوت شد و او الپسرے
بود سید تاج الدین بایزید بزرگ دانشمند بزرگ و عالم متبحر بود کہ اکتساب علوم دینیہ کرد
دران زمانے کہ از چیرہ دستے پیکر پرستان بنائے اسلام در دار الخیر اجمیر قطع گردیدہ بود
بالآخر وقتیکہ سلطان خلیج رونق اسلام تازہ کرد سید تاج الدین را بہ درس و تلقین جامع
اسلام در اجمیر مامور فرمود چنانکہ در گلزار ابرار و اخبار الاخیار وغیرہ بشرح و بسط مندرج
است در سنہ ۹۸۰ ھ ازین سرائے پنجروزہ رحلت فرمود ۔ زوجہ او دختر مفتی محمود
دہلوی شیخ الہند بود +

......سید نور الدین طاہر پسر ارجمند شیخ تاج الدین است زوجہ او دختر پاک حضرت
خواجہ مخدوم حسین ناگوری بود چنانکہ از اخبار الاخیار و مونس الارواح مبرہن است او تا مدت
دراز بسجادہ مشیخت و ارشاد متمکن داشت و در سنہ ۹۰۵ ہجری جان بحق تسلیم کرد +
سید رفیع الدین بایزید خرد پور ارجمند نور الدین طاہر است صاحب علم و عمل و
خوارق و کرامات بود ۔ سالہا در روضہ حضرت خواجہ معین الاولیا جد بزرگوار خویش ورس
گفت و بیشتر گمراہان بادیہ ضلالت را راہ راست نمود ۔ زوجہ او از خاندان خواجہ حمید الدین
صوفی السوانی است در باب احوال آن برگزیدہ آفاق نسخہ گلزار ابرار شاہد است بسال
وفات نہصد و بست و دو ہجری قدسی +
سید معین الدین ثالث فرزند جگر پیوند سید رفیع الدین بایزید خورد وقتیکہ در اجمیر
ظلم و تعدی راجگان ہنود از حد گذشت ۔ او خورد سال بود ۔ خادمان جان نثار او را
ازینجا در ناگور رسانیدند کہ وطن اجداد بزرگش بود ۔ ہمونجا اقامت ورزید و از خانوادہ
بزرگ خواجہ حمید الدین صوفی سوانی جفت عفیفہ یافت و ہمونجا در سال نہصد و چہل
رخت رحلت بربست ۔ و در جوار مرقد حضرت خواجہ حمید الدین صوفی سوانی مدفن یافت و

و ادر ا ایشه پسران خواجه حسن و خواجه حسین و خواجه ابو الخیر بود +

خواجه حسن - مجذوب بود و دو دختر داشت یکی بی بی سلطان خاتون که به سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد - و دوم ملکه جهان که به عقد نکاح سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر در آمد +

دیوان خواجه حسین متاهل نگشت +

خواجه ابو الخیر - دوازده پسر داشت پنج پیش از زمان آگهی در حیات پدر فوت شدند و هفت باقی ماندند - سید ولی محمد - سید علم الدین - سید شاه محمد - سید معین الدین - سید شهاب الدین - سید محمود - سید مودود - سال وفاتش سنه ۹۲۹ هجری است +

سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر از بطن زوجه خود سلطان خاتون یک پسر داشت و یک دختر +

سید عبد الستار بن دیوان ولی محمد مجذوب بود و ذکر فضایل او در مدائن معین مذکور است گروه سوندها شاهی با و منسوب بود و سید ولی محمد را دو زن دیگر بودند که از بطن او دو پسر شدند و به طفلی وفات یافتند +

بی بی جهنجی دختر سید ولی محمد بن ابو الخیر با سید بایزید بن سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد +

سید شاه محمد پسر سوم خواجه ابو الخیر بن معین الدین ثالث زوجه شرعیه او ملکه جهان بنت خواجه حسن بود - از وی سه پسران بوجود آمدند - اول سید ابراهیم - دوم عبد الصمد سوم سید بایزید - از سید عبد الصمد اولاد نشد - آنانکه زنده نماندند - از سید ابراهیم دو پسر بوجود آمدند اول سید غیاث الدین که لاولد رفت دوم سید محمد طاهر که بسمت آرکاټ رفته سکونت همانجا کرد - اولاد و احفاد او تا الآن همانجا باقی است و به اولاد سید محمد طاهر چشتی مشهور است و سید بایزید را دو زوجه بوده یکی بی بی جهنجی بنت سید ولی محمد - زن دیگر غیر کفو بود

اما از بطن بی بی جهنی یک دختر مسمات بی بی راستی بود که او را راج بی بی هم میگفتند - و از دختر عمیه سید فخرالدین عرف سید ہزاری بود - و دختران سید بایزید که از زن خاندان سیدان نارنول بودند - اول بی بی نصرت که از خواجه نعمت الله متولی منسوب گردید - دوم عزت بی بی که عجوزه فوت شد +

سید محمد - و سید مودود - پسران خواجه ابوالخیر مجردانه زندگی کردند و لاولد درگذشتند

شهاب الدین - پسر سید خواجه ابوالخیر دو پسر داشت - اول سید محی الدین - دوم عاشق محمد عرف سید اچها - از محی الدین یک پسر شد - سید فخرالدین عرف سید ہزاری و دو دختر بودند - اول جان بی بی که از سید شمس الدین منکوحه شد - دوم فاطمه که از سید عبدالنبی بن سید ابوالبرکات منسوب بود - و از سید فخرالدین عرف سید ہزاری دو دختر شدند - اول بزرگ نسا که از مفرح الدین بن دیوان فخرالدین منکوحه شد - دوم بی بی فرزانه که از سید مصلح الدین بن دیوان فخرالدین منسوب گشت - و از سید عاشق محمد پسر دوم سید شهاب الدین یک پسر شد سید نیقصو و شش دختران شدند - یکی بی بی حفیظه که در عقد نکاح سید شرف الدین بن سید نظام ..... در آمده حال دیگر دختران ظاهر نشد و از سید نیقصو بن سید عاشق محمد عرف سید اچها یک پسر شد سید غلام حسین که پیش از تاہل به سفر رفت و باز نه آمد +

سید خواجه علم الدین پسر سید خواجه ابوالخیر ہم گرامی زوجه عفیفه و زحسب النسا از اولاد صحیح خواجه حمید الدین سلطان التارکین ناگوری بود - و از وے سه پسر بوجود آمد اول سید علاء الدین - و دوم سید حسام الدین - سوم سید ابوالفتح +

بدانکه از سید علاء الدین سه پسران و سه دختران اولاد شد پسر اول - سید محمد - سجاده نشین بود و او را دو اہلیه بودند یکے از خاندان پاک سلطان التارکین منکوحه شد - زن دوم مسماة ملیح النساء از کفو غیر بود یعنے بنت شیخ بهنیا ساکن قصبه ... از بطن او

وازبطن او یک دختر متولد شد - خیرالنساء نام که با شیخ عبدالرزاق نبیره سلطان التارکین م...

چهار پسران شدند اول فخرالدین که بعد وفات سید محمد سجاده نشین بود۔ امّا بجهت ملال که شاه عالم بهادر شاه بن اورنگ زیب را با او بود از منصب سجادگی معزول شد۔ و سید سراج الدین بن سید ابوالفتح بجایش او متمکن گردید۔ تاالان منصب سجادگی در اولاد او برقرار است۔ سید فخرالدین بن سید محمد سه زن داشت اول بی بی حبینی بنت نواب فیض اللہ خان از اولاد مخدوم سید جلال بخاری۔ امّا از وی اولاد نشد۔ دوم بی بی عزیز بانو که از بطن او دو پسر شدند اول سید مفرح الدین دوم سید مصلح الدین۔ زن سوم از غیر کفو بود از وی یک پسر شد سید نجم الدین +

سید سیف اللہ پسر دوم سید محمد بعض نام او شریعت اللہ هم نوشته اند۔ زن او بی بی صالح بنت مقرب خان۔ از وی اولاد نشد۔ بالآخر سیف اللہ زن دیگر کرد۔ او از کفو غیر بود۔ از وی یک پسر شد۔ سید حبیب اللہ۔ و سید حبیب اللہ دو زن داشت۔ یک که غیر کفو بود از بطن او دو دختر تولد شدند۔ یکے پیش از زمان آگہی بمیرد۔ و دوم در عقد نکاح سید حمزہ بن عظیم الدین بن عظمت اللہ بن حسام الدین بن علم الدین درآمد۔ و زن دوم سید حبیب اللہ بی بی رضائی نام داشت از بطن او یک پسر شد سید فیض اللہ۔ و زوجہ شرعیہ بدیع النساء نام داشت +

سید عماد الدین پسر سوم سید محمد نام زوجہ او وجیہہ النساء بنت شیخ نظام گوری نبیرہ سلطان التارکین است از بطن او بسیار اولاد شد۔ امّا در سن حیات نماند پایان کار از زن غیر کفو یک پسر شد که غلام حسینی نام داشت۔ و با دختر سید نجم الدین بن سید فخرالدین بن سید محمد بن علاءالدین بن علم الدین کدخدا شد مبیش ازین احوال او معلوم نیست +

سید عماد الدین پسر چہارم سید محمد زنی از شیخ زادگان کرانہ۔ در عقد نکاح آوردہ بود۔ امّا لاولد رفت +

مفرح الدین بن سید فخرالدین بن سید محمدؒ زوجه او بی بی بزرگ النساء بنت فخرالدین
عرف سید بہاری بود۔ از وے دو پسر شدند حمید الدین و مجید الدین۔ و زوجہ
دیگر بی بی عائشه ہم سید مفرح الدین بود۔ اما ازو اولاد نشد +

سید حمید الدین از بی بی صاحب جمال بنت سید مصلح الدین بن سید فخرالدین یک
پسر شد کہ سید نعمن نام داشت و زوجہ او مسماۃ بی بی زینا از اولاد قاضی حمید الدین
ناگوری بود +

سید مجید الدین بن مفرح الدین از بطن مسماۃ سعادت بانو بنت قاضی ابوالفتح ساکن
سانبھر یک پسر شد کہ سید علام محے الدین نام داشت۔ و او را ہفت دختران بودند
اول کفایت نساء کہ از سید نجیب اللہ نبیرہ سید حسام الدین بن علم الدین منکوحہ
شد۔ اما ازو اولاد نشد۔ دوم نور النساء کہ از سید وارث علی بن سید صدر الدین
بن سید زین العابدین بن دیوان سید علاء الدین منکوحہ شد۔ سوم رشیدہ بانو
کہ از امین الدین نبیرہ سید حسام الدین بن سید علم الدین منکوحہ گشت چہارم صاحب
دولت کہ در عقد نکاح سید بولن بن سید وارث محمد بن شرف محمدؒ بود۔ پنجم عزت بی بی کہ
از شیخ غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ شد۔ ششم زیب النساء
کہ از شیخ رضا محمد بن محمد تقی نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ بود و او یک دختر داشت
نام بی بی الفت و در عقد نکاح سید تاج الدین بن وارث علی در آمدہ۔ اما از مے اولاد نشد
ذکر دختر ہفتم سید محے الدین در مدائن معین نوشتہ شاید کہ در کم سنی فوت شدہ باشد +

سید مصلح الدین بن سید فخرالدین زوجہ او بی بی فرزانہ بنت سید فخرالدین عرف
سید بہاری بود از وے یک پسر و یک دختر شد سید خرم نام کہ لاولد رفت و نام دختر
بی بی صاحب جمال بود کہ از سید حمید الدین بن سید مفرح الدین منکوحہ شد +

سید نجم الدین بن سید فخرالدین بن سید محمدؒ زوجہ خود از دہلی آوردہ بود۔ از و

یک پسر شد و یک دختر کمال دولت. نام پسر غلام محی الدین. تا حال اولاد و تاهل او معلوم
نشد و مسماة کمال دولت بسید غلام حسینی بن سید عماد الدین بن دیوان سید محمد
منکوحه شده بود ٭

سید زین العابدین پسر دوم دیوان علاء الدین زوجه او بی بی رحمت بنت سید حسام الدین
بن دیوان علم الدین بود. ازوی یک پسر شد سید صدر الدین و یک دختر بود سعادت بانو
که از شیخ عبد القوی نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شده و سید صدر الدین
را زوجه شد عفیفه بی بی ماه بانو بنت دیوان سید سراج الدین بود. ازوی یک دختر
داشت نفیسة النساء که در شیرخوارگی فوت شد. زن دیگر سید صدر الدین مسماة
گلاب بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ کمال الدین نبیره سلطان التارکین
بود. ازوی سه پسران شدند. اول سید عبد الاعلی دوم سید همت علی سوم سید وارث علی
مخفی مباد که در آخر سید صدر الدین معه پسر خورد مسمی عبد الاعلی بدیار شرقی رفته
وفات یافت و پسر او سید عبد الاعلی بدهلی آمده و زنی در نکاح خود آورده همونجا
سکونت اختیار کرد ٭

سید همت علی پسر دوم سید زین العابدین از بطن بی بی سیف النساء بنت
سید حمید الدین بن سید مصلح الدین یک پسر بود سید علمن و یک دختر بود مسماة [illegible] النسا
که از سید وحید الدین بن امین الدین منکوحه شده و سید علمن را سید ناصر علی
بن سید وارث علی بمقام شهر بوندی شهید کرده و سید علمن را یک پسر بود مسماة [illegible] علی
که او لاولد برفت .....٭

سید وارث علی بن سید زین العابدین از زوجه خود عمدة النساء بنت سید [illegible] الدین
بن سید مفرح الدین بن فخر الدین بن دیوان علاء الدین شمس یک پسر و سه دختر موجود آمد
دختر اول ثمر النساء که از امین الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری منکوحه بود. دختر

دوم لطیف النساء که از شیخ محمد علی بن غلام محمد بن عزیز محمد نبیرهٔ سلطان التارکین منکوحه گردید. دختر سوم سراج النساء که در عقد نکاح سید علی بن سید همت علی بن سید صدر الدین بن سید زین العابدین درآمده بود +

سید ناصر علی بن سید وارث علی از جمعیت بی بی بنت شیخ نور الدین منکوح بود امّا لاولد رفت +

سید تاج الدین پسر دوم سید وارث علی زوجه او زلف النساء بنت شیخ رضا محمد نبیرهٔ سلطان التارکین او هم لاولد رفت +

سید عابد علی پسر سوم سید وارث علی در زمان طفلی فوت شد +

سید عزیز الدین پسر چهارم سید وارث علی زوجه او مسماة رفیع النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرهٔ خواجه سلطان التارکین بود. امّا از بطن او اولاد نشد. مگر سه پسران از بطن کنیز بوجود آمدند اول رمضان علی دوم فدا حسین. سوم امراؤ علی +

سید اشرف علی پسر پنجم سید وارث علی زوجه او امانت النساء بنت سید ثناء علی ساکن مادهوپوره بود لاولد رفت +

سید لطف علی پسر ششم سید وارث علی زوجه او امیر النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرهٔ سلطان التارکین بود. از وے سه پسران و دو دختران تولد شدند. دختر اول نذر النساء. دختر دوم نجم النساء که یکے بعد دیگرے بسلسلهٔ زوجیت شیخ مهر علی بن محمد علی بن غلام محمد نبیرهٔ سلطان التارکین پیوست. و ازین هر دو اولاد نماند +

سید رستم علی پسر اول سید لطف علی زوجه او فهم النساء بنت شیخ الٰهی بخش بن شیخ شریف الله ساکن قصبه جهونجهنون بود از وے دو پسران موجود اند و کدخدائی ایشان در قصبه جهونجهنون شده است +

سید نجم الدین - پسر دوم سید لطف علی نام زوجہ او فہم النساء بنت شیخ شہاب الدین ساکن قصبہ جھنجھنون ہست - از وے یک پسر و ہفت دختران تولد شدند نام پسر ریاض الدین احمد و نام دختر ظہور النساء کہ ظہور النساء کہ در عقد نکاح شیخ نور احمد بن شیخ نجم الدین مولف کتاب مناقب الحبیب در آمد و دختر دوم مسماۃ عظیم النساء بہ شیخ مولا بخش بن شیخ الٰہی بخش منکوحہ شد +

سید غلام حسین پسر سوم سید لطف علی زوجہ او مسماۃ بختاور بانو بنت شیخ غلام رسول است از وے یک دختر شد قمر النساء نام کہ در عقد مناکحت شیخ اصغر علی بن شیخ سلطان بخش در آمد و غلام حسین زن دیگر از شہر بلندشہر آوردہ بود نام او مسماۃ بھوری از قوم سقہ از بطنش دو پسر دارد - اما مسماۃ بھوری بمرتبہ ثانی در نکاح غلام حسین آمدہ باشد زیرا کہ مسماۃ بھوری پیش ازین شوہر دیگر داشت و حال او معلوم نیست کہ مُرد یا در عہد حیات است الحمد اللہ کہ احوال اولاد حضرت زین العابدین بالاختتام رسید +

سید فضل علی - پسر دیوان سید علاء الدین بن سید علم الدین زوجہ او حنیفہ بانو از دودمان سلطان التارکین است از وے اولاد نشد - و در صغر سن ہمراہ برادر خود سید زین العابدین بجانب ہمراہیان افتادہ گزشتہ - دیگر احوال شان از کتب شجرہ انساب واضح نشد - واللہ اعلم بالصواب +

سید حسام الدین پسر دوم سید علم الدین بن خواجہ ابو الخیر رحمۃ اللہ علیہم - چہار پسر و یک دختر داشت - نام ایشان سید احمد - سید ضیاء الدین - سید جلال الدین - سید عظمت اللہ در طفلی فوت شد - و مسماۃ رحمت بانو +

سید احمد پسر اول سید حسام الدین زوجہ او حنیفہ او سلطان بی بی بنت شیخ شاہ محمد نبیرہ حضرت سلطان التارکین است - از وے چہار پسران و دو دختران شدند دختر اول خورسندہ بانو کہ از سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحہ شدند و دختر دوم شریفہ بانو کہ از سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح منکوحہ شد +

سید محمود پسر اول سید احمد بن حسام الدین - سید محمود معروف بہ چشتی خان بود و او در عہد بادشاہی

منصب عالی داشت زوجه او بی بی نصرت بنت سید عظمت الله بن سید حسام الدین بود
اما اولاد نداشت ٭

سید [جمیل] پسر دوم سید [illegible] بن حسام الدین زوجه او بی بی شمس النساء بود بنت سید جلال الدین
بن سید حسام الدین از وی دو پسران و دو دختران بوجود آمدند دختر اول نور النساء که به شیخ
عبد القوی نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شد و دختر دوم را نام ننوشت شاید که در
صغر سن وفات یافت ٭

سید [جمیل] الدین بن سید احمد در زمان طفلی فوت شد ٭

سید امین الدین پسر دوم سید احمد را زوجه بود رشید بانو بنت سید مجید الدین بن [منور] الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن سید علاء الدین سه دختران و دو پسران بوجود آمدند دختر اول
ساجده بانو که از سید [ربیع] الدین بن سید حمید الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح
منکوحه شد دختر دوم [فضیلت] النساء عرف بی بی [پهوندا] که در عقد مناکحت سید میران جی
عرف امام [بخش] بن سید عزت الله در آمده و سیده از وی یک پسر شد سید قمر علی دختر سوم حمیده بانو
در عقد نکاح شیخ امین الدین سهروردی ناگوری نبیره قاضی حمید الدین در آمد ٭

سید قوام الدین پسر اول سید امین الدین او را از بطن بی بی نجابت بنت قاضی سید حسن محمد
بن سید [اسد] الله بن سید ابو الفتح دو پسر شدند اول قاسم علی دوم سید راحت علی ـ اما
قاسم علی را اولاد نشد ٭

سید راحت علی پسر دوم سید قوام الدین از زن کفو خود دو پسر داشت سید [illegible] و
سید امام علی ٭

سید حمید الدین پسر دوم سید امین الدین زوجه او حمیده بانو بنت سید همت علی بود
اما حال اولاد او تحقیق نشد والله اعلم بالصواب ٭

[illegible] خاندان صاحب [illegible] ترک شد ۱۲

سید عبدالاحد۔ پسر سوم احمد بن سید حسام الدین۔ زوجہ عزت النساء از وے سہ پسران بوجود آمدند۔ خیر اللہ و نجیب اللہ و عظیم اللہ و زوجہ سید عبدالاحد عزۃ النساء من الام از آل و اولاد دیوان سید علاء الدین بود و من الاب از نسل خواجہ سلطان التارکین ناگوری بود +
سید عظیم اللہ را از بطن کنیز یک پسر بود۔ سید حمزہ و حال توالد و تاہل سید خیر اللہ و نجیب اللہ معلوم نشد +
سید نجم الدین چلکش پسر چہارم سید احمد حال او معلوم نشد۔ چنان شہرت دارد کہ بہ سفر ہندوستان رفتہ بود و باز نہ آمد۔ و قبر او بہ دہلی در جوار آستانہ عالیہ خواجہ نظام الدین نظام اولیا است +
سید ضیاء الدین پسر دوم سید حسام الدین بن سید علم الدین بن سید ابوالخیر او را از بطن زوجہ خود کہ از نسل سادات نواح پشاور بود دو پسر و یک دختر بہ وجود آمد۔ پسر اول را نام نوشتند عرف سید پشاوری نوشتہ است۔ او را از بطن زن غیر کفو یک پسر شد شیر علی نام داشت و لاولد فوت شد پسر دوم سید ضیاء الدین۔ سید حمید الدین بود کہ زوجہ او دختر سید حسن بنت سید نعمت اللہ بودہ است۔ اما از وہم اولاد نشد۔ و نیز حال دودمان زوجہ او بتحقیق نہ رسید +
سید جلال الدین پسر سوم سید حسام الدین بن سید علم الدین زوجہ او از نواح افغانستان بود از وے یک دختر بود بسیص النساء و پسران سید شہاب الدین و سید جمال الدین و سید غلام محمد اما ذکر سید غلام محمد ننوشتند در زمان صغر سن وفات یافتہ باشد +
سید شہاب الدین بن سید جلال الدین او را از زوجہ خود کہ بنت سید شمس الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود و بخت دولت نام داشت یک پسر شد سید نصیر الدین و او را از زوجہ خود جمعیت النساء نام کہ بنت سید تاج الدین بن نظر محمد بن نجم الدین بن دیوان شاہ بود و یک پسر شد۔ سید عزیز الدین و از وے اولاد باقی نماند +

سید جمال الدین بن سید جلال الدین او را دخترے بود لطیفه بانو که در عقد نکاح سید ضیاء الله بن
هدایت الله بن عطاء الله بن سید ابو الفتح در آمد +

تمام شد ذکر اولاد سید حسام الدین بن علم الدین

سید ابو الفتح سوم خواجه سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر زوجه او عصمت النساء بنت شیخ
شهاب الدین نبیره حضرت خواجه ابراهیم ادهم بلخی در سنه ۱۰۸۵ھ وفات یافت و چهار پسر گذاشت +

سید سراج الدین پسر اول سید ابو الفتح سجاده نشین بود زوجه شعر عیه او بی بی رحیمه بود از وے
سه پسران و دو دختر بوجود آمدند. پسر اول سید منیر الدین. پسر دوم سید ظهیر الدین سوم
سید سعد الدین و دختر اول ماه بانو که از سید صدر الدین بن زین العابدین منکوحه شد و دختر دوم
صاحب دولت که از سید خضر محمد بن سید نظام الدین بن سید دیوان شاه منکوحه بود سال
وفات سنه ۱۱۳۲ھ +

سعید الدین بن دیوان سراج الدین در زمان طفلی فوت شد +

سید ظهیر الدین بن دیوان سراج الدین زوجه او صاحب النساء بنت سید سمیع الله بن
عطاء الله بن سید ابو الفتح بود. از وے دو پسر و یک دختر بوجود آمده در زمان طفلی وفات یافتند
و او لاولد رفت +

دیوان سید منیر الدین بن دیوان سید سراج الدین زوجه او بی بی صاحب بنت سید شرف الدین
بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود. از وے سه پسران و دو
دختران شدند. دختر اول فخر النساء از سید عزت الله بن اسد الله بن ابو الفتح منکوحه شده
و دختر دوم سیف النساء از سید محسن بن سید خضر محمد بن نظام الدین منکوحه شده
در سال یکهزار و یکصد و پنجاه و هشت هجری سنه ۱۱۵۸ وفات یافت +

سید نصر الدین بن دیوان سید منیر الدین در صغر سن بمرض چیچک فوت شد +

سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجهٔ او سعیده بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیرهٔ سلطان التارکین بود ازوے یک پسر و یک دختر بوجود آمد پسر شیرخوار بعارضه درد پهلو فوت شد و دختر بسالت النساء نام در عقد سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین درآمد +

دیوان سید امام الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجهٔ او عفیفه بی بی زینت النساء بنت سید قمر الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود که ازوے پنج پسران و دو دختران بوجود آمدند. دختر اول بی بی عصمت که در حالت صغر فوت شد. دختر دوم بی بی ولی النساء که به سید رفیع الدین بن غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد. امّا از پسران وے سه پسر سید اکبر علی و سید رضی الدین و سید کلن در عالم طفلی فوت شدند سال وفاتش ۱۱۸۹ھ است +

سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین زوجهٔ او بی بی بسالت النساء بنت سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین بود ازوے یک پسر شد سید ارشاد علی عرف سید نتھن. و دو دختران شدند امیر النساء و وجیه النساء +

سید ارشاد علی عرف میر نتھن بن سید حیدر علی زوجهٔ او بی بی عصمت بنت سید عصمت الله جی عرف امام بخش بود. ازوے یک پسر تولد شد سید اشرف علی امّا دختر سلے و لا دہم شد و سه دختران بودند بی بی بدرن. بی بی مینا. بی بی چھبدو. بی بی مینا در عقد نکاح سید مظہر عرف میاں مینڈو بن سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین درآمد و لا ولد رفت و مسماة بی بی بدرن زوجهٔ منکوحهٔ سید نظر علی بن سید نوازش علی بن سید شاه علی بن سید سیح الله بن سید حفیظ الله بن سید ہدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود و بی بی چھبدو زوجهٔ سید امام علی بن سید محتشم علی سجاده نشین بود +

سید اشرف علی بن سید ارشاد علی معروف میر نتھن زوجهٔ او بی بی چھوٹی بنت دیوان محتشم علی

سجادہ نشین بود۔ امّا از وے اولاد نشد و لا ولد رفت +

سید اصغر علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود زوجہ او دختر سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و نام آن بی بی خجستہ بانو. از وے دو پسران و یک دختر شدند۔ سید ذو الفقار علی۔ و سید محتشم علی و نام دختر ہدایت النساء و زوج شرعی بی بی ہدایت النساء سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ در سنہ ۱۲۱۱ھ از این جہان فانی رخت رحلت بر بست +

سید ذو الفقار علی بن دیوان اصغر علی سجادہ نشین بود۔ زوجہ او بی بی امیر النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے پسر نشد امّا دو دختران شدند۔ مؤمن بی بی و سکینہ بی بی۔ زوج شرعی مؤمن بی بی سید مہدی علی سجادہ نشین بود۔ و زوج شرعی بی بی سکینہ سید نصیر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود +

دیوان سید محتشم علی بن دیوان سید اصغر علی۔ زوجہ او بی بی وجیہ النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید اصغر علی بود۔ دو پسر سید مہدی علی و سید امام علی و سہ دختر بوجود آمدند بی بی عمدہ بی بی زینب بی بی چھوٹی زوج شرعی بی بی عمدہ سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح و شوہر بی بی زینب قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ و شوہر بی بی چھوٹی سید اشرف علی بن سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین بود در سال وفات سنہ ۱۲۳۳ھ

سید مہدی علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین و صاحب عزم و احتشام بود۔ زوجہ او بی بی مؤمن بنت دیوان سید ذو الفقار علی بود امّا از وے اولاد نشد و از زن دیگر کہ داشت اولاد شد۔ دو پسر و چہار دختران بوجود آمدند نام پسران سید ہادی علی و سید اسد علی و

و در سنه یکهزار و دو صد پنجاه و پنج فوت شد +

سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه اول بی بی حمیده بنت سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن سید دیوان امام الدین سجاده نشین بود از وے یک پسر سید سراج الدین زوجه دوم بی بی ولی النساء از دودمان پاک و ہمے بنت شیخ شکر اللہ نبیر خواجہ ادھم بلخی بود از وے چهار پسران و چهار دختران بوجود آمد نام پسران قاضی سید منیر الدین سید شفیع حسین و سید اصغر علی و پسر چهارم شش ماہه فوت شد. نام دختران جواہر النساء سید فدا حسین بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود و شوہر مزاج النساء سید قدرت علی بن سید ... الدین بن سید قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح در صدر حیات است. دختر سوم امام النساء را زوج نبود و در آغاز عمر وفات یافت. و دیوان موصوف در سنه ۱۲۵۶ھ ازین دار فانی رحلت فرمود +

سید سراج الدین بن سید امام علی دیوان و صاحب سجاده بود زوجه اول مسماة لاڈلی بی بی بنت قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ عرف علم بخش بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد زوجه دوم بی بی خیر النساء بنت شیخ عنایت اللہ بن شیخ شکر اللہ ادہمی فاروقیست از وے یک پسر بوجود بوجود آمد. دیوان سید غیاث الدین علیخان چشتی سجزی اجمیری که الحال سجاده نشین و صاحب مقام حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا است طال اللہ عمرہ زوجه او بی بی رئیس النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی سجاده نشین تا الآن از وے اولاد نشد حسبما کش فرزندش به بخشایکه نام و نشان اولاد و احفاد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا برقرار و بر جا قائم بماند. اما از دیوان سید سراج الدین از بطن زنان دیگر اولاد ہم است. یک پسر سید نظام الدین و دو دختر جهانگیرن و جیون بی بی که فرزندان سید

شفیع حسین عم حقیقی ایشان در عقد منا کحت آمده اند ۔ از سید نظام الدین اولاد است
پسر رشید الدین نام دارد و یک دختر کہ بشارت النساء نام اوست سال وفات ۱۲۸۲ھ +
قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی زوجہ او نبی بی بی بنت سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح از وے دو پسر و
پنج دختران بوجود آمد ۔ سید امام الدین و سید فیض الدین ۔ ثمرہ النساء در زمان صغر سنی
بمرد و دختر دوم شیر خوارہ بمرد ۔ دختر سوم منیر النساء در عقد نکاح سید رضا حسین بن سید
فدا حسین بن سید نواز ش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید
ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح در آمدہ بود اما از بطن وے اولاد نشد و در عمر
نوجوانی برحمت حق پیوست ۔ دختر چہارم صغیر النساء زوجہ شرعی سید شرف الدین بن سید
قدرت علی بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است از وے یک پسر و یک دختر
دختر شدہ بود ۔ اما در طفلی وفات یافتند خدائے عزوجل بہ طفیل حبیب پاک رسول اکرم
صلے اللہ علیہ وسلم فرزند رشید بعمر دراز و اقبال و سعادت آثار نصیب فرماید آمین
رئیس النساء دختر پنجم زوجہ پاک شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین علیحان سجادہ نشین
است حق سبحانہ تعالے اولاد دہد و در حفظ و حمایت دارد قاضی سید منیر الدین را زوجہ دیگر
ہم بود ۔ علیم النساء بنت سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین
بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد و او در زمان صغر پیش از زمان
آگہی وفات یافت ۔ زن سوم از قوم مرہٹہ است کہ بشرف اسلام مشرف گشتہ بزوجیت قاضی
سید منیر الدین در آمد ۔ از بطن او دو پسر و دو دختر شدند ۔ پسر سید شہاب الدین و سید ضیاء الدین
نام دختران سکینہ بی بی و اللہ رکھی ۔ سکینہ بی بی بہ سید اولاد حسین بن سید شفیع حسین
بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی منکوح شد و اللہ رکھی بہ سید رشید الدین بن سید
نظام الدین بن دیوان سراج الدین منسوب است سال وفات ۱۳۰۵ھ +

سید فضل الدین پسر قاضی سید منیر الدین حیف که بهار گلشن شباب هم ندید وداع حسرت بر جان والدین نهاده در صغر سن برحمت حق پیوست +

قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین جامع اوراق معین الاولیاء است و بمنصب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنری بمشاهره چهار صد روپیه مامور است زوجه شرعیه او بی بی گهسیٹی بنت سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است هنوز اولاد ندارد حق سبحانه تعالی بتصدق رسول و اهلبیت رسالت و حضرات صوفیه و طریقت اولادش بدهد و بسیار مزدوا و از بلای بحوادث روزگار مصئون و محفوظ دارد آمین بحق رسوله و آله و اصحابه اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین +

سید شفیع حسین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی زوجه شرعیه او بی بی چهوٹی بنت سید فتح علی بن سید غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح بود از بطن او یک پسر شد شمیر خوار بمرد و مادرش هم بتپ دق همدران زمان وفات یافت و ایشان را از زن دیگر اولاد هست سید امداد حسین و سید الطاف حسین و سید اولاد حسین و سید صفدر حسین و سید اکبر حسین و سید افتخار حسین +

سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه او نصیب النسا بنت سید بدر الدین بن قطب الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود از وی یک پسر شد سید حیدر علی اما در زمان طفولیت فوت شد و مادرش هم از جهان فانی بنیاد فنا شتافت حال سید اصغر علی زن دیگر دارد و هم اولاد نیست الحمد لله که......

تمام شد ذکر اولاد سید سراج الدین بن سید ابو الفتح

سید شمس الدین پسر دوم سید ابو الفتح که پسر سوم خواجه سید علم الدین است زوجه او خورشید بانو بنت سید احمد بن سید حسام الدین بن سید علم الدین از وی سه پسران و سه دختران بودند سید قمر الدین سید نجم الدین سید مجد الدین سه دختران لطیفه بانو و

ضیاء النساء که در زمان صغر فوت شدند دختر سوم حفیظه بانو از سید هدایت الله بن سید عطاء الله
بن سید ابوالفتح منکوحه سید +

سید قمر الدین بن سید شمس الدین زوجه او بی بی خیر النساء بنت سید عطاء الله بن سید ابوالفتح
بود دو پسر و سه دختر داشت نام پسران بدر الدین و سعد الدین نام اول رفیع النساء دوم سیف النساء
که جمله بزمان خوردی فوت شدند سوم زینت النساء که از سید امام الدین بن دیوان منیر الدین
بن دیوان سراج الدین بن سید ابوالفتح منکوحه شد و هر دو پسران بدر الدین و سعد الدین در
طفولیت فوت شدند +

سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح زوجه او زیب النساء بنت سید عطاء الله
بن سید ابوالفتح بود. چهار پسر و دو دختر داشت نام پسران سید غیاث الدین. سید
عظیم الدین. سید نظام الدین. سید قوام الدین نام دختران جمیل النساء و عزیز النساء
هر دو در حال غیر آگهی و صغر وفات یافتند +

سید غیاث الدین بن سید نجم الدین زوجه او سیف النساء بنت سید محمد بن سید احمد بود از وی
دو پسران شدند و یک دختر شد نام پسران سید رفیع الدین و سید قوی الدین. اما سید قوی الدین
و یک دختر که نام معلوم نیست در طفلی فوت شد +

سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن ابوالفتح زوجه او ملی النساء
بنت دیوان سید امام الدین سجاده نشین بود از وی یک پسر سید مظهر علی عرف میر مدینه که بسفر
رفته بود و خبر اش باز نه آمد مفقود الخبر است +

سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح زوجه اول بی بی
شائسته بانو بنت سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابوالفتح از بطن او یک پسر
شده بود اما در طفلی فوت شد و مادرش هم بعارضه تپ دق وفات یافت زوجه دوم بی بی
رحمت النساء بنت حافظ شهاب الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری بود از وی دو پسر شدند

سید قطب الدین و فرید الدین +

سید قطب الدین بن سید عظیم الدین زوجۂ او بی بی فہمیدہ بنت سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح از بطن او سید بدر الدین و سید نصیر الدین دو پسر بودند۔ دختر نبود +

سید نصیر الدین بن سید قطب الدین زوجۂ او بی بی سکینہ بنت دیوان سید ذوالفقار علی بن دیوان سید اصغر علی، اما لاولد رفت +

سید بدر الدین بن سید قطب الدین زوجۂ عظیم النساء بنت سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود۔ از وے یک پسر شد سید قدرت علی و دو دختران علیم النساء، نصیب النساء و مسماۃ علیم النساء زوجۂ اول قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علیخان بود لیکن در عین شباب برحمت حق پیوست و مسماۃ نصیب النساء در عقد نکاح سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی در آمدہ بود +

سید قدرت علی بن سید بدر الدین زوجۂ او مزاج النساء بنت سید امام علی بن دیوان محتشم علی بود۔ از وے سہ پسران و سہ دختران بوجود آمدند، اما دو پسر و دو دختر بعالم صغر سن وفات یافتند۔ و یک پسر و یک دختر باقی ماند۔ پسر شرف الدین کہ زوجۂ او صغیر النساء بنت سید قاضی منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی است۔ و نام دختر بی بی گھیسی کہ در عقد مناکحت قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین است +

سید فخر الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح۔ زوجۂ او لطیف النساء بنت غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح بود از بطن او یک پسر بود و یک دختر، نام پسر سید محمد لطیف

که زوجهٔ او شرف النساء بنت سید فتح علی بن غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید
اسدالله بن ابوالفتح بود اما لا اولد فوت سید و یک دختر بود بی بی فرخنده او هم فوت شد و از
بطن او لا ولد شد +

سید مجید الدین پسر سوم سید شمس الدین بن سید ابوالفتح از زوجهٔ او که صحیح النسب بود یک
پسر شد سید بدیع الدین که به سفر رفته بود و مفقود الخبر است +

سید عطاء الله بن سید ابوالفتح بن سید حسام الدین از و چهار پسر شدند و دو دختر پسر
شدند و دو دختر پسر اول هدایت الله پسر دوم سمیع الله و پسر سوم و چهارم در طفلی فوت شدند
و نام دختران خیر النساء و زینت النساء زوج بی بی خیر النساء سید قمر الدین بن شمس الدین
بن ابوالفتح بود و شوهر زینب النساء عرف جهیو بی بی سید نجم الدین بن شمس الدین بن
ابوالفتح بود +

سید هدایت الله پسر سید عطاء الله بن سید ابوالفتح زوجه حفیظه بانو بنت سید
شمس الدین بن سید ابوالفتح بود سه پسر شدند و سه دختر دختر اول ظفر النساء که از سید
خلیل الله بن سید اسدالله بن سید ابوالفتح منکوحه شد و مهر النساء و لطیف النساء
در زمان خردی فوت شدند +

سید حفیظ الله بن هدایت الله بن عطاء الله زوجه او دانسته بانو بنت شیخ بزرگ
نبیره شاه حمزه و هرسوی بود از و یک پسر شد سید مسیح الله و یک دختر فهمید النساء که به سید
قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن ابوالفتح منکوحه شد +

سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید
ابوالفتح زوجه او هدایت النساء بنت دیوان سید صغر علی سجاده نشین بود از وی یک
پسر شد سید شاه علی و یک دختر شد فهمید النساء که به سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح منکوحه شد +

بن سید خواجه عطاءالدین ـ زوجهٔ او حفیظه بانو بنت سید اعظم

سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ زوجہ او بی بی کمن بنت سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح بود و یک پسر شد +

سید نوازش علی بن سید شاہ علی زوجہ او بی بی عمدہ بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ از وے دو پسر شدند و سہ دختر نام پسران سید نظر علی و سید فدا حسین و نام دختران عظیم النساء کہ زوجہ سید بدر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن سید ابوالفتح بود۔ دختر دوم چھوری بی بی کہ زوجہ سید حسین علی بن کرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود سوم دختر ہدایت النساء کہ ناکتخدا فوت شد +

سید نظر علی بن سید نوازش علی زوجہ او بی بی بدر النساء بنت سید ارشاد علی عرف سید چھن بن سید علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود۔ از و اولاد نشد لاولد رفت +

سید فدا حسین بن سید نوازش علی زوجہ او جواہر النساء بنت سید امام علی بن دیوان سید محتشم سجادہ نشین است از وے یک پسر و چند دختران شدند۔ اما پسر باقیست و دختران بزمان صغر وفات یافتند +

سید رضا حسین بن سید فدا حسین زوجہ او مسماۃ منیر النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ کہ بعالم جوانی ازین دار فانی در گذشت و سید رضا حسین را ہنوز زوجہ دیگر بہم نرسیدہ +

واضح باد کہ زمانیکہ سید مسیح اللہ بعد وفات زوجہ خود ترک اجمیر کردہ بہ دہلی رفت زوجہ دیگر خواست و از و سید کرم علی و سید فضل علی بوجود آمدند کہ اولاد ایشان در موضع چھاونی ضلع گوڑگانوہ موجود است +

سید ضیاء اللہ پسر دوم سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح زوجہ لطیفہ بانو

بنت سید جمال الدین بن جلال الدین بن حسام الدین بن خواجہ سید علم الدین بود و از وی یک دختر
نام پسر مکرم علی و نام دختر سنت نفیسہ بانو عرف بی بی لکھولا کہ زوجہ اول سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود +

سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ زوجہ او فہیم النساء عرف بی بی مدو بنت سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود و از وے یک
پسر بود سید حسین علی کہ بسفر رفت و مفقود الخبر شد و یک دختر بود صاحب النساء کہ بہ
شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد +

سید کلیم اللہ پسر سوم سید ہدایت اللہ در زمان صغر سنی فوت گردید +

سید اطیع اللہ پسر دوم سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او عفیفہ بانو بنت
قاضی محمد مقیم ناگوری بود از وی یک سید رزق اللہ پسر بود و یک پسر بزمان خردی فوت شدہ و نام
دختر بی بی صاحب النساء کہ بہ سید ظہیر الدین بن دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین منکوحہ
شد لیکن از وے اولاد نشد +

سید رزق اللہ بن سید طیع اللہ زوجہ او لطیفہ بانو بنت شیخ جمال الدین بن شیخ
نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین ناگوری بود و از وسہ دختران شدند۔ دختر اول
لطیفہ بانو عرف زمرد النساء بہ سید نظام الدین بن نجم الدین منکوح شد و لاولد رفت
و دختر دوم رحمت بی بی کہ بہ سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ
بن سید ابو الفتح منکوحہ شد۔ و دختر سوم زلفت بی بی کہ بہ سید عصمت اللہ عرف اکمل شب
منکوحہ شد و از سید رزق اللہ اولاد پسرے نبود +

تمام شد ذکر اولاد سید عطاء اللہ بن ابو الفتح

سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بن خواجہ علم الدین۔ زوجہ او خواجہ مبارک خاتون بنت شیخ
محمد فرید بن شیخ عبد المومن نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود از وے پنج پسر شدند

چهار دختر. نام پسران سید عصمت الله که بزمان طفلی فوت شد دوم سید محمد حسن سوم سید خلیل الله. چهارم سید عزت الله پنجم سید عبد الجلیل که در زمان طفولیت وفات یافت. نام دختران مهر النساء و نام سه دختران دیگر درین مقام نه نوشتند احتمال گمان است که در صغر سن وفات یافتند. اما شوهر بی بی مهر النساء شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیره خواجه سلطان اتالیقین بود +

سید حسن محمد بن سید اسد الله قاضی شهر اجمیر بزوجه اولش خدیجه بانو بنت سید نجم الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود. از وی یک پسر بوجود آمد و به عمر دو ماه فوت شد. زوجه دوم او مسماة محمدی خانم بنت مرزا گدا بیگ دهلوی بود. از وی یک دختر و دو پسر بوجود آمدند نام دختر نجابت بی بی که به سید قوام الدین بن امین الدین بن سید احمد منکوحه شد. نام پسران اول رضی الله حسن که در طفلی فوت شد. دوم سید حسن علی که او را از زوجه خود یک پسر مکرم علی و یک دختر شد که نام او بی بی عزت در به سید قاسم علی بن سید قوام الدین بن سید امین الدین سید محمد منکوحه شده بود. اما بی بی نجابت و مسمی مکرم علی هر دو لا ولد رفتند +

سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح. از زوجه او بی بی ظفر النساء بنت سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح یک پسر شد و چهار دختر. اما هر چهار دختر بزمان طفلی فوت شدند +

سید غلام معین الدین بن سید خلیل الله زوجه او بی بی رحمت بنت سید رزق الله بن سید سمیع الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود. از وی یک پسر شد سید فتح علی و چهار دختر کریم النساء و لطف النساء و فهیم النساء. شوهر کریم النساء سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود. دوم لطف النساء زوج او سید منیر الدین بن سید عظیم الدین بن سید

نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح بود۔ سوم فہیم النساء عرف مُدو بی بی شوہر او
سید مکرم علی بن سید ضیاء الله بن سید ہدایت الله بن سید عطاالله بن سید ابوالفتح
دختر چہارم بی بی فاخرہ عرف بی بی چھدّو قبل از شباب فوت شد و نوبت مناکحت نرسید +

سید فتح علی بن غلام معین الدین۔ زوجہ اول شریفہ بی بی عرف بی بی لکھوا بنت
سید ضیاء الدین بن سید ہدایت الله بن سید عطاالله بن سید ابوالفتح بود از وے یک
دختر شد شرف النساء شوہر او سید فخر الدین بن فریدالدین بن سید عظیم الدین بن سید
نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح۔ امّا سید فتح علی را زوجہ دوم بود بی بی
فضیلت النساء بنت شیخ لعل محمد نبیرہ خواجہ ادھم بلخی از وے دو پسر و دو دختر بوجود آمدند
نام پسران سید احسان علی و سید گوہر علی کہ ہر دو در زمان طفولیت درگذشتند۔ نام
دختران بی بی ننی و بی بی چھوٹی کہ بہ قاضی سید منیرالدین و سید شفیع حسین پسران
سید امام علی بن دیوان سید معتشم علی سجادہ نشین منکوحہ بودند +

مولف۔ سید خلیل الله بن سید اسدالله بن سید ابوالفتح را دو زوجہ دیگر بودند
زن اول مان بی بی سکنہ دہلی کہ از وے تنک پسر شد سید نجم الفتح و چہار دختران نورالنساء
و حرمت النساء و نام دو دختران بقیہ معلوم نیست۔ زن دوم نجیب الطرفین از نسل مغل بود
از وے دو پسران شدند و سید عبدالوہاب و سید میرزا مغل از ین احوال ایشان
معلوم نشد +

سید عزت الله بن سید اسدالله بن سید ابوالفتح زوجہ او فخرالنسا بنت دیوان سید
منیرالدین سجادہ نشین بود از وے دو پسر و سہ دختران بودند۔ اول دختر جمعیت النساء
کہ در زمان صغر فوت شد دوم شائستہ بانو کہ بہ سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن
سید شمس الدین بن سید ابوالفتح منکوح بود سوم خجستہ بانو زوجہ دیوان سید اصغر علی سجادہ
نشین۔ نام پسران سید نصرالله کہ در طفلی فوت شد +

سید عصمت اللہ عرف سید امام بخش بن سید عزت اللہ زوجہ اول بی بی زلفت بنت
رزق اللہ بن طمیچو اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابو الفتح از وے یک دختر شد بی بی
عصمت نام۔ و دوم او پھوندا بی بی بنت سید امین الدین بن سید محمد بن سید احمد
بن سید حسام الدین بن خواجہ علم الدین از بطن او یک پسر شد سید قمر علی +
سید قمر علی بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ۔ زوجہ زینت النساء بنت
دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین از بطن او یک دختر تولد شد لاڈلی بی بی شوہر او دیوان
سید سراج الدین سجادہ نشین بود۔ و شوہر بی بی عصمت سید ارشاد علی عرف سید نتھن بن
سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود +

ذکر اولاد

سید معین الدین رابع بن خواجہ ابو الخیر بن خواجہ معین الدین ثالث از و یک پسر شد سید
مبارک عرف دیوان شاہ۔ و از وے سہ پسران بوجود آمدند و یکہ دختر نام پسران سید
نظام الدین۔ سید نجم الدین۔ سید احمد۔ و نام دختر بی بی عصمت +
سید نظام الدین۔ نام مادر او بی بی انبیا خواہر محمد دوم الهند و نام زوجہ او جان بی بی
بنت شیخ محمد فضل نبیرہ شاہ حمزہ و ہر سہ از بطن وے سہ پسر و چہار دختر آمدند۔ نام
پسران شرف الدین عرف شرف محمد۔ دوم جعفر محمد سوم شمس الدین کہ در طفولیت فوت
شد نام دختران بی بی فاطمہ و بی بی آمنہ و بی بی گلاب۔ بی بی ہدیہ +
شرف محمد پسر اول سہ پسر و دو دختر داشت سید خیر محمد۔ سید وارث محمد۔ سید مودود +
سید خلیل محمد یک پسر داشت کہ لاولد رفت و یک دختر داشت مسماۃ بولن کہ از و یک
پسر شد شرف الدین و لاولد رفت +
سید وارث محمد۔ پسر دوم۔ دو پسر داشت۔ خواجہ بخش و معین الدین بخش خواجہ بخش

لاولد رفت و از معین الدین بخش چهار پسران شدند ـ محمد بخش، خدا بخش و نبی بخش هر سه
لاولد رفتند ـ اما الهی بخش را یک پسر شد حسین بخش و او هم لاولد گذشت +
سید محمود ـ دو پسر سوم ـ دو پسر داشت محمد علی و سید علی ـ که هر دو لاولد گذشتند +
بی بی صاحب دولت بنت سید شرف محمد زوجه دیوان سید منیر الدین سجاده نشین بود و
و بی بی بخت دولت دختر دوم در حباله عقد سید شهاب الدین بن سید جلال الدین آمد +
سید خضر محمد ـ پسر دوم سید نظام الدین بن سید مبارک دیوان شاه از وی سه پسر و
یک دختر شد نام دختر دولت بی بی که لاولد فوت شد و نام پسران سید محسن ـ سید محمد مقیم
سید علی اکبر ـ سید محمد مقیم لاولد رفت +
سید محسن بن خضر محمد ـ دو پسر داشت شمس الدین و نظام الدین از سید نظام الدین دو
پسران شدند میر قمر علی و میر نجف علی ـ اما میر نجف علی لاولد رفت و از میر قمر علی سید وزیر علی
دو دختر داشت صاحب بیگم و وزیر بیگم ـ و صاحب بیگم زوجه سید احمد علی بود که از وی
یک پسر موجود است و وزیر بیگم را زوج شرعی سید احسان علی جاگیردار ضلع ہاتھی کھیڑہ بود
که از وی سه پسران و یک دختر بوجود آمدند +
سید شمس الدین بن سید محمد محسن دو پسر داشت سید بنده علی و سید سعد الدین از
سید بنده علی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند ـ سید امیر علی و سید خدمت علی از سید امیر علی
یک پسر بود سید غفور علی که لاولد فوت شد و از سید خدمت علی دو پسران شدند و دو دختران
پسر اول سید مراج علی که در صدر حیات و پسر دوم سید ارشاد علی
بود که لاولد رفت اما سید سعد الدین پسر دوم سید شمس الدین دو پسر داشت سید حسین علی
و سید واجد علی ـ از سید حسین علی و سید واجد علی ـ از سید حسین علی دو پسر موجود اند سید
عبد العلی و سید عبد الکریم ـ و از سید واجد علی یک پسر در صدر حیات است و سید نجف حسین نام است
سید علی اکبر بن خضر محمد بن سید نظام الدین دو پسر و دو دختر داشت ـ نام پسران فتح علی و

و امیر الدین۔ اما از امیر الدین اولاد پسرے نشد و از منتجعلی یک پسر و سہ دختر بوجود آمد۔ نام پسر سید احمد علی کہ از و اولاد پسرے نشد و یک دختر شد کہ او ہم لاولد رفت۔

سید نجم الدین بن سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ دو پسر و چہار دختر داشت نام پسران سید سلطان محمد و سید نظر محمد۔ اما سید سلطان محمد لاولد فوت شد و از سید نظر محمد دو پسر بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید سراج الدین محمد حیات اما سراج الدین لاولد رفت و از سید محمد حیات دو پسر بوجود آمدند و دو دختر۔ نام پسران سید غلام امام و سید محمد تقی۔ اما از سید محمد تقی اولاد پسرے نشد و چہار دختران بوجود آمدند کہ از بطن ایشان توالد و تناسل جاریست اما سید غلام امام یک پسر داشت نام سید علی اود۔ یک پسر شد و سہ دختر۔ نام پسر سید ناصر علی کہ اولاد پسرے نداشت و از بطن دختر او کہ زوجہ سید خدمت علی بن سید بندہ علی بود اولاد باقیست۔

سید خواجہ احمد پسر شیخ سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ او را پسر نبود۔ چہار دختر داشت۔ سعیدہ بی بی۔ عائشہ بی بی۔ بزرگ بی بی۔ عابدہ بی بی۔ اما سعیدہ بی بی زوجہ سید برہان و بی بی عائشہ زوجہ سید سبحان نارنولی بود کہ از بطن ایشان اولاد کثیر باقیست و بی بی بزرگ بہ شاہ حسین بن شیخ صادق محمد اولاد شیخ نظام نارنول منکوحہ شد و بی بی عابدہ اسم بامسمے بود و لعبادت و ریاضت در گذشت و شوہر نخواست۔

مولف۔ بر ضمائر ارباب دانش و بصیرت نور و محتجب نماند کہ از باستان هنجار روزگار بر این منوال بودہ است کہ فرمانروایان کشور دولت دنیا را۔ با تاجران مملکت فقر و فنا منازعتے و خصومتے پدید آید چنانچہ در ہر زمان و مکان صاحبدلان آرب دستگاہ و خداوندگان حق آگاہ را آفتے عظیم و حالتے سقیم روئے دادہ است۔ جانیکہ حسین علیہ السلام بود۔ بہ یزید لعین را ہم بوجود آوردند و استحکام آثار محنت زہنیاد خلوص و محبت قرار دادند لاجرم زحمت کشیدن و بعزلت آرمیدن طریق بندگان دین بودہ است و از ینہا۔ ہر یکے ما دشمنے صعب روئے نمودہ است حضرات خواجگان و منسوبان خواجگان ما را کہ در دمندان

مدرد طلب بوده‌اند بیشتر انچنین حادثات سانحات در پیش آمدند که تفصیلش از هزار یکے واز
بسیار اندکے بر سبیل بیان آوردن دلیل منشاء و منشات خواهد بود کما قال فی سیر الاقطاب
قاضی صادق و قاضی عماد۔ دانشمندان دہلی بہ آنحضرت مخالف گشتند و بہ سلطان گفتند
کہ خواجہ قطب الدین و قاضی حمید الدین شب و روز سماع مے شنوند با آنکہ در شرع مقدس حرام است
و خواجہ قطب الدین ہنوز ریش ہم نیاوردہ است بعد ازین قاضی صادق و عماد بخانقاہ
حضرت آمدند اتفاقاً مجلس سماع بود و قاضی حمید الدین متواجد بود و حضرت خواجہ دستہ بہ
استادہ بودند قاضی عماد بہ سوے حضرت خواجہ اشارت کرد و گفت کہ امرد۔ را۔ نہ شاید کہ در
مجلس سماع حاضر باشد۔ آنحضرت فی الفور ہر دو دست مبارک خود بر روئے مطہر خود بسم اللہ الرحمن الرحیم
گفتہ فرود آورد و فرمود۔ آئے امردے انشا ئیکہ در مجلس سماع حاضر گردد یا اہل سماع ایم و سماع را
مباح میگوئیم خلق چون چنان بدید معترف و معتقد گشت۔ و آن نااہلان سیاہ دل دہشت
خوردند و پیش آمدن نتوانستند و واپس رفتند و مصلحت کردند کہ اگر این فتنہ فرو نشست تا
قیامت خواہد ماند چنانچہ ہر دو مجہولان ناحق شناس بحضرت خواجہ و قاضی حمید الدین گفتہ فرستادند
کہ ما قاضی و صدر جہانیم۔ شما آمدہ بدار العدالت حاضر شوید و عذر آنکہ خلاف شرع میکنید۔
باز بگوئید یا تائب شوید و بمجرد استماع این پیام از زبان معجز نشان حضرت خواجہ برآمد کہ اے
سہ زنان سے مانید یا زیر زمین رفتن میخواہید۔ قاضی حمید الدین دہن آنحضرت را گرفت
خواجہ ہر دو لبے قاضی بہ ہدف اجابت رسید پس فرداً گفتہ فرستادند کہ فردا عرس پیران نسبت
مہلت دہید تا سماع بشنویم پس فرداہمہ علما را حاضر آرید اگر سماع درست خواہد بود خواہیم شنید
و گرنہ توبہ خواہیم کرد قاضی و صدر جہان چون این جواب شنیدند قبول کردند۔ بشرط اینکہ
غیر ازین دو شخص خواجہ قطب الدین و قاضی حمید الدین دیگرے سماع نہ شنوند۔ در آن
ہنگام قلعہ دہلی دو۔ دروازہ داشت۔ شرقی و جنوبی۔ در خانہ و خانقاہ ہر دو بزرگوار درون قلعہ
بود۔ قاضی صادق و عماد بر سر دروازہ صد صد نفر نشاندند تا کسے را راہ نہ دہند مبادکہ نام

خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود کہ بروز شہر مردم نشانیدہ اند تا کسے نہ آید طعام بنریم یا نہ قاضی
حمید الدین گفت دو چند طعام بختہ کنید کر از ہنرہ است کہ خلق را بہ مجلس ما منع کنند۔ حضرت خواجہ
فرمود کہ قاضی عماد و صادق از جان خود سیر آمدہ اند میخواہند کہ زود ازین جہان سفر کنند۔ پس مبارک
خادم برفت و استعداد طعام کرد۔ قاضی حمید الدین دوگانہ ادا نمود و گفت برادرم شیخ الاسلام
حضرت شیخ بہاء الدین زکریا صابح است اینک از ملتان میرسد۔ درین اثنا آن بزرگوار
از راہ در مشرق آمد و دربانان کور شدند۔ پس حضرت خواجہ خبر مود۔ کہ برادرم جلال الدین تبریزی
نیز مے آید۔ وو سے از دروازہ جنوبی در رسید دربانان کور شدند۔ پس سماع در دادند و چنان
غلغلہ شد کہ صدائے آن بگوش قاضی صادق و عماد افتاد۔ حیران شدند و گفتند کہ بارہا در
خانقاہ خواجہ قطب الدین و قاضی حمید الدین سماع شدہ لیکن اینقدر غلغلہ ہرگز نشنیدیم کس را
فرستادند کہ خبر بیارد آنکس برفت و دیدہ آمدہ و گفت مردمان آنقدر جمع شدہ اندکہ
جای دم زدن از ہجوم تنگ گردیدہ و محفل سماع گرم است۔ قاضی صادق و عماد را چون اجل
فراگرفتہ بود خود ضبط کردن نتوانستند و حیران شدہ گفتند کہ حالا ایشان را فرصت دادن
خوب نیست برویم و بحضور خلایق ایشان را از سماع باز داریم۔ پس آن ہر دو جاہلان بے باک با جماعت
بسیار آمدند۔ حضرت خواجہ در سماع بود و قاضی حمید الدین دست بستہ ایستادہ و جمعی کثیر در گریہ
درین اثنا نظر حضرت قاضی بر آن افتاد فرمود ہمانجا باشید اے سنگدلان۔ ہر دو ہمانجا
استادہ ماندند۔ ہرچند در غضب گشتند و خواستند نزدیک شوند۔ پائے آنہا چون ستونی کہ در
زمین نصب کنند محکم شدند۔ تا آنکہ حضرت قطب الاقطاب در سماع بود ہمچنان استادہ بودند
و بعد اقامت نظر حضرت خواجہ بر آنہا افتاد فرمود کہ بیائید اے برادران و داع شوید۔ الا اللہ
سماع ہم پارہ بخشید تا در دل شما حسرت باقی ماند بعد ازان سفر کنید۔ سخن آن حضرت بہ ہر دو اثر کرد
و در گریہ شدند۔ و در تواجد آمدند و بعد از دیر بہوش آمدہ سر در پائے حضرت خواجہ نہادند و گفتند اللہ
جل و علی کہ ما از سر سماع آگاہ نبودیم این خود نعمتے است از نعمات ایزد جل شانہ حضرت خواجہ فرمود

که اقرار حالا چه سود دارد ـ چون کار از دست رفت" ـ پس آن مہر ورکس نعیمان نزد سلطان رفتہ تمام ماجرا عرض نمودند ـ وہمان روز بمردند +

منقولست

از اخبار الاخیار مولفہ حضرت شیخ عبد الحق محدث دہلوی البخاری رحمتہ اللہ تعالے علیہ کہ سلطان قطب الدین مرید و معتقد شیخ ضیاء الدین رومی بود ـ روز سوم از نقل شیخ مذکور چون حضرت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین بداؤنی قدس سرہ ـ برسم فاتحہ برفت ـ سلطان قطب الدین آنجا حاضر بود اما تعظیم حضرت سلطان المشائخ نکرد و جواب سلام ہم نداد ـ آوردہ اند کہ وقتیکہ حضرت خواجہ فرید مسعود رحمتہ اللہ علیہ در اجودھن رسید ـ قاضی شہاب الدین کہ در آنجا بود و نسبا طلبی میکرد از درود حضرت خواجہ کساد بازاری خویشتن تصور دید خلاف ورزیدہ ـ و بہ حاکم ملتان حکایت ہا رسانید ـ کہ اصلی ندارند ـ و بزور فتوی میخواست کہ بنای قیام حضرت خواجہ را از آنجا بر کند ـ چون حاکم ملتان بر تحریر و تقدیر قاضی مذکور التفاتی نفرمود و انجام کار غیرا و خجالت و ندامت بہ دستش نیامد گشتن حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ سعی موفور بکار بردہ قلندرے را بطمع زر مامور کرد ـ روزے کہ فرصت وقت دریافتہ قلندرے از در درآمد حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ بنور باطن بر منشاء شرش کشف فرمودہ بہ خادمے کہ حاضر خدمت بود امر فرمودند کہ تا او را براند ـ آوردہ اند کہ با حضرت سلطان المشائخ سلطان قطب الدین را خصومتے بود و مدام بر آزار ایشان نظر میداشت روزے بہ سلطان المشائخ حکم فرستاد کہ کم از کم بخدمت بادشاہ ـ بہر غرہ ماہ باید رسید ـ اگرچہ حضرت سلطان المشائخ بر این حکم ہیچ التفات نفرمود ـ اما دیگران کہ در کمین گاہ نفاق و عناد بودند خاطر بادشاہ را مطمئن ساخت غایت آنکہ اگر بوقت مقررہ حضرت سلطان المشائخ بخدمت بادشاہ نخواہد رفت غیرت اولو الامری بادشاہ تاب نیاوردہ در آزار حضرت سلطان المشائخ دقیقہ نخواہد گذاشت

اما ازان روکه به ناحق در آزار مردان حق کوشیدن و در چشم زدن دولت صد ساله را پامال میکند بادشاه
را مرگ معلق درگرفت و بروز غره ماه باشارت خسر خان اندست کسی کشته شد و از دولت دنیا و حمایت
عقبی محروم و ناکام برفت ✦

صاحب اخبار الاخیار می نویسد سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین چراغ دهلی را باین کمال ثابت که داشت
ایذا ها کردی و در سفر ها همراه خود گردانیدی گویند که او را وقتی جامه دار خود گردانیده بود و این
همه ها بموجب وصیت پیر خود تحمل کرد. و مدام تزند رحمة الله علیه. وقتی سلطان محمد تغلق بنای
نصیر الدین محمود خوان طعام فرستاد. در آوندهای زر و نقره و باعث فرستادن این جز
ایذا نبود. یعنی اگر اباآورد طعام من نخورد همین را ماده ایذا سازم اگر بخورد بگویم که در کاسه
زرین خوردی و نامشروع کردی خدمت شیخ هیچ نگفت بخشتی از کاسه زرین که در آن بود برآورد
و بر دست نهاده خورد. بداندیش خائب و خاسر ماند. شاه جلال گجراتی که صاحب کشف و
کرامات بود و در ظاهر و باطن مرتبه عظیم و منزلتی رفیع داشت میگویند که اصل وی از ولایت
گجرات است و در گور و بنگاله بر تخت نشسته حکم کردی چنانکه بادشاهان می نشینند و حکم میکنند
بادشاه گور او را شهید کرد از جهت توهم و دغدغه که قول غرض گویان بخاطر او در راه یافته است
که چون وقت آنکه ان شاء الله تعالی او در آمد و نبیا و خونریزی که شمشیر میزدند. شیخ منیر میگفت یا فتاح
یا قهار. چون تیغ بر وی میزدند گفت یا رحمٰن و بر همین کلمه جان بحق تسلیم کرد. گویند سر او
بر زمین افتاده بود و الله الله میگفت رحمة الله علیه ✦

منه

شیخ شهاب الدین حق گوی پسر شیخ فخر الدین زاهد است و را حق گوی ازان لقب است که
سلطان محمد تغلق حکم کرد که مرا محمد عادل گویند. او از همین معنی بحضور او ابا کرد که ما ظالم را
عادل نتوانیم گفت سلطان محمد تغلق او را از قلعه دهلی در زیر انداخت قبر او هم در زیر قلعه است ✦

از صاحب منتخب التواریخ ملا عبد القادر بدایونی

واقعات زمان اکبر شاه بادشاه که با بزرگان و مشائخان بظهور پیوسته این است و دران ایام شیخ قطب جلیسری را که مجذوبی خراباتی بود از دست شیخ جمال بختیار طلبیده با اخبار فرنگیان در بحث انداختند. و ارباب عقل و اجتهاد زمان را حاضر ساختند. شیخ گفت آتشے بلند افروزند تا من با معارض خود در آیم و هر که به سلامت بر آید حق است همچنان کردند. و او دست در کمر فرنگی زده گفت بیا بسم الله و هیچ کدام از فرنگیان جرات نکردند و او را از غیرت همراه فقیرے چند دیگر در بکر فرستادند تا همانجا درگذشتند. و همچنین خیلے از مشائخ و فقرا را بجاها فرستادند و همچنین شریعت و دین اسلام و روزه ها جدا جدا با اختراع نام نهاده بودند. نبیرهاے شیخ ادهن را از اکابر مشائخ جونپور با اهل و عیال طلبیده باجمیر فرستاده وظیفه مقرر ساختند و یک دو کسے درانجا درگذشتند و بعضے تا الحال بعسرت میگذرانند. و همچنین شیخ حسین نبیره حضرت خواجه معین الدین قدس سره را که تسلیم خاطر خواه نمیکرد بعد از اخراج بمکه معظمه و آمدن او از فتحپور و بهمان دستور کورنش باستغنا نمودن او آتشے بے اخلاصی افروخته بود در بکر فرستادند تا در سال هزار و دو نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور ساخت. و همه را طلبیده او آن روزے که زمین بوس بجا آوردند حاضر زمان طلب داشته حکم خلاص فرمودند اما کمال بیابانی که قلابے بود در حبس خانه که نسبت با خانخانان بر آوردند و در لکهنو فرستادند و شیخ حسین را باز حکم

[illegible]

مدد معاش در پرگنه موده نامزد همانجا ساختند چنانچه ازین پیشتر مذکور شود انشاء الله تعالے

وله منه ✤

شیخ عبدالنبی صدر الصدور ولد شیخ احمد بن شیخ عبدالقدوس گنگوهی است چند مرتبه بمکه معظمه و مدینه طیبه رفته علم حدیث را خوانده و بعد ازان که باز گشته آمد از روش آباؤ اجداد کرام سماع و غنا منکر بود و بروش محدثین سلوک می نمود و به تقوی و به طهارت و نزاهت و عبادت ظاهری اشتغال داشت چون بمنصب صدارت رسید جهان جهان زمین و مدد معاش و وظائف و اوقاف بخلائق بخشید چنانچه در زمان هیچ بادشاهی اینچنین صدری باستقلال نه گذشته و عشر عشیر این کار او داده نه داده و بادشاه را چندگاه نسبت باو آنچنان اعتقاد پیدا شده بود که کفش پیش پای او می نهادند آخر بجهت مخالفت مخدوم الملک و سائر علماء بد نفس حیله گر که شعر

خویشتن را علما کرده لقب　　جاهلانند همه جاه طلب

و اعظم اسباب سقوط او این بود که زمانیکه بادشاه از سفر بانسواله به فتحپور اقامت نمودند قاضی عبدالرحیم قاضی متهرا استغاثه نزد شیخ برد که برهمنی متمول متمردی ازان قصبه مصالح عمارت مسجدی را که تعمیر آن مسجد استم کنم بهده بتخانه بنا کرده و چون معارض و متعرض او شدم بروش استهاد که خاک در دهانش باد زبان به نسبت نبی علیه السلام کشاده و اهانت گوناگون باهل اسلام رسانیده چون طلب رسیدند آن برهمن بطلب شیخ نیامده بیربر و شیخ ابوالفضل را فرستادند و او را آوردند و شیخ ابوالفضل آنچه از مردم شنیده بود بعرض رسانیده و گفت که سب به تحقیق از رو بوقوع پیوسته و علما بعض به قتل و بعض به تشهیر و مصادره او قائل شده دو فرق گشتند۔ درین باب گفتگوی وسیع بود هر چند شیخ از بادشاه رخصت قتل او میگرفت بصریح نمیدادند و در پرده میگفتند که سیاست شرعی تعلق به شما دارد از ما چه می پرسید و برهمن مدتی باین تقریب در بند ماند و اهل حرم شاهنشاهی بشفاعت بجهت تخلیص او برخاستند و خاطر شیخ درمیان بود چون مبالغه شیخ از حد گذشت جواب فرمودند که سخن همانست که گفته ایم شیخ

بمجرد رسیدن بمنزل حکم بقتل او کرد و چون این معنی بعرض رسانیدند بغایت درهم و برهم شدند و اهل حرم
از درون و سایر مقربان هم از بیرون گفتند که این ملایان را شما نوازش کرده بودید که کار ایشان
حالا بجائی رسیده که بملاحظه خاطر شما هم نمی‌کنند و برای اظهار حکومت و جاه خویش مردم
را بقتل می‌رسانند. و چندان مقدمات گوش پادشاهی پر ساختند که دیگر تاب نتوانستند آورد
و ماده که از مدتی باز غلیظ شده بود یکبارگی سر کرد و بیرون ریخت و شبی در حوض انوپ تلاو
آمده این ماجرا را باز نموده از مفتیان متحرک و مفتیان احداث تحقیق این مسئله می‌نمودند یکی
می‌گفت که گواهان گذرانیده که جرح و تعدیل کرده باشد. و دیگری می‌گفت که عجب از شیخ
عبد النبی که خود را از اولاد امام اعظم رحمة الله علیه می‌گیرد. حالانکه سب نبی از کفار مطیع الاسلام
موجب نقض عهد و ابراء ذمه نمی‌شود چنانکه در کتب فقه حنفی مبسوط است پس شیخ
جد خویش چگونه نمود. یکبارگی نظر از دور بر جانب این فقیر انداخته متوجه بجانب شده
تا مبرده پیش طلبیدند و فرمودند پیش بیا رفتم پرسیدند که تو هم شنیده که اگر نود و نه روایت مقتضی
قتل باشد و یک روایت موجب خلاص مفتیان را باید که روایت اخیر را ترجیح دهند
عرض کردم که بلی همچنین است که حضرت میفرمایند مسئله این است ان الحدود و العقوبات
تندرئ بالشبهات و معنی آنرا بفارسی ادا کردم بطریق تاسف پرسیدند که مگر شیخ عبد النبی
براین مسئله مطلع نبوده که آن برهمن بیچاره را کشت و این خود چگونه باشد عرض نمودم که البته
شیخ عالم است با وجود این روایت که دیده و دانسته حکم کرده ظاهرا از برای مصلحتی بوده باشد
فرمودند مصلحت چه چیز است گفتم که سد باب فتنه و قلع ماده دلیری عوام و روایت
شفاء قاضی عیاض که درین باب بنظر آمده بود گذرانیدم بعضی خباثت گفتند که قاضی
عیاض مالکی است سخن او در دیار حنفی سند نیست پادشاه از من پرسیدند که چه میگوئید گفتم
اگرچه مالکی است اما اگر مفتی محققی اگر بجهت سیاست عمل بر فتوای او کند شرعا جائز است
درین باب سخن بسیار گذشت و موی سبلت شاهنشاهی را در آن وقت مردم می‌دیدند که چنان

مے شمشیر برخاسته بودند و از عقب سر مرا مانع از بحث مے آمدند. یکبارگی اعراض شده فرمودند که این نامعقول است که میگوئی در حال تسلیم کرده و باز پس آمده در جرگه ایستادم. از آن روز باز ترک دبیری مجلس مباحثه گوشه انزوا گزیده گاه گاهے از دور کورنش میکردم و کار با شیخ عبد النبی روز بروز تنزل پیدا کرد. و نسبت بحجاب و اعراض و تنفاصل و مسلب جدید و قدیم کشید و اصلا بدربار نمیرفت. و درهمان ایام شیخ مبارک از آگره به فتحپور بجهت تهنیت امرے آمده بود. ملایین ماجرا درمیان نهادند. او ارشاد نمود که شما امام زمان خود و مجتهد باید و در اجرائے احکام شرعی و ملکی چه احتیاج باین جماعه دارید که هیچ بهره از علم بجز شهرت کاذب ندارند. گفتند هرگاه شما استاد ما باشید و سبق پیش شما خوانده باشیم چرا ما را از منت این ملایان خلاص نمے سازند. او کمر جد و اجتهاد درمیان حقد و عناد بسته لغت دعوی اجتهاد فرمایند. و از ایشان محضرے طلبید. آن بزرگ محضرے در باب اجتهاد بادشاه و فضیلت ایشان بر جمیع مجتهدان نوشت. و شیخ عبد النبی و مخدوم الملک را چون احاد الناس در آن مجلس با جبیان بزور گرفته آوردند. هیچکس تعظیم ایشان نکرد و در صفت نعال نشستند. و خواهی نخواهی به جبر دکره بر این داشتند تا گواهی خود نوشتند. چنانچه در ضمن وقائع سنوات مشروح گذشت. و عاقبت الامر هر دو را بسفر حجاز رخصت دادند. وفات شیخ. در سن نهصد و نود و یک بود و لمنه. در سن خمس از تعین و تسعماه میرزا هندال شیخ بهلول برادر بزرگ شیخ محمد غوث گوالیاری را که از اکابر اهل دعوت اسماء تسخیر بود و بادشاه با و اعتماد و اخلاص تمام داشت باغوائے مفتیان واقعه طلب بکشت. و سال آن واقعه فقدمات شهیداً یافتند و میرزا هندال درین سال خطبه بنام خود خواند +

وزتزک جهانگیری

بادشاه مے نویسد شنیدم که شیخ ابراهیم بابا نغلے نے دکان پیری و مریدی جائے من مضافات لاهور آراسته کرده و بسیاری از افاغنه و غیرهم براو جمع مے آیند و با عتقاد و نقیاد مے گرایند

حکم داد هم که او را حاضر آورده به سلطان پرویز حواله نمایند که در قلعه چنارگڈه او را نگاهدارند
تا آنکه باستماع این شهرت رجوع خلائق به تفریط گرایید سم

آخر مقاله ششم در ذکر فتح قلعه آسیر از تاریخ فرشته

و درون آن عمارت رفیع و خوش طرح و باغهای دلکش و حوضهای مطبوع که مثل آن مسجد
جامع در شهرهای معظم کمتر بنظر در آمده گویند وقتیکه اکبر بادشاه فتح آن قلعه کرده به آگره
معاودت کرد او انجا بهر اعتقاد تمام با طوار کفر داشت فرمانی نوشت تا مسجدی را شکسته
بجای آن بتخانه بسازند +

از خزینة الاصفیا

مولوی مکرم خلیفه مولانا فخر الدین فخر جهان دهلوی روزی بتقریب ملاقات سید محمد خان داروغه
اله آباد رفته بود در انجا مجلس سماع گرم شد و مولوی در وجد آمد ناگاه قاضی اله آبادی سوار آنجا
گذر افتاد مولوی مکرم را بدان حال دیده از راه تمسخر گفت که مولوی مکرم را چه شد که اینچنین سرین
سر پا مے جنباند همان شب قاضی در اثنای خود خوابیده بود که صورت مثالی حضرت
مولانا فخر الدین در آنجا رسیده و قاضی را از زمین برداشته بر زمین زد علی الصباح
چون قاضی برخواست دنبلی سخت بر سرین قاضی پیدا شد و شب و روز سر و سرین مے
جنبانید آخر بخدمت مولوی مکرم آمده معذرت کرد و شفا یافت +
من مولفته مے الجمله در زمان اوائل سلطنت سلطان ابوالفتح جلال الدین اکبر شاه آنچه
نموده با جناب حضرت خواجه حسین نبیره حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء قدس سره و فساد ایجاد
نموده بنای آن بر غرض ارباب غرض و ابنای جنس سخن است چنانکه صاحب منتخب التواریخ
شیخ وسیله ارقام نموده شیخ ابوالفضل جامع اوراق اکبرنامه که از وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ

انکار می‌کنند الحق بر خطا رفته‌اند این خطا از دو حال خالی نیست اول بوجه مخالفت
مذهب و مشرب که او را با علمای دین متقدمین صاحبین بود و جمعی از اکابران زمان در باب
تردید و الحاد پدر نامبارکش که علم مهدویت و نقض منقولات برافراشته بود و ادای شهادت کرده
از حضرت بادشاه بکشتن او استعانت خواستند و صفحه ناصفا را که مقام اعلان اختراعاتش
بود با صفحه زمین هموار کردند و از ینجهت مصیبت انواع صعوبت و شدائد روی داد چنانکه تفصیل
این اجمال بشرح و بسط نموده جزو آئین اکبری کرده اند که خلاصه تالیفات شیخ ابوالفضل است
القصه شیخ مبارک با عیال و اطفال از آگره گریخته به نواح هادوتی میرفت و جان خود را
بسلامت برد مدتی در آن دیار به هزار سختی و صعوبت صبر نموده زندگانی کرد و بعد از
سرگشتگی و زحمت کشیدن بسیار در آن زمانیکه بادشاه را با شیخ سلیم چشتی سیکری کمال محبت
و صحبت در ترقی هست شد و از خانواده شیخ بسیاران به پایه سروری و منصب برتری رسیدند و نظر
بادشاه در ظاهر و باطن شیخ مرعی بود شیخ مبارک را از راه صلاح و فلاح در پیش آمد و بشفاعت
شیخ سلیم از نواح هادوتی معاودت کرده باز به دیار آگره سکونت ورزید و دکان ستایش و
لابه گری وا نموده خاطر بادشاه را از مرکز راستی بگردانید و پسر بزرگ آن شیخ ابوالفیض فیضی
صحبت نشین خلوت بادشاه گشته و شیخ ابوالفضل پسر میانه او بزمره مقربان دولت بادشاهی
اختصاص یافته منتظر وقت بودند تا آنکه هر یکی را از آن جماعت کرامت منزلتکه بر حمایت
حق کمر بسته بودند بهر آن نکست و خواری رسوا ساخت از انها یکی شیخ حسین اجمیری سجاده دیگران

فائده ۱ شیخ ابوالفضل در سن چهار دهم اکبری مقدمه تکذیب دعوی فرزندی خواجه حسین نوشته است که از تالیفات خود شمرده جزو آئین اکبری
نموده است مظاهر شیخ در کرده سال بدر ساو از قرب حضور بادشاه دور بود و با پدر خود بعرض قهر شاهی فتاده از نواحی هادوتی ...
وازینجا است که شیخ ابوالفضل از اصل حال خبر نداشت و اذ تذکره ملا جرم ملا عبدالقادر بدایونی و مولانا عبدالحق دهلوی شیخ ... منظوری کرده
... بوده و از واقعات سلطنت و احوال زمانه کماهی آگاهی داشتند بر حال قول ایشان در باب وجود دادا حضرت خواجه
بزرگ معین الدین ... معتبر است

هم بسیار بودند مثل مخدوم زاده شیخ عبد النبی[11] و قاضی[12] قصبه فتحپور و قطب جلیسری. و نبیرهای شیخ حسن
جونپوری[13] و مخدوم الملک و نظام الدین و میر حبش و غیرهم رحمة الله علیهم اجمعین. اما شیخ ابوالفضل
که علامه وقت بود. و در سخن سازی و حیله گری ذهن رسا داشت. هر آنکس را که با قهر و عتاب بادشاهی
خطاب بکرد بیشتر حکایات ناسزا و روایات خلاف واقع در تفصیل اعمالش مستزاد کرده جزو اوراق
اکبرنامه گردانید تا بچشم ظاهر نگر حقیقت راز مخفی و مستتر ماند. اما از رف نگهبان نکته شناس که
از کید و شید ارباب دنیا غافل نبوده اند بربط کلام و طرز بیان مے پندارند که این همه جو فروشی و گندم نمائی
بتقاضای نفس غدار و خودستائی پندار اوست القصه هر آنچه که باب شیخ حسین به پیرایه ستم شرح
فقر او فقدان وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ حکایت آورده این همه اقوال قبیح را به ثقات و عدول
آن زمان که ساقط العدل و عدول الثقات بوده باشند حواله مینماید تا قیمش انیکه خواجه را حضور
میگویند. و از جهت دعوی فرزندی خواجه حسین را به تکذیب و ابطال میرسانند. اما عبدالقادر
بداؤنی که صوفی مشرب و حنفی المذهب بود. و بحضرت بادشاه در سفر و حضر زندگی میکرد و نیز خدمت
کتابت واقعات و غیر آن باو مفوض بود تفصیل اجمال و تشریح اهمال را در منتخب التواریخ بشرح و بسط
ضبط نموده و نقاب جمل و احتمال از پیکر نفس الامر برداشته. شاید سخن را همکنار وصال الیقین فرموده
است پس در متابعت حریم نمیگذارد. و بو العجب مینماید که شیخ ابوالفضل با آنکه از علوم عرفی بهره وافی
داشت بخلاف تواریخ سلاطین پیشین. و ملفوظات اولیاء کاملین بروایت اینچنین حرف و حکایت باطله
چگونه مبادرت کرد. و شهادت ارباب عرض و ابنای جنس که در پی قهر و استیصال بودند مرکز اثبات

---

[11] نبیره شیخ عبدالقدوس گنگوهی [12] درویش فتنه بود [13] احداث ملت بادشاه و شیخ مبارک بیانه میگفت [14] در اخراج شیخ مبارک
سعی نموده [15] بر محضر الحاد شیخ مبارک اتفاق نموده بود شیخ نظام الدین تهانیسری بود صابری چشتی که جلال الدین اکبرشاه
از بجهت آنکه خلائق باو رجوع زیاده داشتند خلاف شیخ مبارک بود. حکم اخراج او به مکه معظمه داد و همچنین نورالدین
جهانگیر بادشاه شیخ محمد داؤد گنگوهی صابری چشتی را بوجه عسلی جاه و شیخوخت او بهر اندیشه در حبس فرستاده بود.
[16] به شیخ مبارک خلاف داشت ۱۲.

قرار داده بے اصل قضیه را منعکس ساخت و به سعایت و شکایت خدا ناشناس صوف پوش و به رعایت
و حمایت فرومایگان خدا فراموش جد بلیغ و سعی موفور بکار آورده و بزعم خود نقش مراد را بر مدعا نشانیده
اما در نظر اولو الالباب باین همه کارنامه ریو و ریا همچو نقش بر آب است و خط جاده سراب. زیرا که هر آن کسے
که منقولات و ملفوظات حضرت خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی و حضرت
خواجه فرید الدین مسعود شکر گنج رحمة الله علیهم را که ایشان همزبان و همنشین حضرت خواجه بزرگ
بودند بچشم شوق و ارادت دیده باشد بیقین می پندارند که هر آنچه که به علم حضرات ایشان
عین الیقین بود برائے ما و یاران طریق ما حکم حق الیقین دارد. و بعد ازانکه حضرت سلطان المشائخ
محبوب الٰهی در فوائد الفواد نقل فرموده. تصدیق بر تصدیق و تحقیق بالائے تحقیق است در مقام
شیخ بو الفضول و ثقات و عدول او کیانند و کیستند که تجاوز و مقابل اینچنین اثبات عظیم حرف
دیگر بر زبان آرند. و حضرت خواجه را حضور پنداشته وجود اولاد ستوده نهاد را بے اصل و
مقصود قرار دهند. لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِيْنَ - دوم آنکه حضرت شیخ بسیار اولو العزم و
صاحب جاه بود و بادشاهانه زندگی میکرد. و خلائق بیشمار باو رجوع داشتند و نذور و فتوح
بنهایت میرسید و وقتیکه بادشاه را بحضرت او ملاقات دست داد حضرت شیخ که سخن دنیا
نمیدانست و از آداب خدمت شاهان غیر مانوس بود لطیب خاطر متوجه او نشد. و همچنین ادائے
زمین بوس که نوندصبان دولت سلطانی در منزل ستائش ولابه گرے تسلیمش نام کرده بودند و
امتیاز خلوص و محبت و امتحان یگانه و بیگانه همبران ادائے نامشروع منحصر بود نه پرداخت
بادشاه را ازین معنی خیلے واهمه در سر شد. و نیز دیگران که منتظر و متمنی مرام بودند باظهار این و آن
خاطر بادشاه را متغض کرده به پیرایه شکایت فقرا و مساکین و تطبّع ظلم و تعدی خواجه شیخ حسین
افسانها ساختند و بترغیب زر کثیر که بتقریب نذور و فتوح بحضرت شیخ حسین از هر اطراف
و اکناف میرسید بقرار داد اخراج شیخ معز الله از مجهولان تنگ ظرف کسانے چند را بداد
خواهی سپید او به ایوان بادشاه رسانیدند. بادشاه که از حقیقت راز آگهی نداشت و ستم داده

[illegible] بے شاهی و استغنا که از حضرت شیخ پیش ازین بظهور آمده بود تمام او را در ضمیر وجه حقارت
و اهانت صولت و سطوت بادشاهی می اندیشید. حکم فرمود که بسرعت تمام حضرت شیخ ترک
[illegible] تحمل کرده سفر مکه معظمه اختیار کنند. از آنجا که مظلومی و محرومی اهل بیت امر قدیم بوده است
و به [illegible] اثت رسیده. و هرچه بر سر ایشان می آید با صبر و سکون بر آن استقامت دارند
حضرت شیخ با دل غم رسیده و دیده نم دیده از خدمت مزار جد بزرگوارش محروم و مایوس رفت
بعد از آنکه بر [illegible] سنین مشهور از سفر حجاز باز آمد بموجب آتش [illegible] که [illegible] یافت و بلحاظ اندیشه سابق
کردن [illegible] بود در قلعه بکر فرستاده بزندان ادب بنشاندند. و تا مدت دراز شیخ معز الله در همان
گوشه عسرت به تجرید و تفرید زندگی کرد تا که بعد از رفتن شیخ ابوالفضل بر مهمات دکن یکی از مقربان
[illegible] سلطنت فرصت وقت غنیمت دانسته بشفاعت و وساطت حرم محترم بادشاه مسامع [illegible]
بجای رسانید. و حضرت شیخ ازان بلای ناگهان بدر رسید و درمان رستگاری یافته بدستور
سابق بمنصب تولیت روضه جد بزرگوارش فرق عزت برافراشت و بقیه عمر در تنعم و کامرانی بسر برده
[illegible] پیوسته و در جوار مرقد جد پاکش عقب مسجد [illegible] در قبه عالی مدفون شد. مرقد پاکش
[illegible] مطاف عوام است رحمة الله علیه. ملای برآن [illegible] نیان که تحقیق آئین شیخ بزرگ
[illegible] داشته بمقتضای ناهنجاری منش [illegible] دروغ را فروغ دادند. و همه ابر آنچه
[illegible] پندار و اکبرنامه نوشته اند خارج از دائره وهم و قیاس است. عقل فهیم و طبع سلیم
[illegible] یعنی اگر کرامت اول بادشاه را به تحقیق پیوسته بود که دعوی فرزندی خواجه حسین نسبت
حضرت خواجه بزرگ غلط است تا از چه بود که او را با این همه بمنصب تولیت رسانیدند. و
[illegible] دعوی دختر زادی او که تنها خود شرف همسان و همقران دعوی فرزندی [illegible] سکوت [illegible]
[illegible] دیگر در میان نه آوردند و بخلاف احکام [illegible] بحالت [illegible] دعوی فرزندی

[illegible] بود و زندان [illegible] [illegible]

[illegible] دیگر [illegible] اختیاری دور از [illegible]

منصب وراثت به اولاد حضرت شیخ منتقل میشود۔ آن مخدوم زاده فائق الاقران استحقاق موروثی باز داشته بالذات حق و موافق او پنداشتند مگر اینکه حضرت شیخ حسین را بدعوی اولاد دختری وانمودن محض افترا بود۔ و انجمله سخن سازی و روباه بازی شیخ ابوالفضل بزعم فقیر مولف انجمن بوده باشد که چشم ظاهر نگر انکار ماضی و اعتراف حال که در اکبرنامه نموده است بصیرت ننماید۔ زیرا که اگر قول شیخ ابوالفضل در باب تکذیب دعوی اولاد خواجه حسین بودی ازینها منصب شیخیت و تولیت مزار حضرت خواجه بزرگ باز بدستور سابق به شیخ معزالله بهان عزت و حرمت استقرار و استمرار نیافتی۔ و نورالدین جهانگیر بادشاه در روزنامچه خود که به تزک جهانگیری موسوم است۔ در سن هفتم جلوس خود شیخ حسین را نبیرهٔ خواجه بزرگ نوشته و یکهزار روپیه بطریق خرچ ششماهه داده و در فرمان اوقاف مزار شریف حضرت خواجه بزرگ سنه قسمت کرده یک حصه بحضرت شیخ معزالله رسانیده و تجدید فرمان تولیت و شیخیت مزار حضرت خواجه بزرگ بعهد دولت خود ترتیب داده علیا این منصب گرامی بحواله نبیرگی حضرت خواجه بزرگ بنیاد نگر شده۔ و بعد ازین که شاهجهان بادشاه فرمان جلی صاحب تقسیم نموده فتوح صادر نموده و جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه کتابی موسوم به مونس الارواح در حالات حضرت خواجه بزرگ نوشته به قول حضرت شیخ مولانا عبدالحق محدث دهلوی اتفاق کرده وجود اولاد امجاد بر حق قرار داد۔ و سلطان محی الدین اورنگ زیب عالمگیر در چند نوبت بحضرت شیخ سید محمد سجاده نشین زر کثیر و خلاع و فیل داده چنانکه در نسخه عالمگیرنامه مولفه محمد کاظم منشی عهد عالمگیری مرقوم گشت در سال جلوس چهارم و هشتم و نهم و غیران که بان دولت سلطان قطب الدین شاه عالم بهادر شاه بن اورنگ زیب عالمگیر بهنگام نصب سجادگی به حضرت شیخ سراج الدین و بعد آن بحضرت شیخ منیرالدین تذکرها به مواهب و بمکین نیز دادها و ارباب طائف

له انکار ماضی عبارت است از انکار [illegible] که بر دعوی نبیره دختری حضرت خواجه حسین نموده یعنی از پایه تحقیق [illegible]

ونقراء صلحا و اکابران و خدام روضه منوره حضرت خواجه بزرگ بقبیت کتابت آورده اند۔ و دیگر
فرامین و اسناد شاهان دہلی و بالخصوص سند مطالبات که بطور دستور العمل انتظام اوقاف
روضه منوره ابوالبرکات معین الدین اکبر ثانی بادشاه دہلی بحواله آئین قدوم و تصدیق دفتر شاہی
ترتیب و تکمیل فرموده به حکام دولت انگلشیه فرستاده و حکام عالیمقام باتباع آن بالاستحکام احکام
نافذ فرمودند۔ و حواله سرور الصدور ملفوظ حضرت خواجه سلطان التارکین و فوائد الفواد ملفوظ
حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا و سیر الاولیا مولفه سید محمد کرمانی خلیفه حضرت سلطان
المشائخ و سیر العارفین مولفه ملا درویش جمالی و گلزار الابرار مولفه شیخ محمد غوث بن حسن بن موسی
شطاری و اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دہلوی و منتخب التواریخ مولفه ملا عبد القادر
مورخ عهد اکبری و تاریخ فرشته مولفه ملا محمد قاسم و سیر الاقطاب مولفه شیخ اله دیا چشتی و مرات الاسرار
مولفه شاه عبد الرحمن چشتی و خزینة الاصفیا مولفه مفتی غلام سرور لاهوری و مناقب الحبیب
مولفه مولوی نجم الدین جھجھنوی و مخبر الاولیا مولفه شاه رشید الحق نبیره حضرت شیخ یحیی
مدنی احمد آبادی و رساله ادهمی مولفه ملا عبد الباری بخاری الاجمیری و اقتباس الانوار۔
و جوامع الکلم و اشجار الجمال و رساله ابراهیمیه ملفوظ حضرت شاه ابراهیم چشتی و مداین المعین مولفه
مولانا شیخ رحمت الله دہلوی که در عهد حضرت محمد شاه بادشاه تالیف یافت درباب تاهل
حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا قدس سره و نیز تولید و تناسل و بقای
اولاد پاک و رونق و زینت منصب سجاده نشینی بوجود باجود ایشان در دهن منکران اولاد امجاد
خاک مے اندازد۔ مولف هیچمدان اکثر از کتب و تذکرها و فرامین و اسناد که ماسبق و غیر آن
سواد ها گرفته جز و رساله هذا گردانیده است که مقام تشکیک و اشتباه را در مدخل نباشد و علاوه
آن که بالامر قوم گشت جماعه از اکابران و بزرگان دار الخیر اجمیر سانحه دیگر بر زبان دارند و آن انیست
که دران زمان که شیخ مبارک در قصبه ناگور سکونت داشت با زنی از خیل کنیزان حضرت صاحب
سجاده خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی متاهل شد۔ و از بطن او پسران د

یک دختر بوجود آمدند۔ شیخ ابوالفیض فیضی و شیخ ابوالفضل وغیره چون شیخ ابوالفضل را دولت و
کامرانی دست داد۔ و بسلک خدمت ملازمان شاهی سربلندی یافت بمعاصران او حسد بردند
و از سستی نسب او سخن هائے زشت و زبون تا به بادشاه رسانیده۔ از کنیزک زادگی او حکایت
آوردند۔ چون بادشاه را برین معنی آگهی شد۔ و از شیخ ابوالفضل استفسار کرد۔ او جواب داد که
مادر من از دودمان حضرت خواجه تارکین شیخ حمید الدین صوفی ناگوری صحیح النسب است و نسبت
خاله زادگی با حضرت شیخ حسین اجمیری دارم که او هم من لاُم نبیره حضرت خواجه تارکین است و بزمان
طفلی من و حضرت شیخ حسین در قصبه ناگور یکجا بودیم۔ زیرا که پدر بزرگوار حضرت شیخ حسین خواجه
معین الدین ثالث بزمان غلبه کفر و تاخت آوردن سیکه پرستان ترک اجمیر کرده به ناگور طرح
اقامت میداشت و هم آنجا دختر جمیله و عفیفه از نبیرگان حضرت خواجه تارکین قدس سرهما
که به نسبت بعید خواهر مادر من باشد در عقد نکاح آورده بود۔ با استماع این معنی بادشاه تصفیه این
قضیه را بر استفسار حضرت خواجه حسین اجمیری محول کرده و وقتیکه حضرت شیخ معز الله از سفر
حجاز باز آمده بمقام فتحپور به بادشاه ملاقی شد بپرسید که آیا شیخ ابوالفضل را با حضرت شیخ
نسبت خاله زادگی صادق است۔ چون حضرت خواجه حسین این سخن بشنید در غضب شد اما بنظر
مصلحت وقت هیچ نفرمود۔ و سخنهائے دیگر پرداخت بالآخر چون بادشاه بدریافت این حال
استبداد کرد حضرت شیخ طوعاً و کرهاً فرمود کل مومن اخوة۔ از آن روز شیخ ابوالفضل با حضرت
شیخ کینه در دل گرفت و مدام مستدعی وقت بوده بتائید و تقلید مشائخ فتحپوری از شناعت ایشان
روئے فلاح ندیده بود حکایت و شکایت حضرت شیخ از سر نو بنیاد داده و نیز سخنهائے دیگر ساخته
خاطر بادشاه را مکدر و منغص کرده و بودن او در قلعه اجمیر دستوری نخواست۔ القصه کسانیکه در احکام
خدا و رسول خدا تحریف و تجدید بعمل آرند و مناسک دین اسلام و مسائل فقه و اصول را غیر از دیانت
و معقول قرار داده به دلائل عقلی و براهین رسمی آئین نو بنیاد کنند۔ و در کلمه طیبه تصرف نموده نام
بادشاه اضافت نمایند و در پرستیدن آتش و آفتاب صلاح دنیا و فلاح عقبی پنداشته اند امر و

نواہی شرعیہ اختلاف درمیان آرند۔ و بہ استیصال مسجد کہ حکم خانہ خدا دارد۔ امر فرمودہ بتاسیس
وبنا صنم خانہ سواد الوجہ فی الدارین گشتند۔ و اذیت و آزار ارباب حق و تالیف و توفیق
ملحدان و کافران مطلق ہنجار و شعار کردند۔ و اینہمہ بنظر حصول جاہ و خاطر و پاسداری راجگان
باطنہ بود حیف است و ہزار حیف کہ دربردد و تائید دنیا طلبی بنیاد ایوان دین و اسلام برباد دادند
و باستحکام آئین و آرایش پیکر و اصنام پرداختند۔ اگر بمقتضائے طینت و عادت با حضرت
خواجہ حسین انکار او لاد کردہ بہ تعصب و تشدد آیند و باستیصال و تخریب او نظر برگمارند
بوالعجب نیست۔ بہر حال از بیانیائے قال و مقال دم در کشیدن و مہر خموشی بر لب نہادن بہتر
از گفتن و بسیار گفتن است۔ فردائے قیامت قریب۔ و دیوان محشر و دادگری داور محشر موعود
و متیقن است اینک زمان جزا و سزا بر سر و تلافی ستم و داد رسانی بیداد و جفا مقرر۔ فلہذا از
شکایت زمانہ و ارباب زمانہ درگذشتہ نظر بر معدلت و منعفت منتقم حقیقی برگماشتہ فارغ باشیم

باب سوم

در تذکرہ اولاد روحانی حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہٗ مشتمل است بر دو اصل و دو فرع

اصل اول

از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سرہٗ

آن واقف اسرار حقیقت آن سالک مسالک عرفان و معرفت آن خازن خزینہ صدق و صفا قطب الکاملین خلیفۃ اللہ علیہ
قطب الاقطاب خواجہ قطب الدین بختیار قدس سرہٗ اصل او۔ از خاک پاک اوش است

ہنر دہم از علوم صوری و معنوی بہرہ کامل بدست آوردہ دولت اختصاص ارادت و تشریف خلافت
از خدمت شیخ الاسلام معین الاولیاء حضرت خواجہ بزرگ دریافت او تلمیذ الرحمن بود و غیر آنکہ
چشم را بحرف آشنا کند کلام الٰہی تا بہ پارہ چہاردہم محفوظ دل و ملفوظ بزبان میداشت شرف بیعت
در سال پنجصد و نود و ہفت و فضیلت خلافت در سن شش صد و بست منقول است زمانیکہ خواجہ بختیار
قطب الاولیاء در مصر سعادت ملتان ورود فرمود۔ جنود چنگیزی بر لوائے پنجاب ہجوم آوردہ
با ناصر الدین قباچہ در آویخت و بازار جدال و قتال را با نائرہ تفنگ و بوارق تیغ گرمی ہنگامہ
درداد۔ ناصر الدین قباچہ از چنین دار و گیر ستوہ آمدہ استمداد ہمت از خواجہ بختیار قطب الاولیا
درخواست کرد۔ و خواجہ بختیار یک نوک تیر باو مرحمت فرمودہ فاتحہ خیر گفتند۔ ناصر الدین قباچہ این عطیہ
گرامی و بشارت بزرگ را فال فتح و ظفر پنداشتہ حملہ دلیرانہ و جرات مردانہ بکار آورد و ترکان
چنگیزی تاب مقاومت و مجال استقامت در خود ندیدہ آئین اضطرار و مسلک فرار اختیار کردند
آوردہ اند کہ خواجہ بختیار از ملتان بدہلی آمد و موضع کیلوکہری کہ الحال در آنجا مقبرہ ہمایون است
مقیم شد۔ محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری و دیگرہا از ارباب یقین سعادت دریافتند سلطان
وقت ہم بطریق ارادت و انقیاد جبین نیاز بر سنگ آستانہ مے فرسود۔ و شرف حضوری خدمت
را بہبود صوری و معنوی پنداشتہ توسل عقیدت و ارادت مے افزود۔ نقل است کہ خواجہ بختیار
قطب الاولیاء را در پنج سالگی خضر علیہ السلام بہ ملا ابو حفص نام سپرد کردہ در باب تعلیم و تعلم
قدغن بلیغ فرمودہ بود۔ تا آنکہ خواجہ قطب الاولیاء اکتساب علوم عقلیہ و نقلیہ فرمودہ از خدمت
ملا ابو حفص رخصت شد و بہ قصبہ آباد بغداد رسید و با شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمۃ اللہ علیہ مراسم صوری و روابط معنوی افزودہ بعزم ہندوستان با شیخ جلال الدین
تبریزی تا بملتان رسیدند و بصحبت شیخ بہاء الدین زکریا رحمۃ اللہ علیہ یک چند توقف ورزیدہ
بدار السلطنت نزول مکرمت فرمود و از انجا بہ پیرایہ عریضہ ادب اجازت حضوری ملازمت از حضرت
معین الاولیاء خواجہ بزرگ درخواست کرد۔ از حضرت خواجہ بزرگ ارشاد رفت کہ بعد مکان عارض

قرب جان نمیت ہمو نجا مشغول بودن شاید۔ و ماہم بعالم اسباب بہ تنہا خواہیم رسید۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء بعد ازین عزیمت دہلی فرمود و بہ اہالی موالی آن دیار فیض و انعام علی قدر مرام بخشید۔ و شیخ فرید مسعود گنج شکر نیز درآن زمان حاضر خدمت خواجہ قطب الاولیاء بود۔ و در گوشہ تنہائی و کنج بینوائی اعتکاف داشت۔ چون بملازمت لازم الاطاعۃ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء مشرف گردید۔ فرمودند بابا بختیار شاہبازی بدست آوردہ کہ غیر از سدرۃ المنتہیٰ بجائے دیگر آشیانہ نہ بندد۔ و بعد ہمین محل باتفاق ہر دو خداوند بزرگ انعام حقائق و معرفت حضرت خواجہ مسعود شکر گنج مفوض شد۔ و پس از ایام چند خواجہ بزرگ معین الاولیاء بصوب دار الخیر اجمیر معاودت فرمود۔ و حضرت خواجہ بختیار ہم تاب مفارقت نہ آوردہ عنان اطاعت سفر بر دوش ہمت برداشت ہنوز دور از نظر نرفتہ بودند کہ جماعۂ کثیر با دلہائے دردمند و جانہائے مستمند در تعاقب رسیدند۔ و بہزار خشوع و خضوع سکون خواجہ بختیار قطب الاولیاء در دہلی التجا کرد۔ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء بر حسب حال نظر فرمودہ خواجہ قطب الاولیاء را وداع کرد۔ و بہ قیام دہلی دستوری داد۔ خواجہ بختیار قطب الاولیاء با دل اندوہگین و دیدۂ اشکبار برگشتند و در تلقین و تدریس ارباب سلوک و سیر اشتغال فرمود۔ روزی خواجہ را برین بیت وقت خوش بود **شعر**

کشتگان خنجر تسلیم را ‖ ہر زمان از غیب جان دیگر است

و مدت چار روز در حالت سکر و استغراق در گذشت۔ ناگاہ سر مبارک در آغوش شیخ محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری فراز کردہ قدم پاک بر زانوئے مولانا شیخ بدر الدین غزنوی دراز فرمودند۔ قاضی محمد عطا از جمال با کمال بشارت قرب و اشارت وصال دریافتہ استفسار کرد کہ در باب حفاظت امانت ارشاد و در مقدمہ استقرار آئین جادہ خلافت تردد نیست فرمودند کہ خرقہ و عصا و نعلین و مصلا کہ بواسطہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء بما رسیدہ است بہ شیخ فرید الدین مسعود باید سپرد۔ و بعد ازین ہیچ نگفت و محمل زندگانی از اقامت دار فانی بر بست

قدس سرہ ◆

تفصیل خلفاء بزرگش اینست

خواجہ فرید مسعود ـ سید بدر الدین غزنوی ـ شیخ برہان الدین بلخی ـ سلطان شمس الدین التمش ـ مولانا فخر الدین حلوائی
شیخ احمد ـ شیخ حسین ـ شیخ فیروز ـ شیخ بدر الدین بوتاب ـ شاہ خضر قلندر ـ شیخ نجم الدین قلندر
شیخ سعد الدین ـ شیخ محمود ـ مولانا محمد ـ مولانا سید ـ شیخ صوفی بدھنی ـ شیخ ابو القاسم ـ شیخ
نظام الدین ابو المؤید ـ شیخ تاج الدین منور رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ◆

ذکر خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس سرہ

سالک مسالک تفرید و توحید مرد میدان توکل و تجرید بدر السالکین شمس المجاہدین
قدوۃ العارفین ـ برہان الاولیاء تاج الاصفیا حضرت خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج
قدس سرہ کہ پدر بزرگوارش بزمان سلطنت شہاب الدین غوری از کابل بہ لاہور آمد با دختر ملا
وجیہ الدین خجندی متاہل شد ـ نسب پاکش بہ ہفدہ واسطہ بسلطان ابراہیم بن ادہم میرسد ولادت
باسعادت حضرت خواجہ فرید در سال پانصد و ہشتاد و چہار بوقوع آمد ـ وقتیکہ خواجہ بختیار قطب الاولیاء
بہ ملتان آمد خواجہ فرید در مسجد مشغول بکتاب نافع بود ـ پرسید چہ میخوانی عرض کرد نافع است فرمود نافع خواہد شد ہمان دم
خواجہ فرید مسعود روئے نیاز بر قدم پاک نہادہ بیعت کرد ـ و پس از چند سال بدہلی آمد و بجہت کشیدن ریاضت
واکتساب مراتب صفوت از ملازمت حضرت خواجہ قطب الاولیاء خرقہ خلافت دریافت ـ چون طنطنہ
کرامت و شہرت ولایت او در اقصائے عالم مشہور است ـ جوق جوق اہل محبت جمع مے آمدند تخیئے
خواجہ فرید مسعود از ہجوم و کثرت منزل و حدت عزلت گزیدہ بسمت ہانسی آمد و از آنجا با جودھن کہ بہ قاقت
ورزید ـ باانہمہ ارباب فقر و فخر عقب نمیگذاشتند در آنزمان قاضی شہاب الدین در اجودھن بود
و دنیا پرستی میکرد ـ بر حال و احوال خواجہ فرید وقوف یافتہ در نائرہ حسد گرم بسوخت ـ و اعیان و اشرف
اجودھن را برانگیختہ بتکلیف خواجہ فرید مشورہ ترغیب داد ـ و از حاکم ملتان باظہار مقدمات خلاف واقع

برائے اخراج و استیصال خواجه فرید مسعود درخواست کرد۔ اما حاکم ملتان که از حقیقت حال کماهی آگهی داشت
قاضی مذکور را معتوب و مقهور ساخته بود۔ الحاصل چون قاضی مذکور را غیر از خجلت و تشویر چیزی بدست نیامد
به قبول صله معقول قلندری را به آزار خواجه فرید مامور کرد۔ روزی که خواجه فرید دامن ردا بر روی خدا نما
کشیده مشغول بحق بود۔ قلندر سازدر۔ درون حجره در آمد و میخواست که بخواجه آزار رساند۔ خواجه بتصرف باطن
آگاه شد۔ بخادمی امر فرمود که قلندر بگوئید که ازینجا برود۔ وگرنه رسوائی جهان خواهد شد۔ قلندر چون
این سخن بشنید بحال خود نماند و رو بفرار نهاد۔ فرمود صاحب اخبار الاخیار که خواجه فرید را در آغاز مجاهده
بروزه طی اتفاق افتاد روزی کسی بوقت افطار طعام آورد۔ خواجه فرید مسعود هنوز تمام نخورده بود
که استفراغ شد۔ چون بامداد بملازمت خواجه قطب الاولیا مشرف شد فرمود بابا فرید طعام شبینه از
مال حلال نبود الحمد لله که از آن محفوظ داشتند۔ صاحب تذکرة العاشقین آورده است که تاجری با چند
مهار شتر که محمول به نبات و شکر بودند به دهلی میرفت۔ چون به اجودهن رسید خواجه فرید پرسید که بر پشت
شتران چه بار آورده گفت نمک است۔ فرمود نمک خواهد شد۔ چون به دهلی رسید و بارها بکشاد همه نمک بود
از راحت القلوب مولفه خواجه نظام الدین نظام الاولیا منقول است که روزی محمد یار نام که از یاران
خدمت بود۔ از بس سراسیمه و مضطر بخدمت آمد۔ چون حضرت خواجه فرید مسعود وجه ملال و موجب اضمحلال
پرسید التماس کرد که برادر من بحال زار باشد او مرض گرفتار است و امکان نزع گذاشته بخدمت رسیده ام
فرمود نظر بخدا باید داشت اینک زود برو۔ و نیک ببین که برادرت از قضای معلق رستگاری
یافت هماندم محمد یار شادان و فرحان بجای خود آمد و برادر را مانوس الحیات را مصروف صلواة
شکر یست ❊

و از مشاهیر خلفایش تفصیل انیست

خواجه نظام الاولیا۔ شیخ جمال الدین هانسوی۔ شیخ علی احمد صابر۔ بدر الدین سلیمان۔ شیخ
نظام الدین شهید۔ سبدر الدین اسحاق۔ شیخ زین الدین۔ شیخ نجیب الدین متوکل۔ شیخ داود باهی
شیخ جلال الدین۔ شیخ رکن الدین۔ سید محمد کرمانی۔ شیخ منتخب الدین۔ شیخ برهان الدین غریب

شیخ یوسف ـ شیخ برهان الدین صوفی ـ شیخ محمد مکانی ـ شیخ شکر ریز وغیره رحمة الله علیهم اجمعین ـ و تاریخ وفات خواجه در سن ششصد و شصت و چار مرقوم است +

شیخ بدر الدین غزنوی چشتی

خلیفه حضرت قطب الاولیا خواجه بختیار است به سماع رغبت تمام داشت ـ بزرگان هم عصر بعظمت و شیخت او متفق بودند ـ و او هم صحبت خضر علیه السلام بود مرقد او پائین مزار قطب الاولیا خواجه بختیار است و در سال ششصد و پنجاه و هفت تاریخ وفات او منقول است +

شیخ نظام الدین ابو المؤید

مرید شیخ عبد الواحد غزنوی است چون به دهلی آمد بشرف ملازمت خواجه قطب الاولیا کار خود بجائے رسانید و خرقه خلافت پوشید ـ شیخ جمال الدین کولوی از اولاد اوست تاریخ وفات او در سال ششصد و هفتاد و دو رقم نموده اند +

قاضی حمید الدین ناگوری

نام او محمد بن عطا است مولد او بخارا و منشاء او ناگور و مدفن او دهلی است در آغاز قاضی ناگور بود بالآخر در تجرید و تفرید پرداخت و بعد از رفته از شیخ شهاب الدین سهروردی مرید شد ـ او را بحضرت خواجه بختیار قطب الاولیا ارادت واثق و محبت صادق بود ـ و تا بدم واپسین در ارادت و محبت دقیقه فرو نگذاشت ـ و به تفیض صحبت و نسبت خواجه قطب الاولیا او را به سماع علو تمام بود بسیار دوست میداشت تا آنکه علماء وقت و نبالش گرفتند و محضر ساختند و به دار کمر بربستند ـ قاضی حمید الدین را تصنیفات بسیار است از انجمله کتاب طوالع شموس شهرت تمام دارد تاریخ وفات او در سال ششصد و هفتاد و هشت مذکور است +

شاه خضر رومی

مشرب قلندریه داشت صاحب کرامت عظمی و خوارق کبری بود چون به هندوستان آمد بملازمت خواجه بختیار قطب الاولیا مشرف شد. و کلاه و خرقه دریافت و بولایت معاودت فرمود سلسله او قلندریه چشتیه مشهور است +

شیخ جمال الدین خطیب هانسوی قدس الله سره العزیز

شاهباز عرصهٔ لاهوت شیر دلیر بیشه جبروت فرید العصر فرید الاقطاب جمال الاولیا شیخ جمال الدین خطیب هانسوی قدس سره که سلسله نسب او به امام ابوحنیفه میرسد و خلافت از حضرت خواجه فرید مسعود. جامع کمالات بود خواجه فرید بتقاضائے محبت او دوازده سال در هانسی سکونت داشت. و میفرمود جمال جمال ما است. و گاه میفرمود جمال میخواهم که به گرد سرت بگردم. و هر کرا خواجه شیخ فرید خلافت میداد و باو میفرستاد اگر او قبول میکرد درست می بود. اگر او رد میکرد باز خواجه فرید قبول نمیفرمود. روزے شخصے بخدمت خواجه فرید آمد. از وے پرسید. جمال ما چه حال دارد جواب داد که ازان روز که بشما نسبت درست کرده است اسباب دنیا و شغل خطابت ترک داد و محنت عظیم و بلائے عظیم میکشد. با استماع این معنی خواجه فرید مسرور شد. و فرمود. الحمد لله که خوش میباشد ویرا بعد وفات در واقعه دیدند و حال پرسیدند گفت چون مرا در گور کردند فرمان رسید که بصله دو رکعت صلوٰة البروج متصل نماز شام بخشیدم. آورده اند که بعد چند گاه بنظر نیامد قبه بالائے قبر آن کاویدن آغاز کردند. چون تا به نزدیک لحد رسیدند سمت قبله غرفه نمودار شد و بوئے لطیف و رائحه بهشت یافتند. همان ساعت ازانجا گم شدند و باز پوشیدند. رحمة الله علیه +

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر حقیقی و خلیفہ شیخ الکبیر خواجہ فرید مسعود است صاحب حال و کمال بود۔ صاحب اخبار الاخیار مینویسد کہ روز عید درویشان جمع آمدند و ما حضر خواستند در خانہ شیخ چیزے نبود۔ کوزہ آب پیش درویشان آورد و گفت کہ ما حضر ہمین است درویشان روشن ضمیر بطیب خاطر کوزہ آب گرفتند۔ و آب نوشیدند وفات شیخ در سال ششصد و ہفتاد و یک ہجری مذکور است۔

شیخ بدرالدین بن علی بن اسحاق بخاری

از اعاظم خلفائے خواجہ فرید است عالم علوم صوری و معنوی بود در آغاز۔ با درویشان انکار داشت اما بتصرف باطن حضرت خواجہ فرید متوجہ شدہ خرقہ و خلافت یافت و بمرتبہ کمال رسید۔ تاریخ وفات ششصد و نود منقول است۔

شیخ منتخب الدین چشتی

ارادت و خلافت از حضرت خواجہ فرید داشت منقول است کہ از عالم غیب ہر روز تا خلعت رنگارنگ بادمیرسید۔ او از قیمت آن بمایحتاج درویشان مصروف میساخت در سن ششصد و نود و پنج وفات یافت۔

سید محمد بن سید محمود کرمانی

از عمائد احباب و اعیان اصحاب خواجہ فرید مسعود است۔ اول بتقریب تجارت بلاہور آمد۔ و از انجا با جودھن بہ پابوس حضرت خواجہ فرید مشرف شد در سال ہفتصد و یازدہ فوت شد۔

خواجہ علاء الدین بن خواجہ بدرالدین سلیمان

نبیرہ و صاحب سجادہ جد خود است تا مدت پنجاہ و چار سال بر مسند مشیخت و ارشاد متمکن بود و بزہد و ورع زندگی میکرد با سباب و ارباب دنیا سر و کار نداشت تاریخ وفات در سال ہفتصد و بست و دوم است +

مولانا داؤد پالہی

در نواح رودولے سکونت داشت و ارادت و بیعت او با حضرت خواجہ فرید مسعود صادق است خواجہ نظام الدین محبوب الاولیا ذکر او بسیار میکرد و میفرمود کہ صاحب کمال و محبت بود رحمۃ اللہ علیہ

فرع اول

از حضرت سلطان المشائخ صدر آرائے بزم عرفان و معرفت مہر سپہر فضائل و عظمت تاجدار کشور حقیقت ناشئے مراحل و منازل ہیبت و الوہیت شاہد المشہودین منظور الناظرین نظام العرفا نظام الاولیا سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین محبوب الٰہی قدس اللہ سرہ العزیز۔ خلیفہ بحق خواجہ فرید مسعود است از سر آغاز آگہی آتش عشق در دل و سودائے محبت در سر داشت۔ تا آنکہ بمعرفی و توسل شیخ نجیب الدین متوکل۔ بملازمت خواجہ فرید مسعود مشرف شد و آنگاہ کہ دولت پابوس و دست داد و نظر مشتاق بر جمال بے مثال شیخ کبیر خواجہ فرید مسعود افتاد ساز خویشتن برفت و عمر عزیز و جہد بلیغ کہ در اکتساب علوم عقلی و نقلی صرف نمودہ بود و ثمرہ آن در طرفۃ العین بہ جلوۂ مشہود وجود نگریست و ذوق تازہ و حلاوت بے اندازہ دریافت۔ و از سر حصول منصب قضا کہ بمقتضائے علم ظاہر و منشاء دانشمندی بود در گذشتہ تردد بود کہ بخدمت حضرت خواجہ فرید مسعود از حال و احوال خود چیزے عرضہ دہد کہ بیکبارگی خواجہ فرید باو متوجہ شد۔ و سخن نخست کہ بر زبان حقائق بیان

حضرت خواجہ فرید رفت اینست +

اے آتش فراقت دلہا کباب کردہ　　　　سیلاب اشتیاقت جانہا خراب کردہ

چون حضرت سلطان المشائخ خرقہ خلافت و ریاست کردہ در دہلی آمد و بمقام غیاث پور سکونت اختیار کرد۔ از ہجوم خلائق کہ ہزار در ہزار جمع مے آمدند اندیشہ نقل مکان بکنون خاطر میداشت زیراکہ انجمن عام مانع خلوت خاص بود۔ ناگاہ جوانے از مردان غیب پدید آمد و بسلطان المشائخ خطاب کرد +

آنکہ کہ تو مہ شدی نمید انستی　　　　انگشت نمائے عالمے خواہی شد

و نیز ارشاد فرمود کہ مقتضائے مرد و مردانگی اینست کہ انجمن در خلوت و خلوت در انجمن شد سلطان المشائخ میفرماید کہ از آنروز اندیشہ نقل مکان از خاطرم برفت و ہمو بہ ہدایت خلق و عبادت حق مشغول شدم۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ چون علاء الدین خلجی از دار فنا بمنزل بقا سفر اختیار کرد و تخت دہلی بتصرف سلطان قطب الدین درآمد۔ و خضر خان راکہ مرید و معتقد سلطان المشائخ بود بقتل رسانید۔ و ہم درپے آزار سلطان المشائخ سعے موفور بکار آورد۔ روزے از قاضی محمد غزنوی کہ از ارباب استشارہ بود پرسید کہ اینچنین زر کثیر و سرمایہ خطیر بہ شیخ از کجا میرسد۔ قاضی مذکور کہ ضلالت جاوید بنامش رقم زدہ بودند۔ جواب داد کہ ہر یکے از متوسلان بادشاہ و متوکلان حضرت آگاہ علی قدر مراتب مناسب نذر و فتوح میرسانند۔ باستماع اینمعنی سلطان قطب الدین از خود برفت و در آتش رشک سوختہ اعلان داد کہ ہر آنکہ با لطائف و تحائف با سلطان المشائخ ہمت خواہد کرد از دولت بادشاہی محروم و موقوف خواہد شد امّا چون این وتعہد بگوش حق نیوش سلطان المشائخ رسانیدند۔ خواجہ اقبال خادم راکہ متولی اوقاف دادار بود امر فرمودند کہ از امروز صرف مطبخ المضاعف کردیم۔ عند الاحتیاج اسم فوات بر زبان آوردہ۔ و دست طلب در گوشہ طاق برزدہ۔ بقدر ضرورت میگرفتہ باشد خواجہ اقبال ہمچنان عمل کرد۔ سلطان باطلاع اینمعنی۔ بغایت محجوب و منفعل شدہ۔ کسے را

بخدمت حضرت سلطان المشائخ فرستاد۔ و بمقدم پاکش التجا کرد۔ سلطان المشائخ در جواب
فرمود کہ خدمت ایوان شاہان شایان درویشان نیست۔ آوردہ اند کہ بادشاہ را کینہ و عناد ازین
جواب در دل جا کرد و بطلب سلطان المشائخؒ اصرار و استبداد افزود۔ روزے جمیع مشائخ و اکابر
دہلی برسم فاتحہ در مقبرۂ شیخ ضیاء الدین رومی جمع آمدہ بودند۔ سلطان قطب الدین ہم بجائے
خود نشستہ تلاوت قرآن میکرد۔ آنگہ کہ حضرت سلطان المشائخؒ تشریف آورد۔ غیر از سلطان
کہ او قرآن میخواند جمیع مراسم تبجیل و تعظیم و تقدیم رسانید۔ سلطان را مشاہدہ چنین عظمت
و الوہیت اندیشہ ناحق در دل پیدا شد۔ و بواسطہ جمعے کہ از اکابر دولت دنیا بودند بحضرت
سلطان المشائخ درخواست کرد۔ کہ بدیدن بادشاہ ہر روز و الّا نہ بہ آنماز ہر ماہ یکبار تکلیف
فرمودہ باشند۔ ہر چند کہ سلطان المشائخ بہ انجام جواب التفات نکرد و ہیچ نگفت
اما منتظران وقت کہ در کمین گاہ شر و فساد بودند قضیہ را معکوس کردند۔ و خاطر بادشاہ
را از مقدم شیخ مطمئن کردہ غرہ موعود کرد۔ بادراک شہرت ایمعنی خواجہ وحید قرشی و عز الدین علی
شرف حضور بخدمت حضرت شیخ دریافتہ در باب رفتن نزد بادشاہ استفسار کرد۔ فرمود کہ
ہرگز خلاف طریق پیران ما نخواہد شد و سلطان بارادۂ خود ناکام خواہد ماند۔ بعد ازین فرمود کہ
شبے در واقعہ دیدہ بودم کہ بر فراز صفہ نشستہ ام و گاوے با شاخ دراز قصد من میکند ناگزیر از جائے
برخاستم و ہر دو شاخ بدست گرفتہ بزودی تکان دادم ہمین کہ گاو بروے زمین افتاد و ہلاک شد
آوردہ اند کہ چون غُرّہ ماہ واقع شد سلطان المشائخ بدیدن بادشاہ تکلیف نکرد و ہمون شب شخصے
از نسل مغل باشارت خسرو خان سلطان قطب الدین را بہ قتل رسانید۔ میگویند کہ
سلطان المشائخؒ متاہل نبود۔ چون عمر شریفش بنود و یک سال رسید۔ بعوارض حبس بول و غائط مبتلا شد
و بروز ہشتم از آغاز مرض بعد نماز پیشین یک دستار خاص و پیراہن و مصلا و مثال خلافت
بمولانا برہان الدین غریب و یک دستار و پیراہن مبارک بمولانا شمس الدین مرحمت فرمودہ
بہر یکے بندگان خدمت انعام فرمود۔ و تسبیح و مصلا و خرقہ و کاسہ و عصا ہر آنچہ کہ از خواجہ فریدؒ

یافتہ بود بہ شیخ نصیر الدین محمود سپرد ارشاد کرد کہ در دہلی باید بود و جفاے روزگار باید کشید پس از آن بہ نماز مشغول شد و آن آفتاب اولیا بام معرفت آن صدر نشین اصحاب صدق و صفا در جوار رحمت حضرت کبریا پیوست۔ فہرست گرامی اصحاب کہ بہ فخر خلافت ممتاز بودہ اند این است ۔

فہرست خلفا

خواجہ نصیر الاولیا شیخ نصیر الدین۔ شیخ اخی سراج۔ شیخ قطب الدین منور۔ شیخ حسام الدین ملتانی۔ مولانا جمال الدین۔ مولانا فخر الدین۔ خواجہ حسام الدین سوختہ نبیرہ معین الاولیا حضرت خواجہ بزرگ مولانا ابوبکر۔ مولانا فخر الدین فیروی۔ مولانا علم الدین نیلی۔ شیخ برہان الدین غریب مولانا وجیہہ الدین یوسف مولانا شہاب الدین امام۔ مولانا شیخ مصلح الدین کاشانی۔ مولانا وجیہ الدین پائلی۔ مولانا فصیح الدین مولانا شمس الدین یحییٰ۔ خواجہ کریم الدین سمرقندی۔ شیخ جلال الدین اودھی۔ قاضی محی الدین مولانا کمال الدین یعقوب۔ مولانا بہاء الدین۔ شیخ مبارک۔ خواجہ معز الدین۔ خواجہ ضیاء الدین سنی شیخ تاج الدین داوری۔ مولانا موید الدین انصاری۔ خواجہ شمس الدین خواہرزادہ امیر خسرو۔ شیخ نظام الدین شیرازی۔ خواجہ سالار شیخ فخر الدین میرٹھی۔ شیخ علاء الدین۔ شیخ شہاب الدین کنتوری مولانا حجتہ الدین ملتانی۔ شیخ بدر الدین۔ شیخ رکن الدین جنبری۔ شیخ عبد الرحمن سارنگپوری حاجی احمد بداونی۔ شیخ لطیف الدین۔ شیخ نجم الدین محبوب۔ شیخ شمس الدین دہاری۔ خواجہ یوسف بداونی۔ شیخ سراج الدین حافظ۔ قاضی شاد علی۔ مولانا قوام الدین یکدانہ۔ مولانا برہان الدین ساوری۔ شیخ نظام الدین مولے۔ قاضی عبد الکریم قدوانی۔ قاضی قوام الدین قدوری۔ مولانا علی شاہ جاندار۔ خواجہ تقی الدین خواہرزادہ خواجہ نظام الاولیا۔ سید محمد کرمانی۔ سید یوسف حسنی۔ حمید شاہ قلندر۔ امیر خسرو دہلوی۔ امیر حسن علائی سجزی۔ شیخ برہان الدین ہانسوی۔ قاضی فخر الدین اجبلوری۔ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین ۔

شیخ نظام الدین شیرازی چشتی

فخر خلافت حضرت خواجه نظام الاولیا دارد بصفات عالیه آراسته بود و بشیوه درویشی پیراسته و بمرتبه کمال شیفتگی در سماع داشت بسال هفتصد و هیژده تاریخ وفات اوست رحمته الله علیه +

قاضی محی الدین کاشانی چشتی

فضیلت خلافت از خواجه نظام الاولیا دریافته بود و بزهد و تقوی ممتاز بود و بعلوم تفسیر یگانه آفاق در سال هفتصد و نوزده ۷۱۹ هجری وفات یافت +

خواجه شمس الدین خواهرزاده امیر خسرو

برگزیده روزگار بود و شیفته محبت خواجه نظام الاولیا. وقت تحریر بستن تا جمال شیخ ندیدے تحریر نه بستے. چون او را مرض موت درگرفته بود و خواجه نظام الاولیا به عیادت میرفت با ثنا راه خبر آوردند که او فوت شد خواجه فرمود الحمد لله که دوست بدوست پیوست هفتصد بست و دو سال وفات اوست رحمته الله علیه +

خواجه امیر خسرو دهلوی چشتی

سلطان الشعرا برهان الفضلا بود. بحضرت خواجه نظام الاولیا عقیدت ارادت تمام داشت و حضرت خواجه هم او را محرم اسرار و شیر بزم خلوت می انگاشت و ترک الله لقب کرده بود. و در آخر به عطائے خلعت خلافت مشرف فرمود نقل است که او هر شب بنماز تهجد هفت پاره قرآن خواندے و هر شب بخدمت حضرت خواجه نظام الاولیا مشرف شده در هر باب سخن گفتے و در آن

عشق و محبت خواجہ سوختہ و برشتہ بود کہ پیراہن مبارک بالائے قلب آتش خوردہ بماند۔ آورده اند کہ
ہنگام ارتحال حضرت خواجہ نظام الاولیا او در دہلی نبود و معیت بادشاہ بصوب بنگالہ قیام داشت
چون خبر وفات حضرت شیخ بشنید مراجعت بہ دہلی کرد و روئے گرد آلودہ و دیدہ نم آلود بر مرقد مطہر
مالید و کسوت سیاہ در بر کشید۔ بالآخر بو فور درد و رنج در ہفتصد و بست و پنج رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ

شیخ وجیہ الدین یوسف چشتی

از مقربان خدمت نظام الاولیا بود و بعد تشریف خلافت بصوب چندیرے رفتہ بہدایت و
تلقین خلائق بسر برد و در سال ہفتصد و بست و نہ ازین کہنہ رباط۔ بساط حیات بربست و
بمقام چندیرے مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ حسام الدین ملتانی

از خلفائے نامدار و اصحاب با وقار حضرت خواجہ نظام الاولیا است بزہد و ورع و دیاران جلسہ ممتاز
بود۔ در اکثر اوقات حضرت خواجہ بنفر سرور کہ شہر دہلی در سایہ عاطفت و ظل حمایت او ست آوردہ اند کہ او بہ اجازت حضرت شیخ
بزیارت حرمین شریفین رفتہ بود باز آمد حضرت شیخ فرمود کہ اگر کسے خواہد کہ بزیارت ختم رسالت و صدر نبوت مشرف
شود باید کہ نیت علیحدہ کند۔ اگرچہ بذیل حج کعبہ بمدینہ منورہ رفتن موجود است۔ اما شرف زیارت حاصل
نشود۔ چون این سخن بشنید باز بزیارت مدینۃ الرسول راہی شد و وفات او۔ در سال ہفتصد و سی و پنج
مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ فخر الدین مروزی

از مردان باخدا و اسوۂ اصفیا و اصحاب خواجہ نظام الاولیا بود روزے بخدمت خواجہ التماس کرد
کہ وقتے مرا تشنگی غلبہ کرد۔ کوزہ پر آب از غیب نمود از شعف بشکستم و نخوردم خواجہ فرمود کہ بالیست نخورد۔

هرچه از غیب میرسد بے عیب باشد۔ آوردہ اند که او کتابت قرآن مجید و دیگر نوشتن بیش از چهار آنه نمیگرفت و انکار میکرد وفات آن جامع الکمالات در سال هفتصد و سی و شش منقوش است رحمتہ اللہ

میر حسن علائی سجزی چشتی

سر آمد فصحائے روزگار و سرخیل شاعران نازک خیال بود۔ و بحضرت خواجہ نظام الاولیا محبت محبت و عقیدت بمرتبہ کمال داشت و خرقہ خلافت دریافت و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات حضرت خواجہ مجمع ساخت و در سال هفتصد و سی و شش در شهر دیوگیر وفات یافت رحمتہ اللہ علیہ

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقرب و معتمد خلفائے حضرت خواجہ نظام الاولیا است و از بس مورد اکرم و مصدر انعام بود۔ و بحضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے و بخواجہ خسرو و میر حسن علائی سجزی مودت و اتحاد تمام داشت بسیار تالیف و تصنیف از یادگار او ست سال وفاتش هفتصد و سی و هشت رقم زده اند رحمتہ اللہ علیہ

شیخ برهان الدین غریب

برگزیدہ روزگار و صوفی با وقار صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود و از حضرت خواجہ نظام الاولیا محبت بسیار و خصوصیت وے بے شمار بود۔ بحدیکه در مدت العمر خود بصوب غیاث پور که مسکن مرشد بر حق بود گاہے پشت نداد۔ خرقہ خلافت از خواجہ نظام الاولیا دوبار دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجہ نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد۔ در انجا قبولی عظیم یافت۔ آوردہ اند که شیخ زین الدین غریب ولایت و طنطنہ کرامت و فضائل او شنیدہ از شیراز بدیوگیر آمد۔ و چون شیخ را در سماع متوجه دید متردد گشت شیخ بر خطرہ او وقوف آوردہ گفت که چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن و باز بمنزل مقصد رسیدہ در حصول کار توقف ورزیدن دلیل دانش و آگاہی نیست۔ اگر خطرہ یاد است مانع کار است

هرچه از غیب میرسید بی‌عیب باشد. آورده اند که کتابت قرآن کرده و هر دفعه زیر دست شیر اینها را آنچه میگرفت
و انکار میکرد وفات آن جامع الکمالات در سال هفتصد و سی و شش هجری است رحمة الله

میر حسن علائی سجزی چشتی

سرآمد فصحای روزگار و سرخیل شاعران آن قبیل بود. بحضرت خواجه نظام الاولیا محبت و عقیدت بمرتبه کمال داشت و خرقه خلافت دریافته و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات حضرت خواجه مجتمع ساخت و در سال هفتصد و سی و هشت در شهر دیوگیر وفات یافت رحمة الله علیه

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقربان و معتمد خلفای حضرت خواجه نظام الاولیا است با امیر خسرو اکرم و مصدر انعام بود. بجد حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتی و بخواجه خسرو و میر حسن علائی سجزی مودت و اتحاد داشت بسیار تالیف و تصنیف از یادگار اوست سال رحلتش هفتصد و هشت رقم زده اند رحمة الله علیه

شیخ برهان الدین غریب

برگزیده روزگار و صوفی با وقار صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود او را بحضرت خواجه نظام الاولیا محبت بسیار و خصوصیت بی شمار بود. بحدیکه در مدت العمر خود بصوب غیاث پور که مسکن مرشد برحق بود گاهی پشت نداد. خرقه خلافت از خواجه نظام الاولیا دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجه نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد در آنجا قبول عظیم یافت. آورده اند که شیخ زین الدین غریب ولایت وطن کرامت [illegible] او شنیده از شهر [illegible] برآمده و چون شیخ را در سماع متوجه دید متردد گشت شیخ بر خطره او وقوف [illegible] که چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن باز بمنزل مقصود رسید و حصول کار توقف در زیدن دلیل دانش و آگاهی نیست. اگر خطره دیانت مانع کار است

دہشتیر بر حال و احوال او پرداختے نقل است کہ روزے خواجہ حسام الدین را وقت خوش بود۔ چون بر مرقد پاک خواجہ معین الاولیا جد امجد خود حاضر شد و بہ ذوق و شوق تمام در پائین مرقد پاک بوسہ دادن و چشم مالیدن آغاز کرد۔ دران حال از درون مزار فائض الانوار ندا بر آمد فرزند من اینہمہ سوز و گداز و محبت و محنت کہ بر خود مے پسندی موجب تفریح و تفتیح مشام و باعث تسکین و انبساط ارواح جد و پدر تست بس ازین زحمت و محنت بر خود روا مدار کہ کار تو بانجام رسید و خدائے تو بر تو انعام فرمود و بیامرزید۔ چون از خدمت مزار رخصت شد بجہت چہرہ دستی سیکہ پرستان کہ متصرف بودند تاب سعادت و مجال اقامت اجمیر در خود ندیدہ قصبہ سانبھر آمد و بعد از چند ایام ازین کہنہ رباط۔ زندگانی بعالم قدس شادی و کامرانی رخصت سفر برداشت و بصوب باختر سوے۔ بر سر راہ اجمیر مدفون شد بسال وفات ہفتصد و چہل و یک قم نمودہ اند۔ تا الآن مرقد پاک او مرجع انام و مطاف عوام است و از ستر گ فیض مزار برکات آثار انیست کہ گاہے امراض دبائیہ دران دیار شنیدہ نمیشود +

شیخ عزیز الدین صوفی

از خلفاے اعظم و مقربان معظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است مادرش دختر خواجہ فرید مسعود بود۔ کتاب تحفۃ الابرار از ملفوظات خواجہ نظام الاولیا جمع کردۂ اوست روزے کہ او بخدمت خواجہ نظام الاولیا حاضر شد حضرت خواجہ در حالت استغراق بود۔ چون بحال باز آمد پرسید کیستی۔ التماس کرد عزیز۔ فرمود عزیز خواہی شد۔ انشاء اللہ تعالے وفات او در سال ہفتصد و چہل و یک ہجری مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ عثمان اخی سراج

از محبوب ترین دوستان و خلفاے خواجہ نظام الاولیا است۔ آوردہ اند کہ او بارادۂ بیعت

سلطان المشائخ آمده بود۔ اما از علوم دینیہ معرفتے نداشت حضرت شیخ مولانا فخرالدین زرادی فرمود کہ این جوان صورت خوب وشمائل مرغوب دارد۔ لیکن بجہت نے بہرگی علم حیف است کہ از دولت معرفت محروم است۔ مولانا فخرالدین عرض کرد کہ باندک التفات حضرت ہیچ دشوار نیست بعد مرور ایام چند از علوم معرفتے بے بہرہ نخواہد ماند چنانچہ مولانا مذکور در تعلیم و تدریس آن ساعی جمیلہ کرد داو را در شش ماہ مرتبہ کمال رسانیدہ بخدمت خواجہ نظام الاولیاء حاضر آورد حضرت خواجہ نظام الاولیاء از بس خوشوقت و مسرور گشتہ بہ شرف بیعت او را مشرف کرد۔ و در اندک زمان خرقہ خلافت دریافتہ بولایت بنگالہ مامور شد۔ بارہا حضرت خواجہ نظام الاولیا میفرمود کہ اخی سراج آئینہ ہندوستان است۔ وفات او در سال ہفتصد و پنجاہ و ہشت مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

مولانا وجیہہ الدین پائلی

دانشمند متبحر بود۔ و استاد وقت و در ریاضت عبادت و زہد و تقا یگانہ روزگار۔ در آخر مرید خواجہ نظام الاولیا گردید و کمال عقیدت بحضرت او داشت۔ او میگفت کہ وقتے بہ پائیت میرفتم در اثنائے راہ شخصے را دیدم کہ او صوفی بود و در دل من نوعے انکار آمد۔ او گفت یا مولانا چیزے مشکل داری و مرا در علم مشکلات ماندہ بود۔ ہر یکے را با او میگفتم و او جواب ہا موجہ میگفت تا آنکہ مسئلہ قضا و قدر بہ او خوب گفت مرا مطمئن کرد۔ و بعد از اتمام بحث پرسید تو مرید کیستی۔ گفتم از سلطان المشائخ خواجہ نظام الاولیا۔ گفت شیخ نظام الدین قطب است قبر مولانا مذکور بہ سر حوض شمسی در حظیرہ قاضی کمال الدین است رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ تقی الدین نوح

پسر خواہر زادہ خواجہ نظام الاولیا است حافظ قرآن بود خواجہ نظام الدین اولیا در حالت مرض پیش خود طلبیدہ خرقہ خلافت مرحمت فرمود۔ و وصیت کرد کہ ہر چہ بتو رسد نگاہ داری

اگر چیزے بر تو نباشد بر آن نگران نباشی کہ خدا ترا خواہد داد۔ و بہیچ یکے را بد نخواہی و جفا را بعطا بدل کنی و اور از نہ ستائی کہ درویش او را خوار نباشد۔ او در حالت حیات خواجہ نظام الاولیا در عین شباب برحمت حق بپیوست رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ برہان الدین ہانسوی

متحقق است کہ خواجہ جمال الاولیا شیخ جمال الدین ہانسوی او را در طفلگی گزاشتہ برحمت حق پیوستہ بود۔ حضرت خواجہ فرید مسعود او را پیش خود طلبید و بسیار لطف و عنایت کرد و خلافت نامہ و مصلا و عصا با انگشتے کہ بہ شیخ جمال الدین روان کردہ بود بہ شیخ برہان الدین عطا فرمود۔ و بخدمت خواجہ نظام الاولیا وصیت فرمود۔ خواجہ برہان الدین ہر سال بخدمت خواجہ نظام الاولیا آمدے و تربیت یافتے و تا زمان حیات خواجہ نظام الاولیا کسے را بہ بیعت قبول نہ فرمود رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ قطب الدین منور

خلف الرشید خواجہ برہان الدین ہانسوی است و خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است جامع کمالات و مظہر کرامات بود۔ بسر غوغاے خلق نداشت و در مدت العمر از حجرہ باختیار خود بیرون نہ آمد۔ و بخانہ امرا نرفت و بتوکل و قناعت گزرانید نقل است کہ وقتے سلطان محمد تغلق بہ ہانسی رفتہ بود۔ نظام الدین کہ یکے از عمائد خدمت بادشاہ بود از نزدیک خانہ حضرت شیخ بگذشت پرسید کہ خانہ از کدام است گفتند شیخ قطب الدین منور خلیفہ خواجہ نظام الاولیا۔ گفت کہ عجب است کہ بادشاہ بہ ہانسی بیاید۔ و او بدیدن بادشاہ نہ آید۔ چون بخدمت سلطان رسید گفت کہ اینجا شیخی است از خلفاے شیخ نظام الحق والدین کہ بدیدن بادشاہ نہ آمدہ است سلطان در غضب شد۔ و شیخ حسن سربرہنہ را بطلب شیخ قطب الدین منور فرستاد شیخ حسن آمد و

در دهلیز بنشست شیخ زاده نور الدین بیرون آمد و گفت که بندگی شیخ شما را می‌طلبد - شیخ حسن بهمه پیش آمد و گفت شما را سلطان طلب رسیده است فرمود که درین باب اختیار بدست من هست یا نه گفت خیر مرا فرمان است که شما را ببرم - فرمود الحمد لله باختیار خود نمیروم - بعده روی بسوی اهل خانه کرد و فرمود بخدا سپردم و مصلا بر کتف و عصا در دست گرفته راهی شد - شیخ حسن برهنه به سواری اسپ اشارت کرد - فرمود قوت پیاده رفتن دارم - چون متصل خطیرهٔ جد بزرگوار رسید پایان قبر جد و پدر رفت - و بعد زیارت عرضداشت کرد که باختیار خود از کلبهٔ عزلت بیرون نه آمده ام مرا بحق ایشان می برند - چون از خطیرهٔ پاک بیرون آمد - شخصی حضرت زر پیش او آورد قبول کرده با اهل خانه فرستاد چون بدائرهٔ سلطان رسید سلطان اغماض کرده بدهلی روان شد - در آنجا حضرت شیخ را پیش خود طلبید - و چون سلطان دانست که شیخ می‌آید بایستاد و کمان در دست گرفته به تیر بگرانداختن و هدف زدن مشغول شد - اما چون شیخ را دید طاقت نه آورد و تعظیم پیش آمد مصافحه کرد حضرت شیخ چنان دست او محکم گرفت که آنچنان بادشاه ستمگر که چندین علماء مشائخ را تیغ ستم آورده بود معتقد گشت و گفت که ما در شهر شما رسیدیم و التفات نفرمودید حضرت شیخ فرمود که فقیر لائق ملاقات بادشاهان نیست در گوشه بدعاگوئی و خیر طلبی کار اهل اسلام مشغول است بایستی معذور میباید داشت سلطان از تقریر شیخ نرم دل شد - و حکم داد که اینچنان باید کرد که مقصود شیخ است فرمود مقصود من فقر است و کنج جد و پدر - بعده بادشاه پیشکش فرستاد قبول نکرد و فرمود فقیر را نان جوین باید - زر و جواهر بچه کار آید - بالآخر زر قلیل قبول فرمود و در مقام پیران خود صرف نمود و نیز بفقیران داد - مرقد او در قبهٔ جد پاک او است - رحمة الله تعالی علیه

شیخ نور الدین پسر شیخ قطب الدین منور

بغایت متشرع و متورع و صاحب حال و قال بود - و خرقهٔ خلافت از پدر عالی قدر خود رسید و مدام

در استغراق و عزلت و وحدت گذرانید رحمته الله علیه مرقد او در خطیره پاک جدا واست +

مولانا علیشاه جاندار

از مریدان خواجه نظام الاولیا است - او را کتابیست موسوم بخلاصته اللطائف و - او لیسیار صادق الارادة و واثق العقیدة بود و کار خود بوجه احسن بجائے خود رسانید - رحمته الله تعالے علیه +

مولانا فخر الدین زرادی

خلیفه ارجمند خواجه نظام الاولیا است حافظ کلام ربانی بود - بکمال تقوے و تورع آراسته گویند او را با مولانا فخر الدین هانسوی صحبت بود - جامع علم عقلی و نقلی و در امر دین صلابتے داشت عاقبت کار مرید خواجه نظام الاولیا شد و محلوق گشت و از میان متعلمان بر آمد و در زمره درویشان قرار گرفت - بعد وفات مرشد برحق بر کنار آب جمن و در آن مقام که الحال فیروز آباد دهلی است مشغول شد و هم بزیارت خواجه بزرگ شیخ الاسلام معین الاولیا باجمیر رفت خواجه نصیر الدین نصیر الاولیا فرمود که آنچه مارا در یک ماه فتح شدے مولانا فخر الدین را در یک ساعت بدست آمدے و در آن زمان که مردم شهر را بدیوگیر بردند او هم برفت و هنگام بازگشت در کشتی که نشسته بود غرق شد - و مولا مرتبه شهادت رسید رحمته الله علیه +

سید محمد بن محمود کرمانی

اول بکار تجارت از کرمان به لاهور آمده چون بخواجه فرید مسعود ملاقی شد راه و رسم محبت درمیان آمده در قصبه اجودهن قیام کرده مرید شد و بعد از رحلت حضرت خواجه فرید بخدمت خواجه نظام الاولیا تربیت کلی یافت و بنعمت خلافت مشهور و بعد گذشته بصوب کشمیر روانه شد و همدرانجا وفات یافت و هم مدفون شد رحمته الله علیه +

سید محمدؒ بن مبارک کرمانی

جامع کتاب سیر الاولیا است۔ و آن کتابیست مشتمل بر احوال مشائخ چشتیہ۔ او را در زمان مبارک شرف بیعت خواجہ نظام الاولیا بدست آمدہ و حاضر مجالس بودہ فیضیاب بود۔ و بعدہ از حضرت خواجہ نصیر الاولیا تربیت یافت۔ پدر و اعمام و اجداد او ہم از نزدیکان خواجہ نصیر الاولیا بودہ اند و اکثر از آنچہ در آن کتاب نقل کردہ بتصدیق آبائے کرام خود کردہ۔ رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ نصیر الحق والدینؒ قدس سرہٗ

قدوۃ الاولیا اسوۃ الاصفیا نصیر الاولیا خواجہ نصیر الحقؒ والدین قدس سرہ العزیز خلیفہ حضرت خواجہ نظام الاولیا است۔ مظہر انوار آلہی و مہبط برکات نامتناہی بود۔ و بزہد و ورع و فضائل و تقوے موصوف۔ مرجع کافہ اہل اسلام و ملجاے انام در ہدایت اہل الیقین و اصحاب طریقت و صورت مدام اشتغال داشت۔ بحکم شرع بسیار صلابتے بکار میبرد۔ سماع بے دستک مے شنید۔ روزے برادران طریقت مجلس سماع بمزامیر بپا کردند۔ او از میان برخاست۔ گفتند سنت پیران ترک میدہی فرمود۔ برائے ما حجت نیست۔ آوردہ اند کہ قلندرے تبہ کار در عین قیلہ درون حجرہ درآمد و یازدہ ضرب کارد بر جسم پاکش بزد۔ اما با اینہمہ شدائد و جراحت در حالت سکر و استغراق خواجہ خللے واقع نشد۔ و بحال خود مشغول ماند۔ چون از سوراخ حجرہ سرشک خون بیرون تراوید۔ خدام آستانہ درون آمدند۔ و خواجہ نصیر الاولیا را مجروح دیدہ در حالت اضطراب و اضطرار تجسس بسیار کردہ قلندر را پا بزنجیر نمودہ حاضر آوردند۔ اما حضرت نصیر الاولیا بتقاضائے خلق حسن از تردد جزا و سزا درگذشتہ بیست تنگہ سرخ باو انعام فرمود۔ و بہ شیخ صدر الدین و شیخ زین الدین وصیت بلیغ کرد کہ بعد ازین آزار قلندر روا ندارند۔ آوردہ اند۔ کہ سلطان محمد تغلق با حضرت خواجہ بمرتبہ غایت خصومت کرد۔ و با این ہمہ علو رتبت ایذا رسانیدے

دور سفرها همراه خود گردانیدی. گویند که وقتی او را جامه دار خود گردانیده بود. روزی سلطان محمد تغلق طعام فرستاد و در آوند طبق زر و نقره. و باعث فرستادن طعام جز ایذا نبود. یعنی اگر این آوند را طعام نخورد همین سخن را مادهٔ ایذا سازد. و اگر بخورد الزام نامشروع کردن در میان آرد. حضرت خواجه نصیر الاولیا هیچ نگفت و لختی طعام از کاسهٔ زرین در دست خود گرفته بخورد بداندیشان خائب و خاسر ماندند تفصیل اسمای خلفای بزرگ که معلوم شده انیست +

تفصیل خلفاء

خواجه کمال الدین علامه. میر خواجه سید محمد گیسو دراز. میر سید محمد جعفر المکی الحسنی. سعد الملک زاده احمد. مولانا معین الدین. خواجه معین الدین خرد نبیرهٔ خواجه بزرگ معین الاولیا. سید علاء الدین. شیخ یوسف. محمد وجیه ادیب. سید علاء الدین کنتوری. قاضی محمد ساوی. شیخ سلیمان ردولی. شیخ محمد متوکل کنتوری. شیخ دانیال. شیخ قوام الدین. قاضی عبد المقتدر. مولانا خواجگی. مولانا احمد تهانیسری. شیخ زین الدین. شیخ صدر الدین. شیخ سعد الله +

خواجه کمال الدین علامه

صاحب علم و اهل کمال بود و بجهت وفور علم بلقب علامه مشهور گشت. مدام بعبادت حق و هدایت خلق مشغول. جمعی از عالمان دین لدبا یقین بحضرتش استفاده میکردند و فیضها میبردند. خلافت و سجاده بخواجه نصیر الاولیا متحقق است. بعد تشریف خلافت بصوب احمد آباد رجوع کرد. و به فوائد عظیم و ارشاد سلیم گم گشتگان منزل فقر و فنا را رهنمونی فرمود. بعد از دیر بدهلی تشریف آورد. و به هدایت و ارشاد توجه فرمود. وصال آن برگزیدهٔ ایزد متعال در سال هفتصد و پنجاه و شش مذکور هست رحمة الله علیه +

خواجہ میر سید محمدؒ گیسو دراز

خلیفہ مستند خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا است سرخیل عاشقان باسوز و گداز و ارباب راز و نیاز بود۔ و در ریاضت و مجاہدت غلو تمام داشت۔ و بسیار طالبان حق را بمقام و مرام خود رسانیدہ شان رفیع و مرتبہ وسیع داشت۔ بعد وفات خواجہ نصیر الاولیاؒ۔ بہ دیار دکن رفت۔ و قبولی عظیم یافت و سلسلہ وے در تمام دیار دکن شائع شد۔ و شہرت آن برگزیدہ آفریدگار بہ لقب گیسو دراز این جہت است کہ مریدان خواجہ نصیر الاولیاءؒ۔ چوڈول وے بر دوش مے بردند۔ میر سید محمد گیسو دراز ہم ہمدوش بود و جعد گیسوے او بسبب طوالت در پایہ چوڈول در آویختند اما میر سید محمد بپاس ادب سکوت و تحمل کرد۔ و ہمان اذیت راہ دراز طے کرد۔ تا آنکہ موے سر شکست خوردند۔ و انواع عقوبت بروے روے کشاد۔ اما چون خواجہ نصیر الاولیا برین حال مطلع شد۔ تاسف خورد۔ و بر حسن عقیدت میر سید محمد تحسین و آفرین فرمود و گفت۔ ہر کو مرید سید گیسو دراز شد واللہ خلاف نیست کہ او عشق باز شد و شیخ محمد چشتی از ملفوظات وے جمع کردہ بجوامع الکلم موسوم کردہ است تاریخ وفات در سال ہشتصد و بست و پنج منقول است ۸۲۵۔ خطیرۂ پاکش در قصبہ گلبرگہ نواح دکن مرجع مستمندان است۔ و تا الآن ہا از اولاد پاک نہاد او منصب شیخت و ارشاد برقرار است رحمۃ اللہ علیہ

خواجہ سید معین الدین خُرد

نبیرہ برحق خواجہ بزرگ خواجہ معین الاولیا است۔ وے را خرد بہ نسبت خواجہ بزرگ میگفتند و این منقبت بس است۔ از بس عابد و مجاہد۔ صاحب مقامات علیہ و کرامات زکیہ بود۔ وے بے واسطہ کسے از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا استفادہ میکرد۔ بالآخر باشارت جد پاک بشرف بیعت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا مشرف گشت و خرقہ خلافت ہم دریافت۔ تاریخ وصال آن صدر الصدور صفِ اصحاب قرب۔ در سال ہفتصد و شصت و یک منقول است

رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر او پائین روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در حجرِ سنگ سفید واقع است

شیخ صدر الدین حکیم

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا رضؓ است۔ خواجہ سلطان المشائخ او را بہ خواجہ نصیر الاولیا سپردہ بود۔ از آن او تصانیف خوب یادگار است۔ و سینہ زر از زمین مراو پیدا شدہ بود۔ ہمہ را براہ خدا و مردان خدا صرف نمود۔ و در سال ہفتصد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافت +

سید محمد بن سید مبارک کرمانی

خلیفہ و مقرب خدمت خواجہ نصیر الاولیا رضؓ است۔ و بار وحانیت حضرت نظام الاولیا رضؓ رابطہ قوی داشت۔ کتابے در باب احوال مشائخ چشتیہ جمع نمودہ است موسوم سیر الاولیا۔ در سال ہفتصد و ہفتاد ہجری سفر آخرت اختیار کرد۔ مولف ذکر شریف سید محمد بن سید مبارک بنظر احتیاط در زمرۂ مریدان حضرت خواجہ نظام الاولیا ہم مرقوم کرد +

شیخ یوسف چشتی

خلیفہ اعظم خواجہ نصیر الاولیا است ماہر علوم حدیث و تفسیر و کتابے نوشتہ است موسوم بہ تحفۃ النصائح از بس نافع و بہتر است۔ در سال ہفتصد و ہفتاد و چار وفات یافت +

شیخ عبد المقتدر

از اشہر خلفائے خواجہ نصیر الاولیا است دانشمند بزرگ بود۔ و درویش صاحب باطن و کامل و اکمل در اوائل او را با فقرا و طریقہ فقر انکار بود۔ و در وسط بصحبت خواجہ نصیر الاولیا در افتاد و در آخر از برگزیدگان طریقہ عالیہ چشتیہ گردید۔ قاضی شہاب الدین کہ عالم متبحر بود۔ از

نوشتہ چپیناں حسن اواست ہشتم محرم درسال ہفتصد و نود و یک ہجری فوت شد +

قاضی سادی چشتی

عالم و فقیہہ و درویش کامل بود۔ تقوے و تورع بسیار داشت۔ و خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است و گروہ خلائق درسایہ توجہ او بجدا رسید۔ چنانچہ شیخ اختیار الدین خلیفہ او است۔ تاریخ وفات او در سال ہفتصد و ہشتاد و نہ منقول است +

شیخ سعد اللہ کیسہ دار

خلیفہ بزرگ خواجہ نصیر الاولیا است۔ و از شیخ متوکل اجازت و خلافت داشت۔ صاحب معارج الولایت آوردہ کہ خضر علیہ السلام کیسہ با و دادہ بود و ہر آنچہ کہ میخواست از کیسہ میافت ازینجہت بعرف کیسہ دار معروف گشت و نیز خرقہ خلافت از شیخ جہانگیر سمنانی یافتہ بود۔ و در سال ہشتصد و شش ہجری فوت شد +

شیخ دانیال چشتی

از خلفاے حضرت خواجہ نصیر الاولیا است نسب شریفاو بحضرت عباس بن علی المرتضے منتہی میشود۔ و موجب مقدم او بہندوستان اینست کہ پدر بزرگوارش بوجہ منازعت برادران ترک وطن اختیار کردہ بود۔ ولادت شیخ دانیال در مرز بوم ہند واقع شد۔ و بخدمت قاضی عبد الکریم تعلیم یافت و بدختر قاضی مذکور منعقد شد۔ و از انجا بہ دہلی رسیدہ شرف بعیت۔ و تشریف خلافت حاصل کرد۔ و بکمال صوری و معنوی تکمیل گردید۔ و بعد از آنکہ از حضرت خواجہ نصیر الاولیا رخصت وطن یافت و از نواح لکھنو بہ دیار شرقی رفت قطاع الطریق از کمینگاہ پیدا شدند۔ و ہمہ مال و متال کہ قاضی عبد الکریم ہنگام رخصت بدختر خود دادہ بود در معرض نہب و تاراج آوردند۔ و شیخ دانیال را شہید ساختہ

در آزار اہل و عیال شیخ تہیہ کردہ بودند کہ بیک ناگاہ ندائے مہیب از پیکر شیخ پیدا شد و راہزنان معدوم البصر گشتہ از رفتن و گریختن بستوہ آمدند تا آنکہ جماعت لشکریان در رسید و ہمہ را در بند گرفتہ بحاکم رسانید و خادمان شیخ جنازۂ او بر دوش بردہ بموضع ستر گہ مدفون کردند سال شہادت او ہفتصد و چہل و ہشت بود +

مولانا خواجگی چشتی

از یاران خاص و خلفائے اعظم خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ در آن زمانیکہ مولانا خواجگی بخدمت مولانا معین الدین اکتساب علوم ظاہر میکرد و باستفادہ فیض باطن بحضرت خواجہ نصیر الاولیا حاضر میشد۔ مولانا معین الدین عمرانی از صحبت خواجہ نصیر الاولیا با و مبالغ مے آمد۔ باتفاق وقت مولانا معین را سرفہ و ضیق النفس عارض شد و نوبت باینجا رسید کہ چارہ گران مایوس گشتہ دست کشیدند۔ و مولانا معین از حیات خود نا امیدی داشت روزے مولانا خواجگی گفت کہ ہنگام دوا نماند۔ در باب استمداد دعائے مردان حق باید کوشید و فی زماننا حضرت خواجہ نصیر الاولیا برگزیدہ بارگاہ قاضی الحاجات و مجیب الدعوات است اگر در خدمت وے حاضر شدہ عذر و تعجب او درمیان آرند شاید کہ نفس مراد بر مدعا نشیند۔ باستماع این یعنی مولانا معین الدین بخدمت حضرت خواجہ نصیر الاولیا راہی شد و خواجہ نصیر الاولیا باطلاع مقدم وے تا بدر خانقاہ برسم استقبال تکلیف فرمودہ درون خانقاہ بجائے برتر نشاند و طبق برنج و حنجرات کہ بعالم اسباب منافی امراض او بود پیش نہادہ۔ بخوردنش تکلیف داد مولانا باکراہ و شدت تمام لقمہ چند خورد۔ و ساعتے نگذشتہ بود کہ نوبت بہ استفراغ رسید و تمام مواد و مادہ ردیہ خارج شدہ مولانا معین الدین خوشحال گردید و صحت کلی یافت در سال ہشتصد و نوزدہ وفات او منقول است +

شیخ احمد تھانیسری

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است زمانیکہ لشکر امیر تیمور بدہلی رسید آنہم اسیر گشتہ بود چون فتنہ فرونشست داد۔ ازدام اسیری رستگاری یافت و در مجلس بادشاہ جانہ شد۔ در میان او و نبیرہ مولانا برہان الدین صاحب ہدایہ درباب تقدیم و تاخیر مجلس گفتگو درشت بوقوع رسید شیخ احمد برخصاحب ہدایہ گفتگو آغاز کرد۔ و تلمیذان خود ارشاد کرد تا از محل خطا و مقام غلط نشان دہند۔ امّا بادشاہ مصلحت وقت دیدہ ہر یکے را از طول سخن باز داشت و مباحثہ ختم شد۔ بعد ازین مولانا شیخ احمد بہ کالپی رفت و در سال ہشتصد و بست بمقام کالپی فوت شد مرقدش مرجع عوام و مقام برکت و انوار است +

شیخ احمد کنتوری چشتی

خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ وقتیکہ او بطریق اعتکاف درون حجرہ نشستہ بود بدید کہ شخصے بلبس و صورت جوگیان خاک آلودہ و موئے ژولیدہ در گوشہ حجرہ نشستہ است جوگی سلام بگفت۔ و شیخ جواب سلام داد چون باہم مصافحہ کردند۔ جوگی سخن گفتن آغاز کرد۔ در دیدہ شیخ ہمہ دیوار و در حجرہ از سیم و زر نمودار شد۔ اما شیخ التفات نفرمود مشاہدہ ایمعنی جوگی مذکور بر استغنائے شیخ اعتراف کردہ سر در قدم نہاد۔ و مرید شد وفات او در سال ہشتصد و بست و ہفت منقول است +

شیخ قوام الدین چشتی سہروردی

مشہور خلیفہ حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب تقوےٰ و حال و اہل دل و شیخ وقت بود و بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا بخدمت سید جلال الدین مخدوم جہانیان حاضر شدہ

اکتساب کرد +

سید محمد بن جعفر مکی چشتی

اشہر و اعظم خلیفہ حضرت شیخ احمد نصیر الاولیا است۔ در توحید مقام بزرگ و مرتبہ سترگ داشت سخن یا آنکہ مستانہ میگفت۔ اما خوب میگفت۔ تصنیف ہم دارد موسوم بہ بحر المعانی و رسالہ در بیان اسرار و آثار روح و بحر الانساب کہ در نسب پاک اہل بیت تذکرہ کردہ و نسبت آبا و اجداد خود ہم ثبت نمودہ۔ سن شریف وے قریب دو صد سال منقول است از آغاز حکومت تغلق تا بعہد دولت سلطان بہلول در صدر حیات بود۔ آبائے کرام او شرفائے مکہ معظمہ بودند۔ و بعد از ان بہ دہلی آمدہ در ہرسہ قیام کرد۔ در کتاب بحر المعانی میفرماید کہ مدت شصت سال در علم ظاہر بودم و در کسب کمال کوشیدم۔ اما از محبوب ازل و مقصود ابد غافل بودم۔ حالاے منیم آنچہ پیش نظر مے آید۔ بسیار حالات و مقالات ثبت نمودہ کہ فہرست آن موجب طوالت مقصود است۔ وفات او در سال ہشت صد و نود و یک مذکور است +

شیخ علاء الدین علاء الحق

خلیفہ اعظم شیخ عثمان اخی سراج است در آغاز دولت علم ظاہر و سرمایہ دنیا فراوان داشت و بآخر در فقر و سلوک قدم نہاد نسب شریف او بحضرت خالد بن ولید میرسد زہد و ریاضت او و عبادت و تقوے بدرجہ کمال بود۔ و از جملہ مال و منال دنیا ترک اختیار کردہ کمر ہمت در خدمت مرشد برحق چست و محکم بست۔ و چون شیخ عثمان اخی سراج بسیار سفرے ماند و طعام پختہ ہمراہ مے بردند۔ و دیگ طعام بر سر شیخ علاء الحق مے نہادند۔ و او پا برہنہ ہمراہ سواری شیخ میرفت بیرا دمان جلی بی او کہ امرائے عظیم الشان بودند بنظر اکراہ در حال وے نگاہ میکردند اما او اعتنا نمیکرد۔ روزے چند کس در خانقاہ شیخ علاء الحق فرود آمدند یکے گربہ او پریشان گم شد قلندران از شیخ علاء الحق گربہ طلب کردند

گفت اگر به شما از کجا آرم کسے باشد او گفت مانده‌ایم که از کجا پیدا کنی از شاخ آهو پیدا کن شیخ در غضب شد و فرمود برو در پیزارے خود از شاخ آهو خواهی یافت. همچنان که چون از خانقاه بیرون رفت گاوے پیدا شد. و او املاک ساخت در مطبخ شیخ علاء الحق خرچ بسیار بود. و مساکین و فقرا از خوان انعام او بهره‌یاب می‌گشتند. و هر اهل حاجت که می‌آمد محروم نمی‌رفت و هر آنچه که از باغ و املاک و غیر آن بورثه خود داشت به فقرا و محتاجان ایثار کرد وفات او در سال هشتصد مرقوم است. رحمة الله علیه ۰

شیخ تاج الدین شیرسوار

خلیفه نامدار شیخ قطب الدین منور هانسوی است مدام در زهد و ریاضت و محنت بسر بردے آخر. کارش بجائے رسید که وحوش و دود و دام رام او گشتند. و آله به سواری شیر تا به هانسی می‌رفت و مار خونخوار بجائے تازیانه در دست می‌گرفت. روزے که او بسواری شیر به هانسی آمد پیر روشن ضمیرے بر فراز دیوار نشسته بود فرمود حیوانات که ذی روح باشند در سلک آوردن عجبے نیست. مردان خدا اگر بخواهند سنگ و خشت در رفتار درآید میگویند که هم در آن وقت دیوار حرکت کرده به رفتار آمد. قبر او بیرون نارنول نزدیک شهر است و از مرقد پاکش تا الآن آثار مبرات و خیرات ظاهر و باهر است. رحمة الله علیه. و. او را پسرے بود که او را شیخن ابدال میگفتند تارک دنیا بود. و از اسباب دنیا قدر ضرورت اختیار کرده. دائم به یاد حق اشتغال داشت بر در خانه او سنگ افتاده بود که هنوز بیرون حظیره خانه موجود است. کاسه چوبین بالائے آن سنگ می‌نهاد. مردمان آینده و رونده چیزے می‌انداختند. و میان شیخن ابدال وقت شام آنقدر که در کاسه می‌یافت در وجه معاش قبول کرده صرف می‌نمود. در آن ایام که غله گران بودے فتوح بسیار آمدے. و اگر به نرخ ارزان بودے کمتر آمدے. گویند که شیخن ابدال مرید و خلیفه پدر خود بود و در ستر احوال خود بسیار می‌کوشید و از این جهت که به ذکر خفی بیشتر اشتغال میداشت و بر وقت

مشغولی درحجرۂ محسلم میکرد وصحبت اہل دنیا گاہے نشست اگر از فقر اکسی بردر او میرفت البتہ برسم خلق وتواضع نان خشک وکوزۂ آب پیش آوردے عذر تقصیر میخواست رحمتہ اللہ علیہ ⁂

شیخ سراج الدین سراج الاولیاء

پسر بزرگ وخلیفہ حضرت خواجہ کمال الدین علامہ است صاحب مقامات علیہ وکرامات جلیہ وصاحب درد ومحبت واہل شوق وذوق بود۔ ودر دستورے خرق وکرامت وربوبیت والوہیت بسیار میکوشید۔ پدر بزرگوار ہنگام رحلت اورا در خلوت طلب داشتہ از انعام اولین وآخرین نوازش فرمودہ بود از ان روز ہر کسے کہ او را مرید ساختہ بادۂ میخانہ وحدت مست گردید۔ وصال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد وشصت ودو ہجری منقول است رحمتہ اللہ علیہ ⁂

میر سید یداللہ

نبیرہ وخلیفہ حضرت خواجہ میر سید محمد گیسو دراز است بزبان غیر آگہی منصب ارشاد وخلافت یافت صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ روزے خواجہ محمد گیسو دراز باہتمام وضو میفرمود ولبضرورت مسح۔ عمامہ از سر مبارک بر آوردہ بر زانو نہاد بعید یداللہ کہ ہنوز خرد سال بود عمامۂ میر سید۔ از زانو بر داشتہ بر سر خود نہاد۔ حضرت میر سید گیسو دراز مسرور شدہ فرمود۔ لائق تست مبارکباد از ان روز ہر آنکس را کہ بیعت میفرمود مرید میر سید یداللہ قرار دادہ تربیتش سعے مے افزود صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ سید یداللہ با زنے جمیلہ وعجوزہ محبت در سر داشت۔ و وارفتہ جمال وشیفتہ حسن بیمثال او بود۔ بالآخر بسلسلہ نکاح خود در آورد۔ وحین بامداد کہ بمقتضائے رسم ہندیان مقنع مرصع از رخ زیبائے عروس بر انداختہ جلوہ دادند۔ نیرنگی عشق جلوہ دیگر نمود۔ وبیک ناگاہ حالت عجیب وکیفیت غریب پیدا شد کہ میر سید یداللہ آہے سرد از دل پر درد کشیدہ جان عزیز بشاہد حقیقی سپرد۔ وعروس ہم سیت اورا۔ ودر کشیدہ نیال او

او سفر کرد - و ہر دو را در پہلوے یکدیگر مدفون ساختند +

شیخ علاء الدین قریشی

مرید و خلیفہ میر سید گیسو دراز است جامع علوم صوری و معنوی بود - و در گوشہ قناعت و کنج خانہ عبادت ہمہ عمر بسر برد - بغیر حق بہ چیزے کارے ندا شت - حال خود مستور داشت از صحبت خلائق و ہجوم مردم نفور بود در تجرید و تفرید قدم استوار داشت - وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و سہ مذکور است +

شیخ ابو الفتح علائی قریشی کالپوی

از مریدان نامدار و خلیفہ با دولت میر سید محمد گیسو دراز است جامع علوم شریعت و ماہر رموز حقیقت بود - بزیارت حرم محترم مشرف گشتہ صاحب تصانیف عالی است - نسخہ عوارف المعارف از اشہر تصنیفات اوست - وفات او در سال ہشتصد و دو ہجری منقول است - رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ شاہ میانجی چشتی

بیک واسطہ مرید سید محمد گیسو دراز است درویش کامل بود صاحب تقوے و ورع و زہد و ریاضت و مجاہدت و محنت و در عصر خود در ولایت کالپی ہیچکس از و بزرگ تر نبود - او را شیخ الولایت میگفتند منتجاب الدعوات بود صد و بست سال عمر داشت صاحب اخبار الاخیار مے فرماید کہ از آغاز ماہ رجب تا بروز عاشورہ در اعتکاف مے نشست و در حجرہ محکم مے بست و منصور مے نشست روزے اکل و شرب زندگانی میکرد و چون چلہ برآمدن او از حجرہ مے آمد - ندا مے داد کہ ہمہ مردمان از در حجرہ دور تر بروند - چون فرصت مے یافت - قدم از حجرہ بیرون مے نہاد و حیاناً اگر کسے نزدیک تر بودے و نظر شیخ بر او بیفتادے افتادہ و در زمین حالت بیہوشی و حیرت غشی میماند و آوردہ اند کہ

قاضی شہر۔ با وے دعوے احتساب میکرد۔ روزے کہ شیخ از درون حجرہ بیرون آمد۔ قاضی شہر در برابر استادہ بود۔ چون نظر شیخ بروے افتاد بحال خود نماند۔ و تا دو۔ روز بعالم بیخودی و بیہوشی بیتلا ماندہ آوردہ اند کہ روزے قاضی شہر بتقریب احتساب بسر شیخ آمد۔ چون شیخ آگاہ شد و بسوے قاضی نظر کرد۔ حمالان کہ کفیل چوڈول قاضی بودند تا بزانو غرق زمین گشتند و جنبیدن نتوانستند اما قاضی مذکور کہ در تبعیت شرع قدم مستحکم داشت۔ از چوڈول مفارقت کردہ۔ دُرّہ در دست گرفت و بالائے بام کہ منزل شیخ بود قصد کرد۔ درین اثنا شیخ از در خانہ برون آمد و دست قاضی گرفتہ دردن خانہ برد۔ ناگاہ نظر قاضی بر مینائے رسید۔ پرسید کہ چیست۔ شیخ صراحی در دست گرفتہ در پیالہ انداخت۔ دیدند کہ شربت ناب از قند و نبات است۔ ہمدرین محل حضرت شیخ۔ بہ قاضی موصوف اشارت کردہ فرمود کہ بسم اللہ بنوشید۔ اما قاضی مبادرت بنوشیدن بکرد و بیرون خانہ رفت۔ وفات آن جامع الکمالات در سال ہشتصد و ہشتاد و نہ ہجری مذکور است +

مخدوم حسام الدین فتحپوری

از محبوب ترین خلفائے شیخ عبد المقتدر است بہ معارف معرفت مشہور۔ و بہ خوارق و کرامات مذکور۔ صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ او از اولیائے بزرگ و مشائخ باکمال است جمعے غفیر بہ فیض ارشاد او بکمال رسید۔ و شیخ بدھن چشتی از برگزیدگان خدمت اوست منقول است کہ پدر شیخ بدھن او را در عمر شش سال بخدمت مخدوم آوردہ و در برکت عمر و علم صوری و معنوی استمداد ہمت خواست مخدوم در حق وے دعا فرمود بحصول شیخ بدھن عمر طویل یافت و از اکمل اولیاء و اشہر علما گردید وفات مخدوم حسام الدین در سال ہشتصد مذکور است +

شیخ ابو الفتح جونپوری

مرید و خلیفه و شاگرد و جد خود شیخ عبد المقتدر است۔ دانشمند کامل و برگزیدهٔ روزگار بود در فقر و ریاضت مثالے نداشت۔ صاحب معارج الولایت آورده که شیخ ابو الفتح در بطن والدهٔ ماجدهٔ خود تا مدت چهارده ماه محمول بود۔ از نسبت شیخ عبد المقتدر جد او تعلق خاطر داشت۔ و شبے که شیخ رکن الدین ابو الفتح سهروردی در عالم خواب بشارت داد و شیخ ابو الفتح متولد شد۔ چون شیخ جمال الدین مرید شیخ عثمان سیاح بر ذر ولادت شیخ ابو الفتح وارد شد۔ و شیخ ابو الفتح را بدید و فرمود که خانهٔ شیخ عبد المقتدر را از انوار و تجلیات مولود مسعود منور و معمور خواهد شد۔ الحاصل شیخ عبد الحی در حیات شیخ عبد المقتدر پدر خود فوت شد و شیخ ابو الفتح از انعام و حلاوت گلزار حشمت گل مدعا بدست آورد۔ و صبغهٔ دستار اولو الالباب گردید۔ وفات او در هشتصد و پنجاه و هشت مذکور است ◆

شیخ نور الدین معروف به نور قطب عالم بنگالی

فرزند رشید و خلیفهٔ اعظم شیخ علاء الدین علاء الحق بنگالی است۔ از مشاهیر مشائخ هند و صاحب ذوق و محبت و حلاوت بود۔ آثار علیه و کرامات جلیه داشت۔ در حین حیات پدر خود۔ کار خود کار عبادت و ریاضت و مجاهده و معرفت بمنزل نا متناهی رسانیده فائز مرتبهٔ اوحدیت و مدارج قطبیت گردید۔ صاحب اخبار الاخیار می فرماید که خدمت درویشان خانقاه۔ و بردن نجاست و غلاظت باو مفوض بود۔ روزے درویشے را درد شکم درگرفت۔ و او به قضائے حاجت به بیت الخلا رفت۔ و شیخ نور الدین که همدرین محل در نشست و رو به بیت الخلا مصروف بود و بول و غائط درویش در در رسیده۔ بر اندامش افتاد و جامه و جسم او همه غلیظ گشت و در نجاست آلوده گردید چون حضرت شیخ علاء الحق فرزند دلبند را باین حال نگریست بسیار خوش دل و خوشحال گشت و

فرمود که حالا بخدمت دیگر مشغول باید شد منقول است که یک بارے شیخ نور الدین با هیزم بر سر میرسید شیخ اعظم خان که از عمائد ندیمان بادشاه بود بدید و بگفت که تا چند در هیزم کشی و خدمت گزاری فقرا بسر خواهی برد بیا که بمنصب بزرگ برسانم - شیخ نور الدین جواب داد که دولت و ثروت دنیا ناپائدار است و مرا نه شاید - و خدمت فقرا بهتر از دولت و ثروت دنیا ناپائدار است و مرا نه شاید و خدمت فقرا بهتر از دولت و نعم مے شمارم وفات آن برگزیده صفات در سال هشتصد و پنجاه و یک منقول است - و از حضرت او - دو پسران بودند - شیخ رفعت الدین و شیخ انور که بعد وفات او بر مسند مشیخت و ارشاد جاے یافتند +

سید اشرف جهانگیر سمنانی

افضل و اشهر عهد خود در مشائخ هندوستان است شرف خلافت از حضرت شیخ علاء الحق بنگالی دریافت و از دیگر پیران طریقت هم فیضها ربوده بود - پدر بزرگوار او بادشاه سمنان بود - چون نوبت بادشاهی باو رسید - یکچند بسر برده تارک شد صاحب معارج الولایت از لطائف اشرفی حکایت آورده که سید اشرف جهانگیر - ولی مادرزاد بود در عمر هفت سالگی قرآن مجید را بهفت قرأت حفظ نمود و در چهارده سالگی از علوم عقلی و نقلی فارغ گردید - بصحبت خضر علیه السلام مستفیض گشته و به بشارت نبی سفر هندوستان اختیار کرد و بخدمت حضرت شیخ علاء الحق مشرف شده دولت خلافت حاصل نمود - و از و اصلان حق گردید و بدیار جونپور رخصت یافت وفات او در سال هشت صد و هشت هجری مرقوم است رحمة الله تعالے علیه +

قاضی شهاب الدین دولت آبادی

خلیفه مولانا خواجگی است و از سید اشرف جهانگیری نیز استفاده کرده - در علوم ظاهر مکرم - و در علوم باطن معظم بود تصانیف عالی داشت و از جمله تصنیفات خود یک رساله دارد موسوم به مناقب السادات

که دران ذکر عقیدت و محبت نسبت اہلبیت نبوت باحسن الوجه بیان کرده و باعث تصنیف رسالہ این است که بر سبیل مباحثه و مناظره وقت متضمن بر تجبیل و تعظیم علما بجهت فضائل علوم و تقصیر مدارج سادات بنظر فقدان اثبات بدیهه و غیر آن تصنیف کرده بود شبے در واقعه دید که بجهت تصنیف مذکور حضرت خواجه کائنات سرور عالم نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بجانب او نظر قهر و عتاب فرمود چون از خواب بیدار شد بر کردار خود مجوب گشته تصنیف جدید در مناقب سادات ترتیب داد و تصنیف سابق در دریا انداخت وفات او در سال هشتصد و چهل و هشت هجری مرقوم است ❖

شیخ اختیار الدین ایرچی

از خلفائے نامی و مریدان گرامی قاضی چشتی است جد و پدر او از ناموران شهر ایرچ بودند اما او بسبب غلبه محبت و تجرید همه دولت دنیا بر باد داده تارک گردید و به تحصیل علوم ظاهر تکمیل نظاهر کرده بنظر اکتساب امور حقیقت بخدمت قاضی محمد سادهی حاضر شد و توجه باطن مرشد برحق بمرتبه کمال رسید خرقه خلافت و استاد حاصل کرد سال وفات هشتصد و نه ۸۰۹ رقم نموده اند

شیخ فتح الله اودهی

خلیفه معظم و محب قدیم شیخ صدر الدین حکیم است در اوائل حال در مسجد دهلی درس میگفت چون می دید که در ریاضت و عبادت فتح باب ندیده پیش شیخ صدر الدین شکایت آورد فرمود تدریس ترک کن و کتب درس در دریا بینداز چنانچه ترک تدریس کرده کتب درسیه در دریا انداخت و بالآخر از علوم حقیقت و معرفت کامیاب گشته اکمل صفیاء زمانه گردید و بسیار طالبان حق را بمقام حق رسانید چنانچه شیخ قاسم دهلوی و شیخ محمد عیسیٰ از خلفائے وے بودند وفات او در سال هشتصد و بست و یک هجری مرقوم است ❖

شیخ عین الدین قتال

مرید و خلیفه پدر خود شیخ سعدالله کیسه دار است و نیز از سید امیر ماه استفاده کرد. اوان بیشتر مائل بشراب بود و از هر چاه و دریا که برای آداب طلب شتافتند غیر از شراب بدست نیامد. چون وقت ارتحال پدر شد گوارش نزدیک تر شد او را نخواند. فرستاده در جستجوی او برفت و در میخانه یافته پیام طلب شیخ بزبان آورد. بمجرد استماع این سخن شیخ عین الدین از جای خود برخاست و جام شراب که در دست داشت نوشیده بر زمین زد و بخدمت پدر عالی قدر حاضر شد. و خرقه خلافت و سرمایه نعمت و خلافت مشرب چشت حاصل کرد. و از خاصان و برگزیدگان درگاه رب العزت گردید و بقیه عمر در زهد و تقوی بسر برد. سال وفاتش هشتصد و بست و دو مرقوم است +

شیخ سارنگ چشتی سهروردی

صاحب منزلت عزت از قوم هنود بود. چون باسلام مشرف شد همشیره او بعقد نکاح سلطان محمد بن فیروز شاه درآمد. بلده سارنگ پور بنام خود آباد کرد و بعد از آن مرید شیخ قوام الدین گردید و همه مال و اسباب دنیا ترک گفته بسفر حجاز رفت. چون باز آمد بصحبت یوسف بدهن ایرجی مصاحبت اختیار کرد و خرقه خلافت هم پوشید. وفات او در سال هشتصد و چهل و هفت مذکور است +

شیخ علم الحق و الدین چشتی

خلیفه اعظم و فرزند دلبند شیخ سراج الدین سراج الاولیا است صاحب مقامات بزرگ و کرامات سترگ بود در ریاضت و مجاهده علو تمام داشت. جمعی کثیر از ارباب دل برهنمونی او از ظلمت دار ناپایدار اسباب بمنزل انوار تجلیات قرب حق فائز گشتند رحمة الله علیه. وفات آن جامع کمالات در سال هشتصد و نه و بقول دیگر نهصد و یک منقول است و قول آخر بدرستی مستجل است +

شیخ محمد عیسی جونپوری

خلیفه شیخ فتح الله اوده است. پدرش شیخ احمد عیسی از عماد دهلی بود. بزمان غوغای هنگام تاخت امیر تیمور ترک دهلی گفته سکونت جونپور اختیار کرد. صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد عیسی در شغل بسیار غلو داشت. و سر بزانو می بود و از حال و احوال خود هیچ خبر نداشت. استخوان مهره پشت او دوتا گردیده و زنخ به سینه پیوسته. وفات او در سال نهصد و یازده ۹۱۱ هجری مرقوم است +

شیخ شمس الدین طاهر

خلیفه اعظم شیخ نور الدین قطب عالم است. او شیخ بزرگ و کبیر السن بود. و فیض باطن و استفاده کامل از روحانیت خواجه بزرگ معین الاولیا دریافت و خرقه خلافت از حضرت خواجه بایزید فرزند نبیره حضرت خواجه بزرگ رحمة الله علیهم پوشید. چنانچه در سیر العارفین مذکور است. صاحب سیر العارفین محقق و کامل و همعصر شیخ شمس الدین طاهر بود و بشرف ملازمت حضرت خواجه بایزید در مقام دار الخیر اجمیر مشرف گشته. وفات او در سال هشتصد و هشتاد و یک هجری مرقوم است رحمة الله تعالی علیه +

شیخ حسام الدین مانکپوری

خلیفه اعظم شیخ نور قطب عالم است و از اعیان مشائخ عهد خود هست. جامع بود درمیان علوم شرع و طریق و عارف بود صاحب کشف و تحقیق. او خداوند تصنیفات بود. رفیق العارفین از ملفوظات او است. بصیام بسیار مائل بود. و توکل مرغوب. اکثر نوبت افطار به جرعه آب روزه می گشاد. میفرمود که چون بعزم ملازمت شیخ از وطن بیرون آمدم. به هر منزل در عالم واقعه شیخ خود را میدیدم که در پیش من می بود. روزی در کشتی سوار شدم. درویشی صوف پوش همراه من بود. چون بر ساحل رسیدیم. همون درویش در قعر آب فرو رفت و از چشم پنهان شد. آنگه که بپای بوس شیخ

مشرف شدم نیک دیدم که جمال ہمان درویش کہ بآب افتادہ بود۔ با منظر و پیکر شیخ یکسان بود
و در خط و خال و چہرہ و مہرہ ہیچ تجاوز و تفاوت نیافت و وفات در سال ہشتصد و ہشتاد و دو
مرقوم است +

شاہ کالو چشتی

خلیفہ نامی گرامی شیخ نور الدین قطب عالم است و نسب وے بچند واسطہ با حضرت خواجہ فرید الدین
فرید الاولیا مے پیوندد۔ و از شیخ پیر محمد چشتی لاہوری فیض ہا یافتہ بود۔ و بہ تلقین و تعلیم خلائق سعے
موفور کرد۔ در لاہور سکونت ورزید و کشف و خرق بسیار از وے بوقوع آمد۔ وفات او در سال ہشتصد
و ہشتاد و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ یوسف ایرچی چشتی

آبائے او از خوارزم بایرچ آمدند۔ و شیخ یوسف اگرچہ خلیفہ شیخ اختیار الدین بودہ است۔ اما از خدمت
سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال فیضہا بردہ صاحب تالیفات است صاحب تاریخ محمدی
از مریدان و معتقدان او است و آوردہ اند کہ روزے شیخ یوسف در خانقاہ ہنگامہ سماع گرم داشت
و ہمدران محل جان داد۔ وفات او در سال ہشتصد و سی و چار مرقوم است +

شیخ پیارا چشتی

از مریدان سید ید اللہ نبیرہ سید محمد گیسو دراز است و ترتیب و تکمیل بخدمت خواجہ گیسو دراز یافتہ بود
آوردہ اند کہ چون او ملازمت شیخ دست داد فرمود کہ اگر پیش ازین با کسے تعلق محبت داشتہ باشی
در معرض بیان آری۔ التماس کرد کہ بنظر آموختن طریق عشق حاضر آمدم ہیچ ندانم کہ عشق چیست
و او کجا مے آید فرمود در اظہار واقعات سابق اغماض نباید کرد۔ الغرض چون یافت مغیر نیست

التماس کرد که در اوائل بر زن هند و فریفته بودم و دولت دیدار دست نمی داد با لآخر زنا رگرفتم و در سنم خانه نشستم که او را به بینم با ستماع این معنی خواجه گیسودراز او را در بر گرفت و فرمود که البته در منزل عشق مقام عالی داری میخواستم که چون تو عشق طلب محبت مشرب بدست آید یا بمنزل عشق شاهد حقیقی رهنمونی کنم - چنانچه او را در حباله بیعت کشید و در اندک زمان بمرتبه تکمیل رسانید وفات او در سال هشتصد و شصت و پنج مرقوم است ٭

شیخ محمد المعروف به شیخ مینا چشتی سهروردی

صاحب ولایت دیار لکهنو بود و از زمان صغر آگهی به ظل حمایت و سایه عاطفت شیخ قوام الدین تربیت یافته به شرف بیعت و تشریف خلافت مشرف گردید - وجهت موسوم گشتن بلقب مینا اینست که شیخ قوام الدین را پسرے بود موسوم به شیخ نظام الدین مینا و او بهوائے هوس و تقاضائے نفس در زمره ملازمان سلطان محمد بن فیروز شاه بادشاه دهلی منسلک گردید - بدین وجه شیخ قوام الدین از وے نفرت تمام داشت - چون شیخ نظام الدین به قصد معذرت و تالیف پدر خود بوطن رسید و در صحن خانقاه بر اسپ بگذشت شیخ قوام الدین ازین ادائے گستاخ بر آشفت و در حق او دعائے بد کرد همین که گامے چند نه پیموده بود از پشت فرس بروئے زمین آمد و هلاک شد در آن وقت شیخ قطب الدین که از مریدان خاص شیخ قوام الدین حاضر بود باو فرمود که حق سبحانه تعالی ترا پسرے خواهد داد موسوم به محمد مینا گشته بجائے فرزند من معروف و مشهور خواهد شد - الحاصل ببرکت و تصرف دعائے شیخ همچنان بوقوع آمد و منظور نظر شیخ قوام الدین گردیده خرقه خلافت از شیخ سارنگ چشتی هم دریافت و جانشین و صدر آرائے سجاده هدایت و ارشاد گشت صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد مینا ولی مادر زاد بود - چون بعمر چهار ساله رسید او را - دلبستان نشاندند و استاد بگفتن بسم الله اشارت کرد فی الفور بخواند - چون گفتند که بگو الف گفت که الف را گفتند بگو ب - در جواب گفت که چون الف گفتم به گفتن ب حاجت ندارم و درین محل

چند معانی حقائق بر زبان آورد منقول است که او به ترک و تجرد و غلو بسیار داشت اہل عیال بحوالت
شب ہا بر سر دیوار نشسته عبادت میکرد تا از غلبۂ نوم محفوظ ماند و بر سطح فرش خار خشک گسترده
منتظر مے نشست و در موسم زمستان برہنہ تن در آب سرد تر کرده در صحن خانقاه مے سایۂ بیابان
و سقف مراقب و مشغول میگشت القصه در مسند و در طلب بود گاہے راحت و استراحت
نیاسود و وفات او در سال ہشتصد و ہفتاد منقول است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ رفعت الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم بنگالی است از بزرگ صاحب حال بود او میگفت که والدین من
از سک بازار کمتر مے مدام تبوکل و عسرت زندگی میکرد و از اہل دنیا نفرت کلی داشت
رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ انور

پسر خرد شیخ نور قطب عالم بنگالی است و رحالت گدایانہ بسخاوت شہرت تمام داشت گوسفندان را
مے پرورد۔ و بزمان قربی ذبح کرده بدل فقرا میکرد و خود از گوشت آن چیزے نمیخورد روزے شیخ
حسام الدین از وے پرسید که مخدوم زاده۔ عشق چه باشد فرمود مردان حق چشم فراز کرده
منتظر بنشینند که دوست مے آید یا پیام دوست۔ دگر نه بکشودن چشم چه حاجت است +

شیخ محمد راجن قدس اللہ سرہٗ

خلیفه پدر بزرگوار خود یعنی خواجه علم الحق والدین است صاحب سلسله سهروردیه شطاریه بود و
نیز بیک واسطه سلسله خلافت وے بحضرت خواجه گیسودراز میرسد و نیز از جاہا فیضہا دریافت
صاحب مقامات عالی بود در ریاضت و ورع نقشبند اشتال و فقر و فاقه را بسیار دوست داشت و از صحبت

امراء اتقنیا الغفور بود شبہا العبادت مشغولی بسر می برد و از غایت بیداری و مشغولی چشمان او غیرت گلستان بودند و از جمال او عالم مستی مینائی وحدت و حقیقت ظاہر و باہر بود جمعے از ابنائے دین و صحاب یقین بذیل الیقین وارشاد او بمقام حق رسیدند وفات او در سال نہصد مرقوم است +

راجی حامد شاہ چشتی

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بزرگ و صاحب نسبت درست بود در زمان سلطان شمس الدین التمش جد بزرگوارش سید شہاب الدین از کردیز آمدہ سکونت دہلی اختیار کرد۔ آوردہ اند کہ راجی حامد شاہ در اوائل وضع سپاہیانہ داشت و آخر بصحبت شیخ حسام الدین مانکپوری پیوست و از جملہ اصفیاء زمانہ گردید بہ علم ظاہر بقدر ما یحتاج معرفت داشت اما عالمان دین و ارباب یقین در دائرہ ارادت و حلقہ اطاعت او بودند وفات او در سال نہصد و یک مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

راجی سید نور

فرزند رشید حامد شاہ راجی است بسیار بزرگ و صاحب حال کریم النفس بود و مدت العمر بعبادت و ریاضت شاقہ گذرانید۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شاہ سید

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بہ اوائل صاحب دولت و ثروت بود و آخر بہ ترک مال و منال پرداختہ در خدمت شیخ پیوست۔ و بعد تکمیل خرقہ خلافت یافت آوردہ اند کہ او را با زنے تعلق محبت بود۔ و او ہم ترک ہوس دنیا کردہ بہ فقر و توکل قناعت کرد۔ وفات او در سال نہصد و سی و سہ مرقوم است +

شیخ بہاء الدین جونپوری

از مشاہیر مشائخ آں دیار است خلیفہ شیخ عیسیٰ است در منزل تجرد پائے استوار داشت و بعبادت و ریاضت گذرانید۔ و خلافت او را از حضرت اخی حامد شاہ ہم متیقن و معتبر است۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت مرقوم است ۹۴۷

شیخ داہینال چشتی

مرید و خلیفہ راجی حامد شاہ بود و صحبت از حضرت خضر علیہ السلام۔ و فیض باطن از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والاولیا حاصل میکرد۔ و بثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ بزرگ او را باشارہ باطن بخضر علیہ السلام حوالہ کرد۔ و این ابیات ہندی در معارج الولایت شرح المعروف العالیات از و مذکور است ؎

حک جگ عمر جو حضرت خواجے حضرت نبی رسول لولنجے

داہینال جو پر گھٹ کنیان حضرت خواجہ حضرت دنیا

مخفی مباد کہ شاہزادہ داہینال بن اکبر شاہ بادشاہ در خانہ ہمین شیخ داہینال متولد شدہ بود و بادشاہ بہ ہمنامی شیخ پسر خود را معروف کرد۔ و شیخ داہینال در سال ہفتم جلوس اکبر شاہ کہ زمانہ تولد شاہزادہ داہینال است در اجمیر سکونت داشت۔ و بعد تولید شاہزادہ سالہا در صدر حیات بود۔ و آخر بسال نہصد و نود و نہ ۹۹۹ وفات یافت۔ شیخ داہینال از اجمیر نبود اما بسبب غلبہ محبت روحانیت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ با ختر سوئے محل سکونت داشت۔ و در زمانیکہ حرم محترم بادشاہ را بجہت مصائب سفر ناگوار و نظر آنکہ زمانہ وضع حمل قریب تر بود بحکم بادشاہ قیام اجمیر ناگزیر افتاد۔ قصر رفیع و مکان وسیع

بار حجره شیخ بنیاد کرده بنظر همسائگی شیخ که خالی از خیر و برکت متصور نبود. برای مرقد مسعود مخصوص ساختند هنوز ازان تعمیر رسیخ نشان باقیست و مجاوران روضه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا که بجهت جهالت و نا واقفیت حال شیخ دانیال را از اجداد خود قرار داده وجه ولادت سقا هزاده در منزل شیخ موجب اعتبار و اعزاز خود بار گزارند. غلط فاش و تقصیر تحقیق است. بر لاف و کذافت ایشان گوش نباید داد و سلسله پیران طریقت شیخ دانیال که از کتب ملاشیط بوضوح پیوسته انیست شیخ دانیال مرید راجی حامد شاه خلیفه شیخ حسام الدین مانکپوری خلیفه شیخ نور قطب عالم بنگالی خلیفه شیخ علاء الحق بنگالی خلیفه شیخ عثمان اخی سراج خلیفه حضرت شیخ نظام الدین سلطان المشائخ قدس اسرارهم ❖

شیخ حسن طاہر

خلیفه راجی حامد شاه از خدمت سید نور بن حامد شاه فیضها در ربود. و از اوائل در دمندی و طلبی شعار کرده با مشائخ و فقرا صحبت گرم داشت علیعسنا و شهرت مشیخت راجی حامد شاه صفا کرده حاضر خدمت شد و بسلسله ارادت پیوست و بطلب سلطان سکندر از جونپور به دهلی آمد و سکونت اختیار کرد. و در عبادت و ریاضت شاقه بسر برده کافه آنام را رهنمونی منازل حق فرمود و وفات در سال نهصد و نه ۹۰۹ مرقوم است ❖

مولانا اله داد چشتی جونپوری

عالم با عمل و فقیه بے مثل بود هدایه و کافیه و مدارک را شرح فرمود. و شرف بیعت و خلافت از راجی حامد شاه دریافت منقول است که مولانا شیخ طاهر با و سلسله محبت مستحکم داشت و ایشان با ان همدم بودند. روزی مولانا الله داد بطریق طنز در باب بیعت نسبت راجی احمد شاه سخن بگفت شیخ حسن گفت که در صحبت حضرت راجی حامد شاه افتاده بسلامت بدر آید. البته سخن شما

لاتو گفتن و شنفتن مقصود است الحاصل مولانا الہ داد بمعیت مولانا حسن بخدمت راجی حامد شاہ رسیدہ مسائل چند کہ حل آن مشکل بود در پیش آورد۔ و راجی حامد شاہ از مقصود بہ مولانا حکایت آوردہ تفصیل اجمال و تسہیل اشکال بوجہ احسن فرمود۔ ہماندم مولانا الہ داد سر در قدم آورد و بیعت کرد۔ و بریاضت و مجاہدہ و اشتغال ورزید۔ وفات او در سال نہصد و لبست و سہ مرقوم است رحمۃ اللہ تعالےٰ علیہ +

شیخ محمد حسن پسر شیخ حسن طاہر

جامع بود میان علوم حال و قال و آیتے بود در مشائخ نسبت و جمال چون از حجرہ خلوت برقضائے مشیخت جلوہ میکرد۔ ہر آنکس کہ نظر بر وے مے انداخت تکبیر میگفت۔ و در محیط حیرت و محویت غرق میگردید بہ سلسلہ قادریہ ہم توسط داشت۔ سالہا در مجاورت مدینہ نبوی بسر کرد۔ مدام افطار و شام زحمت کشیدے و بعد نماز شام درون حجرہ رفتہ بعبادت مشغول بودے حقیقی کارہا کردے وفاتش در سال نہصد و چہل و چہار مرقوم است +

شیخ عبد الرزاق جھنجانہ

مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر است صاحب کرامات و کشف و خداوند خوارق عادات بود۔ و بہ اہلبیت نبوت و ائمہ رسالت اعتقاد تمام داشت و او را با شیخ امان پانی پتی مباحثہ و مناظرہ بسیار بود و وفاتش در سال نہصد و چہل و نہ ۹۴۹ مرقوم است +

شیخ امان پانی پتی چشتی

اسم گرامی عبد الملک و لقب امان اللہ مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر چشتی نبیرہ راجی حامد شاہ است و در مشرب توحید سند رسید بہ شاہ نعمت اللہ ولی و اسطہ دارد۔ در باب مسئلہ تقریر بلیغ و بیان وسیع داشت

در تصوف و توحید از وے کتب و رسالہ چند یادگار است بالخصوص رسالہ اثبات الاحدیت
از وے است و نیز بر لوائح مولانا جامی شرح وارد۔ و میفرمود اگر پایہ نصف تا در میان باشد مسئلہ توحید بر
منبر و منار باید گفت و فرمود کہ در اوائل حال بر اثبات توحید دو دلیل داشتم اکنون شانزدہ دارم و گفت
درویشے ما بر دو حال مبنی است۔ تہذیب اخلاق و محبت اہلبیت رسول صلی اللہ علیہ وسلم وفات
آن جامع صفات در سال نہصد و پنجاہ و ہفت مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مولانا احمد شوریانی

از اولاد پیر کبار است و بعلوم ظاہر و باطن مرید و شاگرد شیخ اسحاق بن شاہ کاکو چشتی است و از
دیگر بزرگان طریقہ چشتیہ نیز نعمت از فیض صحبت حاصل کردہ بزہد و ریاضت عدیم النظیر بود
و مشغولی بسیار داشت وفات او در سال یکہزار و دو مرقوم است +

سید علی قوام

از اہل کمال بود۔ اصل وے از سادات است و مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوری است قبول و فتوح
بسیار داشت۔ بہ شیخ خادم خدمت میگفت و زحمت بسیار کشید وفات او در سال نہصد و پنجاہ
ہجری مرقوم است +

شیخ اجودھن جونپوری

پسر شیخ بہاء الدین جونپوری است و بکبر السن و ضعف بغایت داشت کہ بے دستیاری کسے قوام نتوانست
اما در حالت وجد چنان رقص میکرد کہ جوانان نمیتوانستند تحمل بتمام آن نمودن۔ وفات او
در سال نہصد و ہفتاد و شش مرقوم است +

شیخ جمال الدین جمن چشتی

مرید و خلیفه پدر عالی قدر خود حضرت شیخ محمود راجن است و نبیره خلافت خاندان مغرب از نبیره شیخ احمد کهتو دارد صاحب جذب جمال و اهل فضل و کمال بود۔ دریای حق علوم بسیار داشت۔ و توکل و حیرت سرو کار۔ جامع شریعت و طریقت بود و حاوی محنت و محبت دل داغدار داشت و دیده اشکبار معین و معاون شکسته دلان درد و محنت۔ در اهتمام رهروان منزل هیبت بود و سودای عشق در سر و جلوه شاهد حقیقی در بر داشت۔ سالها در کنج اعتکاف نشست و حصار قلعه پندار و نفس به نیروی ریاضت و محنت شکست قبول عام و تالیف تمام داشت۔ جمعی ارباب دل با دمائل بود و صف مشائخ دیار هند را بهنمونی و ارشاد تا به سرا پرده قرب و اتصال رسانید۔ مدام جویای رضای الهی و مقلد ارشاد رسالت پناهی بود رحمة الله علیه۔ زمان وصال سنه نهصد و هشتاد و دو ۹۸۲ مرقوم است و بعضی هشتاد اختلاف نیز دارند۔

شیخ حسن محمد چشتی

خلیفه اعظم حضرت شیخ جمال الدین جمن است در علوم ظاهر کامل زمانه۔ و در امور حقیقت و معرفت حکیمت او یگانه۔ آیتی بود از جمال شاهد ازل۔ و در دلیتی بود از بدائن علم و عمل۔ هدیه مشرب چشت۔ و صدرنشین انجمن بهشت بود۔ صاحب مقامات علیه و کرامات جلیه و آثار زکیه مشتاق جمال بتحیر منظر حال مجلس سماع دوست تر داشت۔ دردمند بود و به احوال مستمندان در طلب می پرداخت زمان وصال پاک در سال نهصد و هشتاد و دو مرقوم است۔

حضرت شیخ محمد چشتی

مرید و خلیفه پدر خود خواجه شیخ حسن محمد است امین امانت های اولین و آخرین و صامت

احوال خزاین صفوت یقین صاحب زہد و ورع خلاصہ آفرینش و آرایش اصل و فرع برگزیدہ خاص بارگاہ الٰہی مہبط انوار و اسرار نامتناہی صاحب جمال جمیل الشیم کریم النفس کرم مجسم بود شب زندہ دار و بیدار داشت بدام در حالت سکر و ذوق زندگی میکرد دوست محنت و عدو راحت بود صاحب مرات ضیائے آوردہ است کہ چون بغلبۂ محبت و ارادت بنظر زیارت عتبات عالیات در مصر دہلی فائز شد و بر مرقد مبارک حضرت خواجہ نصیر الدین محمود نصیر الاولیا رسید و دولت پابوس دست داد مصلائے سنگ مرقد شگاف پیدا کرد و حضرت شیخ محمد درون مزار داخل شد چون بیرون آمد نان و حلوا در دست بود و نعلین و عصا و خرقہ و مصلے کہ در پہلوئے خواجہ نصیر الاولیا پیوند زمین کردہ بود دید باو مفوض گشت ازان روز ہر آنکس کہ بروے او میدید بیار رفتہ حال دیوانہ جمال میگردید مولد او احمد آباد گجرات است و زمان وصال او در سال نہصد و پنجاہ و ششم مذکور رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودھنی

از اولاد حضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا است صاحب اخلاق حمیدہ و اوصاف پسندیدہ جامع علم و حلم و با اہل دنیا سروکار نداشت و از جملہ کالائی حظ النفس و آسایش چیزے بخود راہ ندادے او را فریدثانی میگفتند و با روحانیت حضرت خواجہ قطب الاولیا توسط داشت در سال ہشتصد و ہفتاد و دو فوت شد +

شیخ جلال الدین قریشی

تحقیق نرسید کہ در بیعت کدام شیخ وقت بود اما مشرب چشتیہ داشت و باطن سلوک و در ظاہر جذب بیشتر درویشانہ بسر میبرد و از لباس بقدر ستر عورت کفایت کردہ بود و علوم معقول و منقول رسمی و حقیقی ہمہ بر نوک زبان داشت میفرمود یک مرید ہشام نام دارم کہ

دکلہ جو جمال سر سبز شد ۔ و اکثر میخواند ع

خام بُدم پختہ شدم سوختم

صاحب الاخبار الاخیار نوشتہ بود کہ در اوائل او را عشق مجاز در سر بود ۔ و در اندک زمان بعشق حقیقی گرفتار آمد و وفات او در سال نہصد و چہل و ہشت منقولست +

سید سلطان بہرائچی

درویش صفا کیش و مرد با ہمت و مروت بود مرید شیخ علاء الدین اجودھنی است و او خاندان سلطانیہ نیز تعلق داشت پیرہن قصیر و وحشت دامنگیر او بود گویند ہندو زنے در سر سودائے وے اسلام آمدہ بود و قبیلہ او پیش بادشاہ فریاد برد بادشاہ با دگفتہ فرستاد از زنے مذکور مفارقت اختیار کند ۔ او تیغ در کمر بست و از خانہ بیرون آمد ۔ و جواب داد کہ زن مذکور مسلمان شدہ است باز تصرف کافران در ان جائز نباشد پیادگان شاہی باستماع این رم خوردہ کشیدند و دیگر سخن نگفتند ۔ وفات او در سال چہل و نہصد و نہ مرقوم است +

شیخ یوسف معروف شاہ جوسی

بحضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا نسبت آبائے دارد خرقہ و کرامت در ورثہ داشت بایشانے غیبی عازم بیت اللہ شد ۔ و از آنجا بمدینہ نبوی حاضر و بعد حصول شرف زیارت ہنگام معاودت در آسیر آمد و اہل و عیال را از وطن طلب داشتہ سکونت برہانپور اختیار کرد وفات او در سال نہصد و پنجاہ مذکور است +

شیخ نظام الدین چشتی

پسر شاہ یوسف جوسی است گویند کہ او ۔ دوازدہ سال در شکم مادر متکف ماند ۔ او بسفر حجاز

هم رفته بود و بشرف بیت الله و بیت النبی مشرف گردید او صاحب خرق و کرامات بود و آثار علیه از وی بظهور آمدند وفات او در سال نهصد و شتاد و پنج مذکور است +

شیخ حمزه هرسو قریشی

از اولاد شیخ الاسلام شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی است و سلسله پیران او بخواجه سید محمد گیسو دراز می پیوندد صاحب کشف و کرامت و اهل عشق و محبت بود۔ در اوائل در خدمت ملوک ملک بود بالآخر باراده غیبی ترک گفت بزیارت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا در بلده الولایت اجمیر آمد و در آنجا به شیخ حمزه مجذوب که همنام او بود و طریقه مجذوبانه داشت ملاقی شد و انعام باطن یافت نیز ان بعد از شیخ احمد مجد شیبانی اکتساب کرد۔ و در قصبه هرسو که از نارنول قریب بسه فرسنگ است طرح اقامت انداخت و سادات هرسو که از علوم بهره وار یا سداری وضع آواره بودند تربیت فرمود۔ از کشف و خوارق او حکایت ها دارند که درین مختصر گنجائش ندارند وفات او در سال نهصد و پنجاه و هفت منقول است رحمة الله تعالیٰ علیه

میر سید عبد الاول

مرید و اولاد خواجه بنده نواز گیسو دراز است از علوم معقول بهره وافی داشت و تصانیف نیز دارد و بر صحیح بخاری شرح و حاشیه نوشته۔ اکثر به نواح دکن و گجرات رفت و به زیارت مدینه منوره و مکه معظمه مشرف گردید وفات او در سال نهصد و شصت و هشت مرقوم است +

شیخ مهتا گاگرونی

درویشے کامل و صاحب حال بود۔ و تربیت اندر روحانیت خواجه بزرگ معین الاولیا حاصل کرد۔ آورده اند که او تا مدت بست سال خدمت مزار کرده جاروب کشی اختیار نمود۔ بعد آن

باشارهٔ روحانیت حضرت خواجه بزرگ مرخص گشته بقصبهٔ کاگرون رفت و سکونت ورزید
وفات او در سال یکهزار و سه بوقوع آمد +

مولانا عبدالله سلطانپوری

از اکابر علما و اعاظم فقرا بود و متشرع و عارف و متورع و در استیصال کفر و بدعت بسیار کوشیده
در اوائل زمان بخطاب مخدوم الملک ممتاز بود. اما چون اکبر بادشاه دین الهی احداث کرد و
شمس پرستی اختیار کرد شیخ با او در جهاد گرم شد و از همین جهت بحق او حکم اخراج از دیار هند عاید
گشت بجهت سفر حجاز اختیار کرد. چون باز آمد او را مسموم کردند. در سال یکهزار و [illegible] وفات یافت
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ جلال کالسی

در عهد شیرشاه بادشاه بامارت منسوب بود دنیا با همه دولت در نظرش اثر نگرفته بسلسلهٔ بیعت و خدمت
حضرت شاه محمد چشتی مشرف گردیده و مجاهدات دیگر نیز رفته و خلیفه مجاز بود. وفات او
در سال یکهزار و سیزده مرقوم است +

شیخ قاضی خان ظفرآبادی

مرید و خلیفه شیخ حسن [illegible] است با وجود استطاعت از اسباب دنیوی و موقتا به دنیا [illegible] بادشاه
بادشاه رفت و بهات [illegible] و سیادت ما قبول [illegible] توکل بسر برد. آخر به شیخ عبدالله [illegible] فرمان [illegible] طریق
پیشکش فرستادند او هم انکار کرد و [illegible] گرفت قاضی خان در سال نهصد و [illegible] انتقال [illegible] یافت
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ عبدالعزیز بن شیخ حسن طاہر

خلیفهٔ اعظم قاضی خان است از مشاهیر شیوخ بوده است و در تقلیب طریق و تعمیل شرع یگانهٔ روزگار و شهرهٔ آفاق بود و در حق خلق خدا شفقت بسیار کرد. و در پایهٔ علم و صبر بلند پایه بود و خلق کثیر به فیض صحبت و نجد اسید و جمعی در ذیل حمایتش از خصم پندار مظفر و منصور گردید. وفات او در سال نهصد و هفتاد و پنج مذکور است رحمته الله علیه +

شیخ سعدالدین خیرآبادی

مرید و خلیفهٔ شاه محمد مینا است در آداب بیعت و حد طریقت احتیاط تمام و دستگاهی عظیم داشت در تصوف و تعلق باطن بود و سماع بسیار غلو داشت. و در علم نحو و فقه و اصول صاحب تصنیفات عالی است. او را مریدان و متبعان بسیار بودند. از جمله ایشان شیخ صفی صاحب وجد و حال و اهل فضل و کمال بود. و شیخ مبارک سندیلیه جامع شرع و طریقت و مجموعهٔ کشف و تحقیق بود. وفات مخدوم شیخ سعد در سال هشتصد و هفتاد و دو مذکور است +

میر سید محمد کالپی

در اوائل از میر ابوالاعلی نقشبندی هم صحبت بود. چون به هندوستان آمد و به زیارت مرقد مطهر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء در مقام اجمیر مشرف گشت باشارهٔ روحانیت حضرت خواجه طریقهٔ چشتیه اختیار کرد و فیضها یافت و به مراتب اعلی رسید و در وجد و سماع مشغولی ترتبه نهایت داشت و هر سال به زیارت مزار فیض آثار حضرت خواجه می آمد و خدمتها می کرد. وفات او در سال یکهزار و سی و یک مرقوم است +

سید عبدالجلیل چشتی

برگزیدهٔ آفاق بود و بظاهر دست بیعت به کسی نداد اما از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا تربیت یافته در شجره که بمریدان خود میداد بلا واسطه کسی بحضرت خواجه سلسلهٔ خود پیوند میکرد۔ وفات او در سال یکهزار و چهل و سه مذکور است ۔

شیخ محمد عبدالرشید جونپوری

سلسلهٔ ارادت او بچند واسطه به شیخ حسام الدین مانکپوری منتهی میشود۔ و از دیگر حضرات طریقت نیز انعام و اکرام یافت۔ از اکمل مشائخ عهد خود بود۔ در آغاز تدریس میکرد۔ و در آخر از همه گذشت صاحب تصانیف بود۔ ذکر جهر دوست داشت۔ شیفتهٔ محبت و وارفتهٔ سماع بود۔ اشعار هم میسرود تخلص شمسی میکرد۔ وفات او در سال یکهزار و پنجاه و پنج مرقوم است ۔

شیخ احمد گیسودراز

صاحب حال و قال و وجد و سماع بود۔ بمباحثه و مناظره اکثر می پرداخت و مسائل علانیه میگفت پیرو طریقهٔ چشتیه بود و با خواجه سید محمد گیسودراز نسبتی خاص داشت از این جهت بدرازی جعد و گیسو مائل بود۔ وفات او در سال یکهزار و پنجاه و هشت [۱۰۵۸] مرقوم است ۔

پیر محمد سلون

جامع علوم صوری و معنوی بود و بسلسلهٔ او بواسطهٔ شیخ عبدالکریم به شیخ حسام الدین مانکپوری میرسد مریدان او صاحب کمال بودند خلقی با و رجوع بود و قبول عام داشت۔ و در دیار لکهنو شیخ عهد خود بود۔ وفات او در سال یکهزار و هفتاد و چهار [۱۰۷۴] مرقوم است ۔

شیخ پیر محمد لکھنوی

درویشی کامل و متوکل و مشرف به زیارت حرمین شریفین مشرف. اصل او از جونپور است. اکتساب علوم دین از علماء دیار دہلی و لکھنو نموده بغایت رسانیده. در بیعت شیخ عبداللہ سیاح چشتی در آمده مرشد و بخشش کامل رسید. وفات او در سال یکہزار و ہشتاد ہجری بوقوع آمد +

حضرت شیخ یحییٰ مدنی چشتی

خلیفه اعظم حضرت شیخ محمد چشتی است. تکمیل علوم دینیه در مدینه منوره بکمال رسانیده. صاحب وجد و حال و عادی فضل و کمال مرجع اولوالارباب و ملجای اصحاب صداقت مآب بود. صاحب تالیف و تصنیف است. آیه نور و صدر نشین بزم قرب و حضور بود. دیده بینا و گوش شنوا که کمال مرتبه عارفی است او را حاصل بود. شکر راحت و شکایت زحمت پیش او ہموزن بود. ہر آنچه میگذشت بران قانع بود. در یاد حق از خود فراموش. و در سکر باده وحدت بیخود و مدہوش. سالہا بریاضت و مجاہده کارفرمای میکرد. مدتے در گوشه تنہائی و زاویه اطاعت بنشست. جم غفیر و خلق کثیر از انعام و اکرام از باده فیضش مست بود. و بسیاران از کلبه تیره و تار جہل و انکار براہنمونی او تا بمنزل عرفان و اقرار فائز گردیدند. مریدان و مستمعان او از بس صاحب خرق و کمال بودند. و در دیار گجرات علم صفوت و طریقت برافراشته. و در دیار ہند شمع ایمان و ایقان را فروغ داده. آورده اند که از ہر که و مه ہمه مشتاق او بودند. و خدمت و صحبت او را بر جا و بر حق میدانستند. وفات آن جامع کمالات و خلاصه موجودات در سال یکہزار و یکصد و چہل و یک ہجری منقول و مذکور است. رحمته اللہ علیه +

حضرت شیخ کلیم اللہ جہان آبادی

بن حاجی نور اللہ بن شیخ احمدؒ بن شیخ حامد از اولاد حضرت امیر الاسلام شیخنا ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ اصل آباے وے از ترکستان است۔ پدر بزرگوار او بزمان دولت شاہجہان بادشاہ در دہلی فائز شد حضرت شیخ کلیم اللہ را شرف بیعت بواسطہ حضرت شیخ یحییٰ مدنی است در علوم دینی شہرۂ آفاق و در ریاضت عبادت طاق بود آوردہ اند کہ با حضرت شیخ ابو الفتاح قادری ہم نسبت داشت و یکچند در صحبت او بسر برد و نیز خرقہ نقشبندیہ از خدمت امیر محترم لاہوری در بر راست کرد۔ در مجلس سماع بسیار حزم و احتیاط میفرمود۔ واحدے از سلسلۂ غیر اندر آن وقت باریاب نمے شد۔ و در خانقاہ مسند و دیگر جمعے گم گشتگان راہ و متفحصان غیر آگاہ را چراغ ہدایت بنمود۔ و از تاریکی گم گشتگی و غیر آگہی بر آوردہ در خلعت جاوید کامرانی فائز گردانید۔ آثار عالی و اطوار متلالی داشت تلقین و ارشاد اہل اللہ بسیار میکوشید۔ گرمی صحبت او احتراق عشق و التہاب محبت در میان جان پیدا مے کرد۔ دل مشغوف در بر و دقائق مکشوف پیش نظر داشت از راحت و استراحت بیزار سعد با درد و محنت محبت سر و کار۔ امام الطریق۔ سرشار بادہ تحقیق و جام رحیق بود۔ بہ رفاہ استکراہ و خصومت و منازعت با جمعیت و جاہ داشت زمان وصال او در سال یازدہ صد و چہل و دو مرقوم است۔ مرقد پاکش در شاہجہان آباد دہلی سمت بازار خانم متصل بہ حصار سنگ سرخ است بزمان شورش دہلی مجرد احاطہ منہدم شد قبر باقیست۔ فہرست اسماء خلفائش اینست +

فہرست خلفاء

شیخ نظام الدین اورنگ آبادی۔ سید محمد حسن۔ حافظ محمود۔ شیخ جمال الدین۔ شیخ حامد سعید

قاضی شیخ عبدالولی۔ شاہ ضیاء الدین۔ شاہ اسد اللہ۔ شاہ جلال الدین۔ شاہ مداری ناگوری۔ محمد ہاشم۔ آوردہ اند کہ حضرت شیخ تصانیف بسیار بود۔ تفسیر قران القرآن سواء السبیل عشرہ کاملہ کشکول واقعات کلیمی الہامات کلیمی وغیرہ۔ از حضرت شیخ چہار پسر و پنج دختر بودند۔ حافظ حامد سعید۔ حافظ فضل اللہ۔ احسان اللہ خواجہ محمد۔ نام دختران بی بی رابعہ کہ بہ محمد ہاشم خلیفہ حضرت مینکو حدشد۔ بی بی فخر النساء کہ بہ شیخ عبدالرحیم منسوب بود۔ بی بی زینب کہ در حبالہ عقد شاہ میر درآمد۔ ونیز دختر چہارم بعد فوت دختر اول بسلسلہ زوجیت محمد ہاشم پیوستہ بود۔ وحال دختر پنجم از نظر نگذشت و اینہمہ فرزندان دو دختران از بطن خاتون دوم در معرض وجود آمدہ بودند۔ قطعات وابیات در تاریخ وفات حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ ع

موسئے امت کلیم اللہ عصر — بود مقبول دو عالم از قبول
سال وصلش ہاتف از کلک جلی — زد رقم شد حشر با آل رسول

ایضاً

فضل وکمالش بیش بودہ — مرہم قلب ریش بودہ
سال وصالش گفت ہاتف — قطب زمانہ خویش بودہ

ایضاً

چو از دنیا بفردوس برین رفت — پئے گلگشت خلد جاودانی
دو تاریخیست بہر سال وصلش — برآید دعا از گئے چو خوانی
یکے موسی ثانی کاشف دین — دگر عرفان دین موسی ثانی

حضرت شیخ نظام الدین اورنگ آبادی

جامع علوم شرع وطریق جائے اسرار عرفان وتحقیق۔ مرجع الفقرا ملجاء العرفا بود۔

وجد و سماع را دوست داشت۔ و در حیطۂ حیرت و ہیبت مستغرق بود۔ سلسلۂ نسب پاک او بحضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ منتہی میشود۔ و از بزرگان شیخ الشیوخ شہاب الدین سہروردی است۔ آوردہ اند کہ بطلب علم بخدمت حضرت شیخ کلیم اللہ حاضر شدہ بعد از فراغ علوم ظاہر۔ تحصیل امور باطن اکتساب کرد و محنت و ریاضت شاقہ کشیدہ مرتبۂ کمال تکمیل رسانید و بہ آثار رفیع و اطوار منیع و مقامات بلند نشان ارجمند فرق منزلت بر افراشت و قبول عظیم و دستگاہ کلیم داشت۔ و در دیار دکن نزول بکرامت فرمودہ در بلدۂ اورنگ آباد دکن سکونت اختیار فرمود۔ و طالبان راہ یقین و اعیان اشراف دین را بہ رہبری تلقین و ارشاد بمنزل مقصود رسانید۔ صاحب تصانیف بود اشہر تصانیف او رسالۂ نظام القلوب است۔ فہرست نام نامی خلفائے گرامی اینست

فہرست خلفا

خواجہ کامگار خان۔ محمد علی۔ خواجہ نور الدین۔ مولانا فخر الدین۔ سید شاہ شریف۔ شاہ عشق اللہ۔ غلام قادر خان۔ محمد یار بیگ۔ محمد جعفر۔ شیر محمد۔ کرم علیشاہ وغیرہ اینہا کہ فہرست ایشان معلوم نشد۔ زمان وصال پاک در سال یازدہ صد و چہل و دو و مرقد او مطہر در بلدۂ اورنگ آباد ملک دکن مسجود انام و ملجائے اعلام است۔ آوردہ اند کہ حضرت او را با حضرت شیخ کلیم اللہ محبت و موانست بمرتبۂ عشق بود۔ چنانچہ بعد وفات شیخ در گوشۂ خمول و عسرت و محنت و در کنج تنہائی و فراق چند سے بسر بردہ بودند کہ تقاضائے طلب از مطلوب حقیقی در رسیدہ و مزید بر آن زحمت مفارقت و مہاجرت ناپسند بدین جرم بجہت اتمام حجت ظاہر امراض صعب عارض حال شدند۔ و قریب تر از زمان رحلت شیخ محمل زندگانی ازین سرائے فانی بعالم قدس جاودانی بربستند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔ صاحب مناقب فخریہ آوردہ است کہ دران زمان کہ شیخ نظام الدین بخدمت شیخ کلیم اللہ اکتساب علوم میکرد روزے حضرت شیخ از مجلس تذکیر برخاستہ بود و جمع مردم برائے رفتن

میخواست که شیخ نظام الدین از طلب خود به خاستهٔ تعلیمین در قدم حضرت شیخ نهاد و عرض کرد

سپرد بتو مایهٔ خویش را　　تو دانی حساب کم و بیش را

حضرت شیخ را فرمان حضرت شیخ یحیی مدنی یاد آمد که بوقت عزیمت سفر حجاز فرموده بودند که جلسهٔ زیبا منظر نظام الدین پیش شما در مجلس تدریس خواهد آمد و شعر مذکور بر زبان جمال خواهد آورد شاید که او را به تشریف حسن لاقت و شرف بیعت مشرف بکنید - و اینهمه نعمت و کرامت و نسبت که بظهور رسیده است حق او است - از ان روز حضرت شیخ بهر جهت عنایت متوجه گردیده در اندک زمان شیخ نظام الدین را بمرتبهٔ کمال رسانید +

خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی

سند الاصفیا - قدوة الاولیا - امام المتقین صدر الولایت - محبوب العالمین محب الهی خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی قدس الله سره العزیز فرزند ارجمند و خلیفه حضرت خواجه نظام الدین اورنگ آبادی است - عالم علوم صوری و ماهر رموز معنوی بود هنگام ولادتش خواجه کلیم الله خرقه و کلاه خود بار ارزانی داشته بود - در سن شانزده سالگی از علوم عقلی و نقلی بهره یاب شده بکسب ریاضت و عبادت اشتغال فرمود - و در رهنمونی کا[illegible] سعی موفور مرعی داشت و به ظل الطافش جهان جهان برکات و حسنات بر جهان و جهانیان نزول فرموده خلائق از خوان نعمتش بهره یاب شده ناصیهٔ ارادت بر سنگ آستان پاکش سے شود در ان زمانیکه بزیارت روضهٔ حضرت خواجه بزرگ اجمیر فائز شده بعد از ادای فرائض خدمت مزار بسوی خانقاه شریف که جانب دکن از مسجد بزرگ اکبر شاهی واقع است توجه فرموده با حضرت صاحب سجاده که از اولاد پاک حضرت خواجه بزرگ بودند تا دیر پایه دوستی و قدم یکجهتی بر جا داشت و همدرین اثنا فضائل و حقیقت آگاه است شاه رشید الدین که از نبائر پاک حاجی حرمین شریفین حضرت خواجه یحیی مدنی

رحمة الله علیه پانج فرمود و با خواجه فخر جهان مع پیرزاده برجاده مصافحه و معانقه کرده یکجا نشستند
دران زمان و مکان از فیض کلام و اثر کمال و بیار و در محو جمال - و متحیر مقال بودند - و از
بندگان خدمت هر یکے را کسوت سعادت دربر و آئینه صفا و صفوت پیش نظر بود و همدران
صحبت حضرت پیرزاده برجاده شیخ المشائخ سید صاحب علی احمد چشتی اجمیری نسخه شرح ملا بخدمت
حضرت خواجه فخر جهان گزرانیده بود - الحیث قال فی مخبر الاولیاء - مریدان معتقدان خواجه
فخر جهان را پایان نیست - وصال پاکش به سنه یازده صد و نود و نه هجری
بوقوع آمد و در دہلی کهنه بجوار مزار فائض الانوار حضرت خواجه بختیار یارے یافت رحمة الله علیه

آفتاب فلک ہدایت نیر اعظم برج ولایت شاهنشه کشور غوثیت و قطبیت فخر العارفین مظهر
انوار الصمد حضرت خواجه نور محمد مهاروی قدس سره +

اسم گرامی ہیل بود و لقب پاک نور محمد که از حضرت خواجه فخر جهان یافته بودند نقل است که گوشه
چشم محبت حضرت خواجه فخر جهان بحق ایشان روز افزون بود - چون بمعنی مشتهر و مشهور شد
زنے از مریدان خدمت خواجه فخر جهان میخواست که بجمال جمیل خواجه نور محمد تسکین دیده
طلب نماید تا بحیلهٔ دعوت خواجه فخر جهان در کمین گاه مدعا نشست - وقتیکه ما حضر آوردند
و هر یکے به شغل خوردن استعداد کردند آن زن مذکور از حجاب غرفه می دید - چون نظرش بجمال
حضرت خواجه مهاروی افتاد بچشم ظاهر از حسن صورت معرا دیده - در دل اندیشه
کرد که میلان خاطر خواجه باین منظر چیست ..... از حیست بفور آن حضرت خواجه
مهاروی بکشف باطن آگاه شده فرمود - مائی صاحبه - خواجه فخر جهان که بر حسن صورتم
فریفتگی و شیفتگی دارند - چشم ناقص بدین معذور است لیلی را بچشم مجنون باید دید
نقل است که وقتے حضرت خواجه مهاروی عریضه بطلب اوراد که بخواندن آن دولت بایی

مجلس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم. روزے باشد بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان رسال داشتہ بود بپاسخش ہر آنچہ از حضرت ایشان کتابت رسیدہ بود نسبت بسم اللہ الرحمن الرحیم بتفصیل یاران و سلوک یاران در بیبہ قلم خواہند آورد صحبت را اثرہا است از صحبت خشک مزاجان متنفر خواہند بود. مے باید کہ صحبت شما در حق ایشان اثر کند. واز ورطۂ غفلت بر آیند. یک آدم کہ از شما نام خدا آموزد. بہ از عبادت لازمی شما است. بیچارہ محمد اکبر تکلیف کشیدہ تا اینجا آمدہ. درود بار کہ مرسلہ شما آن صاحب سلامت رسانید حق تعالے بجلائے خیر خوش دہد در دین و عقبے. و ما را گاہے سماع مے شنوند. یا بکلیہ قطع کردہ اید گاہ گاہ شنیدہ باشند. نے سازو عمل توجہ را گرم کنید یعنی مراقبہ ہمراہ یاران مے کردہ باشند. بہ نسبت اینکہ گرمی ایشان در جلسہ اثر کند تبعیت کہ مرید میکنند شاگرد نمیکنند. عادت اللہ بہمین وتیرہ جاری شدہ است. پس ہمین تیرہ باید رفت کیفیت خود چہ نویسد. قال ہم ضعیف چہ جائے حال. مگر از دعا صاحب حال تمنا دارم جاہ ہوائے وصل تو دارم اگر خدا خواہد ✦ درودے کہ معتمد بہ اسئے رویت جناب نبوی صلی اللہ علیہ وسلم است. نوشتہ میشود طریق خواندن این است نماز فجر بوقت اول بخوانند. وبعد آن درود را خوانند. بلا تعیین عدد تا اشراق یک جلسہ کنند الا دوم وسوم بو الدہ خود البتہ خواہند گفت درود شریف اینست. بسم اللہ الرحمن الرحیم اللّٰہُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدِ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَاَہْلِ بَیْتِہٖ کُلِّہِمْ بَارِکْ وَسَلِّمْ وَ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَیْہِ یعنی لفظ اوّل بخوانند بار آخر وسلم نخوانند مجاری ایام صحبت خیر الانام صلوٰۃ اللہ علیہ موجب شکر و ثنا است کہ حق تعالے آن محب حقیقی را بہ فیضان ذاتی مستفید ساختہ اتباع حقیقت خویش سترا و جہرا عنایت فرماید و بدرجہ تکمیل رسانیدہ ایماے برائے ترقی برزخ رفتہ لہذا برائے استرضائے شریف در تسلیم مفید میآرد حالا این قدر جرات نمیکردم. بسم اللہ الرحمن الرحیم. اول سالک بجانب مشرقیہ

زاد ہا اللہ شرفاً و تعظیماً متوجہاً بالقلب فی الوجہ نشینند و از سائر اطراف شعور خود در اکشیدہ بہمان یک طرف ہمت خود صرف نماید۔ و از مدینہ منورہ و بروضۂ متبرکہ عبارت از سقف و جدار است و ازان ہم ضریح متبرکہ و ازان ہم جسد شریف متوجہ باشد و این درود بخوانند اللھم صل علی سیدنا محمد النبی الامی و آلہ و اصحابہ و اھل بیتہ و بارک و سلم وصل و سلم علیہ و علیھم۔ اول نفس خود را حبس کنند در یک حبس بست و یکبار ادا کنند۔ ہمچنین تا نہ نفس و طریق خواندن بہ نہج دیگر نیست کہ مستقبل قبلہ نشینند جسم نور از وجود جدا ساختہ در جسم نوری شیخ خود فانی کنند و صلواۃ مذکور لک مرتبہ بخوانند شغل مفید امر شریف یا احمد را الطرف راست بگوید۔ یا محمد را الطرف چپ در دل ضرب یا رسول اللہ زندہ ضرب را الطور اسم ذات زند و السلام و الاکرام میان محمد اکبر مرد غریب و محب صادق اند اعانت در حق ایشان خواہند کرد چندے در خدمت خود دارند۔ و مزاج ایشان دریابند گر توجہ فی الجملہ حاصل اعتقاد در خدمت شما بسیار دارد پس ہمہ دارند۔ و درین ہر دو عمل مذکور شما مختار اند ہر کرا کہ خواہند تعلیم کنند فقط

حضرت خواجہ مہاراج این دوہرہ بسیار میفرمود +

دوہرہ

بھلے ہوئی ہر بسیری سر ٹلی بلائے جیسے تھے ویسی بنے اب کچھ کہا نجائے

و این بیت ہم بسا اوقات بزبان معجز بیان میرفت . . . .

بیت

گو کہ پیری شد ذوقِ عاشقیت نماند شراب کہنہ را مستیِ دگر دارد

و لہ

تا مست گردی نکشی بار غم عشق آرے شتر مست کشد بار گران را

میفرمودند کہ انسان کامل جان عالم است۔ و فوت شدن او فنائے تمام عالم فرمود

معصیت منافی وحدت نیست هرکس را که اعتراف وحدت بر زبان و صداقت آن
در دل باشد دیگر سببی نیست که موجب زوال وحدت گردد۔ روزے کسے این بیت
در خدمت التماس کرد۔ شعر حافظ ؎

نقاب و پرده ندارد نگار دلکش ما   تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

فرمودند اگر پرده باشد پرده پندار و غیر هستی موهوم پرده دیگر نیست۔ فرمود حصر انجام ایمان
است شفاعت خواجه شفیع الانبیا هم موقوف بر استقامت ایمان باشد۔ شخصے پرسید که
جسد اولیا در گور چه حالت دارد۔ فرمود جسد اولیا حکم بروح دارد۔ و جسد ایشان را
هم با دست روح نگاه میدارند چنانچه عالم ابدال آنکه طیار باشند به جسد پرواز کنند۔ دلیل
این است که قوت روح ایشان بر گرانی جسد غلبه دارد۔ ازین رو مرگ اولیا محض از چشم ظاهر پوشیدن است۔ فرمود اهل شهود
آنانکه بوجود انکار دارند باز مقام شهود منزل بعیدے جا دارند و الا نه اگر بمقام شهود موجود بودے از وجود هم انکار نه کردے
در آنوقت خلیفه اعظم حضرت شیخ محمد نارووالہ زمین خدمت بوسیده التماس نمود
که کسانیکه مسلوب باشند از انکار وجود هم خبر ندارند۔ فرمود این هم درست باشد۔ اما
مشاهده ایشان مظنه است که آنرا مشاهده پندارند۔ وگرنه این معنی از دائره امکان عقل
خارج است که کسیکه ملتان و لاهور دیده باشد۔ از ان تجدد انکار گراید۔ شخصے پرسید
که در دو نفسانیت را هم دوائے هست۔ فرمود آرے اگر کسے کند۔ آما مریضے نبینیم
که طلب علاج کند۔ باز عرض کرد که من خود مریضم لیکن نمیتوانم استعلاج کنم۔ فرمود
این هم غنیمت است که کسیکه خود را مریض میداند گاه بگاه درمان پذیر باشد۔ فرمود که
شغل پاس انفاس را باین ترتیب باید کرد که ضم هاء الله را باشباع بخواند تا حرف واو
پیدا آید و در وقت مد نفس الله به دم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت جذب
نفس هو به دم گویند بهمان معنی و ترتیب یعنی بوقت جذب نفس الله و بوقت دم بالا بردن
هو نگویند که مرغوب و مطبوع نیست حکمت الصاق زبان به ارتفاع کام هنگام ذکر

پاس انفاس معین توجه است. مرشد خواجه کلیم الله جهان آبادی فرزندان ارجمند در سلسلهٔ قادریه
شرف بیعت بخشید. و میفرمودند که طریقهٔ چشتیه مبنی بر مشقت و ریاضت است و دامن
حضرت غوث الاعظم وسیع و فراخ است که همه را میپوشد. فرمود سُؤرُ المؤمنِ شفاءٌ مخصوص
بمومن کامل نیست بلکه بحق عوام گنجایشش دارد. امّا امتیاز نیست که علی قدر ایمان شفا میرسد
زیرا که از ایمان هیچکس کلیهٔ عاری نیست. شخصی پرسید که علما التعظیم کفار نمیکنند امّا اهل الله که تبجیل کافر وغیره
یکسان باشند. حالانکه در طریقت و شریعت مخالفت نیست. فرمود آری در شریعت و طریقت خلاف نباشد. امّا اختلاف
فهمیدن است. نسبت علما و طائفهٔ اهل الله هر یکی را بر درستی باید دانست. آنانکه عظمت کفار نمیکنند نظر بر
کیفر کردار ایشان میکنند که چشم عالمان عن فی غیر از اسباب ظاهر چیزی بدان نمینو اند و اهل الله تعظیم بر حقیقت ایشان
روا دارند زیرا که در نظر اهل الله حقیقت ایشان نیک میماند. نقل است وقتی حضرت خواجه مهاروی در کوٹ مٹهن
تشریف آورده مولوی احمدی که فاضل عدیم المثال بود حاضر خدمت شد. التماس کرد حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین گیلانی
قدس الله سره آورده است که طَعامُ المُرید حرامٌ علی الشیخ. پس حضرت شما بکدام وجه
دعوت مریدان حلال باشد. فرمود که از صحبت مریدان عالم مثل حضرات اصحاب
رسول کسی کمتر باشد و از جمله مشائخ به سید کائنات صلی الله علیه وسلم هیچکس بهتر
و از آن رو که حضرت سید البشر علیه الصلوة والسلام دعوت اصحاب بطیب خاطر
قبول میفرمودند. بنا علیه برای ما و یاران طریق ما همین صحبت بمرتبهٔ سنت است.
بشنفتن جواب مولوی احمدی لب حسرت گزید. و بحال خود سکوت ورزید +

مولانا سید شاه نیاز احمد چشتی

خلیفهٔ معظم و محبوب محترم خواجه فخر جهان است صاحب راز و نیاز. و خداوند سوز و گداز در علوم
ظاهر یکتای زمانه و در باب کشف و کرامت فقید المثال و یگانه. به سماع بسیار غلو داشت
و بوجد و استغراق بمرتبهٔ غایت مانوس بود. جمعی کثیر از بلاد و امصار دور و دراز در بند ارادت

قید محبت او گرفتار بودند. و بسیار طالبان جلوهٔ شاهد حقیقی را بمنزل حق رسانیده آورده‌اند که
پدر بزرگوار شان این کهنه رباط را به دار السرور رابعتا محمل زندگانی بربست حضرت شاه در زمان
غیر آگهی و خوردی بود. و زیر دامن پاک والده صاحبهٔ خود که رابعهٔ عصر بود تربیت و پرورش یافت
و چون زمان آگهی دستداد. در سن نوزده سال بخدمت حضرت خواجه فخر جهان شرف بیعت
حاصل کرد. و بالتفات و توجه خواجه در اندک زمان تکمیل کرده بتشریف خلافت و کمال اجازت
و ارشاد مامور گردید. و لوائے مشیخت و عظمت در عرصهٔ عالم برافراشت. و نیز حضرت شاه را
واسطهٔ ارادت به جناب شاه عبد الله بغدادی قادری متحقق و متیقن است. حضرت شاه را
نظم بسیار است. کلام دل گداز و مضامین توحید در باب عشق و محبت و سلوک معرفت در تنظیم
دارد چنانچه دیوان نیاز که در زمان هند و عجم معروف است یاز حضرت شاه مرغوب عام
و مطبوع تمام است. و در مجالس صوفیان حق آگاه اکثر غزلیات دیوان بر زبان می آیند. و حظ
وافی و حلاوت کافی مے یابند. وفات آن جامع کمالات در سال یکهزار و دو صد و پنجاه ۱۲۵۰
مرقوم است. رحمة الله علیه. خلفائے حضرت شاه بیشمار بودند و هر یکے عاشق موالے و مولع
و متورع اما برجادهٔ خلافت و ارشاد جانشین صاحب مقام حضرت شاه پسر بزرگ او حضرت شاه نظام الدین بریلوی است که با وصف محاسن
و ولائے رب و فی و امتین یگانهٔ آفاق و در علوم ظاهر و باطن ریاضت و محنت و ذوق و حلاوت سر آمد
روزگار است و نام نامی و سلسلهٔ گرامی حضرت شاه بوجود با وجود او برجا و برقرار است و به
هدایت و ارشاد و رهنمونی و تربیت متعتقدان سلسلهٔ طریقت مساعی جمیله و ترددات
جزیله مرعی دارد سلمه الله تعالی. برادر خورد او حضرت شاه نصیر الدین که تربیت و تکمیل در
حین پدر عالیقدر دریافته در اکتساب مجاهده و محنت اقصی الغایت کوشیده بود.
و جمال پاک و جلوهٔ بیمثال داشت و صاحب حال و اهل کمال بود. و به سبب بعضی حوادث زمانه
از خدمت برادر بزرگ مفارقت اختیار کرده ببودن قصبه بداؤن پسند فرمود و مدتے در
تلقین و رهنمونی مشتاقان جلوهٔ حقیقت و وارفتگان بادیهٔ فقر و معرفت کار فرمائے کرد

وبالآخر قیام دار فانی غیر مطبوع شمرده سفر آخرت اختیار نمود و در قصبهٔ بداؤن مدفون شد رحمة الله تعالیٰ علیه
و از خلفائے حضرت شاه نیاز احمد ـ یکے میان سکین شاه بود ـ نام اصل غلام محمد ـ در اوائل
اغنیا بود ـ بالآخر ترک اسباب دنیا کرد ـ و طریقهٔ قادریه اختیار کرد ـ بعد ازان باشارت روحانیت حضرت
خواجه بزرگ معین الدین الاولیا در خدمت حضرت فائز گردیده بشرف خلافت سرافراز و نامور شد
و بدستور بودن جیپور مامور گردید ـ و در انجا فتوحِ عظیم و قبولِ عام حاصل کرد و همانجا وفات یافت

خواجه محمد سلیمان تونسوی قدس الله سره العزیز

سلطان الزاهدین برهان العارفین کنز السالکین سرتاج واصلان حبیب سبحان کنیت نامی
و اسم گرامی محمد سلیمان بن زکریا بن عبد الوهاب است ـ آورده اند که روزے والدهٔ پاکش
مشکیزهٔ آب بخانهٔ خود مے برد ـ درویشے که بلباس و زبان هندیان معروف داشت
در سر راه او را دید و بگفت سبحانه الله تعالیٰ شانه که از بطن پاکت سلطان مشارق و مغارب
بمنصهٔ شهود خواهد آمد ـ که سلیمان زمان خواهد شد ـ میگویند که پدر بزرگوارش وقتیکه ازین
دار ناپائدار بدار القرار رحلت فرمود ـ عمر شریفش بیش از چهار سال نبود ـ چون بسن آگهی رسید
از علوم دینیه فراغ تمام حاصل کرد ـ و بهدرین زمان غلغلهٔ تشریف آوری حضرت خواجه مهاروی
در کوه شهر شنید ـ چنانچه بمعیت میان حمد علی بلدهٔ اوچ رفته بشرف بیعت پایهٔ عزت برافراختند ـ منقول است که
حضرت خواجه سلیمان جهان در لوازم مواجب عیسیٰ صباح تامل دم میگویند که خواجه فخر جهان بخواجه مهاروی اشاره فرموده بود
که شاهبازی از کوهستان مغرب به پرواز خواهد کشاد ـ باید که او را از دام علایق خود وارستن دهی
زیرا که النعمای اولین و آخرین بنام نامیش رقم زده اند ـ منقول است که خواجه سلیمان جهان
بعد حصول تشریف بیعت با یار مرشد برحق قصد دهلی فرمود ـ اما به قصبهٔ بلواڑی رسیده
بود که خبر وصالِ خواجه فخر جهان جاگزین گوشِ هوش گردید ـ باستماع اینمعنی خیلے تحسر و تفسر
روے داد ـ آورده اند که بعد اتمام سفر بصوب مهار شریف توجه فرموده تا چندسال در ریاضات

ومجاہدات گزرانید۔ اکثر بہ ذکر جہر و شغل پاس انفاس و توقف قلبی اشتغال فرمودند۔ و ہمدرین زمان کتب صوفیہ مثل آداب الطالبین و لوائح و عشرہ کاملہ و فصوص الحکم وغیرہ بمحبت حضرت فقیہہ صوری و معنوی خواجہ مہاروی گزرانیدند۔ روزیکہ در مسجد خدا بخش مہار دولت پابوس دست آمد۔ خواجہ سلیمان راد یوان حافظ در دست بود۔ حضرت خواجہ بکمال لطف بخواندنش ایما فرمودند۔ خواجہ سلیمان جہان باین بیت آغاز کرد ے

کمال صنعت مشاطہ نشاید کہ روے زشت از زیبا نماید

باستماع این بیت خواجہ مہاروی از بس خوشدل و مسرور گشتہ از راہ وفور محبت و شوق فرمودند ے

مگو کہ پیر شدی ذوق عاشقیت نماند شراب کہنہ مستی دگر دارد

نقل است کہ روزے بر مکان نواب غازی الدین خان مجلس سماع برپا بود و قوالان غزل مولانا جام بنیاد کردہ بودند ے

از مدرسہ بہ کعبہ روم یا بہ میکدہ اے پیر رہ بگو کہ طریق صواب چیست

خواجہ سلیمان جہان را ذوق غالب آمد و بوجد در آمدند۔ تا آنکہ دست از کار رہا و از اختیار برفت و ہمان عالم حیرت و بیخودی گرد ذات پاک حضرت خواجہ مہاروی مے گشتند و اشک خوان آلودہ از دیدۂ نم دیدہ مے تراویدند۔ و تا دیر ہمین حال و احوال در گذشت۔ آوردہ اند کہ چون حضرت خواجہ مہاروی را زمان آخر فرا پیش آمد۔ خواجہ سلیمان جہان حاضر خدمت نبودند۔ خواجہ مہاروی از یاران جلسہ استفسار فرمود کہ از روہیلہ کسی خبر دارد۔ عرض کردند ہیچ آگاہے نداریم۔ فرمود۔ خیر۔ ماشاء اللہ بخود خواہد آمد ے

کشتہ کہ عشق دارد نگذارد ت بدینسان بجنازہ گر نیائی بمزار خواہی آمد

میگویند کہ دران ایام خواجہ سلیمان جہان بوطن مالوف قیام داشت۔ شبے در حالت مراقبہ اضطراب در خاطر و اشتیاق در دل جا گرد و دولۂ حصول ملازمت و دولت دیدار زمام اختیار بدست بے اختیارے سپرد۔ و خواجہ سلیمان جہان از بالاے سقف

خویشتن را بر پشت زمین بینداخت و در همان شب تیره و تار کرد کش حلیب ئے ماه خان
مهرنگار بود۔ بود۔ نے یار و مددگار بپائے اشتیاق در منزل طلب نهاد و در اثنائے راه بزنے
ملاقی شد و گفت زود برو۔ تو مسئله تیار است۔ القصه بروز ششم بجال بیقرار در قریه مهار شریف
رسیدند و بسمت پائین خواجه مهاروی زانوئے ادب بست فرمودند۔
انگاه خواجه مهاروی بسوئے حاضران جلسه توجه کرده ارشاد فرمودند که من با این مرد هیله
راز ها دارم۔ ساعتے چند خلوت مقصود است باستماع اینمعنی یاران جلسه از هم جدا شدند
و بزم صحبت و انجمن خلوت گرم بازاری یافت۔ خواجه سلیمان جهان از دولت وصال
سرمایه بکمال مالامال شده عز رخصت و شرف وداع دریافتند بعد ازین خواجه مهاروی سفر
قرب و وصال ایزد تعالیٰ اختیار فرمود۔ و در تاج سرور مدفون شد۔ رحمة الله علیه منقول است
که روزے در خانقاه شریف پاک پتن مجلس سماع برپا بود۔ بیک ناگاه خواجه سلیمان جهان تبسم فرمود
مولوی نور احمد صاحب از تبسام استفسار کرد فرمود که زهے شان نیاکان و خواجگان ما که اینهمه
علو پایه خضر علیه السلام را درین بزم عالی یارائے دم زدن و مجال استادن نیست
حتے که از مصاحبت یاران جلسه جائے قرار نمیگرد۔ اما شرف حضوری بزم گرامی از دست
نمیدهد مشاهده اینمعنی خنده بے اختیارے می آید۔ نقل است که سید احمد مدنی حاجب حرم محترم
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بایماء حضرت ختمی پناهے در تونسه شریف آمده۔ و بسلسله
بیعت معزز و مباهی شد۔ و خواجه سلیمان جهان او را به تشریف خلافت مشرف کرده
وداع فرمود۔ نقل است که لعل خان بلوچ والی سنگهر بزبان حکومت خود عجوزه از قوم بلوچ
همراه بیداد گرفته برد۔ و بادائے نامشروع مصاحبت کرد۔ دیگر جماعه از قوم بلوچ بداد خواهی بیداد بخدمت حضرت
خواجه سلیمان جهان جمع آمدند حضرت اعلیٰ بر حال و احوال ایشان اطلاع یافته بصحبت یکے از بندگان خدمت خان مذکور پیام فرستاد و از
تعدی و ظلم اجتناب کردن نصیحت فرموده او عریضه طویل بیلغ و تزویر تحریر کرده فرستاد
چون بشرف مطالعه در آمد شان نگین خان مذکور که بر مضافه عریضه منقوش بود بدست خاص

مالیده دور انداختند. و در همان حالت قهرمانان آمدند که ملک بست درویش است هر کرا
خواهد بدهد. بعد لمحه‌ای آن خبر آوردند که قریب به چهار هزار سوار از سمت خراسان تاخت آوردند
و مال و منال عجب و نخوت لعل خان در معرض نهیب و تاراج رسید. و او خود هم بدست غنیم اسیر و
دستگیر شد. نقل است که اسد خان حاکم ملک سنگهر در خمار نشهٔ غرور و کبر آزار بندگان خدا روا میداشت
مظلومان چند بخدمت حضرت فریاد رسانیدند. روزیکه خان بخدمت حاضر بود بنظر انتباه
و تهدید سخنهای چند باو گفته فرمودند که اگر از آزار دست باز نداری فرماندهی ملک به قوم
سکهه خواهد رسید. خان که از دولت سعادت و کرامت اولیا منکر مطلق بود بر گفته حضرت
گوش ننهاده تا آنکه بعد از مرور ایام چند جنود سکهان بازوی شمشیر آزمائی دلیرانه و دست خونریز
مردانه بکار آورده اسیر کردند. و حکومت ملک بآنها قرار گرفت. نقل است. فرمود خواجه سلیمان
جهان که دعوی مرشدی و مولائی کسی را می زیبد که در دور حضور از خبرداری بندگان معبود
غافل نباشد. و بر حال و احوال ایشان توجه فرماید و به اعانت و حمایت بپردازد. درین
محل مولوی سلطان محمود که صاحب ارشاد بود التماس کرد که با آنکه بنده را باجازت بیعت
گرفتن مأمور فرموده‌اند اما اینچنین صفت و قوت در خود نمی بینم. پس حال و مآل من چگونه خواهد شد. ارشاد فرمود حواله اجازت
بیعت گرفتن شما بر ذمت همت خود منحصر داشته‌ام. شبی حضرت خواجه سلیمان جهان در مراقبه دیدند که بر قرآن استاده‌اند. ازینجهت خیلی تردد فرمود
از مولانا محمد عابد پرسیدند که تعبیر واقعه چیست. عرض نمود که برای جهان آرا مبرهن هویداست که حضرت ایشان را بر امر حق قدم محکم است
خواجه سلیمان جهان بسیار پسندیده و شکر انعام حضرت واهب العطیات بجا آوردند. آورده‌اند که چون ماه صفر نمودار شد حضرت خواجه
سلیمان جهان فرمود. خدا خیر کند. از آن وقت مرض لاحق عارض شد. و روز بروز مترقی گشت. با اینهمه در اوقات
خللی واقع نشد. تا آنکه شدت مرض تقاضا کرد. و ناتوانی و نحافت بحد غایت رسید
وقتیکه زمان وصال قریب تر بود. حضرت خواجه سلیمان به تکرار سلام میکردند و دست
حق پرست بر سر می نهادند. اما از کسی نشانی پیدا نبود. که شایان چنین حرمت و سلام
باشد. چون وقت تهجد فرا رسید باشارات در اداء نماز مشغول گشتند. و اوراد معمول خواندند

بعد ازان روئے توجہ بسوئے حضرت خواجہ ما متوجہ فرمودہ استفسار کردند کہ کیست میان صالح محمد چشتی که حاضر جلسہ بودند التماس کرد قبلہ اللہ بخش صاحبزادہ شما است لکہ حضرت خواجہ ما بادل دردرسیدہ عرض کردند کہ ہنگام مرحمت و انعام است بندہ را قبول فرمایند کہ در خدمت فقرا و مجاورت مزار سعادت سرمدی و دولت ابدی دریابد۔ باستماع این معنی خواجہ سلیمانؒ جہان بسیار خوشدل واز بس مسرور گشتند۔ و حضرت خواجہ ما را در کنار لطف و عاطفت تنگ تر گرفتہ و نعمتہائے اولین و آخرین تفویض فرمودہ لب پاک بر دہن مبارک حضرت خواجہ ما نہادہ و نفخت فیہ من روحی بزبان حال ادا فرمودند و بعد ازین قامت پاک راست کردہ۔ پائے مبارک دراز کردند۔ و جان خود را بجانان سپردند اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ

فہرست خلفائے حضرت خواجہ سلیمانؒ بسیار است۔ اما اشہرترین خلفا کہ بخلعت حقیقی علم شیخت برافراشتند چہار یار بودند +

اول محمد یاران کہ صاحب جد و حال و خدیو کمال بود۔ در نشہ بادۂ رحیق محبت سرشار و در مقدمہ خرق و کرامت نامور و نامدار +

دوم مولوی محمد علی مکھڈوی کہ دل داغدار محبت و جگر جراحت رسیدۂ پیکان مودت ثمت دلدادۂ وجد و سماع جان باختۂ لمعارف حقیقت شعاع مطیع سلیمانؒ جہان۔ و جہان مطاع مستغرق قلزم تفرید و تجرید شناور دریائے تعریف و توحید +

سوم حافظ محمد علی شاہ خیرآبادی جامع محبت و عشق غواص دریائے فنا فی اللہ سیار وج بقا باللہ صوفی صافی کیش۔ درویش سینہ ریش۔ بہ فقر و سلوک معروف و بخرق عادت مشہور +

چہارم مولانا احمد۔ حاوی شرع و طریق خازن خزینہ کشف و تحقیق مخمور خمکدہ عرفان و سرمست کیف وحدت و ایقان رحمۃ اللہ تعالیٰ اجمعین +

مولانا نور محمد نارووالہ

خلیفہ اعظم و محب محترم حضرت خواجہ نور محمد مہاروی است ۔ ہمراز و دمساز و یار غار شیخ خود است عالم علوم الفضلی ماہر رموز رسمی حقیقی آوردہ اند کہ او در آغاز عریضہ متضمن بر اشتیاق و ذوق غلبہ ارادت بحضرت خواجہ فخر جہان فرستاد ۔ جوابش دادند کہ اگر تمنائے شرف بیعت است بہ میاں صاحب نور محمد مہاروی درخواست باید کرد ۔ بوصول جواب بامتثال امر توجہ بہ صوب مہار نمود ۔ و شرف پابوسی حضرت شیخ دریافت و تشریف بیعت حاصل کرد ۔ و بہ اندک زمان اکتساب کامل و استفادہ کردہ کار خود بہ تکمیل رسانید ۔ نقل است کہ ایشان قبل وقت مرگ بیاران خدمت نمودہ بودند کہ دم آخر اول قوالان گفتن اشعار عاشقانہ سرگرم باشند دوم گوسپند سپید ذبح کنند ۔ سوم دو چہار تن ذکر اسم ذات بطریق جہر جاری دارند چون ہنگام در رسید ۔ و آن عاشق پاک باز جان بجانان سپرد ۔ تا مدتی لفظ ہو ہو از قلب پاک او جاری بود ۔ و مردمان کہ جمع بودند صاف مے شنیدند ۔ تاریخ وفات آن برگزیدہ آفاق ششم جمادی الاول در سال ۱۲۰۴ دوازدہ صد و چہار مرقوم است ۔ و از حضرت مریدان و پیران بسیار بودند و سلسلہ پاک او ہنوز برقرار است رحمۃ اللہ علیہ +

قاضی عاقل محمد بن قاضی محمد شریف

خلیفہ راستین و محبوب و جانشین خواجہ نور محمد مہاروی است صاحب علم صوری و معنوی کاشف رموز باطنی و ظاہری و مائل و شیفتہ وجد و سماع بود ۔ از آبا و اجداد او مشیخت و خانقاہ داری مستمرہ جاریست ۔ آوردہ اند کہ او بعد تشریف بیعت در اندک ایام بمقام عالی و منصب گرامی فائز گردیدہ بقدر تکمیل رسید و جمعی طالبان را در سایہ تربیت نمودہ بمقام قرب حق رسانید ۔ خلفائے بسیار بودند کہ از تلقین و ارشاد لوائے زہد و ورع برافراشتند

وفات آن صاحب کمالات در سال دوازده صد و بست و نه ۱۲۲۹ مرقوم است و بعد وفات ایشان خلیفه و فرزند دلبند قاضی احمد علی بر سجادۂ مشیخت و ارشاد تمکین فرمود و بہ ہدایت و ارشاد خلق خدا رہنمونی کردہ درین ولا حضرت شیخ غلام فرید کہ صاحب حال و اشیاء و اہل درد و ضطرار است بر جادۂ مشیخت قیام دارد و سلسلہ اجداد کرام را رونق تازہ و زینت بے اندازہ میدہد سلمہ اللہ تعالے ◆

حافظ مولانا محمد جمال

از اعاظم خلفائے خواجہ نور محمد مہاروی است عارف کامل صاحب جد و حال خدا لو کمال و مقال بود۔ و تا مدتے دراز در خدمت شیخ بسر برد و بعیت او باشارہ روحانیت شیخ ابو الفتح رکن الدین نبیرہ شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین ملتانی رقم نمودہ اند منقول است کہ حضرت شیخ قسمت جامہ و نان باو مفوض بود۔ احوال برکت اشتمال او بسیار است کہ درین مختصر گنجایش ندارد۔ وصال آن برگزیدۂ ایزد متعال در سال دوازدہ صد و بست و شش منقول است۔ و مثال خلافت او بہ شیخ خدا بخش نیز رسیدہ بود کہ بعد وصال شیخ و ادائے حق تلقین و ہدایت بے جمیل بجائے رسانید۔ و در رسالہ اسرار کمالیہ کہ احوال حافظ مولانا محمد جمال از نظر مولف گذشت بطریق اقتصار نبشت فرمود در وضو مانند جوانان زودی باید کرد۔ و در نماز ہمچو ضعیفان۔ عجز و انکسار۔ روزے سید امیر شاہ نماز بامداد بعجلت ادا میکرد۔ و آداب قیام و قیود ملحوظ نداشت۔ فرمود بر خور دار تو در مدت قلیل نماز را در ضبط آوردی من بچاپ ازصد سال سعی نمودم و بر مدی در ضبط آوردن نمیتوانم میفرمود۔ الوضو علی الوضو نور علی نور است و میفرمود کہ شیخ رکن عالم را در سلسلہ چشتیہ از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا اجازت است۔ و میفرمودند کہ از جملہ یاران حق سبحانہ تعالے بحضرت تونسوی فضیلت توکل دادہ است ◆

حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی بارک اللہ تعالیٰ بقاءہ

گوہر شاہوار قلزم معرفت بہر آرائے دیہیم اسرار حقیقت اسوۂ اصفیا۔ قدوۂ اولیا۔ صدر نشین اصحاب تجرید وحضور شمع شبستان انجمن نور مرشدنا ومولانا حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی بارک اللہ تعالے بقائہ نبیرہ وصاحب مقام حضرت خواجہ سلیمان جہان است۔ آیتیست از انوار الٰہی واسرار نامتناہی بر جادۂ شریعت قدم استوار وبر سجادۂ مشیخت وطریقت اقتدار دارد وگرمی بزم او سردمہری نفس وزمہریر ہوا وہوس را معدوم ساخت وآئینہ خودبینی پندار را از حرقت جمال بامگداخت حلۂ توحید وتفرید پیکر موزون او بے کم وکاست چسپیدہ وخلعت عرفان ومعرفت بر قامت زیبائے او راست آمد خلق حسن دارد۔ وخوان بہن کسوت صوف او بر اطلس ودیبائے شاہان شرف افزود بہ دستیاری مایۂ توکل وپایداری مایۂ استغنا سرِ ہند بادشاہیست مکین الحق ذات پاک او مستجمع صفات ومظہر کمالات است۔ واز جمال وکمال اولیاء صوف پوش وخرق وعادات اصحاب حق بین حق نیوش یاد میدہد ؎

اے چہرۂ زیبائے تو رشک بتان آزری	ہر چند وصفت میکنم در حسن زان بالاتری
آفاقہا گردیدہ ام مہر بتان ورزیدہ ام	بسیار خوبان دیدہ ام لیکن تو چیزے دیگری
ہرگز نہ آمد در نظر چیزے ز رویت خوب تر	شمسی ندانم یا قمر یا زہرہ یا مشتری

فقیر مولف بشرف بیعت افتخار دارد۔ ہرچند کہ ہوس دنیائے گزارد۔ واز فیض خدمت وصحبت آن خلاصۂ آفرینش وسرمایۂ دانش باز میدارد۔ وباوجود ہمہ تہی دستی وسراپا آزردگی جذب ناتمام وسعی ناکام بانجام نمیرسد۔ باشد کہ بخت مساعدت کند وتوفیق حق رفاقت نماید تا ازین عادہ وگیر خودی وخود آرائی در گوشۂ مشت استخوان ابلہ سگان کوئے تونسہ شدہ کف خاک را غبار رہ دردمندان حق آگاہ کنم۔ اما سر انجام اینہمہ بر گوشۂ چشم رعایت ودرخواست خداوندگار منحصر وموقوف است بقول حافظ شیراز ؎

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن   که خواجه خود روش بنده پروری داند

درآن زمان که خواجهٔ ما بتقریب زیارات عتبات عالیات سرزمین دار الخیر اجمیر را سیراب و شادات گردانیده بود۔ بندهٔ نادرم غریده۔ در خلوت و جلوت شرف حضوری داشت الله الله نه چه زمان بود۔ وخه مکان که غیر از انوار و تجلیات و برکات و حسنات چیزے دیگر مد نظر نبود و بوفور اکرام و انعام و بنده پروری و بنده نوازی آن مخدوم انام و خورشید چشتیت لزید کامیابی جاوید مقرون حال داشتم درآن ایام مصرب خیام کلبهٔ احزانم بود۔ گوشه کلاه من بافسر شاه انجم سپاه همسری میکرد۔ از آغاز بامداد تا بنصف شب آنقدر هجوم و اژدهام عام از کثرت حاضران خدمت میشد که یکے بر دیگرے مے افتاد۔ و بعضے اطفال و مردمان ضعیف الحال پامال میشدند درین محل تماشاے قدرت خدا و تصرف قبول خواجهٔ ما حد بدین داشت نه شنیدن و بعد آنکه از خدمت مزار حضرت خواجهٔ بزرگ معین الاولیا خلعت رخصت حاصل شد بنظر زیارت حضرت خواجه سراج الاولیا عزم گجرات فرمود۔ فقیر همرکاب بود چون به قصبهٔ مهانه رسیدند و اراده پاک پتن کردند ظاهر شد که راه آهن خرابست و جبکه کالسکه نجار در معرض توقف با دراک اینمعنی خیلے تحسر و یاس عاید حال همراهیان خدمت گردید۔ و فقیر مبادرت عرض حال نمود۔ فرمودند که رجوع ما بحضرت پیران ماست نه بر کالسکهٔ نجار شما۔ القصه بعد نماز مغرب شخصے از قوم هنود که لاله رام نام دارد و اهتمام تعمیرات راه آهن باو مفوض است بمن ملاقی شد و از ان رو که پیشتر این با او شناسا بودم خیلے زحمت کشید و در تواضع باز کرد و گفت که یک کالسکه دستے دارم اگر شما پسند فرمایید چهار تن را براحت تمام تا به پاک پتن مے برم و باز مے آرم باستماع اینمعنی مسرور شدم و بدل آوردم که حضرت خواجه با دو صاحبزاده محمود و به فراغ کلی تا منزل مقصود آمد و رفت خواهند فرمود۔ و درین دیار غربت و مسافرت این هم غنیمت است۔ چون شرف حضوری یافتم۔ عرضداشت کردم۔ تبسم فرمودند۔ که اهل معرکه را از شرف زیارت محروم داشتن و تنها رفتن خوش نمی آید۔ فقیر برخاسته رفتم و بجاے خود نشستم تا آنکه تعمیر

بیک ربع شب نگذشته بود که مهمان لاله رام برسبیل النیم رسید و گفت که هشت منزل کالسکه دستی
غیر طلب به بواعث ضروریه از چوکیات قرب و جوار در رسیدند و برائے سفر بیست و
هشت تن کفایت میکنند همین که او سخن تمام کرد بخدمت رفتم و عرض کردم مسرور
شدند و به مردانِ معرکه قریب به بیست و چهار تن بودند امر فرمود که بعد از فریضه بامداد سامان
سفر درست کنند. القصه علی الصباح برکات فیض انتساب تا به پتن رفتیم و به دولت
زیارت مزارات پیران سلسله نصیبِ ما گردیده و از انجا عزم احمد آباد فرمودند ـ و بعد زیارت
عتبات عالیات عنان عزیمت بصوب اورنگ آباد معطوف فرمودند ـ و فقیر دستگیر و برادر
طریقت محمد یعقوب خان که از عمائد و اعیان اجمیر است عز رخصت دریافتیم ـ درین
چند روزه سفر حضرت خواجه ما چندان نوازش و اکرام فرمود که در گفتن نمی آید آری خواجه
را شاید که بر بندگان بخشاید ؎

خوش آنکه تو باز آئی و من پائے تو بوسم ‌ ‌ ‌ در سجده فتم خاک قدم ہائے تو بوسم
آنجا که تو رفتی نفسی جائے گرفتی ‌ ‌ ‌ آنجا روم و گریه کنان جائے تو بوسم

فرع ثانی اصل دوم باب سوم

خواجه علاء الدین احمد صابر

مهر سپهر توحید و استغراق سرخیل برگزیدگان آفاق واقف علوم باطن و ظاهر خواجه علاء الدین احمد صابر
خلیفه اعظم و داماد حضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا است و در اوائل حال خدمت
قسمت لنگر باو مفوض شد ـ اما تا مدت دوازده سال از طعام مطبخ یک دانه در دهن نینداخت
مبادا که بمعنی حضرت خواجه فرید الاولیا [illegible] گشته [illegible] فرمود ـ و به تشریف
خلافت [illegible] دهلی مثال نوشته [illegible] گفت که اول بخدمت شیخ

جمال الدین ہانسوی رفته و نقش نگین شیخ مرشال مذکور گرفته قصد دہلی کنند. آورده اند که
چون خواجه صابر به ہانسی رسید. در حالت سکر مذوق که مدام مزمن حال او بود. به سواری
چوڈول اندرون خانقاه رفت و از چوڈول فرود نیامد. ہر چند که ازین ادائے غیر معمول
خواجه جمال مکدر ست. اما تا دیر انقاد است استقبال کرد. و بر صدر جائے داد. و باہم گر نماز شام
ادا کرد. بعد فراغ از نماز خواجه صابر مثال خلافت از کیسه بر آورده. به خواجه جمال نمود. و تزئین
نقش نگین مع خواست کرد. ہمان وقت بیک گاه باد تند وزید و چراغ گل شد. خواجه صابر بفور بر روئے چراغ دم کرد. چراغ
بار فروخت. خواجه جمال بمشاہده چنین حال مثال از دست خواجه بر گرفت پاره کرد. فرمود که ہیچ پاره دہلی تاب تمام تشتین و خرقه جہانگیر
نماند. خواجه صابر بشنیدن این سخن در غضب آمده فرمود که تو مثال من پاره پاره کردی و من سلسله ترا
پاره پاره کردم. پرسیدند از اول یا آخر. گفت از اول. بعد ازین خواجه صابر از انجا مرخص گردیده
به اجودہن رسیده حسب حال در خدمت خواجه شیخ فرید الاولیا عرضداشت کرده. بعد از مرور ایام
چند خواجه صابر به اجازت خواجه فرید الاولیا بطرف کلیر توجه کرده ہمونجا سکونت ورزیده
و ہدایت خلق خدا سعی موفور بجا آورده. رسانیده کارہائے نمایان کرد. سال وفات آن
صاحب کمالات شصد و نود و نہم است رحمة الله تعالے علیه +

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی

مرید و خلیفه بزرگ خواجه علی احمد صابر است صاحب مقامات عالی بود. و بر ایہن قویه داشت و
صاحب سیر الاقطاب میفرماید که او را نسبت خلافت به خواجه نظام الاولیا ہم صادق است
چون خواجه علی احمد صابر رخصت یافت در قصبه کلیر رفت شیخ شمس الدین ہم معیت اختیار کرد
و بیشتر در خدمت خواجه علی احمد صابر بسر برد. چنانچه بعد وفات خواجه علی احمد سلسله صابریه
بنام او انتظام یافت. سلسله نسب او با خلیفه حضرت علی مرتضے کرم الله وجهه منتهی میشود. و
آورده اند که از خطه کلیر مفارقت کرده. در قصبه پانی پت سکونت اختیار کرد. و در صحبت

شاه شرف بوعلی قلندر هنگامه محبت گرم داشت وفات او در سال هفتصد و پانزده و بروایتی هفتصد و هیژده مرقوم است رحمة الله علیه +

شاه سر ربانی لاهوری

از اعاظم علما و خلفای شیخ شمس الدین ترک است بمرتبه غایت مشغولی و استغراق داشت غواص دریای محبت و بادیه پیمای منازل فنا فی الله بود وفات او در سال هفتصد و چهل و نه مرقوم است +

شیخ جلال الدین پانی پتی

صاحب حال خدا و کمال بود خلیفه شیخ شمس الدین ترک است شناور دریای فنا فی الله و سیر میدان نبرد لقا بالله است۔ اصل نام محمد بن محمود است و از حضرت شیخ خود۔ جلال الدین خطاب یافت سلسله نسب او به حضرت امیر المؤمنین عثمان بن عفان رضی الله عنه منتهی میشود سماع بسیار دوست داشت سیف زبان بود۔ مدام بمراقبه و اعتکاف می ماند کتاب زاد الابرار از تصنیفات او است۔ و دو کرت بشرف حرمین شریفین مشرف شده بود و خوان کرم او پهن و وسیع بود۔ و بسیار فقرا و مساکین بهره می یافتند۔ وفات او در سال هفتصد و شصت و پنج مرقوم است رحمة الله علیه +

شیخ احمد عبد الحق ردولی

خلیفه مستند شیخ محمد عرف شیخ جلال الدین پانی پتی است صاحب کشف و کرامت و خرق و عادت بود۔ و در مقام طریقت مقام عالی و منصب گرامی داشت از ابتداء وارفته عشق و سرگشته محبت بود [illegible] خدمت شیخ فائز گردیده بمقام بلند و پایه ارجمند رسیده اکتساب

علوم ظاہر بخدمت شیخ تقی الدین طے نموده - و در صحرا و بیابانہا مدتے سکونت ورزید و بند محنت کشیده در رو لئے ریاضت و طاعت حق سبحانہ تعالے کوشید منقول است کہ او در عمارت بود یشب جمعہ در مسجدے وارد شد مسلمانان محلہ اذان میگفتند - و با دہم بہ گفتن اذان درخواست کردند پرسید کہ سبب تکرار اذان چیست گفتند کہ بروایت قوی بما رسیده است کہ اگر شب جمعہ ہفت بار اذان بگویند حق سبحانہ تعالے از آفات و بلا بندگان را محفوظ و محروس دارد فرمود دین کار مرا معذور دارید - زیرا کہ اگر کسے خدا لئے را بنظر آسانی و آسائش خود ستائش کند بنده خدا نباشد - نقل است کہ او را با شیخ نور قطب عالم نوبت ملاقات دست داده بود - و با شیخ فتح اللہ اودھی ہم صحبت او موافق نیامد - زیرا کہ شیخ فتح اللہ طریقہ زاہدی در پیش داشت و شیخ احمد در شرب عشق و محبت مستغرق - چنانچہ مدتے در گورستان تکیہ زده بدست خود قبر کاویده قریب شش ماه در آن قبر مشغول ماند - نقل است شیخ احمد میفرمود کہ منصور ظرف عالی نداشت - از ینجہت ماده اسرار بیرون زد - مردان حق کسانند کہ دریاہا بنوشند و آروغ نیارند و نیز میفرمود کہ نظامی گنجوی شاعر ناقص بود از آنکہ گفت شعر

صحبت نیکان ز جہان دور گشت | خوان عسل خانہ زنبور گشت

و میگفت صحبت مصطفی صلے اللہ علیہ وسلم چنانکہ صحابہ را بود - صاحبان حال و خدیو مشربان کمال را اکنون حاصل است - آورده اند کہ او در مسجد جامع پیش از ہمہ نیت و جاروب میکشید - اما نمیدانست کہ مسجد جامع کدام طرب است - چون مریدان او - ذکر لفظ حق بہ جہر میکردند - بر صدائے ایشان ہیبتے در سلسلہ او معہود است کہ بہر کار حق حق گویند - و میگفت کہ ذات پاک حق بے نام و بے نشان است اما اگر اسمے از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بہتر از اسم حق نباشد کہ معنی اسم حق بمراد ہمہ کمالات ثابت بذات است و در رسالہ انوار العیون شیخ عبد القدوس در توجیہ این اجمال سخنان حسب اصطلاح ایشان گفتہ است و مشہور است کہ چند مریدان سلسلہ او برہمین کلمہ جان داده اند و در خانقاه او

از غیب ہمین ندامے آمد۔ وفات او در سال ہشتصد و سی ہفت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ فہرست خلفاے نامدار وے اینست ✦

فہرست

شیخ محمد عارف فرزند لبند حضرت شیخ و شیخ محمد نبیرہ حضرت شیخ و شیخ عبد القدوس و شیخ جلال الدین تھانیسری و شیخ عبد الغفور اعظم پوری۔ و شیخ جان جونپوری وغیرہم رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ✦

شیخ شبلی ابن شیخ جلال الدین پانی پتی

خلیفہ معتبر پدر بزرگوار خود ہست جامع علوم شریعت و طریقت در مشرب فقر اشان عالی داشت و بہ تجرد و تفرید یگانہ۔ در عشق و محبت یکتاے زمانہ بود۔ ہر دو پاے او بوجہ مرض بیکار بودند۔ اما در غلبہ سکر و وجد بنوعیکہ ہیچ آسیب بپاے او موثر نمے بود۔ دفعی میگویند روزے در حالت عم بزرگوار او شیخ ادریس در رسید فرمود کہ بابا شبلی از سر خاستن تو در خلائق شور برخیزد میگویند کہ شبلی کرامت خود آشکار میکند باستماع این معنی شیخ شبلی بنشست۔ و تا آنکہ در صدر حیات بود گاہے در عالم تواجد قیام نفرمود۔ دلبیلان او تشنہ بادہ رحیق را سیراب و گم کردہ رہان منازل تحقیق را بمقام حق فائز کردہ ہدایت و تلقین او عام بود کہ کسے محروم نمے رفت وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ ✦

شیخ بہرام چشتی

خلیفہ شیخ جمال الدین پانی پتی است۔ بعد تکمیل سکونت بیرناوہ اختیار کردہ وباز بحکم شیخ در بدولی اقامت ورزید۔ صاحب سیر الاقطاب آوردہ است کہ حاکم قصبہ در تعدی مجاوران پرداختہ برسر زمین کہ وجہ معاش ایشان بود۔ بارادہ ضبط کردن ہمین مذکور وارد شد

مجاوران فریاد و آه آغاز کردند۔ بیک ناگاه حاکم مذکور از پشت فرس بالا شد۔ و در هوا معلق استاد
و بعد ساعتے بروئے زمین افتاد و قریب بہلاک رسید۔ امّا بالآخر بشفاعت و دعائے مجاوران
صحیح گشت و از ارادہ ناصواب خود باز آمده۔ در خدمت مجاوران سعی موفور بجائے رسانید
سال وفات او ہشتصد و پنجاه و چهار ہجری مرقوم است +

شیخ عارف چشتی

خلف الرشید و خلیفہ اعظم شیخ احمد عبد الحق است بعد وفات حضرت شیخ بر مسند شیخیت
جلوه فرمود و طالبان حق را بمقام مقصد رسانید صاحب معارج الولایت آورده است که شیخ احمد
عبد الحق را چند پسران بوجود آمدند۔ امّا در صغر حیات نماندند بالآخر شیخ عارف متولد شد و عمر طبعی یافت
و شیخ عارف صاحب حال و خدا بود کامل عابد و مولع بود۔ از وے پسرے بوجود آمد۔ شیخ محمد که در تجرید و تفرید
مثال خود نداشت۔ بالخصوص شیخ عبد القدوس گنگوہی از مریدان او است وفات او در سال
ہشتصد و پنجاه و نه ہجری مرقوم است رحمة الله علیه +

شیخ بختیار چشتی

از مقربان و یاران شیخ احمد عبد الحق است آورده اند که در آغاز حال تا مدت شش ماه شیخ بختیار
شام و سحر در خدمت حضرت شیخ عبد الحق حاضر شد۔ امّا ہیچ التفات نه کردند۔ پایان کار
روزے نظر لطف بسوئے او کرد۔ بے قرار بر سطح زمین بیفتاد و چندے حالت سکر و بیخودی
بسر برد۔ بعد ازین حضرت شیخ یک جرعہ آب در کام و دہن او ترا وید که بفور از حال شورش
و بیخودی در گذشته بمقام امتیاز و وقوف فائز گردید۔ و به تکمیل و تربیت مشرف شد وفات او
در سال نهصد و ده ۹۱۰ مرقوم است +

شیخ عبدالقدوس گنگوهی چشتی

مرید و خلیفه شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبدالحق است صاحب علم و عمل جامع اصول شرع و طریق سرشار بادهٔ تحقیق بود. اگرچه نسبت ارادت ظاهر به شیخ محمد داشت اما تربیت و تکمیل باطن از حضرت شیخ احمد عبدالحق متحقق است و به روحانیت حضرت شیخ پیوسته بود صاحب تصانیف است. آورده اند که زمین می کاوید و وجه معاش میکرد و اگر چیزی زائد می بود بذل فقرا میکرد صاحب اخبار الاخیار میفرماید که او را مریدان و بندگان بسیار بودند از انجمله شیخ بهورو بود که در اوائل به حرفت زرگری سروکار داشت بالآخر به فیض و التفاتات شیخ تکمیل یافته برتبهٔ اعلی فائز شد و یکے از مریدان او شیخ عمر نام داشت که بسیار صاحب نسبت و محبت بود. و در مقام عالی کار فرمائی نمیکرد. و حضرت شیخ را اولاد بسیار است وفات او در سال نهصد و چهل و پنج (٩٤٥ھ) مرقوم است رحمة الله علیه +

شیخ عبدالکبیر چشتی

فرزند ارجمند و خلیفه حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوهی است صاحب بذل و کرم. خدیو کمال فقیه محتشم شناور محیط فنا فی الله و غواص قلزم بقا بالله بود. آورده اند که سلطان سکندر بن بهلول با دو تن ندیمان خود بقصد امتحان در خانقاه شیخ وارد شد. حضرت شیخ تکهٔ گوشت آهو پیش سلطان و نان و یخنی و حلوائی رطب پیش وزرای سلطان بنهاد که سلطان و ندیمان او بهمین نیت کرده به ارادهٔ امتحان آمده بودند. بوقوع این معنی سلطان متحیر شد. حضرت شیخ فرمود. بابا جای عجب و حیرت نیست حق سبحانه تعالی دوستان خود را در معرکهٔ ارباب دنیا شرمسار نه پسندد. وفات او در سال نهصد و چهل و هفت (٩٤٧ھ) مرقوم است +

شیخ جلال الدین تھانیسری

خلیفہ نامدار حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوہی است۔ اصل وے از بلخ است۔ او ہفت سالہ بود کہ حفظ قرآن بہم رسانید و در ہژدہ سالگی از علوم بہرہ مند گشتہ۔ و بس شگفتہ بالا آمد از خدمت حضرت شیخ فیوض ظاہر و باطن در ربود۔ و بہ اہتمام بزرگ و منصب ستر گ فائز گردید۔ آمدہ و اند کہ او را در سماع غلو بسیار بود۔ روزے غزلے بہ الحان خوش گوش خوردہ از فراسام ہمہ سطح زمین بجنبید و ہیچ گزند نرسید۔ از وجود شریف بسیار خوارق کبرے بظہور آمدند۔ وفات او در سال نہصد و ہشتاد و سہ مرقوم است +

شیخ عثمان زندہ پیر

خلیفہ سعادت پیوند و فرزند ارجمند شیخ عبدالکبیر است۔ و در باب منصب سجادگی با برادران خود او را منازعت و مناقشہ روئے داد۔ اما آخر کار منصب مذکور بر ذات او قرار گرفت۔ وفات او در سال نہصد و نود ہجری مرقوم است +

شیخ محمد صدیق لاہوری

صاحب علم و کمال بود و شان عظیم داشت۔ و در تدریس و تلقین طالبان علوم ظاہر و باطن مدام میکوشید۔ و خلق بسیار از نواحی پنجاب از خدمت او فیضیاب بودند۔ فہرست پیران او بچہند واسطہ بہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوندد۔ وفات او در سال نہصد و نود ہجری منقول است +

شیخ نظام الدین بن شیخ عثمان زندہ پیر پانی پتی

مرید و خلیفہ پدر بزرگوار خود است بصفت ریاضت و محنت معروف و بفضائل خرق و کرامت مشہور بود۔ بہ اسباب دنیا سر و کار نداشت بہ عسرت و توکل معمول ساخت و این ہر دو برادران صاحب کمال وحال بودند شیخ کمال الدین اسم گرامی برادر اوست کہ مدام در حالت سکر و استغراق مشغولی داشت وفات او در سال یکہزار و سیزدہ ہجری مرقوم است +

شیخ نظام الدین تھانیسری

مرید و خلیفہ شیخ جلال الدین تھانیسری بود نام پدر بزرگوارش شیخ عبد الشکور است جامع علوم ظاہر و باطن۔ مستجمع کمالات صوری و معنوی حاوی رموز شرع و طریق و ماہر اسرار عرفان و تحقیق صاحب صبر و رضا۔ دامن فقر و تسلیم بود۔ دفائن غیب پیش نظر داشت و از انجا کہ صرف کثیر و بذل وافر اختیار کردہ بود۔ بادشاہ وقت جلال اکبر بادے حسد برد و بناحق در حق او حکم اخراج از دیار ہست صادر کرد۔ اول بجانب حرمین شریفین رفت و بعد شرف زیارت چون باز آمد۔ در برہان پور رسیدہ بہدایت خلق خدا مشغول شد امّا بادشاہ بمرتبہ ثانی دست تطاول بتعدی دراز کرد۔ و شیخ مغر اللہ ناچار بہ ماوراء النہر رفت و از انجا بہ مدینہ منورہ رجوع نمود۔ آوردہ اند کہ او صاحب تصانیف است شرح سوانح امام غزالی شرح لمعات قدیم و جدید تفسیر نظامی رسالہ حقیقت رسالہ بلخیہ از اشہر تصانیف اوست و او در سلسلہ چشتیہ شرف خاص است کہ در سخن تصوف مقلد کسے نیست بلکہ از مکشوفات و تصنیفات خود در قلم آورد۔ وفاتش در سال یکہزار و بست و چار ہجری مرقوم است +

شیخ سلیم چشتی صابری لاهوری

خلیفهٔ کامل شیخ محمد صدیق لاهوری است جامع بود میان عشق و محبت و سماع و سکر و وجد و در فقر و مقام بلند و پایه ارجمند داشت و در حالت سماع بسیار مشغول می‌بود. حتی که نوبت بمفارقت روح میرسید. و تا دو سه روز بحال خود نمی آمد. و یاران جلسه او را تن بیجان میدانستند و به تکفین و تدفین او می پرداختند. صاحب تصانیف هم هست. و کلام او از لبس منثور و لطیف و شیرین است و نیز اشعار دارد. وفات او در سال یکهزار و دهی (١٠١٠ھ) رقم نموده اند +

شاه اعلی چشتی پانی پتی

صاحب مرتبه رفیع و مدارج منیع و مرید و خلیفه شیخ نظام الدین پدر خود است و یک خرقه خلافت از حضرت نظام نارنولی که سلسله او بحضرت شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری منتهی میشود پوشیده بود. چنانچه این بیت گواه عدل است ؎

نظامش پیر و هم پدرش نظام است   نظام در جهان بروی تمام است

و شیخ الهدیا مرید وی ملفوظ او موسوم به بحر الجواهر ترتیب نموده است. در اصل نام شیخ عبد السلام است و از خدمت مرشد کامل حضرت شیخ نظام نارنولی مخاطب به شاه اعلی گردیده آورده اند که در اوائل شاه اعلی چشتی بقید سپاهگری بود و در سلک ملازمان امیر فراخان تعلق داشت. بعد از یک چند بخت بیدار یاوری کرد. و ترک علائق ملازمت گفته بوطن مالوف آمد و باشارت پدر عالیقدر در زاویه عبادت و کنج قناعت نشست. روزی با آنکه در حجرهٔ محکم بود صورت مثال حضرت شیخ نظام نارنول درون حجره پدیدار آمد و گفت که قسمت شما نزد ما محفوظ است. باید که خویشتن را در نارنول برسانی. از آن زمان خیلی مستی و بیخودی در حال شیخ شاه اعلی مستولی گشت و همدر آن حالت فائز نارنول گردیده

به سعادت شرف ملازمت حضرت شیخ معزز و مشرف شده در اندک اوقات به تکمیل ظاهر و باطن بهره ور کامیاب گردید. نقل است که در خانقاه شیخ اعلی چشتی چاهی بود که آب آن قدری شوریت و تلخی داشت. روزی حضرت شیخ چند کاک که معمت تبرک آستانه حضرت خواجه قطب الاولیا است. درون چاه بینداخت و فاتحه گفت بعد ازین که آب از چاه بر آمد. از بس لطیف و خوشگوار بود وفات آن مایه برکات در سال یکهزار و دهی و سه (۱۰۱۳) منقول است. آورده اند که بعد وفات وی زنی از متعلقان سلطان وقت تعمیر روضه او بنیاد داد. شبی متهم تعمیر در واقعه دید که شیخ میفرماید که از گرانی سنگ چبوتره مزار تخته تابوت شکست خورده و پاره خشت بر پایی من رسیده بامداد متهم تعمیر به تعبیر واقعه پرداخت چنانچه بمواجه اکابر و اهالی شهر تخته تابوت بر داشته پاره خشت که در واقع تا به زانوی شیخ رسیده بود. بر آوردند. در آن وقت کسانیکه نعش حضرت شیخ را بچشم حال دیده بودند بقسم میگفتند که هیچ آسیب نرسیده. و جلوه جمال وجود خط و خال بصورت اصلی برقرار است. رحمة الله تعالی علیه

شیخ صادق گنگوهی چشتی

خلیفه اعظم شیخ نظام الدین تهانیسری بلخی است. در زهد و ورع عدیم النظیر و محسود معاصر بود افغانان را عزیز تر داشت و میفرمود که استحکام و اعتبار ایشان در مقدمه دین بسیار است مریدان او اکثر صاحب تسلیم و رضا بودند. چنانچه شیخ داود فرزند لبسنداو را با غوای چند دون منشان خبث باطن جهانگیر بادشاه دهلی در حبس شدید نگاهداشت و از غایت صبر تحمل کرد تا مدت دراز در شداید بند بسر برد. وفات حضرت شیخ صادق در سال یکهزار و سی و شش (۱۰۳۶) مرقوم است. و تفصیل خلفای نامدار وی اینست شیخ ابراهیم. شیخ عبد الهادی که در شاه آباد است و از سیمای او آثار انوار و تجلیات طالع و ساطع بودند. وگاهی تیر دعای او هدف مدعا خطا نکرد. شیخ عبد السبحان که در سهارنپور بود. و در عظمت و خرق عادت شهرت تمام داشت

از حضرت شیخ صادق یک رساله درباب سلوک یادگار است که از بس نافع و کارآمد است

سید علی غواص چشتی

مرید و خلیفه شیخ نظام الدین تھانیسری بود۔ از مرشدان باکمال و مشائخ صاحب حال و قال و در مقام بلخ بشرف بیعت و خرقت خلافت مشرف شده بود و بعد از تکمیل ملک افغانستان اقامت ورزیده و قوم افاغنه یوسف مرید و معتقد او بسیار بودند۔ و شهیر بحق رسیده چنانچه ملانا درویزه و پسر وی شیخ عبدالکریم درباب فضل و کمال شهرت کلی دارند۔ وفات او در سال یک هزار و چهل مرقوم است ۔

حاجی عبدالکبیر چشتی

پدرش شیخ مخدوم الملک عبدالله انصاری در طریقه چشتیه صابریه مرید و خلیفه پدر خود است و چون پدر عالیقدر وی را اکبر شاه بادشاه دهلی از دیار هند خارج کرد۔ و او به حرمین شریفین سفر اختیار فرمود۔ شیخ عبدالکریم هم همراه او بود۔ و مناسک حج بجا آورد چون در هندستان معاودت فرمود۔ پدر عالیقدر او را مقربان سلطنت مسموم کردند۔ و او در لاهور سکونت اختیار کرد و بهدایت خلق و یاد خالق اکثر مشغول گردید و بمرتبه تکمیل هم رسانید سفر حجاز گشته بعد زیارت عتبات عالیات باز بهندستان آمد خوارق و کرامات شیخ اکثر مشهور و میگویند که روزے مسمی شیر امام رشیم باف به شیخ ملاقی شد و متاسف گفت که امروز روز حج است زہے حج حقیقیان کسانیکه در طواف و ادای فریضه حج حاضر باشند۔ شیخ فرمود میخواهی که همچنان باشی۔ عرض کرد که خیر ما اگر کرم فرمائید از همه اولی است۔ شیخ فرمود چشم بپوش همین که او چشم پوشید خویشتن در معیت شیخ در مقام عرفات بدید۔ و بفراغ تمام مناسک حج بجا آورد۔ به ثبوت پیوسته که از حضرت چهار پسران بودند۔ اول شیخ یحییٰ۔ دوم شیخ الله نور۔ سوم شیخ عبدالحق چهارم شیخ اعلیٰ حضور از ایشان شیخ یحییٰ از بس مولع و متورع صاحب حال و خدیو مقال بود

وجمعی کثیر به فیض ارشاد او بمرتبهٔ اعلی فائز شد۔ چنانچه شهرت دارد که شخصی خیر که در فن دزدی
دراهزنی ید طولی داشت به اهتمام کار خود در لاهور آمده و بسیار سپهری کرد تا کشود کار نشد
آخر شبی به خانقاه شیخ یحیی جرأت کرده نقب زده و دو راس گاو نر از راه نقب بیرون
برد۔ اما چون از نقب بدر آمد۔ قوت بصر نامساعدت کرد و از رفتن راه عاجز شد بانند
به خویشتن بلرزید و از همان راه نقب هر دو گاو نر واپس کرده۔ در گوشهٔ خانقاه مایوس الیه
بنشست۔ چون صبح دمید و روز روشن شد۔ خادمان درگاه او را دستگیر کرده به حضرت
شیخ حاضر آوردند۔ و او همه احوال بی کم و کاست ظاهر کرد۔ حضرت شیخ بنظر ترحم
به مقتضای صفت صاحبدلی است دست حق پرست بر چشم او مالید بفور الله
کامل العیار گردید۔ و دیده بینا یافت۔ و در سلک مریدان شیخ متعلق گردیده تائب و تارک
شد۔ وفات شیخ عبد الکریم در سال یکهزار و چهل و پنج مرقوم است +

مولانا درویزه پشاوری چشتی

مرید و خلیفه میر سید علی غواص است جامع علوم ظاهر و باطن بود۔ بیکر ولایت مشیخت بمقام
تدریس و تعلیم مستور داشت۔ و در استیصال روافض و ملاحده بسیار میکوشید۔ و با اکثر
روافض و ملاحده مباحثه کرده الزام داد۔ چنانچه تفصیل این اجمال در کتاب مخزن الاسلام
بشرح و بسط مرقوم است و صاحب معارج الولایت بر کتاب مذکور حاشیه نوشته است۔ و
بشرح کلمات الوافیات موسوم ساخت۔ وفات مولانا درویزه پشاوری در سال یکهزار و
چهل و هشت مرقوم است رحمة الله تعالی علیه

مولانا عبد الکریم چشتی

فرزند مولانا درویزه پشاوری و مرید و خلیفه میر سید علی غواص است۔ و تربیت

از پدر خود یافت۔ و او را آخوند کریم داد نیز گویند۔ و او ہم این نام را اختیار کردہ بود در کار شریعت بسیار استحکام داشت۔ و از مقال او کہ در مقدمہ کتاب مخزن الاسلام مندرج است علو پایہ او ظاہر و باہر۔ و در کتاب خلاصۃ الانساب مؤلفہ محقق افغانستان نوشتہ اند منقول است کہ بعد وفات وے شخصے قصد امتحان بر نعش او آمد۔ چون بر وے نظر کرد تبسم فرمود و این علامت قطبیت رقم نمودہ اند۔ وفات او در سال یکہزار و ہفتاد و دو ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ پنجو چشتی

از مشائخ کاملین وقت بود۔ و در عبادت و محبت سرگرم و شعار رو بطریق مولانا درویزہ پشاوری شعار داشت۔ و در تعلیم و تعلم سرکار۔ و اشعار ہم میگفت۔ و شیخ چالاک و شیخو شاہ جہانپوری وغیرہ اکثرہا از خدمت او استفادہ کردہ فیض ہا دریافت۔ وفات او در سال یکہزار و ہفتاد و ... مرقوم است +

شیخ ابو الخالق چشتی

از اکابر روزگار و مشائخ با وقار است و ارادت و محبت او بہ شیخ سلیم صابری چشتی متیقن۔ صاحب زہد و کمال و اہل تورع بود۔ تمام عمر در ریاضت و ارشاد و ہدایت بسر برد۔ وفات او در سال یکہزار و یکصد و ہشت مرقوم است +

میران شاہ بھیکہ چشتی صابری

از مشائخ پایہ بلند و مقام ارجمند بود۔ و سلسلہ عالیہ وے بچند واسطہ بہ شیخ احمد عبد الحق ردولی منتہی میشود۔ صاحب جذب و وجد و سماع و عشق و محبت۔ و با اصحاب دنیا سروکار نداشت و اشعار بزبان ہندی متضمن بہ حقائق و معارف بسیار گفتہ۔ وے را مریدان و مبتغان صاحب حال و قال بسیار بودند۔ شیخ اعلم الدین جالندہری از اشہر خلفائے اوست۔ و نواب بکھاری خان از مریدان اوست و مشہور است کہ نواب مذکور در اوائل حال مفلس و محتاج بود۔

بالآخر به برکت دعای شیخ شاه ... به کنار عروس ... کامرانی گردید ... وفات
او در سال یکهزار و یکصد ... است شیخ مرقوم است رحمة الله تعالی علیه

شیخ محمد سعید چشتی صابری

... خمخانه شغف و تحقیق بود. در شهر قصور ... لاهور سکونت داشت. او اوائل ...
... معاش میکرد. روزی بار غله بر پشت گاو ... برد. اتفاقاً ...
غله که بر پشت گاو بار کرده بود بیفتاد. حالا در بیابان که ... از شور ...
... داشت. نه یارای رفتن. چون ... شب به سر رسید. ناگاه ...
از پهنای مرغزار نمودار شد. او در اضطراب ... داشت که ...
تاراج می‌آید. چون سوار نزدیک ... به نوک نیزه که در دست داشت ...
گاو اشارت کرد پای گاو درست گردید. ... اشاره نوک نیزه بار زمین افتاده را به پشت
گاو محکم نهاد. در روان شد. ... شیخ محمد سعید ... دست ...
در رکاب سوار زده چشم و رو بر پای او مالیدن آغاز کرد. به هزار تضرع و الحاح بدریافت
نام نامی و اسم گرامی التماس کرد. فرمودند که نام من علی ابن ابی طالب اسد الله الغالب است. این
بفرمود و از چشم مردم پنهان گردید. از آن روز شیخ محمد سعید هرچه داشت در راه حق ایثار کرد.
و به عبادت و ریاضت و محنت و محبت مشغول ... به سلسله چشتیه صابریه ارادت آورده
در اندک زمان از مقبولان و واصلان الهی شد. خرق و کرامت او بسیار و مشهور شهر و دیار است
و سلسله عالیه او به چند واسطه به شیخ جلال الدین تهانیسری منتهی میشود. وفات در سال
یکهزار و دو صد و چهارده مرقوم است.

۱۲۱۴

مولوی غلام مصطفی چشتی صابری

درطریقہ چشتیہ بزرگ صاحبدل و مستجاب الدعوات و عالم علوم ظاہر و باطن رفیع الدرجات سلسلہ ارادت او بچند واسطہ بہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی میپوندد وفات وی در سال یکہزار و دو صد و شصت و ہفت مرقوم است۔ و سید شاہ چراغ سبزواری از خلفاے وی در لاہور بود۔ مرد مسیدان نبرد محنت و خوش حال و صاحب کمال است +

شاہ بہلول چشتی صابری

خلیفہ بزرگ حضرت شاہ بھیکہ چشتی صابریست صاحب علم و فراست و فہم و کیاست بود۔ واز معقول و منقول بہرۂ وافی داشت۔ صاحب تصنیف است صحبت مناظرہ و مباحثہ او بہ مولوی جان محمد ترک اکثر احیان برپا مے بود وفات او در سال یازدہ صد و ہفتاد منقول است +

شاہ لطف اللہ صابری

از مریدان و ملتزمان میران شاہ بھیکہ چشتی صابریست مسکن او انبالہ من مضافات پنجاب بود۔ از زمان طفولیت تربیت و تکمیل بخدمت پیر روشنضمیر بہم رسانید و کتابے مشتمل بر احوال شیخ موسوم بہ ثمرۃ الفواد ترتیب داد۔ وفات او در سال یازدہ صد و ہشتاد مذکور است +

سید علیم اللہ بن سید عتیق اللہ

زاد بوم او قصبہ جالندھر از توابع پنجاب است مرید شاہ ابوالمعالی و خلیفہ میران شاہ بھیکہ صابری است وے کثیر التصنیف بسیار بود۔ و بتنظیم کلام ہم مہارت تمام داشت۔ خلیفہ او

شیخ عبداللہ۔ در احوال شیخ کتابے موسوم بہ اسرار العلیم جمع نمودہ است وفات در سال
دوازدہ صد و دو ۱۲۰۲ مذکور است ۔

سید علیشاہ چشتی صابری

خلیفہ سید نسیم اللہ بود و بعد وفات بر مسند مشیخت تمکین یافت و عمر گرانمایہ در تلقین و ہدایت
ارباب ارادت بسر برد۔ وفات او در سال دوازدہ صد و سیزدہ ۱۲۱۳ منقولست ۔

شیخ خیر الدین مشہور بہ بیشاہ

خلیفہ شیخ سلیم چشتی لاہوری است۔ در آخر عہد خود لوائے مشیخت برافراشت بہ سماع و وجد
در اقصے الغایت غلو داشت۔ و بمہمانی فقرا بسیار اہتمام میکرد۔ مریدان بسیار بودند وفات
او در سال دوازدہ صد و بست و ہشت ۱۲۲۸ منقول است۔ و در لاہور مدفن دارد ۔

حافظ موسی چشتی مانکپوری

از ملتزمان سلسلہ میران شاہ بھیکہ و خلیفہ ارجمند شیخ اعظم چشتی است در ولولہ سودائے آگہی
و خمار بادہ حقیقت ترک علائق عالم اسباب گفتہ در زاویہ عزلت و کنج عبادت نشست
و تکمیل کمال و تربیت حال گوے سبقت بودہ در جذب و تسخیر پایہ عالی داشت در عالم قم
و تواجد بر ہر کسے کہ نظر مے انداخت بسوئے خود میکشید و از جا مے ربود۔ وفات او در سال
دوازدہ صد و چہل و ہفت مذکور است ۔

غلام معین الدین عرف شاہ خاموش

مرید و خلیفہ حافظ موسی مانکپوری است بسیار عبادت و ریاضت بعمل آورد۔ و عمر گرانمایہ در

دیار ذکر بیعت سرفراز نمود. امرا و اعیان آن دیار و دیگر از بس عزیز و محترم داشتند و تحفجات و
نذرات قبول حضرت او به کامرانی و شادمانی همه قرین نمودند. بعد وفات او مقبره عالی
برسر مزار او بنا نموده اند. و دروازه بهشتی از پاکپتن آورده در حظیرۀ مزار نصب نموده. والحال سجاده
نشینی حضرت سید محمد هاشم چشتی صابری که بشرف درزادگی هم امتیاز دارد. صاحب مقامات اوست
مرد باطمینان است و بزبان خوش بیان است و بصفت حسن اخلاق موصوف. اکثر در خدمت درویشان
میگذراند. و به سیم و اسباب دنیا زیاد رغبت ندارد ✦

فصل دوم باب سوم از سلطان التارکین صوفی ناگوری چشتی

سالک مسالک تفرید و توحید عارف معارف توکل و تجرید شمع شبستان صدق و یقین شیخ حمید الدین
قدس سره العزیز نسب پاکش بحضرت سعید بن زید میرسد که از عشره مبشره بود. روزی
حضرت خواجه بزرگ را وقتی خوش بود. به اهالی و موالی خدمت ارشاد فرمود که امروز
دست دعا دراز و در اجابت باز است. هر یکه از دنیا و دین چیزی مطلوب دارد
بزبان آرد. یکی دنیا طلبید و دیگری عقبی خواست. انگه که حضرت خواجه
بزرگ بسوی خواجه تارکین توجه فرمود التماس نمود که غیر از رضای حضرت خواهشی
دگر نیست. باستماع این معنی حضرت خواجه بزرگ از بس خوشدل و مسرور گشته فرمود
التارک الدنیا الفارغ العقبی. از آن روز خواجه حمید الدین به سلطان التارکین ملقب شد.
خواجه تارکین در سیوال مضاف ناگور داشت. روزی خواجه بزرگ معین الاولیا
فرمودند که اولاد معین الدین و حمید الدین یکیست. و این فرمان قبل از پیوند خویشی بود
و همچنان بظهور آمد. تفصیل این اجمال در ذکر اولاد حضرت خواجه بزرگ بمعرض
مقال خواهد آمد ان شاء الله تعالی. خواجه تارکین را تصنیف بسیار بود. میفرمود
سلوک را مرتبه اول اینست که از هر دو جهان فارغ باشد و مقصود اینست که خود شناسد که

درپیش است از بس تاریک. آنا از مطلع وحدت با دو نیر طلوع کرده اند. برخیزید و دولت جاوید
دریابید. بستر استراحت بگذارید. ادعای محبت کسی را نمی‌رسد که هوس بالین و چشم را بخواب
آشنا کند. پرسیدند که در طریقت و شریعت اختلاف چیست. فرمود شریعت غیر طریقت
و طریقت غیر شریعت تن و جان است. اصل هر دو یکیست. خواجه این رباعی را با شیخ
بهاء الدین زکریا ملتانی در باب سلوک و فقر مراسلات و مکاتبات بسیار بودند و
شیخ بهاء الدین هر چند بتحریر جوابات وی میپرداخت. آنا از عهده جواب آن بر نیامد بعد
و بالآخر بعجز و اعتراف گرائید. او را تصانیف بسیار است و اشعار نیز دارد. و اشهر تصنیفات
او اصول الطریقه است آورده اند که او را در موضع سوال قریب دو طناب زمین بود که بزرعش
میپرداخت و وجه معیشت میکرد و کفاف اهل و عیال بسیار داشت. او صاحب مقامات
علیه و کرامات جلیه و مجاهدات [illegible] بود. در تجرید و تفرید بهمت تمام متحکم داشت همت عالیش
از دنیا و عقبی ارفع تر بود. در [illegible] شهرت [illegible] و توحید مکان منیع ست
و از متقدمین مشائخ دیار هند بود. در دهلی یافت و سکونت [illegible] بعد از فتح دهلی ولادت او اول
که بنجانه مسلمانان بوقوع آمده [illegible] از زمان حضرت خواجه بزرگ تا اوائل سلطان المشائخ
شیخ نظام الدین محبوب الاولیا [illegible] در حیات بود. و سلطان المشائخ
کلمات او را از تصنیفات او انتخاب نموده بدست خود نوشته از آنجا صاحب سیر الاولیا
نقل کرده است. و آن اینست اول مرتبه از مراتب راه علم است. علم میباید که بی علم
عمل درست نه آید. دوم مرتبه از مراتب طریقت عمل است که بی عمل نیت را وجود
نباشد. سوم مرتبه از مراتب درگاه نیت است که بی نیت صحیح عمل خبر باطل آید چهارم
مرتبه صدق است. اگر صدق نباشد عشق روی ننماید. پنجم مرتبه عشق است
اگر عشق نباشد توجه درست نه آید. ششم مرتبه توجه است. اگر توجه نباشد سلوک نه آید
هفتم مرتبه سلوک است. اگر سلوک نباشد در بینشگاه نگشاید. هشتم در بینشگاه گشاده باید

تا مقصود روے نماید الغرض از کلمات فیض آیات اُو بسیاران از اہل سلوک ذوق ذوقے و حلاوتے دارند۔ وفات خواجہ تارکین در سال ششصد و ہفتاد و سہ تاریخ بست و نہم ربیع الثانی بوقوع آمد۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر و مدفن پاکش در قصبہ ناگور ملجاے خواص و مرجع عوام است۔ و خواجہ تارکین را پسرے بود شیخ عبدالعزیز نام خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود پوشید۔ و بعین جوانی در حالت سماع برفت میگویند کہ روزے مجلس سماع برپا بود۔ و قوالان برین تکرار میکردند ؎

فائدہ در گفتن بسیار چیست، | جان بدہ و جان بدہ و جان بدہ

شیخ عبدالعزیز نعرہ بے اختیار زدہ فرمود دادم۔ دادم۔ دادم و جان بحق تسلیم نمود۔ اُو را سہ پسران بودند۔ از انہا حضرت شیخ فرید بر مسند ارشاد تمکین فرمود و از اولاد پاکش بسا فرید عصر و وحید دہر بوجود آمدند تاریخ وفات شیخ عبدالعزیز ششصد و ہشتاد و یک ہجری است

شیخ فریدالدین بن شیخ عبدالعزیز

خرقہ خلافت از خدمت جد اعلیٰ خواجہ تارکین یافت عالم با عمل و فقیہ بے بدیل بود روز و شب بمجاہدت و ریاضت اشتغال مے نمودند سینہ وا اغدار محبت و جگر برشتہ آتش مودت داشت تذکرہ سرور الصدور از ملفوظات خواجہ تارکین جمع کردۂ اوست عمر شریفش قریب بصد سال بود۔ بزمان محمد تغلق بادشاہ بہ دہلی رفتہ بود۔ و از انجا العالم مستی بادہ محبت و دور افتادگی و شوق زیارت مرقد جد پاک خود معاودت کرد در سال ہفتصد و پنجاہ و دو از ین جہان بے بنیان درگذشت +

شیخ مخدوم کبیر چشتی

از اولاد پاک شیخ فریدالدین نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است صاحب حالات علیہ و کرامات جلیہ

جامع علوم منقول و معقول حاوی آئین فقه و اصول صاحب تصنیف کتاب ضوء مصباح ا
کافه انام از فیض خدمتش کامیاب گشته بمقام اعلی رسید و آئین هدایت و ارشاد
از وجود با وجودش آرایش و التزام زیبا یافت بالآخر بجهت تفرقه که از دست برد کفار
در نواح ناگور روی داد. و بر جمهور اهل اسلام استداد و بیداد غلبه کرد ترک سکونت ناگور
ورزیده به گجرات رفت و همونجا بتاریخ پنجم ربیع الاول سنه هشتصد و پنجاه و هشت ازین
جهان بهیدار بدار القرار رحلت فرمود. رحمة الله علیه +

مخدوم خواجه حسین ناگوری چشتی

بسیار بزرگ بود. و مبانی شرع و طریق و کشف و تحقیق جمعیت تمام داشت جمهور خلائق
بر ولایت عظمت او اتفاق است گنجینه اسرار الهی و خزاین انوار رسالت پناهی
در نهانخانه دانش متمکن و مامون بود و موصوف و مشهور است بزهد و ریاضت و اتقاء و
از اولاد شیخ فریدالدین نبیره خواجه تارکین است و بخدمت حضرت شیخ کبیر در ولایت
گجرات سالها بسر برد. و بعد از اکتساب علوم و حصول خلافت بوطن مالوف معاودت
فرمود. و در آن ایام که از چیره دستی پیکر پرستان حوالی دار الخیر اجمیر ساکن و دوام
گشته بود. و از آثار اسلام و اهل اسلام علامتی پیدا نبود. مدتی مجاورت روضه
منیفه خواجه بزرگ معین الدین چشتی اختیار کرد. و بعبادت و مجاهدات مشغول شد و
من بعد باشارت روحانیت حضرت خواجه بزرگ باز به ناگور آمد و تعلیم علوم دین و تلقین
اسباب یقین سعی موفوره بجا آورد. از تصنیفات او یادگار بسیار است تفسیر نور النبی
و رسائل و مکتوبات وغیره و نیز سوانح شیخ احمد غزالی را شرح نموده است او را با حضرت
صدر النبوت سید کائنات علیه الصلواة و السلام بدرجه نهایت محبت بود و هرچه
داشت از خانه و باغ و جهاد و همه را در تسمیه نسبت حضرت صلی الله علیه وسلم وقف نموده بود

نقل است که روزے عرس جد بزرگوار خود ترتیب داده طعام بر مردم قسمت کرده بود و حصه خود بانتظار افطار نگاه داشت ناگاه چهار تن از عالم غیب که هیچ کس ایشان را نشناخت در آمدند هر یک به مرض جذام مبتلا بآن حدیکه ریم و خون از این انگشتان میچکید و طعام طلب کردند مخدوم خواجه حسین قسمت خود را بذل فرمود و آن هر چهار تن با رغبتے نامطبوع خوردن آغاز کردند بقیه آنحضرت مخدوم شروع کرد و او که غلبه حال طلب بکمال داشت بلا اکراه بطیب خاطر متوجه و مائل شده همه در کشید آورده اند که از همان روز حضرت مخدوم فتح الباب گردید. نقل است که مخدوم خواجه حسین جامه کهن و شوخگن میپوشید و ترک و تجرید زندگی میکرد. بیش از دو جریب قطعه ارضی نبود که به تردد خویش میپرداخت. و وجه معیشت میکرد. کفاف اندک و عیال بسیار داشت امّا به نذور و فتوح مائل نمیشد. و از اسباب دنیا نفرت و با توکل و عسرت رغبت میکرد. روزے در حالت سماع او را تواجد و تحیر درگرفت و بیخودانه روے بسوے صحرا نهاد. قوالان هم در عقبش میرفتند چون برکنار حوض که بیرون ناگور واقع است فائز شد. بر صورت حال نیندیشیده بالائے صفحه آب روان گردید. امّا اثرے از نداوت آب بر قدم پاکش پدید نگشت صاحب اخبار الاخیار مے آرد که سلطان ماندو را با حضرت شیخ عقیدت و ارادت بسیار بود حتّے که نادیده جمال در آتش تمنائے وصال مے سوخت و میخواست که حضرت او را مهمان کنند. امّا حصول این موهبت گرامی موقوف بر دقت بود. روزے یکے از باریابان انجمن سلطنت و ارکان دولت بعرض سلطان رسانید که مخدوم خواجه حسین را با حضرت سید النبوت علیه التحیة و السلام محبت و تولا بمرتبه کمال است اگر به پیرایه زیارت موے مبارک پیغام طلب بجناب حضرت شیخ فرستاده شود. البته حصول مدعا قرین قیاس است. سلطان که دلداده دولت پابوس و مستمند مقدم حضرت مخدوم بود همچنان کرد و

بشارت زیارت موے مبارک باشارت مقدم خیر بحضرت مخدوم رسانید مجرد
وصول وادراک این معنی حضرت مخدوم بحمایت شوق پاے طلب در وادی
صعوبت وسفر نهاد وراحت دست از استراحت را ترک داده همه تن اشتیاق وهمه چشم انتظار
تا به اندور رسیده وبا آنکه از مصاحبت سلطان مدام اباء وانکار میکرد مضطربانه بایوان
بادشاه درآمد وجائیکه موے مبارک نگاه داشته بودند برهنمونی جذب کامل وارادهٔ صادق
خود را رسانید وتحیت وسلام گفتن آغاز کرد۔ همین که لفظ تحیت وسلام از لب معجز
نظام برآمد موے مبارک از خود پرید ودر کف دست حق پرست حضرت مخدوم
نزول کرامت مسرت نمود۔ آورده اند که سلطان مانده هر انچه که بطریق نذور وفتوح بحضرت
مخدوم گذرانیده بود همه را در تعمیر قبه شریفه حضرت خواجه بزرگ رض صرف نمود واز بقیه
آن دروازه بلند در آستانه جد اعلی حضرت خواجه تا کنون بنا کرد۔ صاحب
سیر العارفین واخبار الاخیار۔ وگلزار ابرار۔ وسیر الاقطاب۔ ومراة الاسرار۔ و
مونس الارواح۔ واکثر ناقلان آثار واخبار چشتیه نقل کرده است که وقتیکه ارباب
عناد وفساد نسبت حضرت خواجه تاج الدین بایزید بزرگ از اولاد حضرت خواجه بزرگ
از اولاد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بزمان سلطان محمود خلجی انکار کرده بودند
وسلطان خلجی درباره تفتیش این معنی ودر پرسش باز کرد۔ همین مخدوم خواجه حسین
ناگوریست که بالاتفاق رستم اجمیری ودیگر اکابران ستوده ... بزرگان بصدق قال
بدیوان سلطان ادائے شهادت کرده بود که حضرت تاج الدین بایزید بزرگ
لاریب فیه از نبائر پاک خواجه حسام الدین بن خواجه حسام الدین سوخته بن خواجه
فخر الدین بن شیخ الاسلام خواجه معین الحق والدین حسنی حسینی چشتی سنجری ... قدس الله
اسرارهم۔ چنانچه تفصیل این اجمال در ذکر اولاد واحفاد حضرت خواجه بزرگ رض
رحمة الله علیه در گلزار ... در سال

نهصد و یک ہجری نوشتہ اند در آستانہ عالیہ خواجہ تارکین مدفون است رحمتہ اللہ علیہ و اولاد پاک او در قصبہ ناگور و حوالی و مضافات آن سکونت دارد و تا الآن بنائے ایوان مشیخت و ارشاد بذات ستودہ نہاد ایشان محکم و برقرار است ✣

شیخ خالو گوالیاری چشتی

از مریدان خویش نواسہ خواجہ محمود ہم حسین ناگوریست از فحول صوفیا نام آور ان عہد بود و اکثر ریاضت و عبادت تشریف داشت و نیز خرقہ خلافت از شیخ اسمٰعیل خلف شیخ حسین نیز بہرست دارد ـ عام وقت از روح پر فتوح حضرت شیخ الاسلام معین الاولیا خواجہ بزرگ استفادہ میکرد ـ و ارادت و عقیدت در مرتبہ کمال داشت شیخ لعل نام نارنولی و شیخ اسمعیل برادرش از وے شرف خلافت یافتہ اند ـ وفات او بقول صاحب شجرہ چشتیہ در سال نہصد و چہل و ہفت منقولست ـ واللہ اعلم بالصواب ✣

شیخ احمد مجد شیبانی چشتی

شیخ بود جامع عقول شرع و اصول و بغایت مولع و متورع بود ـ و در علوم صوری و معنوی [illegible] و مرید خواجہ محمد دوم حسین ناگوری است ـ و نیز از خدمت حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ فیضہا ربودہ بود ـ آوردہ اند [illegible] آغاز [illegible] در ہیژدہ سال از تحصیل علوم [illegible] فراغت ـ مولد او نارنول است و از اجمیر و مدفن او ناگور است ـ پدر بزرگوارش قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافضل بن شمس الدین شیبانی از اولاد پاک امام محمد شیبانی شاگرد و ہم صحبت امام اعظم ابو حنیفہ کوفی بود رحمتہ اللہ علیہ شیخ احمد مجد بقوت علمی در مباحثہ و مناظرہ با اہل حال غلو داشت ـ اما بعد از انکہ

[illegible] نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است ✣

بخدمت خواجہ محمد دم حسین رجوع کرد۔ از سر وسود اے شیخت و قیل و قال درگذشتہ و
بہ اجمیر آمد و ہفتاد سال در آن مقام عرش احترام بزہد و ورع و تہذیب و تاراج
نفس ناخرجام اشتغال ورزید۔ اورا با اہلبیت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم بمرتبہ
بکمال محبت و ارادت بود۔ چنانچہ در عشرہ محرم الحرام و آغاز ماہ ربیع الاول تا دوازدہ
یوم دو بار نشستہ و سفید نپوشیدہ و ہیچ بالین ایام بر بستر خاک استراحت کردے
و در بعضے سادات اعتکاف داشتے۔ و ہر روزے علی قدر مقدور بنظر ثواب ارواح پاک
رسول و اہلبیت رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام جنس طعام بفقرا و ایتام و مساکین رسانیدے
و بگریہ ہا و ہائے و فریاد و آہ سرد کار داشتے گویا کہ واقعہ کربلا بچشم حال میدید
و علاوہ آن اعراس صحابہ کرام و اولیائے عظام مدام بیوم وفات ایشان
ترتیب میداد و بسماع بسیار راغب بود و دوست میداشت اتفاق میکرد
و مجلس سماع و وعظ ہمیشہ پیر ولی نشست۔ قال اللہ و قال الرسول بامین
عظمت و ہیبت ہمیشہ بیگفت۔ و با اہل جنون و جذب عقیدت واثق و ارادہ صادق
داشت و در حرمت ایام تعظیم و تجلیل خود را گراہ نظر میکرد۔ و احیانا اگر کسے را سے شنید
کہ او حضرت ختم النبوت علیہ الصلوٰۃ والسلام را در واقعہ دیدہ است پیش آن
بالتمام می نشست و ماجرائے خواب بکمال شوق اصغا نمودہ برورت و پائے او بوسہ
میداد و ضجیع او را باحرمت تمام می نگریست و خاک آنجا رجشم و روے مالید و اگر
کسے بسیدے دعوے خصومت بعضے نمیست و ماحب الفقہ غیبہ میکرد در آن
زمان کہ در اجمیر غلبہ کفر و سطوت کفار پدید آمد۔ در آن اسما نگاہ گر عظیم بود و بر قلعہ
جمیر سلط گردید۔ پیش از ہفت یوم از ین واقعہ باشارت حضرت خواجہ بزرگ سہین
شیخ احمد محمد عبد اللہ منوود نود کہ کنند سایہ این شہر بنظر قہر و جلال است۔ فرمان حضرت
در خواجہ چنین است کہ جملہ مسلمانان از شہر بدر آیند۔ چنانچہ بروز دو شنبہ اول شہر ذی الحجہ ۱۲۲۱ھ

راہ تجرید پاک بازان کوی لغزید نگاہ خیزان بسیار نماز اشک ریزان بانسوز گداز سے

معتکفان حرم کبریا
بادہ پرستان شراب ست
ملک نہ و نوبت شاہی زدہ
جبریل را خبر نیست از عالمی کہ مائیم
ہیچیم و کمتر از ہیچ در کارگاہ ہستی
دیوانگان شاہیم رندیے برہنہ پائیم

راہ لوز دان شکستہ قدم
شستہ ز دل صورت بیگانگی
دیدہ نہ کون و مکان در نظر
تخت در ایوان الٰہی زدہ
از این و آن گسستہ پیوستہ ایم با
ہنگام لی مع اللہ مطرح باخدایم

راز گشایان فرو بستہ دم
در قدح بیخودی افتادہ مست
بال نہ ہر دو جہان زیر پا
با ہستی چہ نسبت با دوست آشنائیم
با خویشتن شکستہ لیکن بخود جدائیم
کونین را چو نعلین انداختیم و رفتیم

الغرض حضرت عبدالعزیز مکی عبداللہ علم بہ دار قلندر عمری طویل یافتند مست و مجذوب بودند و حالت استغراق چنان میداشتند کہ روزے در سفرے ہمراہ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام بودند در راہ استغراق چنان طاری شد کہ بیخبر شدند و در مکانی تا سی سال یا زیادہ ماندند اصلا افاقت روند اد تا وقتیکہ لشکر امیر المومنین امام المتقین ابن عم جناب مصطفی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت علی مرتضی کرم اللہ وجہہ برای حرب جمل یا صفین ساختہ شد و آواز طبل و پای اسپان بگوش ایشان رسید پس با فاقت آمدند و متوجہ لشکر شدند آن وقت در تمامی مکان لوری پیدا شد مردم از حضرت علی مرتضی کرم اللہ وجہہ پرسیدند کہ این شخص کیست کہ مے آید فرمود کہ شیخ عبدالعزیز مکی از اصحاب و علم بردار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ست چون بخدمت جناب اسد اللہ الغالب حضرت امیر المومنین علی مرتضی رسیدند در لشکر شریک شدند و با نحضرت بیعت کردند باز در حالت سکر رفتند حال ایشان ہمین بود کہ چہل سال در عالم سکر اند نشستند و بیخبر مے ماندند و باز ہوش مے آمدند و سیر و سفر مے کردند و عمر ایشان زیادہ از ہشت صد و پنجاہ سال بود و بعد آنکہ ششصد سال گذشتہ بود درست قال الراوی کان لہ ای للشیخ عبدالعزیز المکی اربعۃ قبور و فی کل قبر مکث اربعین سنۃ والناس یقولون انہ توفی وھو لم یتوفی قد یخرج من قبرہ و یدور علی وجہ الارض ھکذا فعل اللہ

مرات والقبر الرابع هذا القبر الذی کان عنده قبر شیخ الاسلام فرید الدین شکر گنج ومن هذا لم یخرج وایضا فیها ومدة عمره ست مائة سنة کان بیده لواء النبی صلی الله علیه وآله وسلم وقبر شیخ الاسلام فرید الدین عنده ویزوره الناس ویقضون حاجاتهم لعقد نیاتهم

و مولانا عبد القادر جونپوری در رساله منظومه نوشته

آن علم دار مصطفی ز سپاه
تا نه مانیکه حیدر صفدر
با فاقت در آمد و بد دید
قوم گفتند رفت از دنیا
این علی مرتضی امیر هدا
هرکه فهمید سر مرتضوی

با نبی بود در سفر بوفاق
سوی صفین راند با لشکر
گفت کو مصطفی دلشاد او
وز پس او سه مرد از خلفا
تا بدولت با آنجناب رسید
خوانند مارا قلندر علوی

خواجه عبد العزیز عبد الله
در مکانی گرفتش استغراق
شغب لشکریش نگوش شنید
من فدای غلام و چاکر او
این وصی ولیست شیر خدا
بیعتش کرد و خود متش گزید

و بعضی گویند عمر شریف حضرت ایشان هفت صد و چند سال ست و تربیت ایشان از رسول کریم و با هر چهار خلفا نیز بیعت کرده اند و بعد بیعت از خلیفه چهارم عزلت و انزوا اختیار کردند اما از کتب دیگر بیعت ایشان سوای از جناب رسول الله علیه الصلوة والسلام و علی مرتضی کرم الله وجهه ثابت نمی شود و الله اعلم بحقیقة الحال و شاه عبد الله ابن شاه عبد الرزاق بن مخدوم شیخ ناصح خدا در ملفوظ بندگی نظام الدین امیتهوی میفرماید که منشای این سلسله علیه قلندریه جد کلان کاتب الحروف شیخ عبد الله مکی علم بردار پیغمبر ست که معروف به شیخ عبد العزیز مکی اند عمرے طویل داشتند و بتاریخ دوازدهم ذی الحجه در سردابه در آمده روپوش شدند همان روز عرس آنحضرت میشود و قبر حضرت شیخ فرید شکر گنج اندرون شهر پٹن ست که از مضافات شهر ملتان ست و قبر عبد العزیز مکی قلندر بیرون شهر ست مردم شهر و اطراف برای زیارت می آیند و بر قبر مبارک احاطه کشیده اند و گنبد نیست نیز ارد تبرک به و در فصل

جماعہ اہل اسلام از حصار اجمیر بدر رفتند و رانا سانگا تاخت آورده بہ نہب و تاراج خرابی آوردہ اند کہ دران وقت از اولاد حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین ثالث بن شیخ رفیع الدین بایزید خورد پنجسالہ عمر داشت۔ خدام و پرستاران او را از اجمیر بناگور بردند۔ و اولاد با بیست شیخ نگان و نبیرگان حضرت خواجہ تارکین مصئون و محفوظ ماندند۔ و رفتن بناگور بجہت این بود کہ شیخ معین الدین من الام نبیرہ خواجہ تارکین بودہ است۔ زیرا کہ پیوند خویشی حضرت خواجہ مخدوم حسین ناگوری با حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ باقوال مستند و معتبر ثابت و صادق است۔ نقل است کہ چون شیخ احمد مجد ہنگام نیم شب بروضہ منیفہ خواجہ بزرگ مے آمد۔ خود بخود فتح الباب میشد۔ شخصے بنظر امتحان خواست کہ بمعیت شیخ احمد درون روضہ عالیہ در آید۔ تختہ در۔ او را تنگ تر گرفتند و او بہزار گریہ و زاری توبہ و استغفار گفتہ از آن بند سقیم رستگاری یافت۔ نقل است کہ شیخ احمد بعمر ہشردہ سالہ از اجمیر آمده بود۔ و بعمر ہشتاد سال رخصت شد۔ و بقصبہ ناگور بجوار رحمت ایزد متعال فائز شده در روضہ خواجہ تارکین مدفون گشت رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ نظام نارنولی چشتی

بکسب ریاضت عبادت ممتاز و در مثال اقران صاحب معتال ہمہ تن غرق بحر محبت و ہمہ چشم حیرت جمال درد و محنت بود۔ خرقہ خلافت از حضرت شیخ خانو گوالیاری دریافت و تا مدت چہل سال آئین رشد و ارشاد بہ دستیاری او زینت تازہ و آرایش بے اندازہ پذیرفت۔ و جماعت کثیر طفیل حمایتش بہرہ ور شد و بحق رسید۔ او ہر سال بخدمت مزارت قدسی آیات حضرت خواجہ قطب الدین قطب الاولیا مشرف میشد۔ و از انجا با غلبہ محبت و وفور ارادت بزیارت آستانہ عالی ہند الولی حضرت خواجہ بزرگ میرفت۔ و از حضرت حق سبحانہ تعالے شانہ اورا در زمان و زمانیان

غیر قبول حاصل بود و حضرت اسمعیل برادر شیخ نظام از بندگان خدمت شیخ خانو گوالیاریست۔ در سال ۹۶۰ھ نوزدہ مضجع جنان استراحت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اختیار الدین چشتی

نام گرامی اول اختیار خان بود۔ چون مساعدت بخت زیارت مرقد بابرکت حضرت خواجہ بزرگ میسر آمد۔ در آستانہ عالی معتکف ماند۔ بعد از یک چند باشارت و بشارت حضرت خواجہ بزرگ متوجہ بہ نارنول شد و بخدمت شیخ نظام حاضر شد بدید کہ شیخ برفراز چارپایہ سرنگون و محزون نشستہ است۔ چون انچنین مشاہدہ کرد در دل اندیشید کہ ہر آنکس کہ بحال خود مبتلا باشد بہ حمایت و مراقبت دیگران چگونہ خواہد پرداخت۔ شیخ بہ نور باطن و قوت مکاشفہ سر بر آورد و فرمود بیا و بنشین بیا کہ فرستادہ حضرت خدیو مشرب چشت حضرت خواجہ بزرگ بودہ حسب حال باید بیجا در معرض توقف مکن۔ شیخ اختیار الدین باستماع ہمینی از خود برفت باندک نظر عطوفت و عنایت حضرت شیخ از مقبولان و واصلان حق گردید۔ و بعد تکمیل کمال و تربیت حال خرقہ خلافت و سند ارشاد و اجازت از حضرت شیخ نظام گرفتہ اعزاز رخصت دریافت و بوطن مالوف کہ در حوالی کالپی بود سعادت کردہ در سال یکہزار و یازدہ برحمت حق پیوست +

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مدارج اعلے و مراتب برتر بود۔ و خرقہ خلافت از پدر خود شیخ نظام الدین و از شیخ وہم از شیخ نظام نارنولی خرقہ خلافت دریافت +

نظامش پیر وہم پدرش نظام است نظام دو جہان بر وے تمام است

شیخ الله دیا مولف سیر الاقطاب کتابی از ملفوظات و منقولات وی موسوم به جواهر الاولیا علی
جمع نموده است. نام گرامی او عبدالسلام بود و از خدمت شیخ لطف الله نارنولی به اعلی
چشتی موسوم شد میگویند که او بجوار خطیره شیخ شمس الدین ترک پانی پتی در درون
حجره معتکف بود بیکبار ناگاه پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت که حصه باطن تو
محفوظ داشته ام در نارنول بیا و دریاب بهانه شاه لعلی در حالت سکر و
بیخودی به نارنول رسید و نصیب صوری و معنوی هر آنچه که تقدیرش بود دریافت از
شاه دو پسر بود شاه منصور و شاه نور. آنها نیز به رحمت حق پیوستند رحمة الله علیه

شیخ اسمعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ لطف الله است خلافت اجازت هم دارد خود حکی نام فقیری ریاد
صوفی با صفا از مریدان خدمت او است دیگران از خوان نعمتش بهره گرفته و ذوق
[illegible] و حلاوت بی اندازه یافته اند رحمة الله علیه

شیخ کمال الدین زاهد بن سالار حمیری ناگوری چشتی

فرزندان و [illegible] شیخ [illegible] آفتاب کمالات صوری و معنوی
نموده [illegible] شیخ [illegible] ناگوری است و او خلیفه
شیخ فریدالدین [illegible] و خلفای شیخ حمیدالدین [illegible] است
[illegible] و معنویات است تفسیر [illegible]
[illegible] نکات و وجود [illegible] است و [illegible] تذکره ابرار مشتمل بر بیان بزرگی
انساب شیخ [illegible] نسبت او است و در احوال خویشتن [illegible]
[illegible] از کمترین مریدان [illegible]

مولانا [illegible] عالم کابلی در تذکره خود آورده که [illegible] شیخ عبد [illegible] بن شیخ ابو الفتح

[illegible] نبیره خواجه معروف بن شیخ حسین بن خالد [illegible] واز [illegible]

فرزند میر کلان است به چهار واسطه به شیخ حمید الدین [illegible]

مؤلف

[illegible] شیخ کمال الدین [illegible]

[illegible] کمال [illegible] شیخ [illegible]

شیخ محمد [illegible] حمید الدین [illegible]

[illegible] شیخ کمال [illegible]

[illegible] از مریدان شیخ ابراهیم [illegible] خلافت [illegible] شیخ [illegible] الدین [illegible]

[illegible] شیخ حمید الدین [illegible]

مولانا عالم کابلی در تذکره خود [illegible]

[illegible] خلافت [illegible]

بن شیخ ابو الفتح بن خواجه معروف بن [illegible]

[illegible] میر کلان [illegible] شیخ خالد [illegible]

خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبد العزیز بن خواجه تاج الدین [illegible]

[illegible] در زمانه [illegible] شیخ کمال الدین شیخ احمد [illegible] شیخ کمال الدین [illegible]

[illegible] شیخ کمال الدین [illegible] به چهار واسطه [illegible]

شیخ کمال الدین معروف [illegible] شیخ [illegible] اجمیری [illegible]

[illegible] بزرگ [illegible] شیخ کمال الدین اجمیری [illegible]

شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشته اند ۲ منه

شیخ الله دیا مولف سیر الاقطاب کتابی از ملفوظات و منقولات وی موسوم به جواهر الاعلی جمع نموده است۔ نام گرامی او عبد السلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی به شاه اعلی چشتی موسوم شد میگویند که او در حوالی حظیره شیخ شمس الدین ترک پانی پتی در درون حجره معتکف بود بیک ناگاه پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت که حصه باطن تو محفوظ داشته ام در نارنول بیا و دریاب همان دم شاه اعلی در حالت سکر و بیخودی به نارنول رسید و فیض صوری و معنوی هر آنچه که تقدیر وی بود دریافت از شاه دو پسر بود فرزند شاه منصور و شاه نور۔ اما پیش از پدر به رحمت حق پیوستند رحمة الله علیه

شیخ اسمعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است خلافت و اجازت هم دارد خواجگی نام فقیری زاهد صوفی با صفا از مریدان خدمت او است۔ دیگران از خوان نعمتش بهرها گرفته ذوق تازه و حلاوتی بی اندازه یافته اند۔ رحمة الله علیه

شیخ کمال الدین حسین بن حسن الله اجمیری ناگوری چشتی

فراوان دانش و بینش داشت [illegible] از خدمت شیخ ابراهیم [illegible] کمالات صوری و معنوی نموده خرقه خلافت [illegible] و نسبتش به شیخ [illegible] ناگوری است و او خلیفه شیخ فرید الدین ناگوری است و او از احفاد و خلفای شیخ حمید الدین سوالی است قدس الله اسرارهم [illegible] از مواد معنی است تفسیر [illegible] [illegible] نکات و وجوه تفاسیر است و اصول انوار و تذکره ابرار مشتمل بر بیان ذکر [illegible] انساب شیخ چشتیه معینیه تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن [illegible] نوشته که کمال از کمترین مریدان خواجه بزرگ معین [illegible] است [illegible] از نسب خود [illegible]

مولانا عالم کابلی در تذکره خود آورده که من در اجمیر شیخ عبد الصمد بن شیخ ابو الفتح را که نبیره خواجه معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردم و از تحقیق ایشان دریافت نموده که پیر کلان[1] ما به چهار واسطه به شیخ حمید الدین ناگوری میرسد

مولف

گوید که شیخ کمال الدین را از اولاد معین الدین بودن نسبت کرده اند ... بزرگ معین الدین بسبب آنکه نسبت ایشان شاید از خویشی بوده باشد که از اولاد پاک خواجه بزرگ هستند ... هم یکی شیخ کمال الدین شیخ احمد بود که حسب ... شیخ حضرت نجم الدین بن حسام الدین با ... بال است یکی این حرا ... تجنیس و توحید نام ... گزارش ... گرفته اند شیخ کمال الدین را که از مریدان شیخ ابراهیم در سلسله خلافت خواجه تا ... شیخ حمید الدین صوفی ناگوری نوشته اند یعنی از اولاد و خلفا شیخ حمید الدین صوفی سوالی ناگوری است ... گزارش ... مولانا عالم کابلی در تذکره خود حواله داده و نیز ... از شجره انساب اولاد و اخلاف خواجه تا ... شیخ حمید ... تصدیق می پیوندد کذا فی مناقب الحبیب کمال الدین بن شیخ ... بن شیخ ابو الفتح بن خواجه معروف بن خواجه ... حسین بن شیخ خالد بن ...

---

[1] ذات پیر کلان اشارت است به شیخ خالد که سلسله نسب او تا به خواجه تا ... چهار ... خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبد العزیز بن خواجه تا ... ۱۲ منه

فائده در زمانه حضرت شیخ کمال الدین شیخ احمد نبیره خواجه بزرگ معین الدین ... و شیخ کمال الدین خالد ... بحد کثیر است زیرا که شیخ کمال الدین خالد ناگوری به چهار واسطه از اولاد مخدوم حسین ناگوری ... شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد اجمیری معاصر اجداد مخدوم حسین ناگوری بوده باشد ... چنانچه ... بایزید بزرگ اولاد شیخ کمال الدین اجمیری معاصر مخدوم حسین ناگوری بود ... تاج الدین بایزید بن شهاب ... شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشته اند ۱۲ منه

نظام الدین بن شیخ محمد بن شیخ عبدالعزیز بن شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری قدس اللہ اسرارہم

شیخ سعید میانہ چشتی

صاحب حال و مرد باکمال بود۔ در باب سماع بیشتر غلبہ داشت نسبت ارادت او بہ شیخ نظام نارنولی بواسطہ شاہ اعلی چشتی مذکور است وفات او در سال نہصد و شصت و هشت رقم نمودہ اند۔

خواجہ ضیا بخشی

در بداؤن بود و در زاویہ خمول بکار خود مشغول تصنیف بسیار داشت سلک سلوک و عشرہ مبشرہ و کلیات وجودیات و طوطی نامہ از ان او یادگار است۔ آوردہ اند کہ مرید شیخ فرید است کہ نبیرہ و خلیفہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری است وفات او در سال ہفتصد و پنجاہ و یک رقم نمودہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ۔

باب چہارم

در تذکرہ آستان عالی و بنائے دار الخیر اجمیر و تعمیرات بزرگ و قدیم

ملک راجپوتانہ از اقلیم دوم و خطہ اجمیر ناف راجپوتانہ معروف و مشہور است در آغاز آبادی اجمیر باسما مختلف موسوم بود جیمیر و جسید رگ و آدمیر و آجیانگر و جلوپور بانی اجمیر اجیپال نمودہ است کہ چوپائے گوسفندان میگردد و آبستہ اجا نیکہ طرح تعمیر

اختیار کردہ بودند۔ در کوہ است کہ بنال اجیپال شہرت دارد۔ بعد آن بعہد راجگان
ہنود نشاد در دامن کوہ بیٹھلی آبادی شہر استقرار یافت۔ آنا در سنولا جانبہ آباد شہر است بعد تعمیر
و تدبیر روضہ منورہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا تو قیر و تزئین یافتہ مرکز یافیوضا
مترقی گشت بالخصوص دیوار شہر و بازار و دروازہ ہائے رفیع الشان دکاخ شاہی
والیوان و اطاق امراو عیان سلطنت در اندک زمان بطراز دلفریب اطوار
مطبوع بحکم اکبر شاہ بادشاہ دہلی درست و تیار و معمور و ہموار گشتہ بسبب صفائی تازہ و رونق
بے اندازہ محسود شیراز و بغداد گردیدند و بحال کہ زمان فرمانروائی و حکومت دولت
برطانیہ است جلوہ دگر بنظر مے در آید و تماشائے عمارتہائے عالی و منازل مصفا و
شارع و باغ و باغیچہ دلکشا و کارخانہ جات کالسکہ بخار و راہ آہن و منبع و مخزن آب
و دیگر اسباب صنعت و حرفت کہ کارنامہ طلسم حیرت باید گفت در دیدہ دیدہ وران
دقیقہ یاب خیرگی مے آرد۔ و دل نظارگیان پاکیزہ نظر از جا مے رباید۔ صاحب
اخبار الاخیار میفرماید کہ اول گاہ در ملک ہندوستان بر سر کوہے کہ دیوار بنا کردند کوہ بیٹھلی
بود کہ در زمان حال بقلعہ تارا گڈھ معروف است +

ذکر آستانہ شریف

در ذکر بنائے آستان عالی صاحب اخبار الاخیار فرمودہ است کہ مخدوم شیخ حسین
ناگوری کہ ولی کامل و مرتاض عہد و ممتاز عصر بود و بچند واسطہ سلسلہ نسب با کش بحضرت
خواجہ حمید الدین معروف بسلطان التارکین ناگوری منتہی میشود۔ و در آن زمان کہ
دور طوائف الملوکی بود و از غلبہ سپکر پستان در نواحی دار الخیر اجمیر مداہنت و سستی
اسلام و ست داد و کفر غالب شدہ سالہا در حفاظت و مجاورت قبر شریف حضرت
خواجہ معین الاولیا گزرانید و اکتساب فلاح مآل بدست آورد۔ و از زر کثیر کہ

سلطان مانڈو بسم ہدایا وفتوح بادرسانیده بود۔ قبۂ عالی تعمیر کرد کہ ہنوز بر مزار یادگار است وا ہنیمہ معمورہ کہ بر سر مزار دیدہ میشود در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ باختتام رسیدہ بود۔ و بعد آن قمقمہ طلاء و شبک نقرہ و پنجرہ چوبین کہ بنقش و نگار صدف صادق درست نمودہ اند۔ بہر زمن و قرن ستوار گردید۔ و در زمان سلطنت کہ پنجرہ چوبین و شبک در گرد مزار شریف کہنہ و شکست خوردہ بود الحال بر گرد مزار حضرت خواجہ حسینؒ اجمیری نبیرہ حضرت خواجہ معینؒ الاولیاء موجود است۔ و نقش و نگار طلاء کہ بر در و دیوار قبہ شریف بکار آوردہ اند نتیجہ اولوالعزمی حضرت خواجہ حسینؒ اجمیری است کہ از ابیات منقوش ظاہر و باہر است۔ **ابیات**

خواجۂ خواجگان معین الدین — اشرف اولیائے روئے زمین

در جمال و کمال آن چہ سخن — این مبین بود حصن حصین

مطلعے در صفات او گفتم — در عبادت بود چو در ثمین

اے درت قبلہ گاہ اہل یقین — بر درت مہر و ماہ سودہ جبین

خادمان درت ہمہ رضوان — در صفا روضات چو خلد برین

ذرہ خاک او عبیر سرشت — قطرۂ آب او چو ماء معین

جانشین معینؒ خواجہ حسینؒ — بہر نعت اشی بہ گفت چنین

کہ شود رنگ تازہ کہنہ ز نو — قبۂ خواجۂ معینؒ الدین

گویند کہ پیش از چند سال کہ تجدید نقش و نگار کردہ بودند در ابیات مذکور تحریف نمودہ اما بنظر ثبوت ابیات مذکورہ بالا نسخہ احسن السیر مولفہ منشی اکبر جہان گواہ عدل است کہ مولف معز ابیات مذکور بچشم خود دیدہ و درج نسخہ مسطورہ نمودہ بود . . . جانب شرق متصل بدیوار قبہ شریف دالان مجمع شاہ خوش طرح ساختہ جہان آرا بیگم بنت شاہجہان است۔ فرش دالان از سنگ بوقلمون و دیوار و در از سنگ مرمر بدرجہ غایت

لطیف و منزه تر است و بانی آن جمیله عفیفه بود که محتاج شرح و بیان نیست او
صاحب تصنیف بوده است مونس الارواح در ذکر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا
جمع نموده و بکمال شوق در آخر آن و لوله محبت و صدق ارادت خود بشرح و بسط در ضبط
تحریر آورده و نسبت خود به روحانیت حضرت خواجه معین الاولیا قرار داده و بشرف
بیعت حضرت خواجه معین الدین رابع نبیره حضرت خواجه معین الاولیا مشرف بوده و
بسمت دکن پیوسته بدیوار روضه شریف جانب شرق قبه حضرت بی بی حافظ
جمال دختر حضرت خواجه معین الاولیا است و پیش آن قبور صاحبزادگان حضرت
محترمه موجود که در زمان طفلی وفات یافته بودند و نیز بصوب دکن ملحق به دیوار قبه شریف
گنبد خورد حور النسا بیگم بنت شاهجهان بادشاه است که بزبان عوام بنام چنی بیگم
شهرت دارد و مزارات هر دو اهلیه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء اندرون قبه شریف
حجره های یمین و یسار که باختر سوی از مزار فیض آثار نمودار اند به تحقیق و پایه ثبوت
رسیده و جانب شمال پیوسته بدیوار قبه عالی مسجد است که به مسجد جهانگیری اشتهار دارد
اما متحقق است که دران زمان که پیکر پرستان تاخت آورده بر اجمیر متصرف
شده بودند و سلطان ماندو حمله دلیرانه بکار آورده بنای اسلام مستحکم کرده همین
مسجد است که تعمیر کرده بوده است شاید که بادشاه جهانگیر هم چیزی ترمیم و تجدید کرده باشد
در حوالی همین جا صندل سفید می سایند و ازین جهت به صندل خانه معروف است
و پیش صحن مسجد محاذی وسط مسجد مذکور احاطه کوچک از سنگ سفید جانب شرق
نمودار است که درون احاطه و فضای آن مرقدهای مطهر مقدس حضرت
شیخ تاج الدین بایزید بزرگ و ازواج و اقربای آن از سنگ سفید مصلا دارند
و متصل بدیوار صندل خانه سمت شمال مزار حضرت رفیع الدین بایزید خورد و
مستورات صالحات متحقق است و بر سر قبور شاخهای یاسمن انچنان آورده هم

سر فضلائے آن بصورت رفتاب سبز مشابهت کلی دارد +

و جانب پائین قبہ حضرت بی بی حافظ جمال در پہلوئے دروازه پا انداز محجر است از سنگ سفید که درون آن مزار فیض آثار حضرت خواجه معین الدین خورد و حضرت خواجه قیام الدین ببر پال ہٹیلا باگھ مرجع آنام و زیارت گاه عوام است و نیز جانب پائین قبہ عالی احاطه از سنگ سفید است کلاں در احاطه نور گویند معمور است بدو دروازه یکے که بسمت جنوب است ـ پا انداز دروازه نام دارد و دیگرے که بسوئے مغرب است ـ به یکے دروازه و بہشتی دروازه و بیش دروازه پا انداز صحن وسیع از سنگ سفید نمودار است و اشجار تمر ہندی و مولسری که گل آن در اقصے الغایت لطیف و خوشبو باشد در فضائے صحن بقدر سائبان فائده میرساند +

و بر محاط انتہائے صحن بند کو بسمت دکن دالان رفیع که از سنگ سفید است بغایت مطبوع و دلکش ـ و به دالان کرناٹک معروف بنائے آن بر حسن عقیدت رئیس کرناٹک که از شاه عالم بادشاه بخطاب امیر الہند ممتاز بود دال است ـ چنانکه از قطعات و ابیات که بر روئے دالان کنده اند متحقق میشود ـ ابیات

در حضور خواجه ہر دو جہان
آن معین الدین شہ شاہنشہان

چون امیر الہند کان عدل و داد
بحر جود و آسمان اعتقاد

یعنی آن نواب والا مرتبت
نام والا جاه عالی منزلت

کامران ملک کرناٹک بود
بنده خاص خدا بے شک بود

از خلوص نیت و صدق عفیف
بر نہاده کرسی جائے لطیف

تا بیاسایند مردم اندرین
موجب برکات باشد بالیقین

سال تعمیرش ز دل کردم طلب
وجد در خود کرد دل وا کرد لب

سال تا بخشش بجود این دعا
باد دائم قائم این فرخ بنا

از جلوس شاه پنج وسی طلب　　　شد مرتب در مه پاک حبیب

و پس پشت دالان کرناٹک پشته حوض جهالره - و در گوشه جنوب و مشرق مقبره سید شاه قلی خان است که از امرای نامدار بود و صوبه داری اجمیر باو تعلق داشت و در پهلوی دالان کرناٹک بسمت مغرب بر فراز پشته حوض جهالره مرقد پاک حضرت خواجه ضیاء الدین ابوسعید بن خواجه بزرگ معین الاولیا - و در پایین آن مزار فرزند دلبند سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین خنگ سوار است مسجد شاهجهانی بسمت مغرب از قبه عالی و دروازه بهشتی واقع است - زهی شان رفیع و پایه منیع و صفه وسیع که در اقصای هند نظیر خود ندارد - از صحن و کرسی و سقف و ستون و در همه مرمر ناب و سنگ نایاب است - استحکام ستون ها بر استقامت آیین مبارکان دین اسلام برهان ساطع - و خم محراب بهابرا اقامت صلوٰة و رکوع و سجود ارباب نیاز گواه عدل و دلیل قاطع رفعت و فراز سقف آیتیست از علو پایه واقف و خیرات و مبرات وقف و پایه منبر که در پهلوی محراب وسط بنا کرده اند - اسحق قنطره الحقیقه است که از حضیض عالم اسفل به اوج یقین و معراج حق الیقین میرساند - غیر اینهمه در شب ماه که شعاع انجم در ماهتاب و زمانه زبان شمع و چراغ به جلا و ضیای سنگ فرش معارض مقابل میشود نظاره کرمک شب تاب و تماشای چراغان ساحل جویبار یاد میدهد گویی که قلزم انوار امواج تجلیات میریزد - سبحان الله تعالی شانه که هر تخته سنگ در صفا و جلا همچون قلب مؤمن از عیوب و قبوح داغ و سواد مطلقا مبرا و در ظاهر و باطن مثل مشرب صوفیان صاف طینت منزه و مصفا گویا هر تخته سنگ از ذکر و قوت قلبی اجتهاد در اکتساب نموده است - و بمرتبه معرفت رسیده و از همین جهت است که روشنی چراغ پیش او پس پشت تخته سنگ هویدا و عکس محسوس و معلوم میشود - بیت

زہے صفائی عمارت کہ در تماشایش نگاہ باز نگردید از در و دیوار

کلیم ہمدانی کہ قصیدہ در باب اتمام مسجد نوشتہ بود از و ابیات چند ثبت نمودہ شد ۔

ابیات

وادی حرمت اجمیر را فیض مقدم — سرنوشت پاکی کنانش ہست حجت خط امان

زین محل فیض ہر حاجت کہ میخواہی بخواہ — منتوان صد دستہ گلبست از برگ گلستان

مسجدی کان کعبہ ثانیست تاریخش بود — کعبہ حاجات دنیا مسجد شاہجہان

و نیز دیگر مادۂ تاریخ اینست ہ

قبلۂ اہل زمان شد مسجد شاہجہان

و ابیات کہ بر سر پیشانی درہای مسجد نوشتہ اند و ہم اشعار ذیل بطریق انتخاب گرفتہ شد

ابیات

بہ فرمودۂ سایۂ کردگار — چو کرد این بنا را قضا استوار

نوشتند تاریخش اہل یقین — بنائے شہنشاہ روی زمین

عقب مسجد شاہجہانی مقبرۂ حضرت خواجہ حسین اجمیری و در حوالے آن مدفن خاندان صاحب سجادہ معین و مقرر است و تعمیر قبہ حضرت خواجہ حسینؒ بے کم و کاست مانند قبہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است ۔ اما آنقدر زیبائش و نگارش ندارد بانی قبہ شاہجہان بادشاہ بود کہ در زمان تعمیر مسجد شاہجہانی قبہ مذکور ہم در سال یکہزار و چہل و ہفت باتمام رسیدہ بود و بر سر لوح سنگ در قبہ شریف قطعہ تاریخ منقوش است

قطعہ

شد از توجہ ہادی و مرشد و معین — بنائے مقبرہ باصفائے خواجہ حسینؒ

شہنشہ و سرا خواجہ معین الدین — بلفظ مغز شدہ سال خاتمیت این

و پس پشت قبہ مذکور برپشتہ حوض جہالرہ مکان خوش طراز و مطبوع و زیبا از سنگ

سفید مقبرۂ حضرت شیخ علاء الدین برادر عم زادہ خواجہ حسین اجمیری نبیرہ و سجادہ نشین حضرت خواجہ بزرگ معین الدین است کہ بزمان حیات او بدیوانخانہ شہرت داشت و بعد وفات مدفن و مضجع او گردید۔ و از جہت کہ شانزدہ ستون دارد بزبان عوام بنام سولہ کھمبہ مشہور است۔ تاریخ سال تعمیر بر محراب شرقی بدیں منقوش کردہ اند بیت

قطعہ

بنائے مقبرہ بنہاد شیخ علاء الدین کہ باد عاقبت او بخیر ارزانی
جوار مرقد آن شاہباز عرش نشین کزیر شہپر او بیضہ مسلمانی
چو کار در پے اتمام سال رفت خرد بگفت روضۂ مرتب بعنوان آسانی

در سمت شرق از منزل آشخانہ و مطبخ مکان وسیع و پائدار متعلق بہ ملتزمان آن آستان عالی است کہ در زمان حال بدفتر تولیت اوقاف علاقہ دارد۔ اما در آن ایام سلطان محمود خلجی در نواح اجمیر لوائے اسلام بافراشت و ظلمت کفر از میان برخاستہ بود و حضرت تاج الدین بایزید بزرگ بحکم سلطان در تدریس و تلقین اہالی و موالی اسلام اشتغال میفرمود و شیخ احمد مجد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ۔ و دیگر بزرگان دین شاگرد او بودند مکان مذکور بجہت مدرسہ و درگاہ صلحا و فقرا معینین و مخصوص سود در شمولاً جائیکہ مسجد اکبر است در پہلوئے خانقاہ منزل سکونت شیخ بایزید بزرگ بود۔ و در فضائے صحن نقار خانہ عملہ و فعلہ حضرت شیخ مغفر اللہ قیام داشتند۔ و در حجرات پیرامون صحن چراغ طالبان علم قرار میگرفتند و در جماعت خانہ کہ الحال بجائے آن سماع خانہ نواب سر آسمانجاہ معمور شدہ ہست منزل مدرسہ بود و حضرت شیخ بہ علو شان درس میگفت و بہمین وجہ کہ در آنجا با جماعت طلبا و علما درس میگرفت منزل مذکور بہ جماعت خانہ ہنوز معروف و مشہور بودہ است +

و بیرون حصن حصین آستانہ عالی جانب بہ شرق متصل بدروازہ چرتی ... گانیست

بہ زبان عوام محل بادشاہی شہرت دارد و آن جائیست کہ درپہلوے آنخانہ شیخ دانیال بود۔ اوازملک پورب بودہ است ومرید راجے حامد شدہ بود کہ سلسلہ ایشان بواسطہ شیخ اخی سراج بہ سلطان المشائخ نظام الاولیا میرسد و بجہت آنکہ شیخ دانیال را بروحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ارادت ونسبت خاص بود تا مدت دراز بہ مجاورت آستان عالی گزرانید و درجوار آستانہ عالی سکونت داشت چنانچہ از ابیات ہندی کہ مقال اوست بوضوح میپوند د ابیات

حضرت رسول کریم نوا سے	جگ جگ عمر جو حضرت خواجے
حضرت خضر ہتسبیح متہہ دینا	دانیال جو پرگھٹ کنیان

و دران زمان کہ اکبر شاہ بادشاہ دہلی درسال ہفتم جلوس باجمیر تشریف آوردہ آمدہ۔ یکے از حرم محترم اورا زمان دولت ولادت و وقت انکشاف صبح سعادت نزدیک رسیدہ بود و تحمل نقل و حرکت نداشت لہذا بنظر حصول خیر و برکت در خانہ شیخ دانیال کہ از اعز معتکفان ظاہر و منتسبان باطن روضہ شریف وبقعہ منیف بود گذاشتہ بودند و بوجہ آنکہ مولد شاہزادہ بخانہ شیخ دانیال بظہور پیوستہ نام شاہزادہ بہ شیخ دانیال ہمنام کردند و بجہت آنکہ خانہ شیخ برائے عملہ و فعلہ حرم شاہی کفایت نمے کرد۔ دراندک زمان عمارات واطاق نو برابر خانہ شیخ بنیاد کردند۔ گویند کہ بعد از انکہ حرم بادشاہ از وضع حمل وسکون لازمی بمقر دارالخلافت مراجعت نمود منزل مذکور بطریق ابقاء انعام بہ شیخ دانیال تفویض کردند تا آنکہ شیخ مغفر اللہ در مدت حیات بود قبض وتصرف داشت۔ وپس از ارتحال شیخ مذکور برخانہ ورواق مجاوران متصرف گشتند۔ اما بزعم مولف متقابضت مجاوران ازینجہت بودہ باشد کہ بعد وفات شیخ از ورثہ او در دارالخیر اجمیر کسے نبود۔ واو در حالت تجرید در گذشت وصل وے از ملک او دوقت بودہ است لہذا اصفی از جماعت مجاوران کہ بوکالت ایشان ملک او دوقت اعتبار داشتند بشرط آنکہ اگر ہیچکس از ورثہ شیخ پیدا آید ترکہ شیخ باو مسترد نمایند خانہ

رواق و سازیراق شیخ و تسبیح و تصرف آورده‌اند هنوز از خانهٔ شیخ در رواق شاهی نشان باقی است
و بودن شیخ دانیال در اجمیر از منشاء ابیات او که بالا مرقوم شد بوجه احسن ظاهر و مبرهن است و از
مقابلهٔ سنوات حیات و ممات شیخ و تولد شاهزاده دانیال بثبوت پیوسته که شیخ دانیال بعد از
تولد نوبادهٔ گلشن اقبال شاهزاده دانیال تا بمدت چهارده سال در عرصهٔ حیات کارفرما بوده
چنانچه سال ولادت شاهزاده نهصد و هشتاد و سال وفات شیخ نهصد و نود و چهار ۹۹۴ مرقوم است
و در مقدمهٔ تصدیق ولادت شاهزاده طبقات اکبری و اکبرنامه در باب تفصیل احوال شیخ دانیال
نسخهٔ معارج الولایت و خزینة الاصفیا گواه عدل است بعضی مجاوران که نسب آباء و اجداد
خود بحضرت شیخ منسوب مینمایند محول بر تحریر افتاده است در این گزارش بهر درستی مستعمل نیست صاحب
طبقات اکبری و جامع اوراق اکبرنامه شیخ دانیال را از ذیل درویشان و معتکفان نوشته است
نه از خیل مجاوران آستانهٔ قدسی مقام و اگر بنظر حصول ثواب ارادت شیخ دانیال را بلفظ اجداد
یاد کنند خیلی عجب نبود بجهت آنکه شیخ غفر الله عمره را بسایهٔ نوازش انعام حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیاء گذرانیده و در زمان اعتکاف و اکتساب جوار آستان عالی قیام داشته
بزبان عرب و محاورات عجم مجاور کسی را گویند که خصوصیت همسایگی اعتبار داشته باشد و این معنی
بمرتبهٔ غایت تحت مرهون است که محض بوجه تجنیس لفظ و توحد معنی مجاورت غیر آنکه به موافقت
و مغایرت سلاسل انساب التفات نموده باشند خوبها را نسبت فرزندی شیخ دانیال انکار نمایند لاجرم بنظر تصدیق مقال مناسب حال آن
که از طبقات اکبری و اکبرنامه که در ولادت شاهزاده دانیال سوانح گرفته جزو اوراق نموده شود و کذا فی طبقات اکبری وقائع شانزدهم سال
جلوس در چون ولادت با سعادت در منزل شیخ دانیال که از مشائخ وقت در صلاح و فلاح
ممتاز بود در اجمیر وقوع یافته شاهزادهٔ خجسته قدم صاحب اقبال را دانیال نام نهادند انتخاب
از عبارت اکبرنامه خلاصهٔ اشرف [illegible] [illegible] شیخ دانیال نام که
بصلاح و فلاح از ناصیهٔ حال او [illegible] ساخته و انجا گذاشته بودند +
در تنصیف دوم آستانهٔ عالیه که به احاطه [illegible] است و در وسط تالار بزرگ قبهٔ کوچک است

کہ بصحن چراغ تعبیر کنند۔ گویند کہ جلال الدین اکبر بادشاہ از غنیمت فتوحات چیتوڑ یک
چراغان بزرگ آوردہ درون قبۂ مذکور نصب کردہ بود واللہ اعلم بالصواب محاذ قبہ مذکور
آبدار خانہ ہست کہ عوام آب سبیل گویند۔ زیر دیوار سبیل بسمت شمال قبر پاک شیخ ملک فاروقی
الادہمی است و بر سر قبہ مصلائے سنگ سرخ ہنوز باقیست و در فضائے آبدار خانہ چبوترہ
وسیع تر است و بر انتہائے آن حجرات و مطبخ آشخانہ واقع است و جانب غرب از صحن چراغ
بر فراز صفہ وسیع سماع خانہ بنا نمودہ اند کہ از نتائج حسن اعتقاد و وثوق لقب دلاور ہر آسمانجاہ
بہادر وزیر نظام دکن بودہ است مکانیست زیبا منظر و دلکش و دلکشا و عماریست بغایت محکم
و خوش طراز و مطبوع و مصفا۔ بنائے آن از آجر و گچ نیست بلکہ ہمہ عمارت از سنگ سرخ و سفید
مملو است و درہمین جا مجلس اعراس حضرت شیخ المشارق و المغارب حضرت خواجہ عثمان
و حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس ارواحہم منعقد میشود و تولی سماع خانہ جانب گوشہ
شمال و مشرق دروازہ کوچک است کہ بخانقاہ شریف حضرت صاحب سجادہ راہ وارد
متصل بہ عقب سماع خانہ جانب غرب خانقاہ مذکور است و آن جائیست متبرک و مقدس
کہ غسل میت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ہمانجا بوقوع آمدہ بود۔ و الحال مقام
مسند نشینی صاحب سجادہ مقرر است چنانچہ بذیل ذکر آئین عرس در آخر باب اول بشرح و بسط
مرقوم شد۔ و در حوالی رواق خانقاہ شریف بلتزمان منتسبان صاحب سجادہ سکونت دارند ۔
و درہمین بیاد صحن چراغ دو تا دیگہائے بزرگ ساخت مس خالص بودہ اند۔ اول کہ بجانب مغرب ست
خیلے بزرگ است جلال الدین اکبر شاہ بعد فتح چیتوڑ گرہ ہندہ بود۔ میر علاء الدولہ متخلص
بہ کافی قطعہ تاریخ متضمن بہ گزرانیدن دیگ بسیار خوش گفت ۔

قطعہ

شاہ دین پرور و جمشید سریر — خسرو عہد محمد اکبر
ساخت سنے شبہ پے فتح چیتوڑ — دیگ روئین تن اژدر پیکر
۹۷۴

بهر تاریخ وی از عالم غیب — دیگ چیتور کشا شد تکبیر ۱۰۲۲

جانب شرق دیگ خورد است که جهانگیر بادشاه در سال یکهزار و بست و دو ۱۰۲۲ بخلوص نیت و فرط عقیدت نذر گذرانیده بود - و بروز اول برنج شیرین پخته بطریق دعوت ایثار فقرا کرد گویند که پنجهزار نفر از طعام دیگ شکم سیر گشته بودند مادهٔ تاریخ اینست

ع

بدنیا باد دائم نعمت دیگ جهانگیری

اما بجهت امتداد زمانه و کثرت استعمال و قلت حفاظت هر دو دیگها صورت اندراس پذیرفته بیکار شده بودند تا در سال یکهزار و دوصد و شصت و شش بتوفیق الهی رفیق حال ملا مداری مدار المهام ریاست گوالیار گردید و از سر نو بتجدید پرداخته صلاح و فلاح دارین حاصل نمود میر جواهر علی میرزاده که در فن تاریخ طبع آزمائی کرده اینست

قطعه تاریخ

صرف زر ملا مداری کرد در تجدید دیگ — باد نامش در جهان روشن به مثل آفتاب

سعی در همت الهی چندش نموده اهتمام — گفت هاتف سال تاریخش جهان شد فیضیاب

و در نیولا نیز بصرف نواب مستطاب خورشید جاه بهادر رئیس دکن در ترمیم و تجدید هر دو دیگ کوشیده اند

مخفی مباد که در زمان عرس و غیر آن اکثر اغنیا و امرا بخلوص محبت و نذر و نیاز و بعضی بنظر نمود و نمائش در اهتمام پختن طعام دیگ زر کثیر صرف میکنند صرف تخمینی دیگ کلان قریب دو هزار و دیگ خورد از دوازده صد متجاوز نباشد - چون طعام در دیگ پخته شود و بعد نماز بامداد بدستوری صاحب طعام اهل استحقاق در غارت نمودن طعام سبقت میجویند و بنا گرم گرم که از دیگ بر می‌آید بدست و پای مردم آسیب میرساند و در آن وقت تماشای خوب در نظر می‌آید و از خوان یغما قوم ترک یاد میدهد

بلند دروازه که به داخل معروف است بسان عرض چراغ به سمت شمال بشکل محراب نمودار است و آغاز بنای آن نتیجه غلبه اعتقاد سلطان محمود خلجی [illegible]

بعد از آویزش و مالش نمودن قشون راجپوت که ریاست آن طائفه به مسمی گجادهر متعلق بود به شرف زیارت شد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا مشرف گشته به تعمیر دروازهٔ مذکور دستوری داد. ارتفاع قریب بیست و پنج ذرعه دارد +

و به سمت شمالِ بلند دروازه یک صحن کوچک است که به سوی شرق آن در یک حجرهٔ خرد بر فراز چبوترهٔ بزرگ حضرت شیخ احمد خلیفهٔ مستند حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا آسوده است +

و بجانب مغرب مسجد اکبری است بسیار وسیع و اکثر عمارت آن همه خراب و ویران آشیانهٔ شراع ذرعش است هر چند که به اصلاح و آبادی آن سعی بلیغ بنمایند الا سود نمی دهد قول بزرگان این است که جهت ویرانی و خرابی عمارات اکبری نتیجهٔ زشتی اعمال و سستی اسلام اوست +

و به سمت شمالِ صحن مذکور دروازهٔ نقارخانه است که بر سر آن نقارها میزنند و بنای آن در عهد میمنت مهد شاهنشاه آفاق شاهجهان بادشاه در سال یکهزار و چهل و هفت ثابت است و کتبهٔ پیشانی دروازه این است +

کتبه

بعهد شاهجهان بادشاه دین پرور   زدوده ظلمت کفر آفتاب دین یکسر

و مورخ شمالِ نقارخانه خورد است و بر انتهای آن زینهٔ صدر که در میان لیالی عرس چراغان گنبد نور سود دارد و همین جا خط انتهای آستانهٔ عالی است +

ذکر تعمیرات شهر

در بازار پیش نمایندگاه بطرف جانب مشرق بر فراز سقف مسجدیست خوش طرح خوش طراز و خوش تعمیر که بنای آن بهمین توجه حضرت سید محمد صاحب ... حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بعرض وقوع آمده بود و متعقب مسجد ملحق به دیوار مغربی مکان صاحب سجاده مغرب واقع است یا و تاریخ منظومه که بر سر محراب نقش نموده اند این است +

تاریخ

ای خوش شاه و شهنشاه جهان آفاق گیر   دادگر شاه ... اورنگ ...

خسرو عادل شهنشاه ولی والی کزو — مستر از دوار در و دیوار دین مصطفیٰ
هر کجا باشد مسجد و محراب و منبر کو بگو — خطبه میخوان انداز والّلیل و الشمس الضحیٰ
خاصه آن مسجد که بود بدیه اهل یقین — قدوه ارباب دین سید محمد مجتبیٰ
جانشین قطب ربانی حبیب الدین که او — هر زمان هر وقت محبوب جناب کبریا
رونق افزائے گرامی مسند پیران چشت — زینت آرائے نگارین نقش ایوان هدیٰ
کرد بر پا مایهٔ عقبیٰ برائے عالمے — بلکه بهر عاصیان نو شفیع و فرمان نجیح
حاش لله بے تکلف از ملائک بگذرد — هر که باشد اندر و یک لحظه با ذکر خدا
بود ناجی در پے تاریخ سال او خرد — گفته گو بیت المقدس نیک بیاد بنا

قطعهٔ دیگر

ساخت چون سید محمد بحق — مسجدے زیبا که آرا لمسجدٌ
گفت هاتف سال تاریخ بنا — حبذا لله بیت مسجدٌ

در محله [illegible] مسجدیست که تعمیر آن از سنه [illegible] است فرش سنگین ـ عمارت وسیع و زیبا منظر است [illegible] بر محراب سال تعمیر و کلمهٔ طیبه و نام بانی مسجد میاباے منقوش است +

و عقب کوتوالی قدیم فضائے بازار منڈوی مسجد است به تعمیر آجر و گچ سقف گنبد دار صحن تقبیل در وسط محراب عبارت ذیل بر لوح سنگ کنده اند ـ الله اکبر این مسجد را بانی تلوکری بنت میان نا نسین کلاوت راست کرده است سنه ۱۰۶۲ هجری و بر انتهائے بازار نو جانب شرق قلعه کوچک است و صاحب منتخب التواریخ که تذکره بنائے قلعه بحکم اکبر شاه نموده همین است والحال بنام میگزین شهرت دارد ـ بجهت آنکه در اوائل تصرف اولیائے دولت انگلشیه لته کور بغرض محفوظ داشتن آلات ضرب و حرب مخصوص و مستعمل بود جائے مستحکم و پایدار و وسیع و استوار است +

و در پهلوئے دهلی دروازه اندرون شهر مسجد است همه از سنگ سرخ بغایت مطبوع و مرغوب و مقبول

اما بہ تحقیق نرسیدہ کہ از بنائے کیست طرز تعمیر و رونق آن بہ عمارات شاہجہانی مناسبت تمام دارد ۰

تعمیرات بیرون شہر جانب شمال

چلہ حضرت خواجہ بزرگ

در پہلوے دره گھاٹی آناساگر معروفست بر فراز پشتہ کوہ واقع دران زمان کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین الاولیاء در اجمیر پرتو ورود افگندہ بودہ این جاہ کنج قناعت و گوشہ عافیت مشغولی داشتہ در تودہ سنگ بزرگ غاری بشکل حجرہ نمودار است و دو گوشہ آن تختہ سنگ خارا نہادہ است کہ آنرا بتخت نماز تعبیر کنند و در سال یکہزار و سی و ہفت دولت خان شقدار بامتثال حکم نواب مہابت خان در دوران حصار مستحکم بنا نہادہ است و بر سر دروازہ حصار چند اشعار نوشتہ ۰

اشعار

بزمان شہ رفیع القدر ۔۔۔ حامی شرع و دین شہاب الدین
رونق عدل وجود داد چنانکہ ۔۔۔ کہ بنازد از زمان و زمین
گشت والی صوبۂ اجمیر ۔۔۔ خانخانان بعزت و تمکین
پاک دین پاک باز دولت خان ۔۔۔ بود شقدار او بسم امین
ساختہ این مکان چلہ چشت ۔۔۔ تا بود یادگار او بہ یقین
سال تاریخ طالبی گفتا ۔۔۔ سی و ہفت و ہزار تو بیقین

الحق جلسۂ بافیض و برکت است و از وقت شیوع آئین دین اسلام یادگار پیدا ہوے چلہ خواجہ صاحب سوم است ۰

چلہ خواجہ قطب صاحب

در دامن پشتہ کوہ سمت شمال واقع بشکل برج در گردش دیوار حضرت خواجہ

قطب الاولیا دران زمان وقت قناعت باکثر ایام مونس تنهائی بوده است جائیست پرفیض و خوش آثار و مقامیست دلچسپ و خوشگوار در فضائے آن تعمیر زیبا مسجدیست که بنائے آن بنام مولانا شمس الدین خلیفہ حضرت مولانا فخر الدین فخر جہان رقم نموده اند شعر

ازپے تاریخ سالش ہاتف غیبی نوید داد پاسخ گو مورخ ذکر مہر رب مجید

در صحن زیرین بالائے صفہ سنگ درون حصار بلند محمد شاه خان که از عمائد نواب امیر محمد خان والی ٹونک بوده مدفون است۔ و بسمت شرق مسجد خوش طرح معمره محمود خان یادگار و بر لوح سنگ قطعہ تاریخ چنین منقوش است قطعه

بنا کرد محمود عالی نگاه مزار محمد شہ دین پناه

ز تاریخ تعمیر گوید لطیف زہے مقبره مسجد و خانقاه

از آغاز دوازدہم ماه ربیع الاول ہر سال عرس حضرت خواجه قطب الاولیاء درہمین جائے خاص مقرر است و بروز چہاردہم محفل ختم عرس بمعمول معین منعقد میشود و بتاریخ چہاردہم ہر ماه بعد نماز ظہر محفل سماع بسیار میکنند که بر زبان عوام چودھوین مشہور است ٭

تالاب آناساگر

بنائے آن پیش از ہشت صد سال رقم نموده اند در زمان حکومت راجه آنا دیو که او حاکم اجمیر بود۔ بر ساحل جنوب آن علے الاتصال باغ و باغیچه و تعمیرات زیبا بنا نموده اند۔ ظرف تالاب بسیار بزرگ است و پہناور که طولش قریب شش صد درعه و دور آن قریب به چہار میل باشد و بر ساحل سمت گوشه جنوب شرق دولت خانه شاہجہان است که مکانات صفا و رواق و طاق مکلف از سنگ سفید دارد۔ و در فضائے عمارت مذکور باغ خوش و باغیچه دلکشا تا زمان حال باقیست ع

از نقش و نگار در و دیوار شکسته آثار پدید است صنادید عجم را

چلهٔ سالار مسعود

بر تلهٔ تپه خورد که برابر چلهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است بر فراز صفهٔ سنگ سرخ گنبدکی چک سبز نموده اند و در توی آن قبر حضرت شیخ موجود است بزبان عوام همین چند چله سالار مسعود غازی شهرت دارد تا این مقبره سالار مسعود است که غیر سالار مسعود غازی است و خلیفه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بود +

تعمیرات بیرون شهر جانب شرق

چلهٔ مدار صاحب

گویند که بدیع الدین شاه مدار که مرقد پاک او در مکن پور است در زمان حیات بر سر کوه السحال بنام چله مشهور است چندی بریاضت و عبادت گذرانیده جائیست ناهموار و خشک که از شجرات و نباتات تنگ گردیده میشود و بتاریخ هفدهم هر سال مردمان و زنان شهر جمع مے آیند و یوم مذکور بنام میله مدار صاحب شهرت دارد +

میو کالج

پیش از چند سال در زمان که لارڈ میو صدارت وزارت ممالک هند داشت بمقام رنگون بدست شیر علیخان زندانی گشته شد هنگام مرورش اساس بنای تعمیر نهاده بود جائیست خوشنما و زیبا و مقامیست پرفضا و مصفا که در نقش و نگار و سنگینی و تخته بندی و رفعت و وسعت و عمارت و آراستگی و پیراستگی بیش مثال خود ندارد و در فضائے آن تالاب بزرگ است که بزینت و بشادابی گلبن و چمن آراسته و پیراسته و در حوالی آن دو بین بیار و پس بیش منار عالیشان

و کاخ سموء المکان اُن راحگان و نوابان بہ عمارات لغریب طراز مطبوع وانواع پسندیدہ بنا نمودہ اند۔ کہ نو نہالان گلشن ہمت و اقبال و وارثان تخت و تاج در زمان سردی وغیرآنکہی بجہت تعلیم علوم مغربی و مشاقی فنون شاہی و شاہسواری و اکتساب آداب و آئین حکومت و حکمرانی درینجا باقیام و سکون دارند۔

حوض شمسی معروف بہ سوزنج گُنڈ

کرنیل ڈکسن کمشنر اجمیر بود بجہت آنکہ مادۂ ترحم تخمیر طینت داشت بچشم فیض عام دآرام بنا نمود۔ آرام سنا نمود۔ آب آن بغایت منزہ و صاف و خوشگوار و شیرین گرد سال حوض عمارت خوش طرح و خوش نما از سنگ سرخ است و بہ خلق خدا نفع عام میرساند۔

مقبرۂ عبد اللہ خان

تعمیر خوش است و محکم کہ در اہتمام خواجہ دانش تعمیر یافت تاریخ بنا اینست سرگذشت غیب زسال بنائے شمرار ہا بگفت روضۂ عالی بگوش دل پنہان گویند کہ پیش ازین در حوالی آن باغیچۂ پر فضا بود اما حال بجائے آن سرائے وسیع بنا نمودہ اند و بسرائے عبد اللہ پورہ معروف است و این عبد اللہ خان از سیدان بارہہ بودہ است و بزمانہ فرخ سیر بادشاہ بہ عہدۂ وزارت و منصب ہفت ہزاری ممتاز بودہ است۔

مقبرۂ حسین علیخان

از و بر نشان باقی نیست حال الصورت غروخانہ مستعمل است و بہ ادائے کرایۂ فرنگیان استقامت دارند۔ و این ہردو مقبرہ در تصرف متصرف میر عبد الوہاب و میر عبد العزیز

دیگر برادران ایشان علیحدہ در حصص قسمت بودہ اند و سلسلہ نسب ایشان عبا حب سبزہ میرسد۔ واللہ اعلم بالصواب +

تال آسبلیہ

در عقب مقام صندل کہ آہن است بسمت شرق بنائے آن بزمانہ حکومت راجہ بہلیدیو نوشتہ اند۔ و بیرد۔ آن از بسیار ے صنم خانہ و معبد ہنود علامت باقیست۔ با آنکہ سلطان محمود غزنوی و بعدہ سلاطین غور بانہدام معدومی آنہا پرداختہ بودند۔ بادشاہ دہلی نورالدین جہانگیر کاخ چند در فضائے ساحل آن تعمیر نمودہ بود۔ و معرفی بادشاہ مذکور بہ سفیر قیصر انگلستان در مقام منزل مذکور نگاشتہ اند +

عیدگاہ

صحن وسیع و فراخ فراش آن از گچ و حصار آن رفیع و بلند اما طاق و رواق ندارد و بجہت عدم سایہ و سائبان در فصل تابستان تپش فرش و تمازت آفتاب گرمی ہنگامہ محشر دارد +

تعمیرات سمت جنوب بیرون شہر

چاہ ٹرسے پیر صاحب

[illegible] فصل آبادی است۔ گویند کہ شخصے سونڈ نام از بغداد باز آمدہ خدمت آجر نمود ظاہر کرد کہ از دیوار حصار آستان عالی حضرت غوث الاعظم قدس اللہ سرہ العزیز است اورا بوقت چون زمان مرگ او شد و یک سیدے بیاران خود وصیت نمود کہ خشت مذکور [illegible] مدفن او نمایند چنانچہ بعد وفات او ہمچنان کردند بعد مرور سالہا بجہت بعد زمانہ و بر بنائے بیان [illegible]

به چلهٔ پیران پیر معروف گشت و بعد از آنکه شهرت کلی شد۔ نواب حسب شید خان رفیق والی ٹونک بسمت جنوب دالان وسیع بنا کرد۔ و بعد آن میر اصغر علی که تولیت اوقاف چله به او متعلق بود تعمیر مسجد و صحن آستانه راست درست نمود۔ و بزمانیکه اجمیر در تصرف مرہٹه بود بسفارش و گذارش نواب محمد امیر خان برائے خرچ اوقاف چله مہاراجه دولت راو سیندھیه والئے گوالیار یک ده که ماکھوپوره نام دارد بذل فرمود که هنوز بحال و برقرار است بہر یازدهم ہر ماه مجلس سماع برپا میشود۔ و بروز یازدهم ربیع الثانی در ہر سال که عرس حضرت غوث الاعظم قدس الله سره العزیز مقرر است آئین خوب پیر ایه مرغوب چله آستانه پوشند۔ در وقت شب کثرت چراغ و تماشائے شب ماه بسیار خوش است۔ و مسند هجوم عام و ذوق و حلاوت محفل سماع خیلے دلبری و دلربائی میکند۔ و در پہلوئے چله حوض آب است که مبلغ از چند سال تصرف مصارف اوقات چله درست نموده بودند۔ و آب آن در ایام سیلاب بکار مے برند۔

قلعه تار اگڈھ

در کتب راجستان نوشته اند که در بارهٔ آن اجمیر جائے دارد معروف راجه اجی پال است و پال بمعنے کوه و اجی بمعنی عمر است و از آنجهت بود که بزمان سلف اجمیر موسوم به اجی میر بود و میر بمعنی کوه است. گویند که از رفیقان راجه اجمیر یکے بادر بال سنگھ بود و زن او تارا نام داشت که بانی تار اگڈھ بوده است۔ اما مولف تاریخ راجستان که در تحقیق حال و احوال خطه راجپوتانه بسیار جانکاهی و سعی نموده است میگوید که صاحب تعمیر قلعه تار اگڈھ جے پال چیکوا بود که بیش از هفت صد سال در دیار هند پایه اقبال و سروری داشت۔ نقل است چون راجه پتھورا از کم عهد منتصف (؟) دست قدم آورد و از تلاطم زمان خیر آگهی حرب و شکست و قوت تیمال یسر (؟) مجددی و اکابی بسلامت سید خوار تک که

بنائے مستحکم و استوار بر سر کوہ ناگ پہاڑ کہ در سلسلہ کوہ ارلی بسمت شمال از قلعہ تاراگڈھ است
تعمیر دہرا تا نتوانست چپ انکہ سعے نمود بے سود بود سو بنائے تعمیر ہر آنقدر کہ درست نمودند
جائے نمیگرفت و از پاے افتاد۔ چون بستوہ آمدند و نخواستند ناگزیر در ترقی استحکام و ترمیم
استسلام قلعہ تاراگڈھ کہ بجہت قلت حفاظت شکست خوردہ بود اہتمام نمودند۔ و در
اندک وقت حصار و دیوار و برج دلکمین گاہ بہ پایہ پارہ کوہ ساختند۔ اما در زمان حال
کہ دوران امن و عافیت است و نشیمن عصفور در پنجہ شاہین و شیر مست را با شبل خشمگین رضیع
قرار دادہ اند۔ نظر بر آن بہ دیوار و حصار و پا ونا پایدار احتیاج نماند و نوبت باینجا رسید
کہ برج و حصار آن ہموار کردہ۔ رواق دا طاق بنا کردند و منازل و ایوان ساختند۔ و بیشتر
جاہا بجہت عدم مرمت و حفاظت منہدم و معدوم گشتند۔ صاحب تاریخ فرشتہ و جہان
گلشن آوردہ است کہ حضرت امیر سید حسین از سادات صحیح النسب است و نسب پاک او
بواسطہ امام زین العابدین بن امام حسین علیہ السلام بہ علی مرتضے کرم اللہ وجہہ منتہی میشود
او بزمان سلطان شہاب الدین غوری خداوند قشون اسلام بود۔ چون سلطان شہاب الدین
بر سر راجہ پتھورا تاخت آورد و تاج و تخت راجہ بدبخت معرض زوال رسید و نواحی اجمیر بدست
قدرت و قبض و تصرف اولیائے دولت اسلام آمد امیر سید حسین و عمہ سید وجیہ الدین حسن
بسیار از زن و مرد قبضہ اسلام مشرف گشتند بالآخر در اوان حکومت قطب الدین ایبک در حوالی اجمیر
بغلط شہرت دادند کہ قطب الدین ایبک ازین کہنہ رباط فنا بعالم بقا خرامید۔ از بجہت
جماعہ راجپوتان کہ خار نفاق در دل و سودائے فساد در سر داشتند جمع آمدند و از سمت سنبل گڈھ
کہ الحال بہ سوملپور معروف است در ظلمت شب تا بزیر حصار قلعہ رسیدہ بہ یاوری کمند و
قنطرہ چوبین درون قلعہ داخل شدند سید میر حسن کہ پیش ازین از چگونگی احوال آگہی نداشت
از شور و شغب و دار و گیر آنہا متنبہ شدہ سلاح جنگ ربرو درست کردہ جماعہ قلیل کہ در حفاظت قلعہ
مامور بود آہنگ جدال و قتال نمود و با آنکہ جماعت قلیل داشت در اقصے الغایت ہمت و جرأت

بکار برده جمعی کثیر را در حضیض خاک و خون بینداخت و دامن استقلال از دست نداده تا آنکه هم آغوش عروس شهادت نگردید. کارهای نمایان کرد و انجام کار بتصدیق رضینا بالقضاء سر تسلیم در ته تیغ رضا نهاده بمدارج شهادت عظمی فرق عزت برافراشت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا که سوانح حال و استقبال مکشوف ضمیر عالی داشت هنگام بامداد شب واقعه با جماعه مریدان و معتقدان تکلیف فرمود. و به تکفین و تدفین پرداخت. آورده اند که در آغاز بر سر مدفن پاک از تعمیر پخته علامتی نبود. اما در سال یکهزار و بست و چهار ۱۰۲۴ نواب اعتبار خان که منصب شش هزاری ذات و پنجهزار سوار داشت طرح بنیاد انداخت چنانچه بر سر دروازه جنوب وی به اشعار ذیل فقیر مؤلف بچشم خود دیده است ؎

شاهنشه زمانه جهانگیر بادشاه | کاندر زمانه او شده آسوده دل جهان
سال دهم ز عهد جلوس مبارکش | شد فتح ملک رانا از آن شاه کامران
وقتیکه اندر اجمیر آن شاه گنج بخش | بر تخت اندر نشسته بود از فتح شادمان
بود از هزار افزون بست و چهار سال | گیتی ز عدل و داد شه چون روضهٔ جنان
بود روضهٔ مقدس سید حسین کرد | این پنجره ز صدق و صفا اعتبار خان

و سوی روضهٔ مقدسه سمت مغرب دالان از سنگ سفید در سال یکهزار و بست و نه ۱۰۲۹ بفرط عقیدت و خلاص کماجی راو سندهیه تعمیر نموده است قطعهٔ منظوم که از ان ماده تاریخ پیدا میشود اینست +

معدن نور منبع اسرار | هست درگاه شاه خنک سوار
ساخت دالان که هست فلک هشت | راو کماجی سندهیه بوقار

و در سال یکهزار و دو صد و بست و دو ۱۲۲۲ بالا راو انیگله بسمت شمال روضهٔ عالی دالان بنا کرده بود نظم که از و ماده تاریخ پیدا میشود بر سر محراب منقوش است +

یک هزار و دو صد و افزون از ین کن بست و دو | سال هجرت خانهٔ بیت المعمور آمد بنا

و بر سر دروازه شرقی حصار روضهٔ شریف بر فراز محراب قطعهٔ تاریخ که دیده شد اینست ابیات

شہ سوار ملک تقویٰ شاہباز ملک دین | قاتل کفار آن سید حسین معین حسین
منبع جود و سخا کان فتوت التقا | واقف سر نہانی آن ہم سبط نور معین
سرور ہر دو جہان مشکل کشائے انس و جان | مفخر کون و مکان آن حاکم دنیا و دین
از پئے تاریخ او کردم سوال از عقل کل | گفت جو تاریخ او از روضۂ سلطان دین

در احاطۂ دوم قبریست کہ بر آن چادر سبز پوشند و گویند کہ در تہ آن فرش حضرت امیر سید حسین مدفون است واللہ اعلم بالصواب و علاوہ آن کہ مذکور بالا شد مسجدیست خوشنما و پُر فضا کہ در ایام انتظام دولت انگلشیہ کہ بجہت زمان غیر آگہی متولی درگاہ ناگرہ افتادہ بود باہتمام مولوی مجید الدین صدر اول تعمیر شدہ است و حوض آب در فضائے صحن احاطۂ دوم بنا نمودہ کہ بزمان موسم باران آب آستانہ عالی اندران جمع مے شود و بکار مے آید ❊

بلند دروازہ

افضل العمارت است در سال نہصد و ہفتاد و شش باہتمام اسمٰعیل قلیخان کہ مقطع اجمیر بود۔ در عہد جلال الدین محمد اکبر شاہ بادشاہ باختتام رسیدہ ۔ ارتفاع آن قریب بست و یک درعہ و تعمیر آن از سنگ سرخ است و فراز آن بر لوح سنگ سفید کہ قطعۂ مادۂ تاریخ منقوش کردہ اند اینست قطعہ

بعہد بادشاہ آسمان قدر | پناہ ملک و ملت ظل یزدان
جلال الدین محمد اکبر آن شاہ | کہ دارد در نگین ملک سلیمان
بدین درگہ کہ ہمچو کعبہ آمد | سوادش عین نور و نور عیان
ز کلک خ و لک شا تاریخ اتمام | اگر خواہد کسے مے یابد آسان

در احاطۂ سوم کہ در پائے بلند دروازہ واقع است عمارت پختہ از طاق و مسجد و مرقد تک تک دیدہ می شود۔ بیرون احاطۂ آستانہ عالی و قتا دیگ بہ سنگ از ساخت مس کہ یکے از و فور عقیدت

سلطان نورالدین جهانگیر و دیگرے از ارادتمندان خاص مع الامراء مدار المهام گوالیار بطریق
ایفا نذر گذرانیده بود به قرار و دیگران بسنگ نهاده اند. در ماه رجب از آغاز شانزدهم تا هیجدهم
زمان عرس معهود است. جمعے از فقرا و اغنیا برگرد مزار جمع مے آیند و در هر شب محفل سماع
برپا مے شود و بر سر صحن تالار بزرگ چادر کشیده بروشنی چراغان و کنول و فانوس بساط بزم
آراسته و پیراسته مے نمایند. بالآخر بر هیجدهم بعد از وقت زوال اختتام عرس میباشد
که عوام قل گویند و این اشارت است از ادائے رسم فاتحه که معروف و مشهور دیار و مصلحت است
و از عهد شاهان دهلی که دیهات بطریق وقف مرفوع نموده اند. اخراجات عرس وغیره از حاصلات
آن بهم میرسانند و در سمت جنوب آستان عالی احاطه است که به گنج شهیدان مشهور است دارد
مشهور است اندرون چبوتره جائیست پر فیض و مخزن نور و اینهمه یاران و لشکریان حضرت میران
حسین بوده باشند که در امر حق کوشیده و به پایه شهادت رسیده و دیوار احاطه بر حسن عقیدت
وزیر خان کلان که از اعیان دولت سلطان نورالدین جهانگیر بوده است دلالت میکند چنانکه
از کتبه منظوم مفهوم مے شود

کتبه

در زمان شه رفیع مکان — که بنازد به دور او دوران
آن شهنشه که ذات او آمد — باعث عدل و داد و امن و امان
شاه گیتی پناه نورالدین — بر جهان است سایه یزدان
بانی این بنای لطف آئین — یافت سال او خرد گفت آن
دولت است از وزیر خان کلان — ختم نشان چنین ز دولت شان

مخفی نماند معلوم همگنان باد که حضرت سید میر حسین قدس الله سره عابد و زاهد و متورع خلیفه
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است و نیز واسطه خویشی دارد که بنت عم او بحضرت
خواجه بزرگ معین الاولیا منسوب بود. اما حضرت میر حسین جفت نخواست و مجرد ماند

بگذشت۔ جمعے کہ بر سر کوہ تاراگڈھ در جوار آستان عالی طرح اقامت داراند بہ تعین از سادات مشہد بودہ اند۔ و خدمت آستانہ عالی بایشان متعلق است و حصہ کثیر از دیہات اوقاف در وجہ مدد معاش دارند +

نور چشمہ

در دامن کوہ تاراگڈھ جائیست شاداب و مطرا۔ ہوائے آن در اقصے الغایت مفرح قلب و مفتح دماغ و مسکن ارواح است۔ گویند کہ در زمان سابق ہمین جا آبادی شہر بود کہ ہنوز از در و دیوار شکستہ اثر آن پیدا است۔ در سال ہم از جلوس خود کہ سلطان نورالدین جہانگیر بشرف عتبہ بوسی اجمیر مشرف شدہ بمشاہدہ در آمد کہ از بس خوشنما بود امر فرمود کہ بہ عمارت خوب و مرغوب در بست نمایند چنانچہ در مدت یکسال عمارت غریب و دلچسپ بنا نمودند و سر چشمہ کہ از داغ کوہسار میرزید حوض بزرگ طرح دادہ بہ فوارہ و آبشار رونق تازہ و لطافت بے اندازہ استزاد کردند۔ بدیدن آن خاطر بادشاہ بسیار محظوظ گشت و بالتزام ہنامے خود کہ نورالدین است بہ نور چشمہ موسوم گردانید ہنوز از تعمیرات بالا نقش و نگار و نشان ہم دیوارہا قیست۔ مادہ تاریخ کہ در سلک نظم کشیدہ بر سر تختہ سنگ نقش کردہ اند نیست +

تاریخ

بلند اقبال شاہ ہفت کشور — کہ وصف او نہ گنجد بتقریر

فروغ خاندان شاہ اکبر — شہنشاہ زمان شاہ جہانگیر

ازین سر چشمہ چون آمد فیضش — روان شد آب و خاکش گشت اکسیر

شہنشہ کرد نامش چشمہ نور — شدہ آب بقا زو چاشنی گیر

دہم سال از جلوس شاہ غازی — بحکم بادشاہ نیک تدبیر

ظفر و تاریخ اتمامش رقم کرد — محل شاہ نورالدین جہانگیر

در قرب محل شاهی جائیست خوشگوار که هنوز به باغ نور چشمه موسوم است تا در زمان جهانگیر درخت انبه و جامن که خاصیت زمین دیار اجمیر مناسبت کلی با آن دارد - دیگر از گلهای گلزار و ریحان و سنبلستان که لازمهٔ باغ و بهار است اثری پیدا نیست +

چلۀ بی بی حافظ جمال

متصل عمارت شاهی بر منفذ آب چشمه نور در کمر کوه واقع است مقامیست مهیب جائیست هولناک که در گرد و نواح از آبادی انسان نشان ندارد بشبیه خندق است که غیر از مردان شب زنده و یکسو جا گزیدن نتواند بهر عامی شان و همت کسی که در اینچنین زاویهٔ تنهائی از یگانه و بیگانه روی تافته به عسرت و محنت بسر آورده اند که بی بی حافظ جمال بنت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاست درین جای خاص تنها در گوشه طاعت و کنج ریاضت نشسته و التماس خیر و برکت فرموده ازین جهت بنام بی بی چله معروف است تا حال [illegible] هر سال یوم وفات حضرت صاحبزادی صاحبه [illegible] زائرین [illegible] بزیارت چله شریف جمع می آیند +

امیر تاغان میر ترغان شهدا

متصل چشمه نور مائل بسمت مغرب بر سر کوهچه که سطح هموار دارد توی احاطه پخته بنا کرده قدامت و در حوالی آن نشان قبور زیاده دیده میشود که به گنج شهیدان تعبیر کنند جائیست با هیبت و عظمت و همواره آثار حرارت استقلال نمودار بروز پنجشنبه خلق کثیر بطریق زیارت می آید و بروز نوزدهم ماه رجب که یوم عرس و زیارت چله صاحبزادی صاحبه مقرر و مشهور است بجهت قرب مکان جمعی از زائران و تماشائیان بنظر حصول ثواب و تماشا و بعضی آگاه دلان با خدا نیت و قیام شب گیری هنگامه برپا دارند گویند که ایشان سالار لشکر اسلام بودند

در روضهٔ حضرت حسین شهید جام شهادت نوشیدند. پیش از چند سال شخصی دلق پوش که از سرزمین افغانستان بوده است مجاورت مزارات میکند و بجهت آنکه خلیق و عزیز الوجود است بسیاران از عمائد شهر و ساکنان دیهات قبر و جوار بقدر احتیاج باو میرسانند او کارهائی نمایان کرده است یعنی در حوالی مزارات آحاطهٔ سنگی از سر نو درست کرد. و دالان و مسجد و حجره و در دروازه بسیار مستحکم و پایدار بنا نمود و حوض عمیق و وسیع در جوار حظیره کندیده گویند که در احیا کندیدن حوض ظروف گلی مثل آفتابه و سبو و سبوچه از قعر زمین بر آمده بودند. فقیر مولف نیز ظروف مذکور را بچشم خود دیده در نقش و نگار و ساخت و لطافت و خوبی و سنگینی بمرتبه غایت مطبوع و خوشنما و موزون است که مثل آن در زمان حال دیده نمیشود و بعضی مردمان میدانند که این همه ظروف ها بسکه طلا و نقره مملو بودند که از سرمایهٔ آن در تعمیر منازل ما سبق پرداختند لیکن بمطلب ظاهر یعنی بکمال رستی محل است بجهت آنکه قدر اخراجات تعمیر بیش قرار بود. و بعض اقسام آن غیر از نفر ام او در دل زر کثیر کسی نمیتوانست نظر بر آن اینهمه کس نمی منت طلب در وقوع آمد از جماعت غیب داده باشد *

سورج کُنڈ

متصل و در محاذ چشمه نو زیر کوه قلعه تار اگڈھ واقع است و بزبان عوام بنام بڈھی پانی کا محل شهرت دارد و اصل حقیقت حال که بپایهٔ ثبوت رسیده نیست که راجه مالدیو راٹھور بدوران حکومت خود بجهت بردن آب بالای قلعه تار اگڈھ مینار رفیع و چرخ بزرگ در دور آن بنا نموده بود اما باتمام نرسیده و بحال خراب افتاده است و از منزل اول اثر و علامت باقیست *

اندر کوٹ

از کتب تاریخ هند چنان مستنبط میشود که پیش از چهار هزار سال راجه اندر سین بنا نهاده بود

او پیروی طریقهٔ بمبهه میکرد و بسیار بتکده و تبخانها در اطراف و اکناف آن تعمیر نمود اما دران
زمان که راجه پتهورا هزیمت خورد و سلطان شهاب الدین غوری غالب آمد و در حوالی
اجمیر تسلط یافته بهبت و تبخانها را مسمار و منهدم کرد قریب سه هزار از مردمان
قوم هنود را مشرف به اسلام ساخت و صنم خانهٔ بزرگ را که بنام اڑهائی دن کا جهونپڑه مشهور است
از تصادم خرابی و انهدام محفوظ داشته به ترمیم مینار و محراب و به تردید مرقع مسقف ...
متمثل بجانب مسجد اکرد و آیات صحیفهٔ ناطق بر پارهای سنگ منقوش کرده در ...
محراب و در نصب نمود و بروز جمعه بعد نشکست و هزار عظمت ... و ...
صلواة کرده دولت سعادت ابدی و سرمایهٔ افتخار سرمدی بدست آورد و کتبه به سر در ... نسبت
بنا فی الثانی و العشرین جمادی الآخر سنه تسعین و خمسمائه ٥٩٥ عبارت ...
فی تولیت ابوبکر بن احمد جمال الفضلة بتاریخ ذالحجه سنه ... و ستین ... مائه
و بعد از آن ... و خطبه بنام سلطان شمس الدین التمش جاری شد همه معمور ... را
ما از سر نو بنا نمود و بطرز جدید بسیار است تا بنظر اثبات ... و ... تا بهشت یادگار سلف
رضی نشد و سنگ ستون و محراب که بنقش و نگار مطبوع و نادره کار بودند در تعمیر جدید
بکار آمد و بجاهای مناسب و مواقع پسندیده نصب نمود و در محراب راست
سورهٔ انا فتحنا و محراب یسار سورهٔ تبارک و محراب وسط کتبه منقوش ... بخط
طغرای جلی منقوش است امر بعمارة العمارت السلطان العادل العالم الاعظم والخاقان
الاعظم ملک الترک شهنشاه الاعظم مالک رقاب الامم مولی ملوک العرب
الترک و العجم ظل الله فی العالم شمس الدنیا و الدین غیاث الاسلام و المسلمین تاج
الملوک و السلاطین قامع الکفرة و الملحدین قاهر الظلمة و المشرکین ناصر
الاسلام علاء الدولة القاهرة و الملة الباهرة مالک البر و البحر سلطان المشرق
المؤید من السماء المظفر علی الاعداء ابو المظفر التمش السلطانی معین خلیفة الله

ناصر امیر المومنین اعلی الله فی کل شانه و اظهر فی کل ساعت من زمانه و الکتبه فی العشرین من ربیع الاخرین نوم بتولیته احمد محمد الحارض +

اسحق جاییست وسیع و بزرگ و خوشنما و خوش طراز که مثل آن در قصبات عالم کم است گویند بزبان جسکو مدت چنتیان جماعت فقرا که بفرقه آزاد و بانوا مشهور است در دو صد خودها قرار داده مسمی بچبا بادشاه که سرگروه ایشان بود وقتے زر و محنت در باب حفاظت مرمت صرف نموده و ازینجهت تا بچند سال در تصرف خود آورد. و بجهت فرودگاه فقرا گردید و زمان عرس حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا جوق جوق جمع مے آیند محفوظ و مخصوص گردید باعتبار آنکه زمان و مکان عالم امکان سریع الزوال است فقرا آزاد در محاورات خود ـ وجود ـ وجود و قیود عالم اسباب را اکثر بدو نیم روز تعبیر کنند بحیث ڈھائی دن کی بادشاہت (ڈھائی دن کا جھونپڑا) و ازینجهت است که ڈھائی دن کا جھونپڑا نام نهادند ـ و همچنان در گمهان شهرت یافت و در سال [سنه ۱۹۹۳] یکهزار و نه صد و نود و سه باهتمام میر عمارت دولت انگلشیه بنظر قیام و استحکام عمارت بصرف کثیر درستی شکست و ریخت و بند و پیوند نموده شد +

(کان سیسرفرا)

سیبه کان

متصل به دیوار شهر در شکم کوه چله بڑے پیر واقع و روبروے آن متصل از دیوار شهر در درون کوه خلا بزرگ دارد. جاے شاداب و خیلے خنک است که در فصل تابستان بر کالای زمستان احتیاج مے افتد. و در قعر آن چشمه آب است از بس لطیف و شیرین و خوشگوار که براه مجرای عملی در حوض ڈگّی مے رسد که در فضاے آبادی شهر جانب جنوب است و آن حوض الیست بغایت مطبوع که از فوق تا به تحت پله خوشنما دارد و در اطراف آن عمارت است از بس خوش طرح

و بیابانی منظر لیست بغایت رونق و خوبی و صفا سال تعمیر آن دروازه دو صد و چهل و هشت بعد هجرت است که ذیل آن سن که مقطع اجمیر بود رقم نموده اند +

عذر شرمساری و نغمهٔ مناجات بدرگاه خواجهٔ بزرگ معین الاولیاء رحمة الله علیه

در خاتمهٔ کتاب

مرحبا شاهنشه اقلیم هند | مرحبا باعث تعظیم هند
وارث شرع نبی علم علی | خواجهٔ هند الولی هند الولی[۱]
آستانت کعبهٔ دنیا و دین | خاک راهت سرمهٔ عین الیقین
ای بهار باغ عرفان روی تو | سنبل گلزار حق گیسوی تو
جلوه طور از رخ زیبای تو | مطلع الانوار حق سیمای تو
پاک صورت پاک باطن پاکباز | بنده پرور بنده گر بنده نواز
مایهٔ آرام جان انعام تو | آیهٔ تسکین دلها نام تو
گرد تو گردم بیا مهمان من | جلوه فرما در حریم جان من
الغیاث ای تاجدار ملک هند | الغیاث ای شهریار ملک هند
بهر دست با آه و فریاد آمدم | دادخواه دست بیداد آمدم
مرشد و مخدوم من آقای من | خواجهٔ من شیخ من مولای من
در تن من نیست جانم غیر تو | دیگری را من ندانم غیر تو
کار مشکل خواهی و آسان کنی | میدهی هم درد و هم درمان کنی
گوش کن فریادم و فریاد رس | نیست فریاد رس غمگینم جز تو کس

۱؎ هند الولی اگرچه از روی ترکیب صحیح نیست اما در تمامی هندوستان حضرت خواجه بزرگ را هند الولی میگویند حتی که لقب عرف عام شده ۱۲

بادشاها شرمسارم شرمسار — بگذر از عصیان و عصیان درگذار
خصم نفسم خوار مے سازد مرا — گر تو ننوازی که بنوازد مرا
سایهٔ کوئے تو مے باید مرا — گلشن جنت چه کار آید مرا
آرزو دارم گلِ گلزارِ چشت — خوش نمی آید مرا باغِ بهشت
چشم بکشا حالِ زارِ ما ببین — گریهٔ بے اختیارِ ما ببین
عمرها بگذشت در زاری مرا — تا بکے بینی بدین خواری مرا
گر نه پردازی بروئے حالِ من — وائے بر حالِ من و احوالِ من
کیست جز تو کان مددگاری کند — هان مگر لطفِ شما یاری کند
هان تغافل نیست شایانِ کرم — خوش نمے آید ز شاهانِ کرم
لطف کن لطف اے شهِ عالی جناب — از رهِ لطف و کرم بر ما بتاب
پیش ازین مپسند ما را در فشار — تا توانی لطفها پاینده دار
حیف باشد گر روم جائے دگر — سر فرو آرم به پائے دگر
آرزو گردد وجودِ پیکرم — همچنان باشد هوایت در سرم
مدفنِ ما خاکِ پاکِ کوئے تست — عاقبت مائیم و خاکِ کوئے تست
مهدیِ جان از مهرِ تو معمور باد — دردِ هجران از دلِ ما دور باد
عرضِ حالِ خویشتن کردم تمام — بر روانت صد درود و صد سلام

تمت

قطعهٔ تاریخ در صنعتِ تخرجه من تصنیفِ مصنف متخلص به اثر

مهر شد از من ذکرِ پاکِ اولیا — کاین سعادت داشتم در سرنوشت
چون بفکرِ سال سر بردم عجب — نغمه زن شد بلبلِ باغِ بهشت

۱۳۰۰ھ

مصرعہ تخرجہ بر خوان اثر | یعنی گلہا شد روان از گل چشت
۲۴ ۱۳۰۳

دیگر از مصنف

منت خدائرا کہ درین تیرہ روزگار | بنمود راہِ حق گہرِ شب چراغ چشت
رفتیم بسعی شوق دران منزلیکہ بود | گلزار معرفت تہہ دیوار باغ چشت
چیدم گلِ حقائق و گلدستہ ساختم | گلدستہ کز ہست معطر دماغ چشت
زان بادہ کہ مستیِ عرفان فزون کند | میخواستم ایاغ بگنج فراغ چشت
۱۲۹۲
درآخر خمار صلائے ز سروشِ غیب | ساقی بمے وصال بکن در ایاغ چشت

از نتائج افکار حمید میاں ابو سعید رضا خانصاحب کفیل ابن پیرزادہ عبد الوحید خانصاحب مرحوم ساکن ٹونک

سیدِ مستند امام الدین | آفتاب سپہرِ جاہ و جلال
قرۃ العین خواجۂ اجمیر | صاحب علم و حلم و فضل و کمال
ختم فرمود کارنامہ چشت | کہ بود زیب نامہ اعمال
در سرِ فکر سال بود کفیل | مظہرِ فیض گفت ہاتفِ سال
۱۳۰۹ھ

دیگر از کفیل

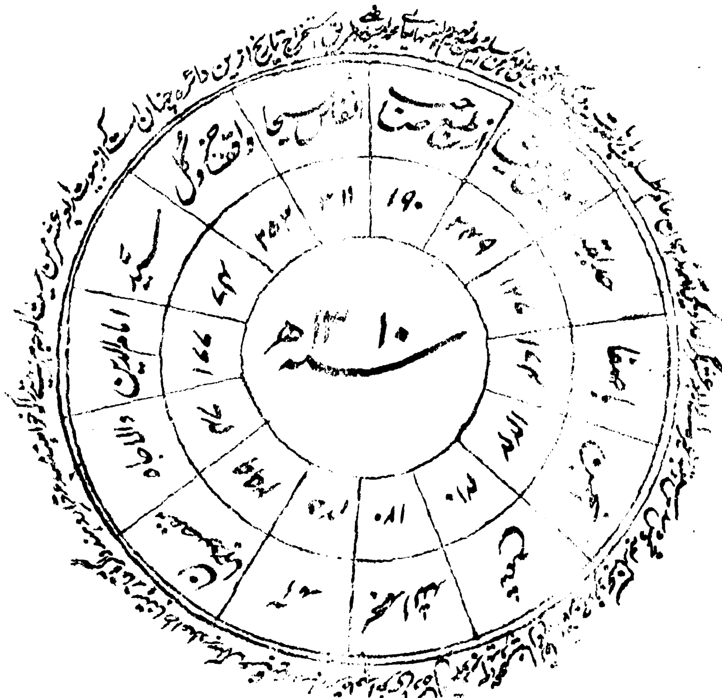
سید سادات امام الدین حسن | نونہال گلشن خیر الورےٰ
زبدۂ اولادِ شاہنشاہ ہند | قدوۂ اربابِ صدق و اتقا
جلوۂ نمود از حسن مقال | صورت و معنی خاصان خدا
در تلاشِ سالِ تالیفش کفیل | یافت از ہاتف سراغِ اولیا

دیگر از فیض

تو ہے [illegible] معین [illegible] شکر [illegible] — معین دین و ملت کا جو پیر بہشتی ہو
[illegible] سے [illegible] — کرم سے خواجہ ہند الولی کی یار کشتی ہو
[illegible] آپ کی [illegible] — مشام جان و دل اس شاہ کا عنبر سرشتی ہو
معین الاولیا [illegible] — [illegible] تالیف پیدا کر دل عاصی بہشتی ہو
[illegible] — [illegible] طالع [illegible] آسکے [illegible] ہو
[illegible] مصرع ہی سال [illegible] — [illegible] اسم معین الاولیا مشہور چشتی ہو

۱۱ ۱۳۰۹ھ ۱۸۹۱ع ۵۷۱

دائرۃ التاریخ

تمام شد

True Copy

Deputy manager Court of wards. The book called Mozi-nul Ulia Containing value-able Historical information is to be printed. The Dewans estate will pay Rs 75/- The Court of wards Contingency Budjit will be Charged with Rs 50/- In both Cases the expenditure will be shown as "printing" You will get Rs 75/- from the Durgah and Rs 50/- from the District fund. For these two amounts you will give receipt as follows: Received on account of printing Charges Rs The total amount of Rs 250 is to be paid to Munshi Imamuddin and the four receipts attached signed by him are to be recorded in the Court of wards Office. When the book is printed he should be called on to supply.

For Durgah 10 Copies, For Court of Wards 2 Copies
For Dewan estate 2 Copies, For District fund 2 Copies

6-11-92

Sd/. De Laessoe
Assistant Commissioner
Ajmere

(ترجمہ چھٹی انگریزی مسطورہ بالا)

بنام ڈپٹی منیجر کورٹ آف وارڈس

ایک کتاب موسوم بہ معین الاولیاء جو قابل قدر تاریخی حالات پر مبنی ہے چھپوائی جاتی ہے پچہتر روپے جاگیر دیوان جی سے دئے جائیں اور کنٹنجنٹ بجٹ کورٹ آف وارڈس سے پچاس روپے +

یہ خرچ بمد طبع محسوب ہوگا +

پچہتر روپے خزانہ درگاہ شریف سے لئے جائیں اور پچاس روپے ڈسٹرکٹ فنڈ سے ان ہر دو رقومات کے لئے رسید حسب مضمون ذیل مرتب ہونا چاہئے +

اُجرت طبع کے واسطے . . . . . وصول ہوا +

کل دوسو پچاس روپے منشی امام الدین صاحب کو دئے جائیں اور ہر چہار رسید پر اُنکے دستخط کرا کے دفتر کورٹ آف وارڈس میں رکھنا چاہئے +

جب کتابیں چھپ جائیں تو حسب ذیل جلدیں مطلوب ہونگی +

درگاہ شریف کے واسطے . . . . ۱۰۰ جلد

کورٹ آف وارڈس کے لئے . . . . ۲ جلد

جاگیر دیوان صاحب کے لئے . . . . ۲ جلد

ڈسٹرکٹ فنڈ کے لئے . . . . ۲ جلد

۶ نومبر سنہ ۱۸۹۲ عیسوی ء

دستخط

کپتان اے ۔ ایف ٹیلبوٹ سی ۔ ایم ۔ جی ۔ سی ۔ آئی ۔ ای

کلکٹر و اسسٹنٹ کمشنر ضلع اجمیر شریف

صورة ما كتب الفاضل الامجد والكامل الاوحد والعليم الذی لا يماثله احد مولانا مشتاق احمد الچشتی الصابری سلمه الله تعالی مقرظاً علی هذا الكتاب المستطاب

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يا رب علی ان جعلتنا من امة افضل الانبياء والمرسلين صلوات الله تعالی وسلامه عليه وعلی اله وصحبه اجمعين ۞ ونشكرك اللهم علی ما انعمت علينا بالانتساب فی سلك خدام فخر الاولياء فی العالمين امام ائمتنا وسيد سادتنا خواجه معين الملة والدين رضی الله تعالی عنه وارضاه عنا امين ۞ وبعد فقد اطلعت علی هذا الترصيف العظيم والتصنيف الفخيم المقبول عند العلماء الصلحاء المسمی بمعين الاولياء فوجدته فی كمال البلاغة وحسن الترتيب كالدر النظيم وفی نفائس المبانی وعرائس المعانی مفقود المثل وعديم السهيم يفرح قلوب العاشقين الچشتيين بادراك مضامينها وتنشرح صدور الناظرين اليقينين بمطالعة عباراتها فلله در حضرة المصنف حيث جهد غاية ما يكون حتی جاء كالدر المكنون جزاه الله عنا وعن جميع اهل السلسلة العالية الچشتية خير الجزاء واثابه ثواباً اوفی وبلغه الی غاية ما يهواه ويتمنی ۞

وانا العبد المذنب الراجی

العاصی مشتاق احمد الحنفی الچشتی الصابری

اشعار آبدار چکیدۂ کلک شاعر جادونگار ناثر شیرین گفتار مورخ کامل الفن
مولانا ابو الحسن صدیقی نانوتوی ناظم تاریخ و قدسی سلمہ اللہ تعالی در تاریخ ختم کتاب ہذا

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حبذا شان معین الدین حسن — خواجہ چشتی حبیب ذو المنن
ماہ برج معرفت مہر صفا — گوہر درج رضائے کبریا
سرفراز و پیشوائے اولیا — مقتدائے اتقیا و ازکیا
زبدۂ ارباب ایقان و وفا — عمدۂ دوران محب کبریا
مورد الطاف رب ذو الجلال — اسوۂ قران و قطب بے مثال
افتاب ملت و دین نبی — ماہتاب شرع و آئین نبی
گوہر دریاے عرفان و وصال — جوہر کان جمال و ہم کمال
دستگیر عاجزان و مستمند — چارۂ بیچارگان و دردمند
صد ہزاران رحمت رب مجید — باد بر روح گرامی آن رشید
سانحۂ عمر شریف آن ولی — خوب بنوشتست مرد معنوی
آن امام الدین صفی و ہم زکی — زبدۂ اولاد آن ہند الولی
در معین الاولیا نامی کتاب — زو نظر ناید بجز راہ صواب
ختم او شد اندر ایام سعید — از عنایات خداوند مجید
ہم در آیامی کہ شد ختم کتاب — سال تاریخش حسن گفت از صواب

از سنین ہجرت خیر الانام
سیزدہ صد یازدہ شد لا کلام

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۷	عنوان	عنفوان	۱۱	۱۳	نمالان	نمانیدن
۳	۹	نواجرانہ	خواجرانہ	۱۳	۵	اغنی	اعنی
۳	۱۴	سعنی وسلوک	سعی سلوک	۱۵	۱۹	ہمہ اساس	ہمہ ادراساس
۳	۱۵	وسین	وآستین	۱۵	۲۱	بخس	بخشش
۴	۲	انجام	انجام کار	۱۶	۱۴	حس	محس
۴	۱۹	ازطرح او	ازطرح اقامت	۱۶	۱۲	باطمہ دبای ثبات	باشمدای ثبات
۴	۲۰	عیام	قیام	۱۶	۲	بر	دربر
۴	۲۱	گوش وہوش	گوش ہوش	۱۷	۷	قضائیہ	فضائیہ
۶	۳	بن سیدلولیس	بن سہلاولیس	۱۸	۱۴	صدق ولیقین	صدق لیقین را
۶	۶	سیفرا	صفیفرا	۱۸	۱۵	فاتح	فاتحہ
۶	۱۳	فیضو التوال	صوفی السوالی	۱۸	۱۶	ایضاً	ایضاً
۶	۱۹	ابود	نابود	۱۹	۵	ایضاً	ایضاً
۸	۱۹	قنطر القرب	قنطرہ القرب	۲۰	۸	ایضاً	ایضاً
۸	۱۹	بربالا۔ بام	بربالائے بام	۲۰	۹	ایضاً	ایضاً
۸	۱	امراحت	استراحت	۲۰	۱۵	ایضاً	ایضاً
۸	۱	تنطرش	نظرش	۲۱	۷	حاضرقبہ	حاضرقبہ
۹	۱	ازنہان	ازانہا	۲۱	۹	باہ اگھہ	یاہ پیت
۱۰	۸	جالقاہ	خانقاہ	۲۲	۱۸	فاتح	فاتحہ
۱۰	۱۴	کشادہ کار	کشادکار	۲۲	۱۹	نومنیان	نومنیدان
۱۱	۴	سفائی	شفائیے	۲۳	۱۰	می نائید	می نمائید

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۳	۱۲	قریب	ترتیب
۲۸	۱۶	دختری	دخترے
۲۹	۴	پاک نهادند	پاکنهاد
۳۰	۱۹	کفودلود	کفو بود
۳۱	۴	وجیه وجیه الدین	وجیه الدین
۳۱	۱۸	اولاد خواجه	اولاد بسیار جست (؟) کرده بود از اولاد
۳۲	۴	فتو	فتور
۳۲	۷	سلطان بود	سلطان هندو
۳۳	۱۷	خوشی	خویشی
۳۳	۱۲	غائب	غائب شد
۳۳	۱۵	یکے	به یکے
۳۳	۲۲	بیره	نبیره
۳۴	۴	نبیره	قدس سره
۳۴	۷	کتب المشایخ	قطب المشایخ
۳۵	۴	سجده	سجدها
۳۶	[illegible]	سیر العین معاولیا	سیر العین والاولیا
۳۶	[illegible]	شیخ [illegible] الصدر	شیخ صدر الدین سر الصدر (؟)
۳۶	۱۹	محفل نهادند	محفل نهار
۳۷	۱۲	چست بسته	محبت پرست
۳۸	۱	بهروی	بهره وری
۳۸	۱۹	به فرزندان خویش	به فرزندان
۴۰	۲	او را وقبول	او را قبول نموده
۴۰	۱۴	در صدره	در صدد حیات بود
۴۰	۱۲	کمالات ایشانی	کمالات انسانی
۴۱	۱	اخذ فواحد فواد	اخذ فوائد
۴۱	۸	بزر سلسله	بزرگان سلسله
۴۴	۹	نصیرین	نصیرالدین
۴۴	۱۴	[illegible] اسرار	در ستره اسرار (؟)
۵۱	۱۵	تحفیفه	خفیفه
۵۱	۱۸	نادراست	نادرست
۵۸	۱۱	بافیض	بلا فیظ
۵۹	۱۱	پرستش	پرسش
۶۰	۴	فران	فرمود
۶۰	۲	بازباهرگاه	بازبهرگاه
۱۵۳	۲۱	دشمنے	دشمن
۱۵۵	۱۱	جال	مجال
۱۵۷	۵	انیدا	ایذا
۱۵۷	۲	سیاهی	برائی
۱۶۰	۹	نقه	فقه

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۶۹	۲۰	ایکے	ایکی	۱۹۰	۱۱	فتح شدیے	فتحیاب شدیے
۱۷۲	۲	ہراعتقاد	کہ اعتقاد	۱۹۱	۴	اوزبردیکا	ازنزدیکان
۱۷۴	۹	ندول الشفات	عدول الثقات	؍؍	۱۰	وصعوت	وصفوت
۱۷۵	۳	باین ہمہ	این ہمہ	۱۹۴	۳	مراو	براو
۱۷۵	۲	پندارند	پندارد	۱۹۹	۲	ہمچوان	ہمچنان شد
۱۷۶	۵	نمرسیده	عمر رسیده	۲۰۳	۹	صبہ دستار	جبیقۂ دستار
؍؍	۲	سنین مشہور	سنین مشہور	۲۰۵	۱۵	درد با	درد دریا
۱۶۰	۱۸	دربدخل	درآن مدخل	۲۰۶	۷	فلاوب	حلاوت
۱۶۹	۴	عدبرزند	[illegible] برزند	۲۰۷	۱۵	بہ صنام	بہ صیام
؍؍	۱۱	محمول کرد	محول کرد	۲۰۷	۱۸	بپاے پوس	بپای بوس
۱۷۱	۱۷	قسمت اباد	قسمت آباد	۲۱۵	۱۴	شیخ ابودہن	شیخ ادہن
۱۷۲	۸	دروازه سال	دوازده سال	؍؍	۱۵	قوام	اقدام
۱۷۹	۵	مردان غیب	مردان غیب	۲۱۸	۱۸	برشاه	پسر شاه
۱۸۰	۱۱	غرۂ لوعود	غره ماه لوعود	؍؍	؍؍	منکف	معتکف
۱۸۱	۱	سرده	سپرده	۲۲۰	۷	بیچاه سفر	بیچاره سفر
۱۸۳	۱۲	پران	چون	۲۲۱	۱۲	دریاضو	دریاکہنو
؍؍	۱۳	موجوماست	موجود است	۲۲۴	۷	عمادی	دهادی
۱۸۴	۱۸	مقصدسیده	مقصد رسیده	۲۴۱	۹	استغناتی	استغنا از قضای
۱۸۶	۸	رخصت سفر	رخت سفر	؍؍	۱۸	لولسایم	لولسه نایم
۱۸۷	۱	حضرت شیخ	حضرت شیخ	۲۴۲	۳	شادات	شاداب

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۴۲	۵	خوید	خدیو				
۲۴۹	۱۶	می کشند	می کشید				
ر	۱۶	کدام طرب است	کدام طرف است				
۲۵۱	۱۰	جلال اکبر	جلال الدین اکبر				
۲۵۶	۱۰	از اکار	از اکابر				
۲۵۸	۷	مرقع پوش	برقع پوش				
۲۶۰	۱۶	ناگور داشت	ناگور سکونت داشت				
۲۶۳	۱۱	درعبادت	درعبادت				
۲۶۵	۵	بیعت حضرت	بیعت خواجه حسین بن حضرت				
۲۶۵	۲۱	مستورات حالان	مستورات صفات				
۲۹۸	۹	ملت	نداوت				